

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
BASHKIA FIER

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT TË TERRITORIT

Adresa: Lagjja Kastriot, Rr. "Ramiz Aranitasi", Nr 15. Tel.355 (0) 34 410 636., e-mail: webmaster@bashkiafier.gov.al
web:www.bashkiafier.gov.al

DOKUMENTI
I STRATEGJISË SË ZHVILLIMIT TË TERRITORIT

MIRATOHET
KRYETARI I K.K.T
Z. EDI RAMA

MINISTRJA E ZHVILLIMIT URBAN
ZNJ. EGLANTINA GJERMENI

KRYETARI I KËSHILLIT TË BASHKISË
ZNJ. EVIS SEMA

KRYETARI I BASHKISË
Z. ARMANDO SUBASHI

Miratuar me Vendim të Këshillit të Bashkisë Fier Nr. 24 Datë 26.02.2016

Miratuar me Vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit Nr. 5 Datë 29.12.2016

Hartuar nga:	Bashkia FIER
Mbështetur nga:	Projekt i USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP) dhe Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit

Përmbajtje

PREAMBUL	8
Parathënie	9
I. Sfidat e Bashkisë Fier	11
1.1 Prirjet kryesore të zhvillimit të Bashkisë Fier pas viteve 1990.....	11
1.2 Policentrizmi	16
1.3 Territori dhe mjedisi.....	18
1.3.1 Vlerësim i kushteve fizike.....	18
1.3.2 Metabolizmi i territorit	20
1.3.3 Mjedisi dhe ekosistemet.....	38
1.4 Zhvillimi ekonomik	57
1.5 Situata social-ekonomike	65
1.5.1 Arsimi	65
1.5.2 Shëndetësia.....	69
1.5.3 Punësimi.....	70
1.5.4 Mirëqenia social-ekonomike.....	72
1.5.5 Demografia.....	74
1.6 Përdorimi i tokës dhe infrastrukturat	78
1.6.1 Sistemet territoriale dhe përdorimi i tokës	78
1.6.2 Furnizimi me ujë dhe sistemi i kanalizimeve të ujërave të zeza (KUZ)	83
1.6.3 Rrugët dhe transporti.....	86
1.6.4 Menaxhimi i mbetjeve të ngurta	95
1.7 Rëndësia kombëtare në territor	96
1.7.1 Pasuri kombëtare kulturore dhe natyrore	96
1.7.2 Menaxhim i integruar i burimeve ujore.....	96
1.7.3 Tokat Bujqësore	97
1.7.4 Pyjet, drufrutorët dhe kullotat.....	97
1.7.5 Hidrokarburet dhe Gazsjellësi.....	98
1.7.6 Të tjera	99
1.8 Financat vendore	100
1.9 Qeverisja dhe përgjegjësia sociale	104
1.9.1 Vështirësitë e Qeverisjes Vendore.....	105

1.9.2 Perceptimet qytetare në lidhje me qeverisjen e tyre vendore dhe përgjegjësia sociale	106
1.10 Procese dhe dokumente planifikimi	107
1.10.1 Plani i viteve 1980 – Portëz	107
1.10.2 Plani Ndërvendor i Përgjithshëm (Bashkia Patos, Roskovec, Komunitat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz)	107
1.10.3 Strategjia rajonale e zhvillimit të Qarkut të Fierit	108
1.10.4 Plani i Menaxhimit për Parkun Arkeologjik të Apolonisë	108
1.10.5 Plan i Zhvillimit të Komunës Dërmenas dhe Topojë	109
1.10.6 Plani i Përgjithshëm Rregullues i Qytetit të Fierit, 2006	110
1.10.7 Plan i Përgjithshëm Ndërvendor i Bashkisë Fier dhe Komunës Qendër	111
1.10.8 Projekti i gazjellësit “ <i>Trans-Adriatic Pipeline</i> ”	111
1.10.9 Plani i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit (Draft)	112
1.10.10 Plani i Përgjithshëm Kombëtar (Draft)	112
1.11 Mbi drejtimin e zhvillimit	113
1.11.1 Koncepti rajonal i zhvillimit	113
1.11.2 Përfundime e rekomandime dhe analiza SWOT	125
Analiza SWOT	129
II. Vizioni i të ardhmes për Fierin	130
2.1 Objektiva strategjike dhe programe	132
2.2 Konsiderata financiare	137
III. Plan i Veprimit	138
3.1 Plani i veprimit	138
3.2 Sistemet e territorit	154
IV. Projektet prioritare të zhvillimit	157
Shënime dhe referenca	207
Shtojca 1	214

Figura 1. Pozicionimi i Bashkisë Fier	11
Figura 2. Kufijtë territorialë, Bashkia Fier 2015	12
Figura 3. Shtimi i sipërfaqeve të ndërtuara 1990 - 2013	14
Figura 4. Harta e shtrirjes së sipërfaqeve të ndërtuara	15
Figura 5. Zonat funksionale urbane në Shqipëri.	16
Figura 6. Zonat e integritit të mundshëm - Mbivendosja e izokroneve 45'	17
Figura 7. Relievi dhe hidrografia	20
Figura 8. Fluksi i energjisë në rajon.....	22
Figura 9. Fluksi i ujit (ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore) në rajon.....	23
Figura 10. Konsumi i energjisë elektrike, Bashkia Fier.....	26
Figura 11. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale	27
Figura 12. Harta e konsumit të ujit të pijshëm në territorin e Fierit	29
Figura 13. Fluksi i ushqimit (në kton), Bashkia Fier, 2014.....	32
Figura 14. Fluksi i ushqimit (kton), Bashkia Fier 2014 krahasuar me bashkitë e tjera.....	32
Figura 15. Fluksi i ushqimit (kton), Qarku i Fierit	33
Figura 16. Fluksi i ushqimit (kton), krahasimi me qarqe të tjera	33
Figura 17. Fluksi i ushqimit (kton), Qarku Fier, 2012	34
Figura 18. Fluksi i ushqimit (kton) Qarku Fier, 2013	34
Figura 19. Fluksi i ushqimit(kton) , Qarku Fier, 2014	35
Figura 20. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Fier	36
Figura 21. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Fier	37
Figura 22. Burimet ujore dhe akuiferët e Fierit	39
Figura 23. Harta e marrjes së kampionëve për vlerësim në Basenin e Lumit Seman e Vjosë	40
Figura 24. pH i ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës	41
Figura 25. Tejdokshmëria e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës	41
Figura 26. Përçueshmëria elektrike e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës	41
Figura 27. Vlerat e NBO5 dhe oksigjenit të tretur në basenet e Semanit dhe Vjosës	42
Figura 28. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në basenet e Semanit dhe Vjosës	42
Figura 29. Nitratet, nitritet dhe amonikau në Basenin e Semanit	43
Figura 30. Nitratet, nitritet dhe amonium në Basenin e Vjosës	43
Figura 31. Metalet e rënda në basenet e Semanit.....	44
Figura 32. Metalet e rënda në Basenin e Vjosës.....	45
Figura 33. Klasifikimi dhe shtrirja e akuiferëve në Qarkun e Fierit.....	46
Figura 34. Përdorimi bujqësor dhe industrial ne Mbrostar	51
Figura 35. Pamje nga sheshet e depozitimit të dherave.....	52
Figura 36. Uzina e Azotikut Fier	52
Figura 37. Ndotja e tokës dhe ujit nga Industria e Nxjerrjes së Naftës në zonën Patos-Marinës	53
Figura 38. Harta e pikave të nxehta mjedisore	53
Figura 39. Vlera e Shtuar Bruto sipas sektorëve, 2012	58
Figura 40. VSHB sipas sektorëve	59
Figura 41. Shtrirja e veprimtarive ekonomike	60
Figura 42. Deversifikimi ekonomik i bashkisë	61
Figura 43. Pikat e grumbullimit dhe magazinimit në Bashkinë Fier.....	62

Figura 44. Atraksionet kulturore të vizituara, 2015	64
Figura 46. Niveli i analfabetizimit	67
Figura 45. Vitet mesatare të shkollimit.....	67
Figura 47. Numri i kopshteve dhe i shkollave	68
Figura 48. Ambulancat	70
Figura 49. Distanca mesatare nga qendra shëndetësore më e afërt.....	70
Figura 50. Niveli i papunësisë i femrave, meshkujve, dhe diferenca e papunësisë femra-meshkuj sipas bashkive, në nivel qarku	71
Figura 51. Burimi i të ardhurave të familjeve, nivel qarku.....	72
Figura 52. Struktura e popullsisë në bashkinë Fier ,2015	78
Figura 53. Sistemet në territorin e bashkisë Fier	79
Figura 54. Sistemet Urbane.....	79
Figura 55. Sistemet e territorit.....	80
Figura 56.Përdorimi i tokës i shprehur në përqindje	81
Figura 57.Përdorimi i tokës i shprehur në sipërfaqe.....	81
Figura 58. Shembuj të mbivendosjes të përdorimeve të tokës	83
Figura 59. Administrimi i Furnizimit me ujë.....	84
Figura 60. Pikat e ndërprerjes së rrugëve	89
<i>Figura 61. Klasifikimi i rrugëve sipas kodit rrugor.....</i>	<i>90</i>
Figura 62. Infrastruktura sipas funksionit	91
Figura 63. Lidhja ndërqytetëse	93
Figura 64. Lista e automjeteve sipas regjistrimit	94
Figura 65. Zonat e rëndësisë kombëtare dhe kufizimet ligjore të territorit në Bashkinë Fier.....	100
Figura 66.Kontributi i njësisve administrative në ecurinë e të ardhurave totale (gr. majtas, në pikë përqindjeje); Kontributi sipas burimit në të ardhurat totale (gr. djathtas, në pikë përqindjeje).	101
Figura 67. Kontributi sipas burimeve në shpenzime totale (në pikë përqindjeje, gr. majtas); Kontributi sipas programeve në shpenzimet totale (në pikë përqindjeje, gr. majtas).	102
Figura 68. Shpenzimet totale dhe sipas përdorimit dhe funksioneve	103
Figura 69. Skenari Strategjik i Zhvillimit të Territorit	107
Figura 70. Parku Arkeloggjik i Apolonisë.....	109
Figura 71. Zonimi funksional.....	111
Figura 72. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – studime të tjera.....	114
Figura 73. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Sistemi urban dhe infrastruktura	114
Figura 74. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Sistemi natyror	115
Figura 75. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Analiza historike	115
Figura 76. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – përmbledhje.....	116
Figura 77. Potenciali turistik dhe zonat në presionin e ndotjes mjedisor	118
Figura 78. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Korridoret e lëvizjes dhe hirearkia e qendrave dhe lidhjeve	121
Figura 79. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Skema e korridoreve	121
Figura 80. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Nënrajonet e lëvizjes.....	122
Figura 81. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Ndërthurja e sistemeve dhe qendërsive.....	124
Figura 82. Vizioni i Bashkisë Fier	131
Figura 83. Promovimi i burimeve natyrore dhe historike.....	132
Figura 84. Sistemet e propozuara të territorit.....	156

Figura 85. Zjgerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tji në Park.....	159
Figura 86. Ndërtimi i Spitalit Rajonal pranë Pyllit të Levanit	162
Figura 87. Konsolidimi i infrastrukturës rrugore të zhvillimit të turizmit	165
Figura 88. Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonës ripariane të tij	168
Figura 89. Lidhje më efikase e bajpasit të Fierit dhe qendrës së qytetit	170
<i>Figura 90. Ndërtimi i tregut të shumicës</i>	<i>176</i>
Figura 91. Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të mbetjeve	179
Figura 92. Hartimi i projektit për krijimin e brezit kundër erozionit të Lumit Vjosa.....	184
Figura 93. Hartimi i Projektit për pyllëzimin e brezit pyjor mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman	187
Figura 94. Projekti i rehabilitimit për sistemet e ujitjes dhe kullimit.....	190
Figura 95. Mbrojtja e akuifereve nga ndotja	193
<i>Figura 96. Rikonstruksioni i rrugëve të brendshme dhe kryesore lidhëse</i>	<i>198</i>
Figura 97. Ndërtimi i terminalit perëndimor pranë stacionit të trenit	201
Figura 98. Projektet e propozuara në bashkinë Fier	206

Tabela 1.Rezultatet e Censurit të Popullsisë dhe banesave 2011	25
Tabela 2.Bilanci i Energjisë Elektrike, 2011.....	25
Tabela 3.Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale	27
Tabela 4.Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në bashkinë Fier.....	30
Tabela 5.Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për qarkun e Fierit	31
Tabela 6.Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik dhe pjerrësisë së relievit	49
Tabela 7.Ndërmarrjet aktive sipas aktivitetit ekonomik 2012	64
Tabela 8.Niveli arsimor i bashkisë Fier, në raport me bashki të ngjashme	66
Tabela 9.Numri i objekteve arsimore, Bashkia FierNumri i objekteve arsimore, Bashkia Fier.....	68
Tabela 10.Popullsia shqiptare në vite	74
Tabela 11.Lvizjet migratore, 2001-2015	76
Tabela 12.Struktura moshore sipas qarqeve	76
Tabela 13.Treguesit e varesisë moshore, për popullatën gjithë dhe qarqet, Berat, Elbasan dhe Fier	77
Tabela 14.Bilanci aktual i kërkesës për ujë dhe rezerve në Bashkinë e re Fier	85
Tabela 15.Infrastruktura rrugore sipas kodit rrugor	87
Tabela.16 Infrastruktura rrugore sipas funksionit	91
Tabela 17.Plani i Veprimit	138

Autorësia dhe kontributet

Ky dokument u përgatit nga Bashkia Fier me mbështetjen teknike të Projektit për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP) të Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) dhe Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit, nën drejtimin e Kryetarit të Bashkisë Fier, Z. Armando Subashi

Grupi i punës: Besmira Dyca, Fabjola Meçaj, Renilda Hyseni, Florian Muçaj, Edmond Leka, Enkelejda Peshkëpia, Rudina Toto, Dritan Shutina, Anila Gjika, Merita Toska, Elton Stafa, Sotir Dhamo, Besnik Aliaj, Zenel, Bajrami, Arta Alla, Teida Shehi, Silvi Jano, Renisa Muka, Iris Hyka, Ada Lushi, Imeldi Sokoli, Gerti Delli, Ani Shtylla, Kejt Dhrami, Endri Demneri, Fiona Imami, Malvina Disha, Eneida Çela, Godiva Rrëmbeci, Laureta Memo, Hixhaz Nurja, Aida Ciro, Ingrid Xhafa.

Realizimi grafik: Renisa Muka, Iris Hyka, Ada Lushi, Sonia Jojiç

Redaktimi letrar: Lumnie Hasaj

Shënim i rëndësishëm

Ky dokument u përgatit nga Bashkia Fier me mbështetjen teknike të Projektit PLGP dhe Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit.

Pikëpamjet e shprehura në këtë botim nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillimin Ndërkombëtar, ose të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara.

Çështjet e analizuara në këtë dokument janë diskutuar dhe për to është rënë dakord me grupet e interesit të Bashkisë Fier në proceset e konsultimit publik, në përputhje me detyrimet ligjore, sipas Ligjit nr. 107/2014, “Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit”, i ndryshuar.

PREAMBUL

Në cilësinë e kryetarit të Bashkisë Fier dëshiroj të përshëndes punën e bërë nga grupi i punës në kuadër të hartimit të Strategjisë së Zhvillimit Territorial për Fierin, si një pjesë e rëndësishme dhe hap i parë i Planit të Përgjithshëm Vendor.

Iniciativa e hartimit të planit të territorit lidhet me përmbushjen e detyrimeve ligjore të përcaktuara në ligjin nr. 107/2014, datë 31.07.2014, “Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit”, i ndryshuar dhe në aktet nënligjore të tij, si dhe me nevojën për të pasur një instrument vizionar dhe novator, që do të orientojë zhvillimin e territorit të bashkisë në 15 vitet e ardhshme. Nëpërmjet planit synohet të garantohet zhvillimi i qëndrueshëm i territorit, si dhe një jetë cilësore për qytetarët e bashkisë. Por një plan vizionar, nuk mund të jetë i tillë, nëse nuk kombinon në mënyrë të integruar zhvillimin urban, turizmin, bujqësinë, barazinë sociale, shërbimet, proceset e konsolidimit dhe zhvillimit të pronës, organizimin e mobilitetit dhe të rrjetit të transportit, si dhe aspekte të tjera që ndërthuren mbi konceptin e zhvillimit të territorit. Për të realizuar këtë integrim sektorial në territor, bashkia u përfshi në një proces intensiv të analizës dhe mendimit strategjik, që jo vetëm shtron shinat për planin, por na mundëson si bashki që të konceptojmë projekte prioritare e që reflektojnë më së miri dinamikën e zhvillimit urban në Fier.

Vizioni i zhvillimit të territorit për Bashkinë e Fierit në 15 vitet e ardhshme është produkt i ndërthurjes së suksesshme të proceseve teknike e analitike të grupit të punës, me mendimin e pjekur qytetar. Përmes këtij vizioni, ne synojmë *të nxitim shumëllojshmërinë ekonomike e të rritim konkurrencën, të mbështetim bujqësinë e turizmin* në Fier si shtylla të së ardhmes për bashkinë tonë, *të mbrojmë dhe madje të rigjenerojmë vlerat natyrore* të territorit, *të udhëheqim zhvillimin urban* dhe *të fuqizojmë kohezionin social*. Ne synojmë të shtrijmë zhvillim të drejtë e të barabartë si në zonat urbane, ashtu dhe ato rurale, duke e konsideruar Fierin si një njësi, ku vendbanimet, funksionet, banorët jetojnë përmes mbështetjes së ndërsjellë. Ne do të punojmë për të trajtuar problemet shumëvjeçare e të trashëguara në dekada, dhe për të zgjidhur nevojat urgjente të qytetarëve.

Për këtë ndërmarrje të rëndësishme, dua të falenderoj edhe të gjitha institucionet publike dhe jo publike, të cilat janë treguar bashkëpunese gjatë procesit të hartimit të dokumentit të Strategjisë së Zhvillimit të territorit të Bashkisë Fier. Kemi gjetur mbështetje institucionale veçanërisht nga Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit dhe Ministria e Zhvillimit Urban, por edhe nga ministritë e linjës, ndërmarrjet publike dhe grupet e interesit e banorët e Fierit.

Ky proces u bë i mundur në sajë të ndihmës teknike të Projektit të USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore përmes Co-PLAN, Insituti për Zhvillimin e Habitatit.

Kryetari
Armando SUBASHI

Parathënie

Që prej qershorit 2015, qeverisja vendore në Shqipëri është përfshirë nga reforma administrative-territoriale. Si rezultat, janë krijuar 61 bashki të konsoliduara, të cilat përballen me sfidat e pushtetit vendor, të shumëfishuara si pasojë e rritjes së sipërfaqes dhe kompleksitetit territorial, shtimit të detyrave të reja nga reforma e decentralizimit, dhe nevojës gjithmonë në rritje për zhvillim dhe mirëqenie sociale dhe ekonomike.

Në këto kushte, Bashkia e Fierit, për t'iu përgjigjur sa detyrimeve ligjore, aq edhe sfidave reale, ka punuar intensivisht për të përgatitur Strategjinë e Zhvillimit të saj. Duke pasur parasysh që, jo vetëm konceptualisht, por edhe ligjërisht është pranuar nga palët se planifikimi i territorit përmban një kohësisht edhe dimensionin strategjik dhe atë rregullator, kjo strategji përbën hapin e parë të hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor të Territorit të bashkisë Fier.

Dokumenti i Strategjisë së Zhvillimit të territorit hartohet nga Bashkia Fier me mbështetjen teknike të Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit, në kuadër të Projektit të USAID-it për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP). Përmbajtja e dokumentit të Strategjisë së Zhvillimit të territorit mbështetet në ligjin nr. 107/2014, datë 31.07.2014, “Për Planifikimin e dhe Zhvillimin e Territorit”, i ndryshuar dhe në aktet nënligjore të tij. Veçanërisht, si bazë referuese është Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 671, datë 29.07.2015, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”.

Megjithatë, për shkak të natyrës mjaft komplekse dhe shumë dimensionale që ka ky dokument, duke mbuluar nevoja të territorit urban dhe rural, gjatë hartimit të tij janë referuar edhe akte të tjera ligjore e nënligjore si dhe dokumente udhëzuese. Ndër më të rëndësishmet janë:

- Ligji nr. 7850, datë 29.07.1994 “Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar”;
- Ligji nr. 8378, datë 22.07.1998 “Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar”;
- Ligji nr. 9317, datë 18.11.2004 “Kodi Hekurudhor i Republikës së Shqipërisë”;
- Vendimet e KKT-së në 3 vitet e fundit, në lidhje me përcaktimin e çështjeve, zonave dhe objekteve të rëndësishme kombëtare;
- Manuali teknik “ Planifikimi dhe Zhvillimi i Territorit në Shqipëri”; etj

Metodologjia e ndjekur gjatë hartimit të këtij dokumenti është mbështetur mbi përcaktimet ligjore përsa i përket strukturës së instrumenteve (dokumente të planifikimit) dhe procesit që duhet të ndiqet. Kështu, për nga ana përmbajtësore, ky dokument përmban kapitullin e analizave, duke veçuar këtu analizën e metabolizmit, por edhe analiza territoriale dhe social-ekonomike, që hapin shtegun për analizat e thelluara në vijim të hartimit të Planit. Më pas, paraqiten konkluzionet përfshirë edhe analizën e pikave të forta, të dobëta, mundësive dhe rreziqeve, si dhe hapa drejt një vizioni rajonal, për kontekstin më të gjerë, në të cilin ndodhet bashkia e Fierit.

Pjesa e dytë e dokumentit fokusohet në vizionin lokal të zhvillimit territorial, mjedisor e social-ekonomik, së bashku me objektivat dhe programet strategjike të zhvillimit. Më pas, është hartuar plani i veprimit me afate kohore dhe konsiderata financiare si dhe një listë e projekteve prioritare e strategjike të zhvillimit lokal territorial, për të cilat bashkia ka gatishmërinë të aplikojë për fonde dhe të përgatitë projekte teknike.

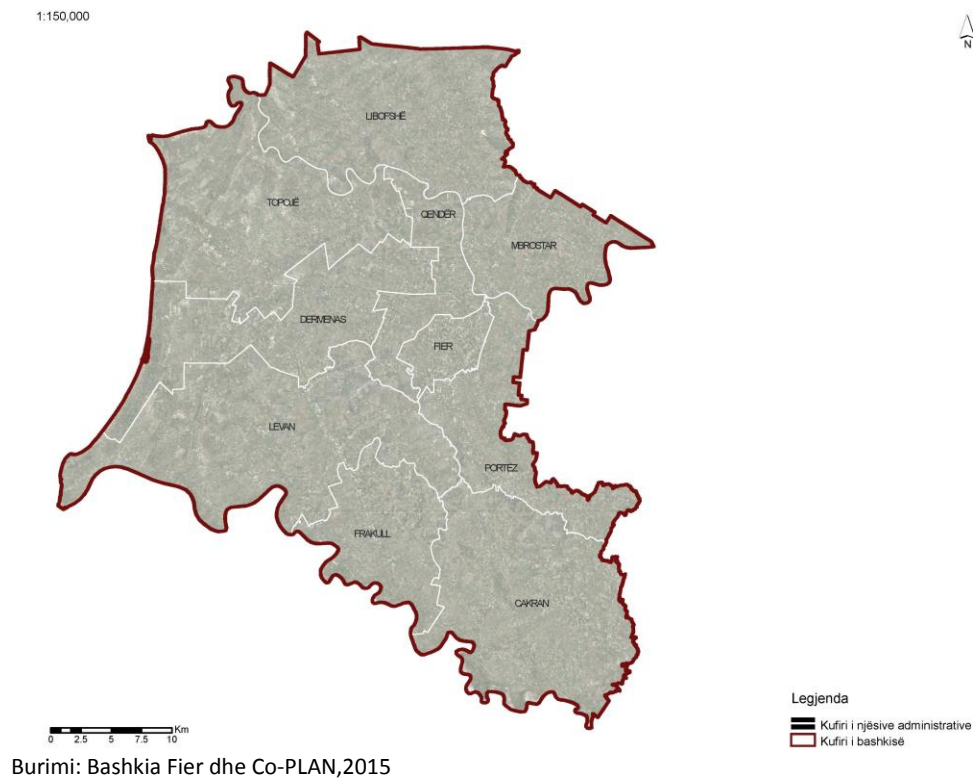
Ky dokument ndërtohet jo vetëm mbi bazën e analizave shkencore e territoriale, por edhe të nevojave dhe dëshirave të shprehura nga banorë dhe grupet e ndryshme të interesit në bashkinë Fier. Gjatë periudhës së hartimit të tij, janë realizuar të paktën 3 dëgjesa publike, nga një për çdo fazë të hartimit të dokumentit (nisma, analiza, vizioni), si dhe janë kryer takime të ngushta me ekspertë vendorë, përfaqësues të biznesit e aktorë të tjerë që opërojnë në këtë territor. Po ashtu, janë realizuar shumë vizita në terren e institucione publike me qëllim grumbullimin sa më të efektshëm të informacionit dhe krijimin e bazës së të dhënave në sistemin gjeografik të informacionit.

Në vijim, Bashkia e Fierit do të punojë ngushtësisht me projektin PLGP për të kaluar në hapat ligjore e teknike të hartimit të planit të përgjithshëm (përdorimi i tokës, infrastrukturat, mjedisi) dhe të rregullores së tij. Finalizimi i planit të përgjithshëm të territorit do të jetë një nga arritjet më të para të një bashkie të re, të krijuar pas reformës territoriale dhe me dëshirën e vullnetin për t`iu përgjigjur nevojave edhe afatgjata të qytetarëve, si dhe për të përballur sfidat e zhvillimit të qëndrueshëm të territorit.

Bashkia e Fierit gëzon një pozicion strategjik në territorin shqiptar i mundësuar nga disa avantazhe ndërsektoriale. Ajo përbën 5.7%² të tokës bujqësore; kufizohet nga dy lumenj kryesor, Semani në veri dhe Vjosa në jug, të cilët kanë sipërfaqe të mbrojtura natyrore pranë grykëderdhjeve të tyre; zotëron Parkun Arkeologjik Kombëtar të Apolonisë; trashëgon zona industriale dhe naftëmbajtëse si dhe gëzon pozicion strategjik avantazhues për sa i përket gazifikimit të mundshëm, me vënien në zbatim të Gazsjellësit TAP që kalon brenda territorit të saj.

Reforma Administrative-Territoriale e ndërmarrë në vitin 2014 ndikoi në Bashkinë e Fierit duke i ndryshuar shtrirjen dhe kufijtë territorialë, duke i shtuar në përbërje të saj edhe njësi të reja administrative. Para ndarjes territoriale Bashkia e Fierit, e cila kishte në përbërje të saj vetëm qytetin e Fierit dhe 17 lagjet e tij, kishte një sipërfaqe prej 800 ha dhe një popullsi prej 82,262 banorë (Plani i Përgjithshëm Rregullues i qytetit të Fierit, 2006). Pas reformës, Bashkia e re e Fierit ka një sipërfaqe prej 620 km² si dhe një popullsi prej 122,475 banorësh⁴. Ajo përbëhet nga 10 njësi administrative të cilat janë: Fier, Mbrostar, Topojë, Dërmenas, Levan, Frakull, Cakran, Libofshë, Portëz dhe Qendër. Bazuar po në Ligjin Nr. 115/2014 “Për ndarjen administrativo – territoriale të njësive të qeverisjes vendore në Republikën e Shqipërisë”, Fieri mbetet qendra e Qarkut të Fierit, ndërsa qarku vetë ka në përbërje të tij bashkitë e reja të Mallakastrës, Patosit, Fierit, Lushnjes, Roskovecit dhe Divjakës.

Figura 2. Kufijtë territorialë, Bashkia Fier 2015

Bashkia e re e Fierit përfshin në territorin e saj administrativ qendra, të cilat historikisht kanë qenë me rëndësi ekonomike dhe urbane për rajonin. E tillë është Apolonia, që mendohet të jetë themeluar rreth vitit 600 para Krishtit. Apolonia njihet si një port lumor dhe të ardhurat më të

mëdha i kishte nga marrëdhëniet tregtare. Një tërmet i fuqishëm mendohet të ketë zhvendosur rrjedhën e Lumit Vjosa dhe të ketë rritur distancën e Apolonisë me Detin Adriatik. Ky tërmet u bë shkak që të fillonte rënia⁵. Ndërkohë themelimi i qytetit të Fierit lidhet me rënien e Voskopojës si qendër urbane⁶. Gjatë shekujve XIV-XVI Fieri njihet si një nga vendet ku organizoheshin panairët transballkanike, kohë kur marrëveshjet e reja mes Venedikut dhe Perandorisë Otomane lejonin shkëmbime tregtare ndërmjet tyre⁷. Fieri u konsolidua si qendër urbane me ndërtimin e Urës mbi Gjanicë në vitin 1764. Kjo urë bashkoi fshatrat Fier i Madh dhe Shkozë, përkatësisht në perëndim dhe në lindje të lumit. Pas ndërtimit të urës u ngritën vepra të tjera, duke përmendur këtu Kishën e Shën Gjergjit në 1786 dhe një han. Roli i Fierit si qendër e rëndësishme tregtare dhe i Lumit Gjanica si element qytet-formues, u rikonfirmua në mesin e shekullit XIX, kohë kur u krijua tregu i Vronasve, buzë këtij lumi, duke organizuar rreth 122 dyqane.

Rëndësi të veçantë si qendër ekonomike Fieri e mori gjatë periudhës së industrializimit, që filloi me ndërtimin e termocentralit, ngritjen e Uzinës së Pastrimit të Pambukut në vitin 1952, që u ndoq nga ngritja e fabrikave të industrisë ushqimore, si ajo e vajit, margarinës, e verës etj. Fieri zinte 12% të prodhimit të përgjithshëm industrial të vendit. Degët kryesore të industrisë ishin energjetika (nxjerrja dhe përpunimi i naftës, prodhimi i energjisë elektrike), industria kimike, mekanike dhe ushqimore.

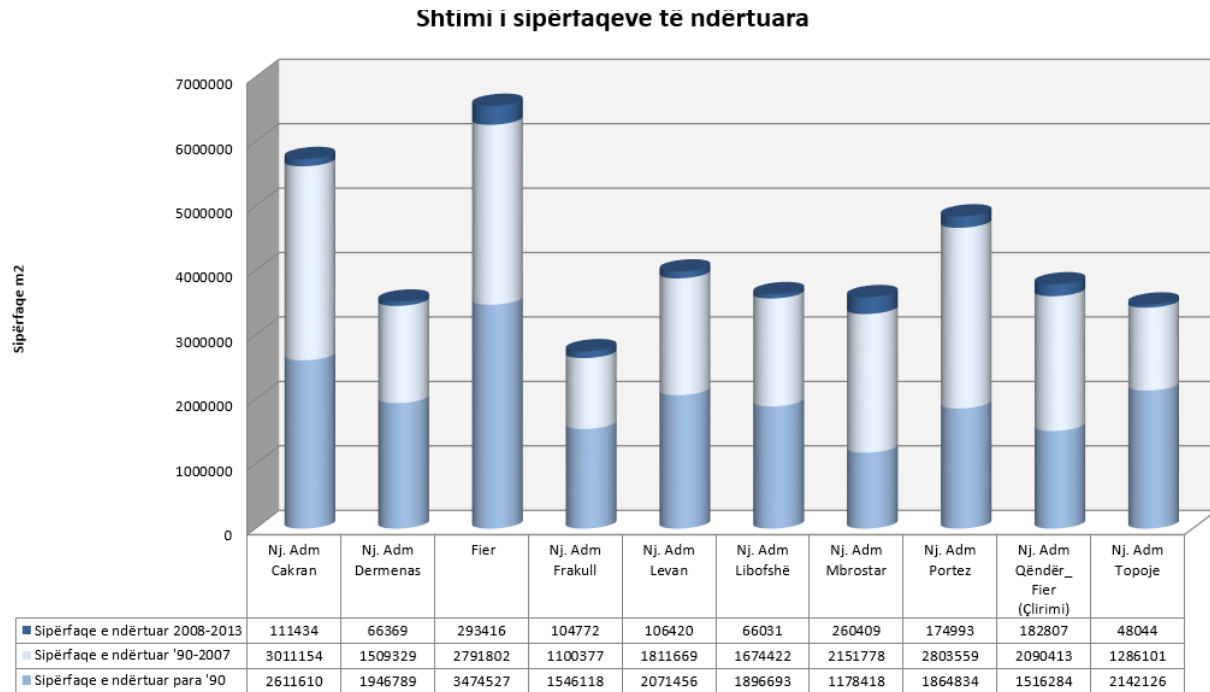
Rënia e sistemit komunist në vitet 1990, ashtu si në gjithë Shqipërinë edhe në Bashkinë Fier, solli ndryshime të mëdha në aspektin ekonomik, territorial, dhe mjedisor. Kështu para viteve 1990, degët kryesore të ekonomisë së qytetit të Fierit ishin industria e naftës, industria kimike, mekanike, energjetike, bujqësia, etj., kurse pas viteve 90, pati një dobësim të këtyre industrive dhe zhvillim të sektorit të tregtisë dhe atij të ndërtimit. Po ashtu, në vitet e fundit vihet re një rigjallërim i bujqësisë dhe blegtorisë, të cilat janë edhe nga sektorët me potencialet më të mëdha për punësim dhe zhvillimin ekonomik të bashkisë.

Nga ana tjetër, lëvizjet e lira të popullsisë ndikuan në presionet për zhvillimin e territorit dhe mënyrën e transformimit të tij gjatë periudhës së tranzicionit. Si pasojë e këtyre lëvizjeve, në fund të vitit 1991, popullsia e qytetit të Fierit u dyfishua. Në dy vitet e para pas viteve '1990, popullsia u rrit me ritme shumë të shpejta, më pas fluksi i rritjes ra dhe në rast se nuk e marrim parasysh rritjen e dy viteve të para, mesatarja e rritjes vjetore në vitet 1991 – 2004 ka qene 2.32% në vit. Si pasojë e rritjes së numrit të popullsisë por edhe mungesës së reformës së planifikimit, mungesës së kontrollit të zhvillimit, rikthimit të pronës private dhe lëvizjes së lirë të popullsisë, sot në bashkinë Fier ekzistojnë zona dhe zhvillime informale, me banesa individuale dhe me mungesë infrastrukture publike, të ndërtuara kryesisht gjatë viteve 1990-2000, me hapësira të mëdha bujqësore dhe natyrore të ndërtuara, mungesë të hapësirave publike dhe një tërësi zonash dhe objektesh industriale të braktisura dhe pa funksion.

Këto dukuri erdhën edhe si pasojë e ndarjes së tokës bujqësore në bazë të Ligjit nr. 7501 “Për tokën bujqësore”, pasi territori i Bashkisë Fier u parcelizua në prona individuale për çdo fermer.

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

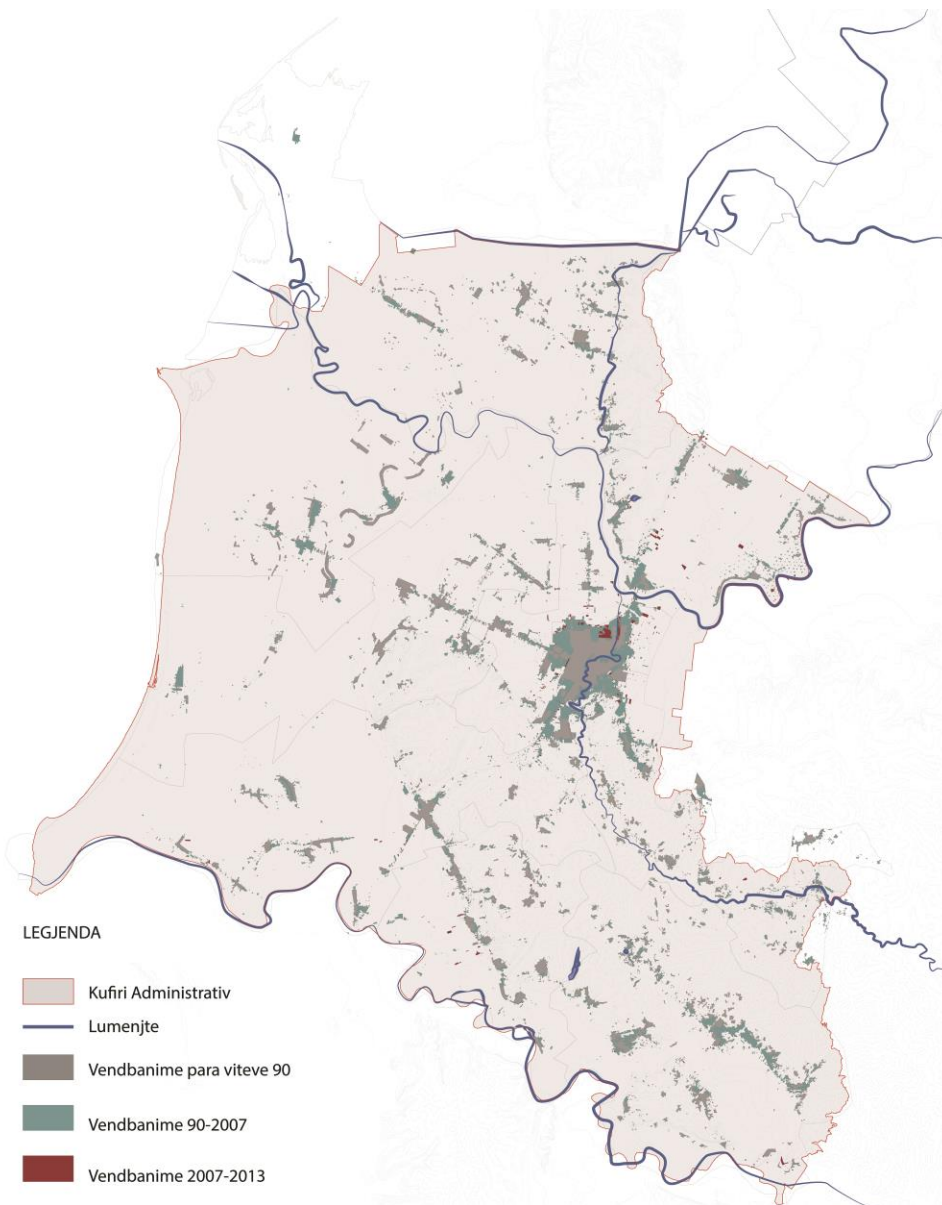
Figura 3.Shtimi i sipërfaqeve të ndërtuara 1990 - 2013

Me rishpërndarjen e tokave, pronarët morën të mirëqenë jo vetëm të drejtën e pronësisë së tokës por edhe të drejtën e zhvillimit në të. Ndryshimet e përmendura më sipër evidentohen edhe në analizën e sipërfaqeve të ndërtuara të kryer nga grupi i punës. Bazuar në këtë analizë, rezulton se pothuajse në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier janë dyfishuar sipërfaqet e ndërtuara. Shtimi më i madh i këtyre sipërfaqeve ka ndodhur nga vitet 1990 deri në 2007, ndërsa në vitet 2008-2013, sipërfaqet e ndërtuara kanë ardhur duke rënë. Shtimi më i madh sipërfaqeve të ndërtimeve ka ndodhur në njësitë administrative Cakran, Mbrostar, Qendër dhe Fier,⁸ njësi të cilat janë vendosur pranë infrastrukturave rrugore më të rëndësishme të bashkisë.

Ky presion zhvillimi i viteve të para të tranzicionit, i kombinuar me institucione publike qendrore dhe vendore të papërgatitura për t'iu përgjigjur me nivelin e duhur të planifikimit të territorit dhe infrastrukturave publike, rezultoi shpesh-herë kaotik, duke shkaktuar probleme si mjedisore, ashtu edhe eficientë të investimeve publike dhe private, në mungesë të një vizioni më të integruar dhe strategjik të zhvillimit të territorit. Qëllimi i analizave të prezantuara në vijim është pikërisht evidentimi i disa prej këtyre problematikave, por edhe avantazheve konkurruese të Bashkisë Fier, mbi të cilat mund të kapitalizohen përpjekjet për zhvillimin e territorit qoftë nga institucioni i Bashkisë, ashtu edhe nga palë private të interesuara të zhvillojnë jetën dhe biznesin e tyre në këtë territor.

Figura 4. Harta e shtrirjes së sipërfaqeve të ndërtuara

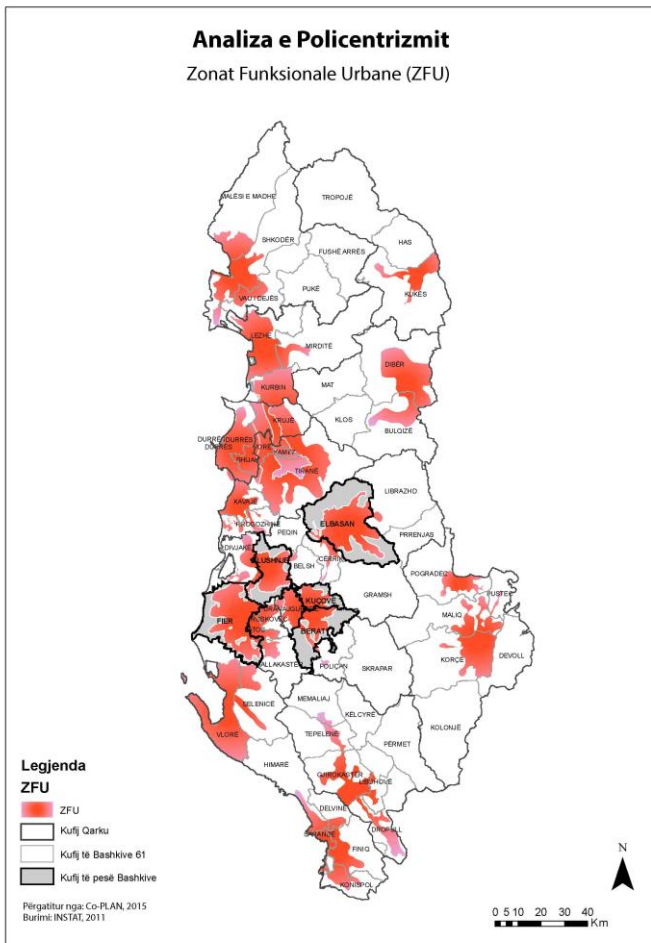
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

1.2 Policentrizmi

Shtrirja territoriale, dendësia e banimit, komunikimi për punë e shërbime dhe vazhdimësia e zonës së banuar në dy dekadat e fundit e kanë klasifikuar Fierin (njësia para ndarjes territoriale) si qendër aglomerati⁹ dhe së bashku me Patosin (gjithashtu qendër) dhe 4 njësi rrethuese (Zharrëz, Qendër, Portëz dhe Mbrostar) si aglomeratin e Fier-Patosit (aglomerat bipolar). Nga këto njësi, bashkia e Fierit përfshin 4 (Fier, Qendër, Portëz e Mbrostar), popullsia e të cilave përbën 63% të popullsisë¹⁰ së bashkisë pas reformës.

Ky lloj zhvillimi territorial, nëse shoqërohet edhe me disa parametra të tjerë morfologjikë e funksionalë (PBB, numri i udhëtarëve me transport publik, numri i studentëve, etj.) përcakton llojin e modelit policentrik ose jo të territorit përkatës. Studimi i policentrizmit bazohet në rëndësinë e tij si objektiv i Bashkimit Evropian (BE)¹¹, fillimisht i prezantuar nga Perspektiva Evropiane e Zhvillimit Hapësinor (European Spatial Development Perspective-ESDP)¹² dhe më pas i zbërthyer në politikën e BE për zhvillim rajonal, në politikën e transportit, etj. Sipas këtyre

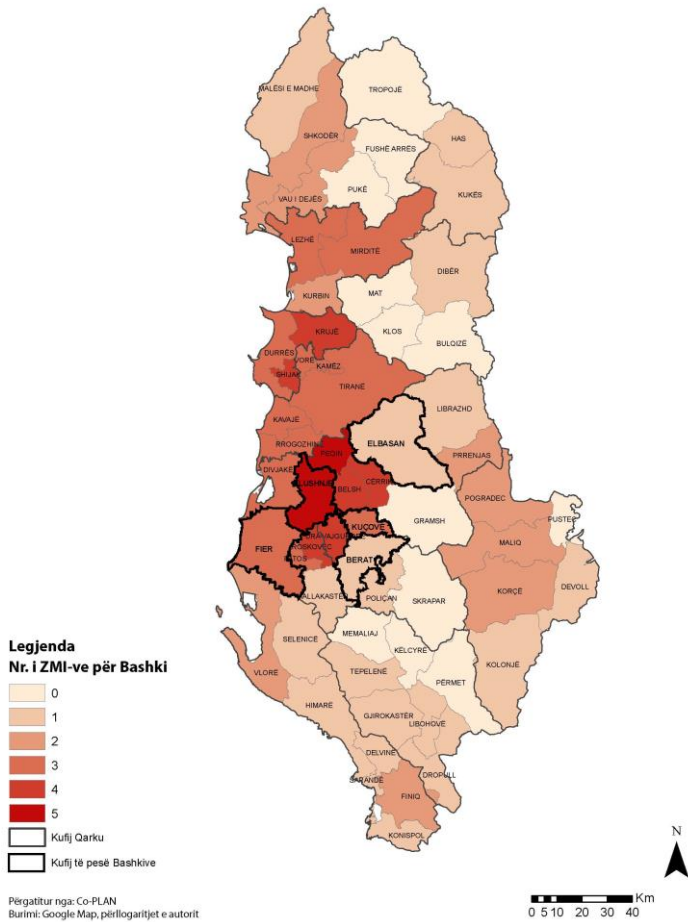
Figura 5. Zonat funksionale urbane në Shqipëri.

dokumenteve, “sistemet policentrike janë më efikase, më të qëndrueshme dhe territorialisht më të balancuara sesa ato monocentrike, apo të shpërhapura” (ESDP, 1999)¹³. Këto sisteme sigurojnë ekonomi të shkallës, kohezion dhe mbrojtje të mjedisit. Për të studiuar policentrizmin në Shqipëri, Co-PLAN u bazua në hartën e 17 aglomerateve shqiptare të INSTAT, duke shtuar edhe informacionin (e prodhuar nga Censusi i vitit 2011) mbi lëvizjet ditore për në punë (baseni i punësimit¹⁴), e duke krijuar Zonat Funksionale Urbane (ZFU).

Figura 6. Zonat e integritit të mundshëm - Mbivendosja e izokroneve 45'

Analiza e Policentrizmit
Zonat e Mundshme të Integritit (ZMI), në nivel Bashki 61

Burimi: Co-PLAN, 2015

Pozicionimi i qendrave, edhe pse funksionalisht flasim për nivel të lartë monocentrizmi, është potencial në favor të mbështetjes së një zhvillimi policentrik në nivel vendi dhe duhet shfrytëzuar si i tillë.

ZFU-ja e Fier-Patosit nuk mbivendoset me ZFU-të fqinje dhe ka një popullsi prej 170,449 banorë, ku Bashkia e Fierit përbën 74%. Vetë ZFU-ja mbulon pak më shumë se gjysmën e territorit të Qarkut të Fierit dhe përfshin 52% të popullsisë së tij. Kjo shpjegohet me faktin se gjysma tjetër e qarkut dominohet nga Bashkia e Lushnjës dhe disa njësi të tjera, ku Lushnja përcakton polin e dytë gravitacional të qarkut, dhe madje përbën edhe një qendër aglomerati e ka ZFU-në e vetë. Në nivel qarku, kemi tre qendra aglomerati dhe dy ZFU dhe kjo dëshmon për një karakter bipolar të territorit në qark për nga shtrirja e vendbanimeve dhe përqendrimi i popullsisë e funksioneve. Nga ana tjetër, nëse shohim hartën e shpërndarjes në territor të zonave të ndërtuara (figura 5) për ZFU-në e Fierit, vihet re përqendrimi në qytetin e Fierit dhe shpërndarja e popullsisë në mënyrë radiale dhe në rënie graduale përgjatë akseve që dalin nga qendra e Fierit. Në territorin e Fierit vihet re edhe

Shtatë tregues të policentrizmit morfologjik u analizuan për çdo ZFU, dhe 7 tregues të policentrizmit funksional u përshkruan¹⁵. Treguesit e policentrizmit morfologjik u kombinuan në 3 indekse dhe këto të fundit u kombinuan në indeksin e policentrizmit. Në këtë këndvështrim, Shqipëria është tejet monocentrike sa i përket indeksit të madhësisë (97 nga 100) dhe të lidhshmërisë (72 nga 100), për shkak të përqendrimit të popullsisë dhe Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB)¹⁶ në ZFU-në e Tiranës dhe aksesueshmërisë së lartë të ZFU-ve Tiranë e Laç krahasuar me të tjerat. Por, Shqipëria është policentrike (28 nga 100) sa i përket indeksit të vendndodhjes për shkak të shpërndarjes së 17 qendrave thujtë uniforme në të gjithë territorin.

fenomeni i shpërhapjes urbane në tokë bujqësore, por ky është më pikësor dhe ka ndikuar në fragmentimin e lartë të tokës.

Një tjetër analizë e realizuar është ajo e policentrizmit potencial, e cila tregon mundësinë e një rajoni për të qenë qendër interesi për investime e zhvillim, duke ndryshuar kështu hartën e zhvillimit policentrik e rajonal. Për këtë qëllim, për çdo qendër aglomerati/ZFU-je u vizatua izokroni 45-minutësh (duke bashkuar të gjitha pikat në hartë në të cilat mund të arrihet nga qendra për 45 minuta udhëtim me transport rrugor). Izokroni 45-minutësh përcakton hapësirën e lëvizjes ditore vajtje-ardhje të pranueshme për në punë. Çdo bashki, është parimisht e interesuar të investojë brenda një hapësire të tillë për të shtuar infrastrukturën dhe shërbimet e për të rritur cilësinë e tyre, në funksion të ekonomisë së shkallës dhe zhvillimit ekonomik. Izokroni 45-minutësh i Fierit mbulon të gjithë territorin e bashkisë e shtrihet drejt Lushnjës duke u mbivendosur me izokronin e saj e po ashtu mbulon Patosin dhe Roskovecin. Izokroni i Fier-Patosit mbivendoset edhe me të Beratit në zonën e Roskovecit. Si rezultat i mbivendosjeve, Bashkia e Roskovecit është një nga territoret më të avantazhuara në perspektivën e izokronit 45-minutësh. Janë mbi 4 izokrone që mbivendosen dhe kjo sugjeron interes (potencial) të lartë të bashkive për të investuar në atë zonë si e përshtatshme për vende të reja pune. Ndërkohë Fieri rezulton me një mbivendosje të moderuar të izokroneve.

Analiza e policentrizmit (aktual dhe potencial) e paraqet Bashkinë e Fierit si një zonë të moderuar ndaj flukseve të lëvizjes, përqendrimit të popullsisë dhe interesit për punësim, por jo të avantazhuar në lidhje me numrin e studentëve dhe të hoteleve. Kjo analizë thekson karakterin rural/bujqësor të Fierit dhe potencialin e tij për turizëm bregdetar e mjedisor, por jo zhvillim real në këtë drejtim. Fieri ka një pozicionim shumë të mirë rajonal, por shifrat mbështetin një lloj zhvillimi ekonomik modest për potencialet që ai ofron. Në nivel qarku, GVA-ja/frymë në industri është në nivele nga më të lartat krahasuar me qarqet e tjera (veç Tiranës) për shkak të aktivitetit në zonën naftë-mbajtëse të Patos-Marinzës. Mirëpo në nivel vendor, ky territor (me pak përjashtime) nuk i përket Bashkisë së Fierit. Në fakt, Fieri mund të ndikohet negativisht nga aktiviteti i nxjerrjes së naftës për shkak të efekteve mjedisore. Si përfundim, Fieri duhet të zhvillojë aktivitete ekonomike që shfrytëzojnë dhe rrisin vlerën e burimeve të tij ekonomike (bregdetin, zonën bujqësore, e turizmin) dhe zhvillimin rural në tërësi. Në vijim do të flitet se si mund të shfrytëzohet ky avantazh konkurrues në funksion të zhvillimit ekonomik në Bashkinë e Fierit.

1.3 Territori dhe mjedisi

1.3.1 Vlerësim i kushteve fizike

Bashkia Fier shtrihet në zonën qendrore-perëndimore të përfshirë në konturin jugor të krahinës me dalje në Detin Adriatik. Territori i Bashkisë Fier shtrihet mbi depozitimet kuaternare, ndërsa pjesa juglindore nga depozitimet e Pliocenit dhe shtrihet kryesisht në qendrën midis dy njësive strukturore, ajo lindore Kreshpan-Ardenicë-Divjakë dhe perëndimore periklinali verior i strukturës së Frakullës.

Kodrat në jug të qytetit të Fierit ndërtohen nga depozitimet pliocenike të suitave ‘Helmes’ dhe ‘Rrogozhina’, të cilat përputhen me kuota më të larta të relievit. Si rezultat i ndryshimit litologjik, prerja kalon nga ajo argjilore në zhavorre e ranore të suitës Rrogozhina. Në rajonin Zhupan-Radostin, këto depozitime zhyten drejt qytetit të Fierit, duke i lënë vend fushë-përhapjes së depozitimeve kuaternare. Ndërsa në linjën Mbyet-Spitali i Fierit, këto depozitime zhyten drejt

lindjes duke iu shmangur qytetit. Depozitimet kuaternare përfaqësohen nga ato të Holocenit dhe Pleistocenit. Ato përfaqësohen nga argjila, suhargjila, rëra dhe mbeturina torfore. Drejt perëndimit, këto depozitime shkojnë në origjinën detare.¹⁷

Gjeologjia e rajonit të Fierit përbëhet nga formacione eluvionale dhe deluvionale si dhe formime aluvionale-kënetore. Këto formacione përfaqësojnë shtresën e sipërme të shkëmbinjve mulesore të formuara gjatë periudhës së Holocenit. Në pjesën fushore të bashkisë, shtresat aluvionale arrijnë një trashësi prej 100m, ndërsa në pjesën anësore mbizotëron mbulesa deluviale dhe aluviale në trashësinë 10m. Në zonat ish-kënetore takohen kryesisht argjila të errëta, të cilat kanë në përmbajtjen e tyre mbeturina bimore torfe dhe lyme argjilore¹⁸.

Nga pikëpamja klimatike, qyteti i Fierit ndodhet në zonën e klimës subtropikale mesdhetare, e cila karakterizohet nga një dimër i butë e i lagësht dhe verë e nxehtë dhe e thatë. Temperatura mesatare e ajrit në janar është 15°C dhe ajo minimale -5 deri në -7°C. Në zonën më të lartë të Bashkisë Fier, maja e malit të Cakranit, temperatura minimale arrin deri nën -7 ose -8°C. Dimri në këto zona është më i ftohtë në krahasim me zonat e tjera. Orët me diell gjatë vitit llogariten 2,792 orë në vit, me një rrezatimi diellor rreth 226.32 kWh/muaj.

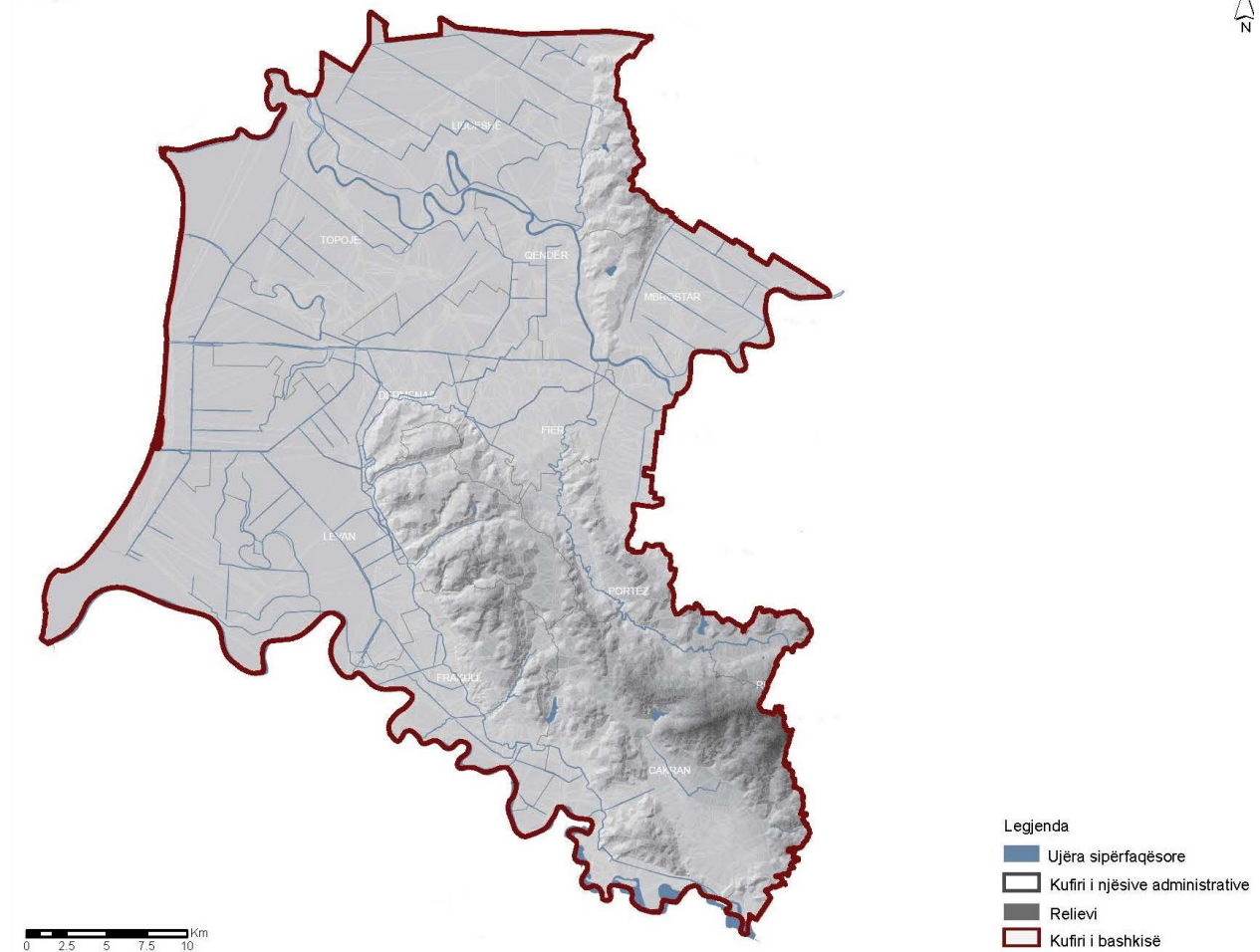
Për sa i takon reshjeve, në territorin e qytetit bien rreth 1000 mm/vit, kryesisht gjatë stinës së dimrit dhe vjeshtës, . ndërsa në zonat e larta të bashkisë, në pjesën jugore, rrallëherë bien reshje dëbore deri në trashësinë 10cm, e cila nuk qëndron më shumë se 4 ditë.

Erërat që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në Fier janë murlani, shiroku, puhia dhe juga. Murlani ndihet në periudhën e dimrit, me shpejtësi të madhe dhe sjell mot të ftohtë dhe të kthjellët ose mot të ftohtë e me shira (njihet me emrin Elbasani për shkak të drejtimit sidomos nga veriu dhe verilindja). Shiroku, i cili quhet ndryshe edhe “era e deteve”, fryn në drejtim juglindor¹⁹ dhe ndihet në vjeshtë dhe në fund të dimrit. Shiroku është një erë e ftohtë dhe e stuhishme dhe sjell ajër të lagësht, vranësira dhe reshje. Puhia ndihet kryesisht në verë në formën e një flladi të lehtë, dhe fryn në drejtimin veriperëndim²⁰ (gjatë ditës ka drejtimin nga deti në tokë dhe gjatë natës ka drejtimin nga toka në det). Puhia krijohet për shkak të kontrastit termik si rezultat i ngrohjes dhe i ftohjes së ujit dhe tokës. Juga është era që fryn në drejtim të jugut. Në dimër dhe vjeshtë është e lagët, ndërsa në pranverë është e ngrohtë dhe e thatë.²¹

Ndërkohë vargu i kodrave në jug, ku përfshihet Mali i Cakranit, pengon disi erërat e jugut, duke mbrojtur një pjesë të mirë të territorit. Pjesa veriore e bashkisë rrihet nga erërat e ftohta që vijnë nga veriperëndimi.²²

Figura 7. Relievi dhe hidrografia

1:150,000

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

1.3.2 Metabolizmi i territorit

Analiza e metabolizmit trajton flukset në territor/qytet urban. Sipas Nenit 2 të VKM nr. 671 “Për miratimin e Rregullores së Planifikimit të Territorit”, metabolizmi i territorit është një model që përdoret për identifikimin dhe analizën e flukseve të materialeve dhe energjisë brenda territoreve të caktuara. Ky model u ofron studiuesve një kuadër nëpërmjet të cilit të studiojnë ndërveprimet e sistemeve natyrore dhe njerëzore në rajone të caktuara. Flukset e analizuar janë: Fluksi i energjisë, fluksi i ujit, fluksi i ushqimit dhe fluksi i mbetjeve. Flukset analizohen nëpërmjet identifikimit të hyrjeve dhe daljeve për secilin fluks që merret në analizim. Hyrjet dhe daljet e secilit fluks krijojnë një tablo të plotë të mënyrës së funksionimit të territorit, duke evidentuar potencialet dhe burimet që e bëjnë territorin të funksionojë si një i tërë. Fluksi i energjisë dhe fluksi i ujit do të analizohen si fillim në nivel rajoni dhe më pas në nivel bashkie. Burimet e energjisë kanë ndikim dhe menaxhohen në rang kombëtar, pavarësisht territorit ku ndodhen. Uji që gjendet në një sistemin urban (uji që analizon fluksi i ujit), vjen nëpërmjet burimeve nëntokësore (që nuk i përkasin territorit të një bashkie nga ana administrative) apo burimeve sipërfaqësore, duke kaluar në disa sisteme të ndryshme urbane. Në këtë rast, kur kalon në sisteme të ndryshme urbane (rasti i

lumenjve) sjell me vete edhe ndotje që merr gjatë rrugës. Burimet ujore menaxhohen në nivel baseni ujëmbledhës dhe në nivel kombëtar.

- **Energjia në Rajon**

Rajoni që përbëhet nga bashkitë Rrogozhinë, Divjakë, Fier, Lushnjë, Peqin, Belsh, Cërrik, Patos, Mallakastër, Ura Vajgurore, Kuçovë, Berat, Gramsh, Elbasan, Përrenjas, Librazhd dhe Pogradec²³ ka burime të shumta energjie. Pjesa kryesore e energjisë që përftohet nga hidrokarburet në Shqipëri është e përqendruar në këtë zonë. Kompanitë që operojnë në këtë territor për nxjerrjen e naftës janë: Bankers (Patos-Marinëz), TransAtlantic (Ballsh, Cakran, Gorisht, Delvinë), Sherwood (Kuçovë), Transoilgroup (Visokë); Phoenix (Amonicë). Energjia e hidrokarbureve zë pjesë të rëndësishme. Po ashtu, energjia hidrike vazhdon të mbetet një nga burimet kryesore të energjisë.

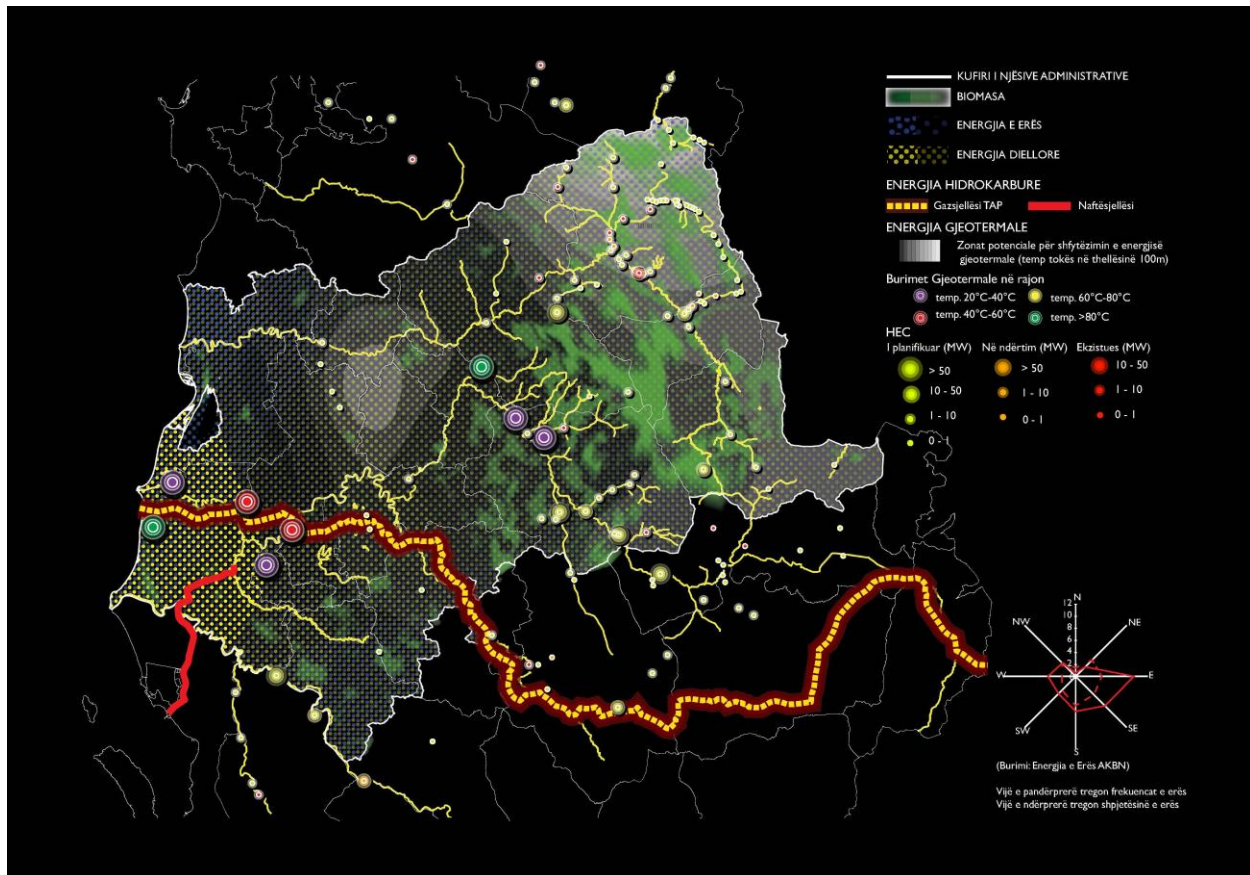
Lumenj si Shkumbini, Osumi dhe Devolli përdoren për prodhimin e energjisë hidrike nëpërmjet hidrocentraleve të instaluar dhe atyre që po ndërtohen. Energjia hidrike vazhdon të mbetet burim kryesor energjie për konsumatorët familjarë por edhe për bizneset, industrinë apo institucionet. , siç mund të shihet edhe më poshtë në figurën8. “Fluksi i energjisë në rajon”.

Burimet alternative të energjisë si dielli, era, energjia gjeotermale shfrytëzohen shumë pak, por potencialet që ka për t’u përdorur këto energji janë të mëdha. Energjia e erës ka potencial të përdoret në ultësirën perëndimore, ku shpejtësia mesatare arrin vlerat 2.1-3.5m/s²⁴. Divjaka, Rrogozhina dhe Fieri (zona veri-perëndimore) mund të përdoren për prodhimin e energjisë.

Energjia diellore është potencial thuajse në të gjithë pjesën perëndimore të Shqipërisë. Rrezatimi arrin vlera nga 1450 Kwh/m² deri në 1650 Kwh/m².²⁵ Numri i lartë i ditëve me diell është i favorshëm për prodhimin e energjisë diellore.

Energjia gjeotermale mund të shfrytëzohet nëpërmjet burimeve gjeotermale. Në Elbasan gjenden burime gjeotermale, temperatura e të cilëve arrin >80 °C. Gjithashtu, në Fier puset gjeotermale mund të përdoren për prodhimin e energjisë.

Figura 8. Fluksi i energjisë në rajon

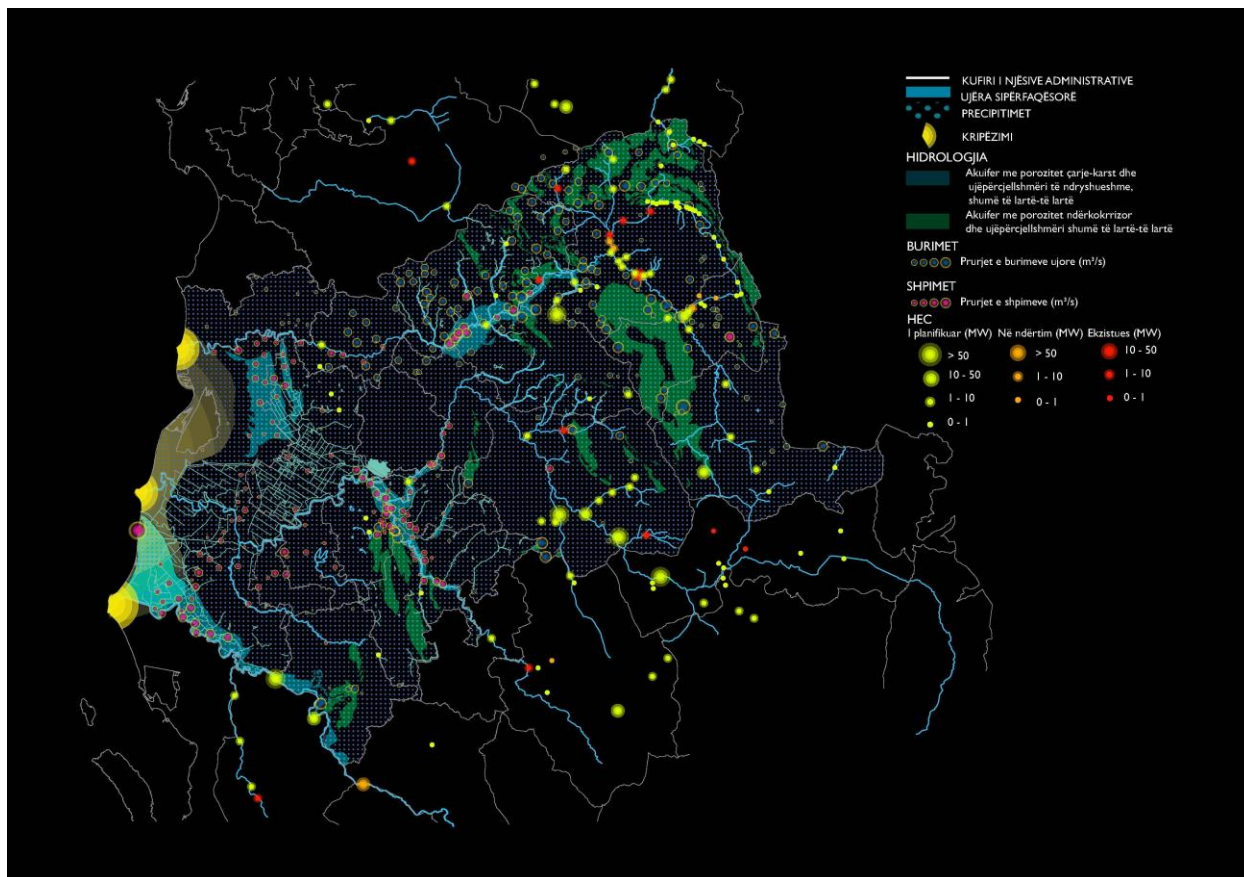
Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015²⁶

• Uji në Rajon

Rajoni është i pasur me ujëra nëntokësore dhe sipërfaqësore. Ky territor përshkohet nga lumenj të rëndësishëm si Shkumbini, Seman, Devolli, Osumi, Vjosa dhe lumenjtë më të vegjël. Pasuritë e mëdha ujore bëjnë që shfrytëzimi i tyre të jetë i lartë. Në këtë zonë janë propozuar të ndërtohen pjesa më e madhe e HEC-eve

Shtresat nëntokësore ujëmbajtëse, akuifere ndërkorrizore me përcjellshmëri të lartë uji, të cilat dallohen për një cilësi të lartë të ujërave nëntokësore, gjenden kryesisht në pjesën verilindore të këtij territori. Këto shtresa shfrytëzohen nëpërmjet burimeve për ujë të pijshëm apo përdorime të tjera. Shtresat nëntokësore, akuifere me porozitet karst-çarje dhe përcjellshmëri uji shumë të ndryshueshme shumë të lartë e të lartë, gjenden në zona të zhvilluara si qyteti i Elbasanit, qyteti i Kuçovës (zona urbane) dhe në pjesën jugperëndimore të Bashkisë Fier. Këto shtresa nëntokësore janë cenuara nga ndotja. Puset e përqendruara kryesisht në akuiferet karst-çarje ndikojnë në përçimin e ndotjes në shtresat nëntokësore.

Figura 9. Fluksi i ujit (ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore) në rajon

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN²⁷

- **Analiza e metabolizmit në Bashkinë Fier**

Analiza e metabolizmit të territorit të Bashkisë të Fierit merr në konsideratë disa faktorë kryesorë, që ndikojnë në flukset e energjisë, ujit, ushqimit dhe mbetjeve. Fieri ka në sipërfaqe²⁸ prej 620 km² dhe popullsi 122,475 banorë²⁹. Flukset e analizuar në kuadër të analizës së metabolizmit janë energjia, uji, ushqimi dhe mbetjet. Analizimi për secilën rrymë ndjek të njëjtën metodologji në parim, por për shkak të mungesës së informacioneve të caktuara, analiza pëson modifikime nga fluksi në fluks. Për të analizuar flukset janë vëzhguar hyrjet dhe daljet për secilin fluks, me qëllim të kuptuarin e problemeve mjedisore dhe humbjeve.

- **Fluksi i energjisë**

Fluksi i energjisë tregon sasinë e prodhuar dhe konsumin e energjisë në territorin e Bashkisë Fier. Ky fluks tregon, gjithashtu, për energjinë potenciale që mund të përdoret, duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie, të cilat kanë konsum më të lartë dhe janë të mbishfrytëzuara.

- a) Potencialet energjetike dhe prodhimi i energjisë në territorin e bashkisë Fier

Territori i Fierit shtrihet në një zonë me pasuri ujore, sipërfaqësore dhe nëntokësore të shumta dhe brenda tij. Në kufi me Selenicën në Vjosë është planifikuar vetëm një hidrocentral me fuqi mbi 50MW³⁰.

Territori i Fierit është pjesë e zonës gjeotermale Ardenica, e cila shtrihet në rajonin e Myzeqesë, në lindje, veri dhe perëndim të qytetit të Fierit. Në territorin e bashkisë Fier janë katër burime gjeotermale (Figura 8Fluksi i energjisë në rajon) që duhen konsideruar për prodhimin e energjisë gjeotermale. Temperatura e këtyre puseve arrin nga 20°C deri në 60°C. Në thellësi temperatura vjen duke u rritur gradualisht, derisa arrin 105.8°C në thellësinë 6,000m. Këto burime gjeotermale në territorin e bashkisë mund të shfrytëzohen për prodhimin e energjisë. Në këtë mënyrë, ulet niveli i përdorimit të energjive të tjera. Puset dhe burimet gjeotermale që ndodhen në territorin e Fierit janë: burimi Ardenica 3 me temperaturë e të cilit arrin në 45.8°C në thellësinë 1,940 m dhe debiti 15-18 l/sekondë; burimi Ardenica 12 me temperaturë 32°C; pusi Semani 1 me temperaturë 35°C; dhe burimi Semani 3 me temperaturë 67°C, (Frashëri, Çermak et al., 2004)³¹.

Një tjetër burim alternativ energjie që ka potencial për t'u përdorur në territorin e Fierit është energjia diellore. Fieri ndodhet ndërmjet izolinjave 1,650-1,800 kW/m² në vit. Shpërndarja e mesatares ditore për rrezatimin global në stacionin meteorologjik të Fierit luhet nga 1,705 në muaj (dhjetor) në 7,210 në muaji korrik³². Energjia diellore shfrytëzohet në nivel kombëtar 0.1% dhe shfrytëzohet për prodhimin e ujit të ngrohtë sanitar dhe në mënyrë individual me panele fotovoltaike³³.

b) Konsumi i energjisë dhe lloji i energjisë së përdorur për ngrohje

Energjia elektrike është një nga burimet primare të energjisë në Shqipëri. Për të llogaritur konsumin e energjisë për familje/vit jemi mbështetur mbi të dhënat e INSTAT, Censusi 2011 (Grid). Duke iu referuar numrit të banorëve që gjenden për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Fier³⁴ dhe duke marrë parasysh që konsumi total i energjisë elektrike në Shqipëri për vitin 2011, është 2,587,907 MWh, mund të llogarisim sa energji elektrike konsumon mesatarisht një familje në vit.

Për vitin 2011, sipas INSTAT, numri mesatar i personave në një familje është 4 anëtarë. Numri total i familjeve në Shqipëri, duke iu referuar tabelës së mëposhtme është **722,600 familje**. Konsumi mesatar i energjisë elektrike për familje në një vit është: Konsumi i energjisë elektrike nga familjet (2,587,535)/nr. e familjeve (722,600) = Energjia elektrike që konsumon një familje për një vit (3.6 MWh). Për të gjeneruar energjinë e konsumuar për çdo km², shumëzojmë numrin e familjeve në atë sipërfaqe me vlerën mesatare vjetore të konsumit të energjisë elektrike.

Tabela 1. Rezultatet e Regjistrimit të Popullsisë dhe Banesave 2011

Popullsia banuese gjithsej	2 821 977
Numri gjithsej i Njësive Ekonomike Familjare (NjEF)	722 600

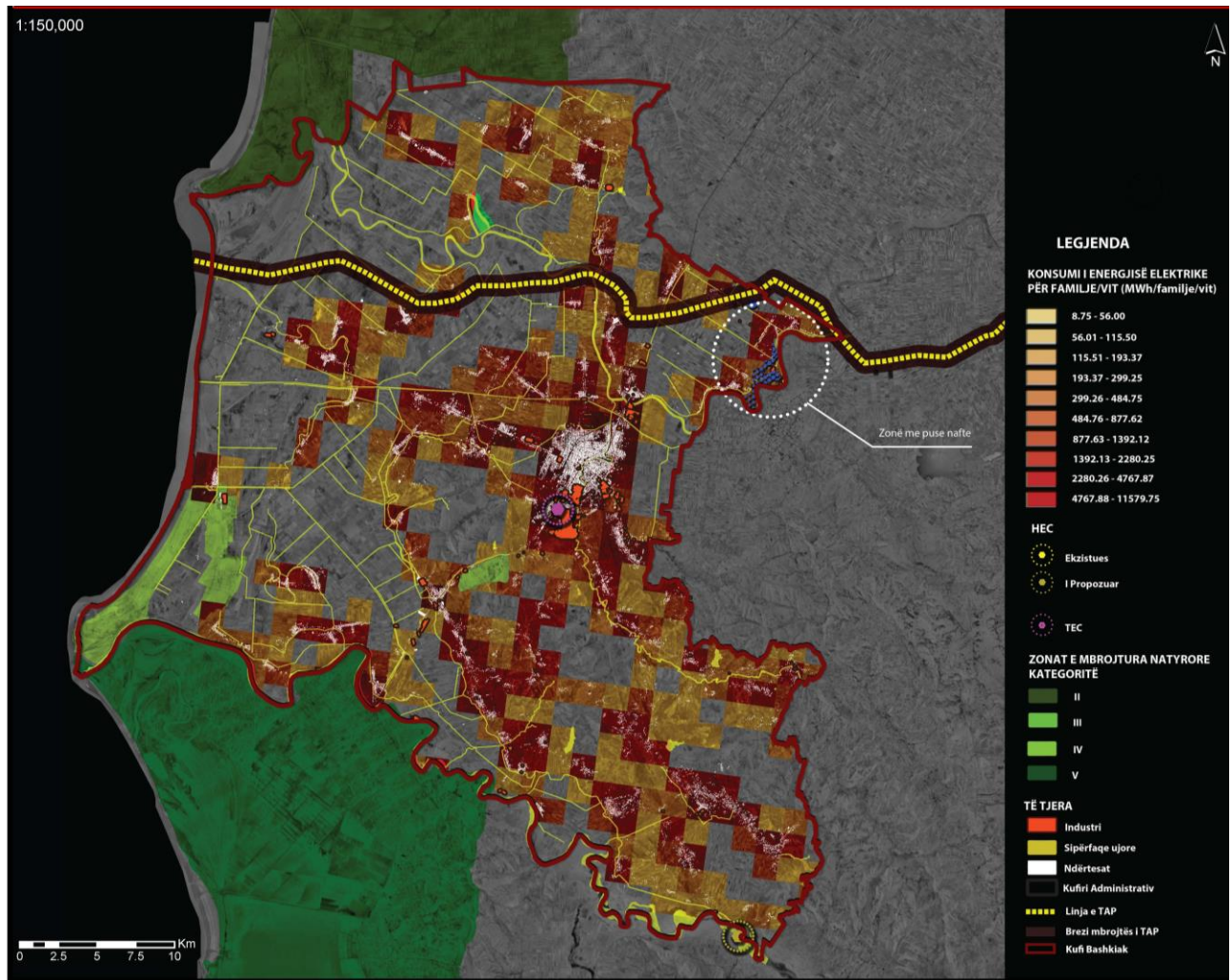
Burimi: INSTAT, 2011 (Census)

Tabela 2. Bilanci i energjisë elektrike, 2011

Emërtimi	Energjia (MWh)
<i>Energji në dispozicion (Burimet)</i>	7,532,055
<i>Prodhimi neto vendas</i>	4,057,089
<i>Termocentrale</i>	0
<i>Hidrocentrale</i>	4,057,089
<i>Importi bruto (energji në marrje)</i>	3,474,966
<i>Eksporti bruto (energji në dhënie)</i>	300,544
<i>Konsumi i energjisë elektrike</i>	7,210,731
<i>Humbjet në rrjet</i>	2,179,157
<i>Familjet</i>	2,587,907
<i>Të tjera</i>	2,443,667

Burimi: INSTAT, 2011 (Census)

Figura 10. Konsumi i energjisë elektrike, Bashkia Fier

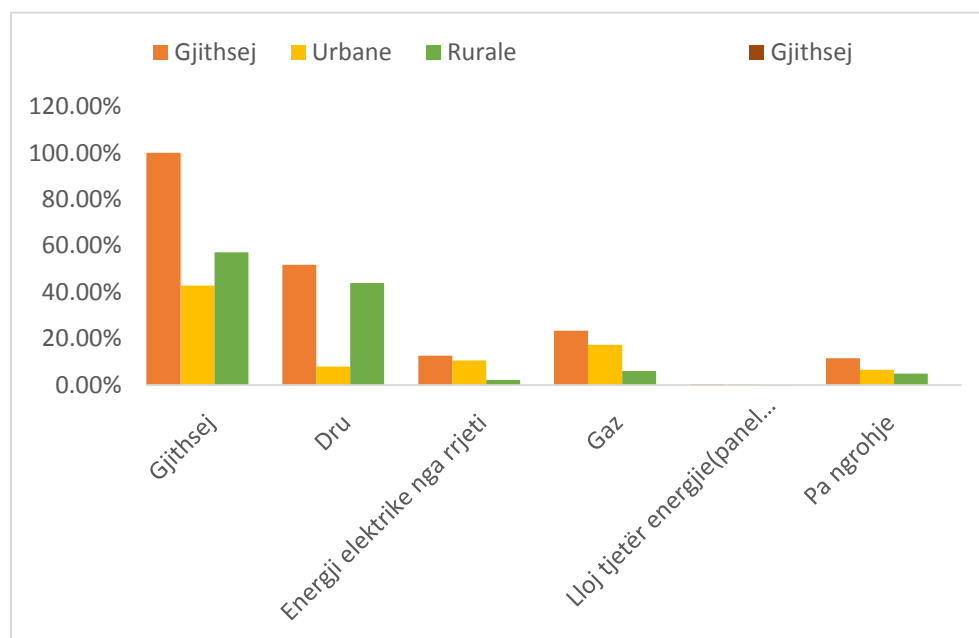
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Një sasi e konsiderueshme e energjisë së konsumuar shkon për ngrohje. Sipas të dhënave të INSTAT, burimi kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje në qarkun Fier, nga NjEF³⁵, vazhdon të jetë energjia e përftuar nga drutë e zjarrit. 51.87% të NjEF-ve në bashkinë Fier përdorin drutë e zjarrit për t'u ngrohur, ndjekur nga gazi (23.44%) dhe më pas nga energjia elektrike (12.71%)³⁶

Tabela 3. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale

Fier: Lloji kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje	Zona urbane dhe rurale		
	Gjithsej	Urbane	Rurale
Gjithsej	82,074	35,149	46,925
Dru	42,574	6,537	36,037
Energji elektrike nga rrjeti	10,434	8,653	1,781
Gaz	19,242	14,289	4,953
Lloj tjetër energjie (panel diellor, qymyr, naftë, etj.)	365	221	144
Pa ngrohje	9,459	5,449	4,010

Figura 11. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale

Burimi: INSTAT, 2011 (Censusi)

• Fluksi i ujit

Fluksi i ujit tregon për bilancin e prodhimit të ujit nga burime sipërfaqësore dhe nëntokësore në territorin e bashkisë Fier dhe sasinë e konsumit të tij. Uji përdoret për qëllime teknologjike, për pirje, *imbotilim*³⁷ (uji i mbushur në shishe), shpërndarje nëpërmjet rrjetit të ujësjellësit dhe përdorim nga banorët, bizneset, industritë, institucionet etj. Për të bërë një llogaritje të përafërt të sasisë së ujit që ndodhet në organizmin urban (në këtë rast, territorin e Bashkisë Fier) mund të marrim sasinë totale të ujërave në territor (burime sipërfaqësore dhe nëntokësore) dhe sasinë e përdorimit të ujërave. Sasia ujërave nëntokësore llogaritet nga burimet që shfrytëzohen në territor³⁸.

Ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 18.3 km² në të gjithë territorin e bashkisë Fier³⁹. Në ujërat sipërfaqësore të Fierit bëjnë pjesë lumenjtë Seman, Gjanica dhe Vjosë, përrrenjtë dhe degëzimet e tyre si dhe të gjitha kanalet ujëtëse.

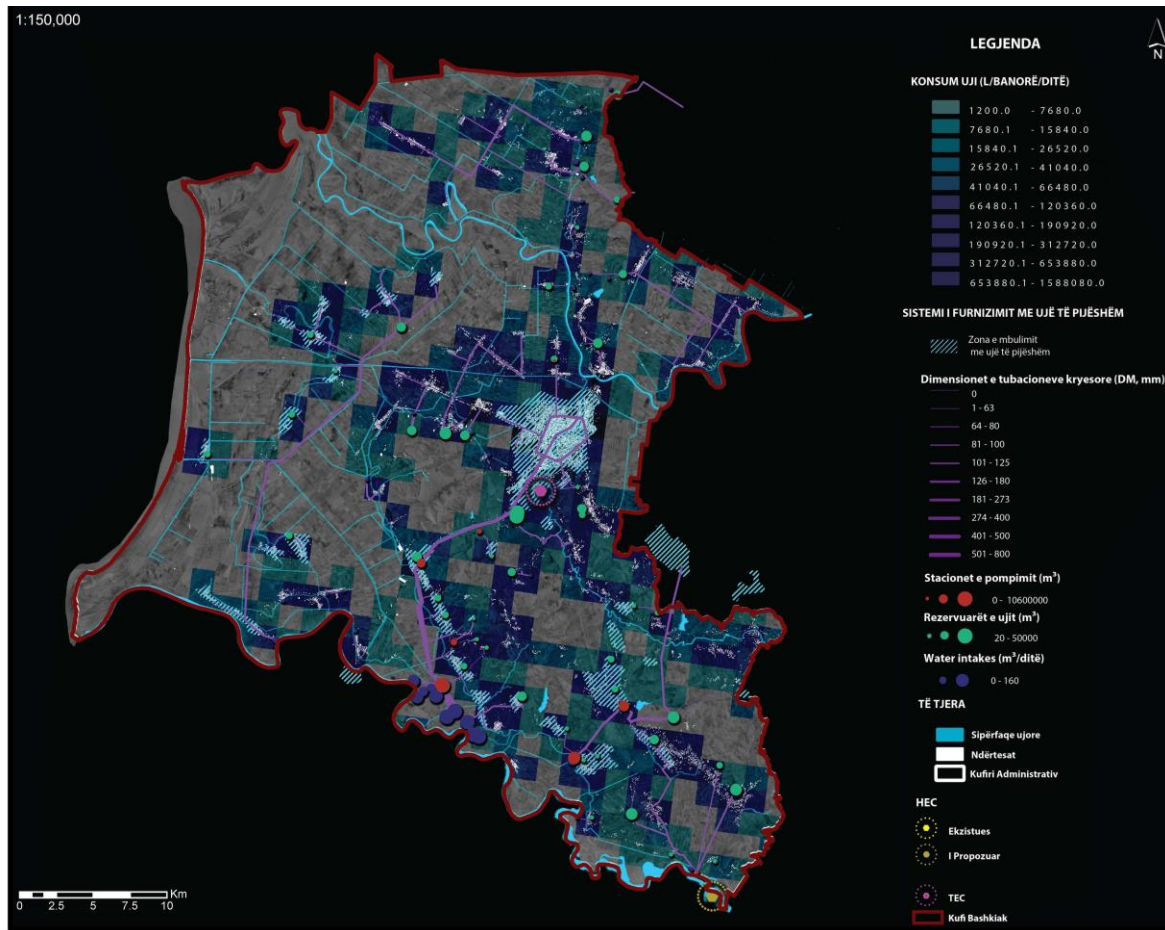
Sa i përket përdorimit të ujërave nëntokësore, ato furnizojnë akuiferet me porozitet çarje-karst dhe përcjellshmëri uji të ndryshueshme shumë të lartë - të lartë në deltën e Vjosës dhe përcjellshmëri mesatare uji përgjatë Semanit në veri të qytetit të Fierit deri në Dermënas. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga burimet ujore është nga 8.28 l/sekondë (hartat hidrogafike, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar - SHGJSH)⁴⁰. Këto ujëra nëntokësore përdoren për pirje, për t'u shpërndarë në sistemin e ujësjellësit, për qëllime teknologjike, etj.

Për të kuptuar përdorimin e ujit nga qytetarët dhe bizneset, i referohemi studimit të sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm dhe të largimit të ujërave të zeza. Nga të dhënat e marra nga ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm në Bashkinë Fier, rezulton që i gjithë territori i bashkisë ka mbulim jo shumë të mirë me shërbimin e ujësjellës – kanalizimeve. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm Ujësjellës-Kanalizime Fier⁴¹, furnizohet me ujë nga ujëmbledhësi Kafaraj, i cili shfrytëzon nëntë puse, ndër të cilët tre janë të reja dhe gjashtë të vjetra. Sasia totale e ujit që shfrytëzohet nga ujëmbledhësi Kafaraj është 700 l/sek.

Ujësjellësi Patos ka për qëllim ofrimin e shërbimit të furnizimit me ujë të pijshëm në qytetin e Patosit dhe gjatë rrugës furnizon me ujë edhe njësinë administrative Cakran (Varibob, Vjosë, Kreshpan, Gjorgos) dhe Portëz. Ky ujësjellës furnizohet nga tre pus-shpime në fshatin Varibob. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga këto puse është 60 l/sekondë. Njësia administrative Libofshë e merr shërbimin nga Ndërmarrja Ujësjellës Lushnjë Fshat.

Për të llogaritur konsumin e ujit të pijshëm në nivel bashkie jemi mbështetur në të dhënat UK Fier dhe në të dhënat e INSTAT, Census 2011 (Grid) për popullsinë, numrin e banorëve për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Fier. Konsumi mesatar ditorë i ujit të pijshëm për konsumatorët familjarë (banorë) është 100 litra/banorë/ditë. Sasia totale e ujit të prodhuar nga ndërmarrjet e ujësjellësit në Bashkinë Fier është 3,484.8 m³/orë ndërkohë që kërkesa për ujë është 1517.3 m³/orë⁴².

Figura 12. Harta e konsumit të ujit të pijshëm në territorin e Fierit

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

• Fluksi i ushqimit

Fluksi i ushqimit analizon të dhënat për importin, prodhimin, përpunimin, konsumin, humbjen dhe eksportin e ushqimeve. Për sa i përket fluksit të ushqimit në Bashkinë Fier analizojmë të dhënat bujqësore dhe blegtorale, që prodhohen në territor, pasi zënë një peshë kryesore në fluksin e ushqimit. Importet realizohen në nivel kombëtar dhe nuk ka shifra të sakta për përthithjen e tyre në nivel vendor. Të dhënat për përthithjen e produkteve bujqësore dhe blegtorale janë në nivel qarku. Në këtë rast për të llogaritur fluksin e ushqimit mund të fokusohemi më tepër në të dhënat mbi produktet bujqësore dhe blegtorale si dhe infrastrukturën ndihmëse, siç janë pikat e grumbullimit dhe të përpunimit të këtyre produkteve, sasinë e produkteve që shkon në treg dhe sasinë e produkteve që shkon për eksport. Sipas Drejtorisë Rajonale të Bujqësisë (DRB) në Fier, në territorin e Fierit prodhohet një sasi e konsiderueshme produkteve bujqësore dhe blegtorale⁴³.

Tabela 4. Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Bashkinë Fier

		BASHKIA FIER			
Përbërës Niveli I	Përbërës Niveli II	Prodhim	Njësia hapësinore	Burimi i të dhënave	
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	39,556	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
		Perime (ton)	45,541	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
		Patate (ton)	4,155	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
		Fasule (ton)	3,750	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
		Bimë industriale (ton)		Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
		Foragjere (ton)	505,743	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
	Prodhime në sera	Perime (ton)	2,480	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
		Drufrutorë	Pemë frutore (ton)	7,090	Bashkia Fier (61 njësi)
	Ullinj (ton)		5,141	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
	Agrume (ton)		2,363	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
	Rrush gjithsej(ton)		12,188	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
	Prodhimi Blegtoral	Prodhim Blegtoral	Qumësht (ton)	62,620	Bashkia Fier (61 njësi)
Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)			8896	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
Lesh (ton)			141	Bashkia Fier (61_njësi)	DRB
Vezë (ton)			20,478,840	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB
Mjaltë (ton)			137	Bashkia Fier (61 njësi)	DRB

Burimi: DRB Fier 2015, përpunoi Co-PLAN

Sipërfaqja e tokave bujqësore në territorin e Bashkisë Fier është 435,8 km², ku 358.5 km² është tokë bujqësore e kultivuar me lloje të ndryshme kulturash bujqësore. Toka shumë e përshtatshme për zhvillimin e bujqësisë e ka bërë Fierin mjaft të rëndësishëm në nivel kombëtar për nivelin e lartë të prodhimeve bujqësore.

Për të llogaritur fluksin e ushqimit janë përdorur të dhënat të INSTAT (prodhimet) dhe të dhënat e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit dhe Administrimit të Ujërave (sasia që shkon në treg dhe eksport). Fluksi i ushqimit është realizuar vetëm për disa kultura, pasi të dhënat nuk janë të plota dhe nuk mund të kuptohen hyrjet dhe daljet. Siç mund të kuptojmë nga fluksi hyrjet (prodhimet) janë më të larta se daljet (treg dhe eksport). Kjo ndodh, sepse një pjesë e këtyre produkteve shkojnë për konsum vetjak, një sasi e caktuar është humbje dhe një pjesë tjetër shkon për shitje në mënyrë informale.

Tabela 5. Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për qarkun e Fierit

			PRODHI ME	POTENCIALET PRODHUESE	
			QARKU FIER	QARKU FIER	
Përbërës Niveli I		Përbërës Niveli II	Prodhim	Treg	Eksport
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	155,153		
		Perime	296,417	93,353	33,780
		Patate (ton)	35,044		
		Fasule (ton)	8,472		
		Bimë industriale	1,974		
		Foragjere (ton)	1,710,079		
	Prodhime në sera	Perime (ton)	38,552	33,902	10,390
	Drufrutorë	Pemë frutore	24,341	15,890	1,400
		Ullinj (ton)	27,436	19,853	-
		Agrume (ton)	4,586	1,045	-
Rrush gjithsej (ton)		44,973	30,700	13,530	
Prodhimi Blegtoral	Prodhim Blegtoral	Qumësht (ton)	217,163	300,432	-
		Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)	25,900	45,745	-
		Lesh (ton)	413		
		Vezë (ton)	91,041,000	-	-
		Mjaltë (ton)	255	436	-

Burimi: INSTAT 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Figura 13. Fluksi i ushqimit (në kton), Bashkia Fier, 2014

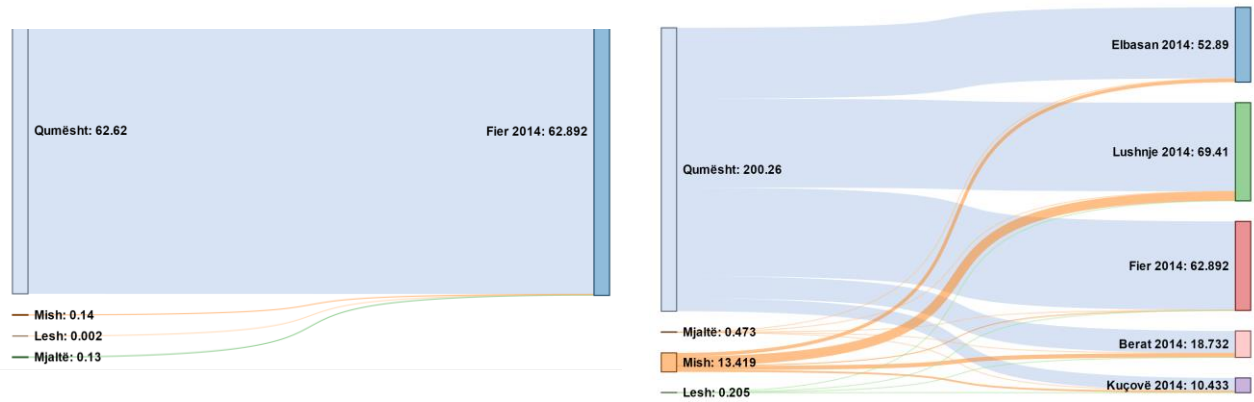

Figura 14. Fluksi i ushqimit (kton), Bashkia Fier 2014 krahasuar me bashkitë e tjera

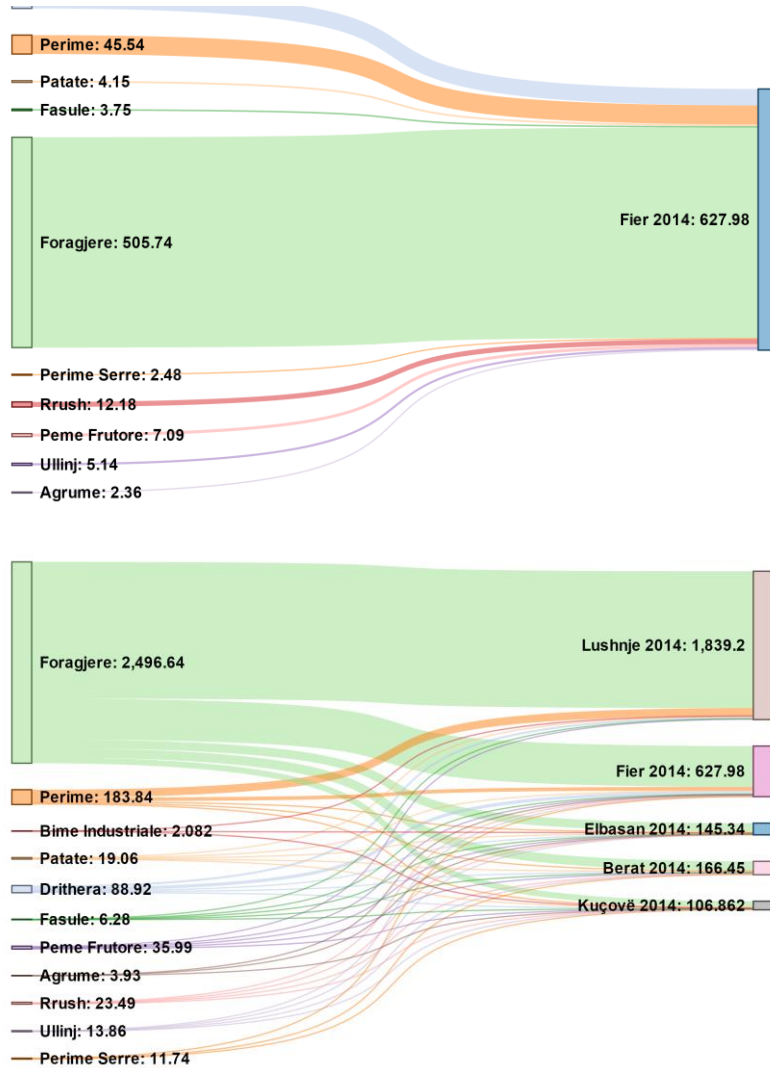

Figura 15. Fluksi i ushqimit (kton), Qarku i Fierit

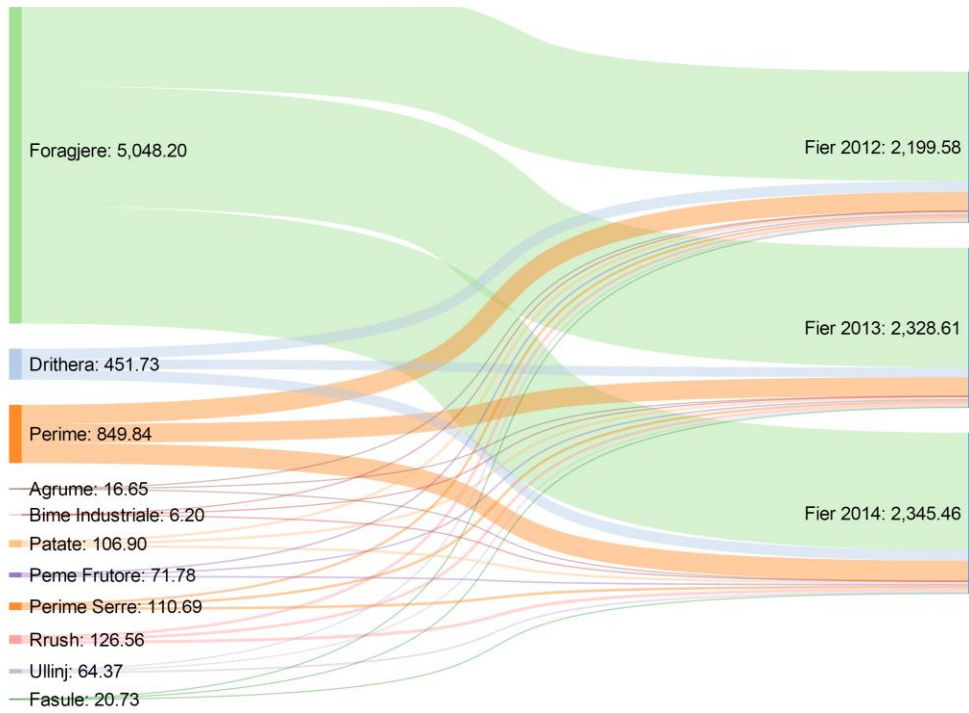

Figura 16. Fluksi i ushqimit (kton), krahasimi me qarqe të tjera

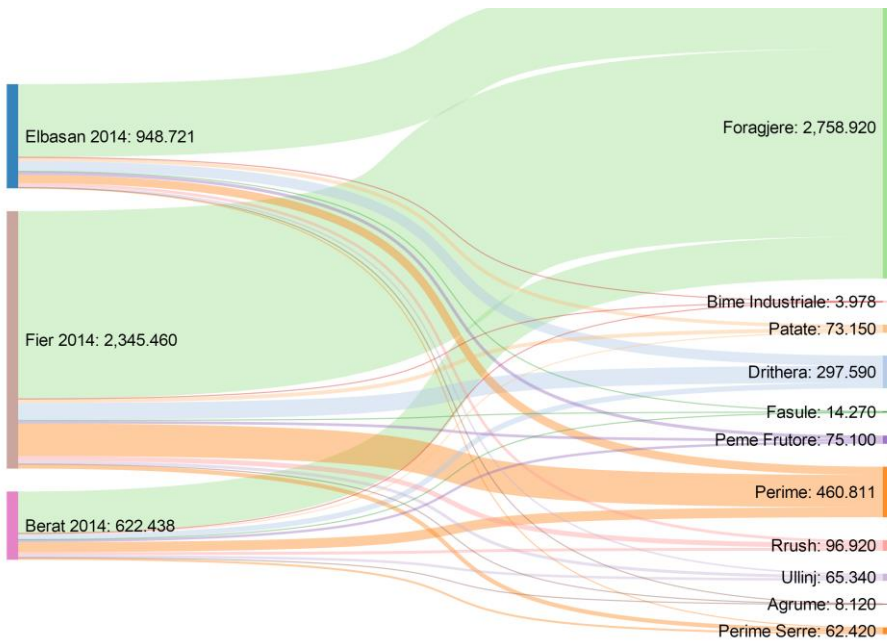

Figura 17. Fluksi i ushqimit (kton), Qarku Fier, 2012

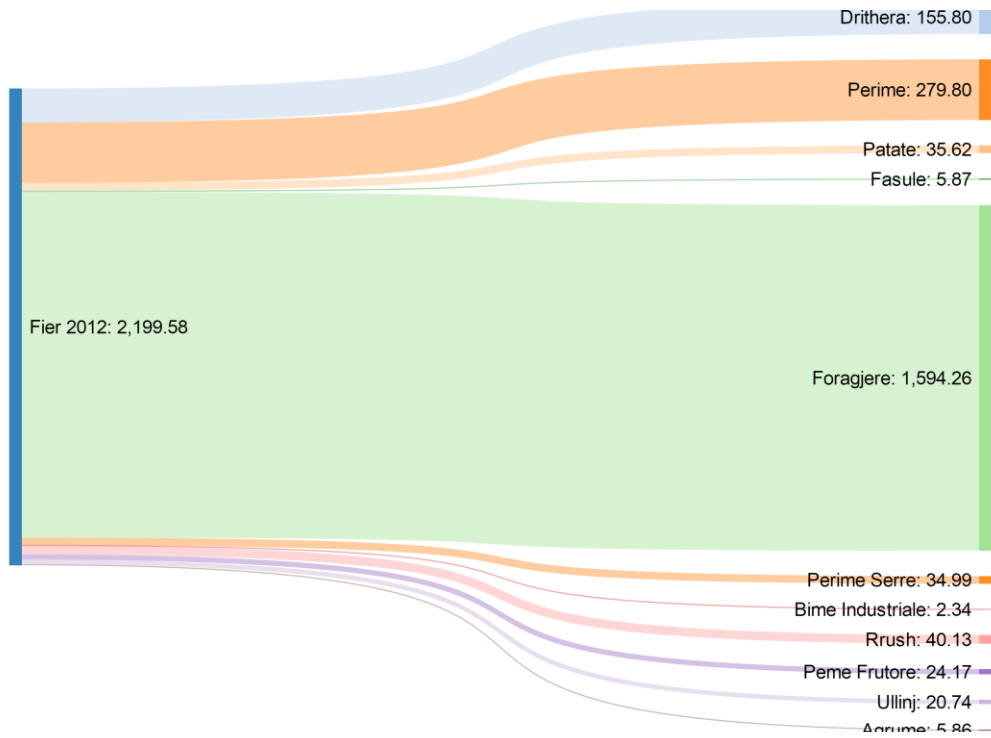

Figura 18. Fluksi i ushqimit (kton) Qarku Fier, 2013

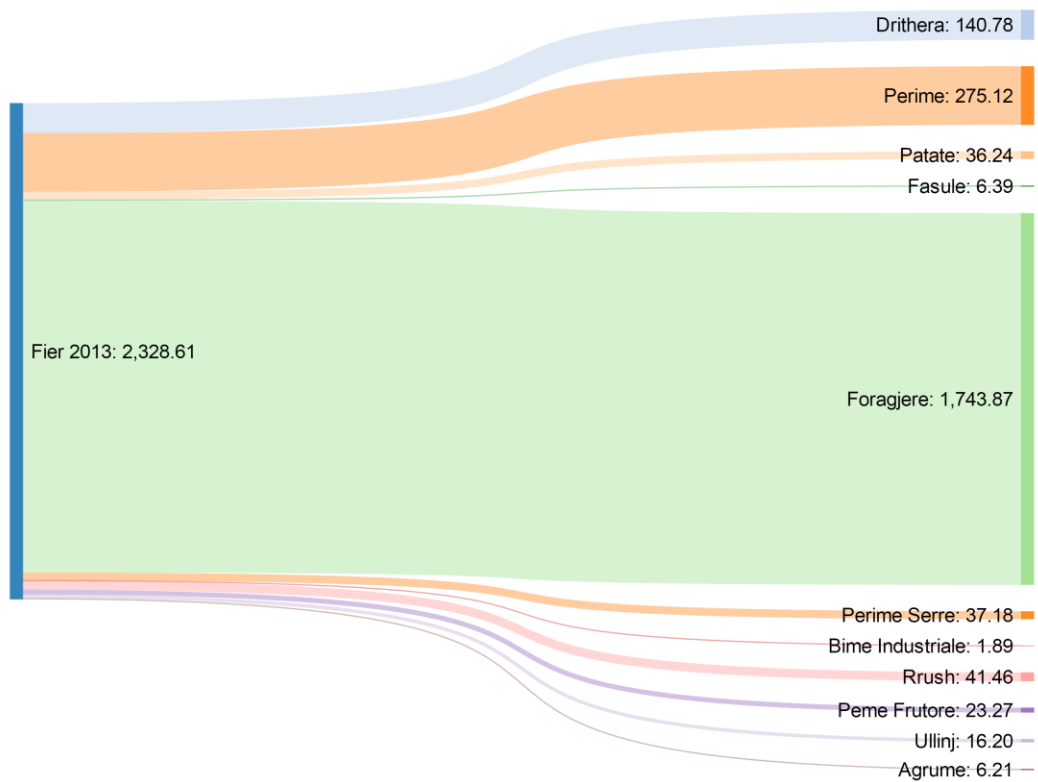
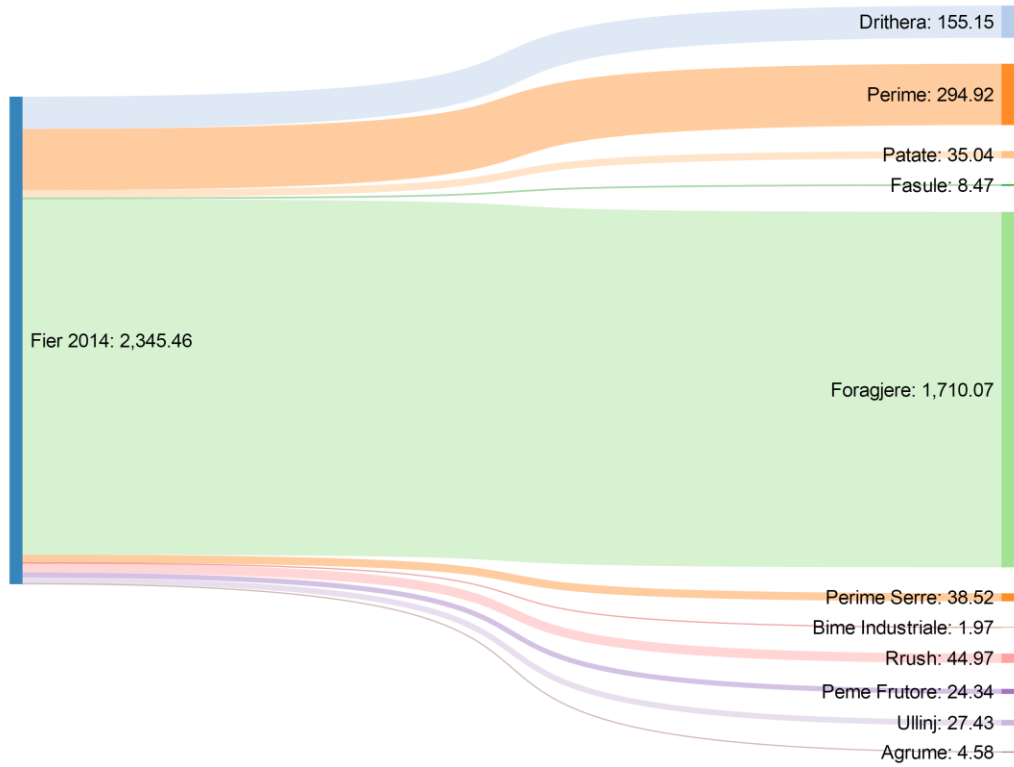
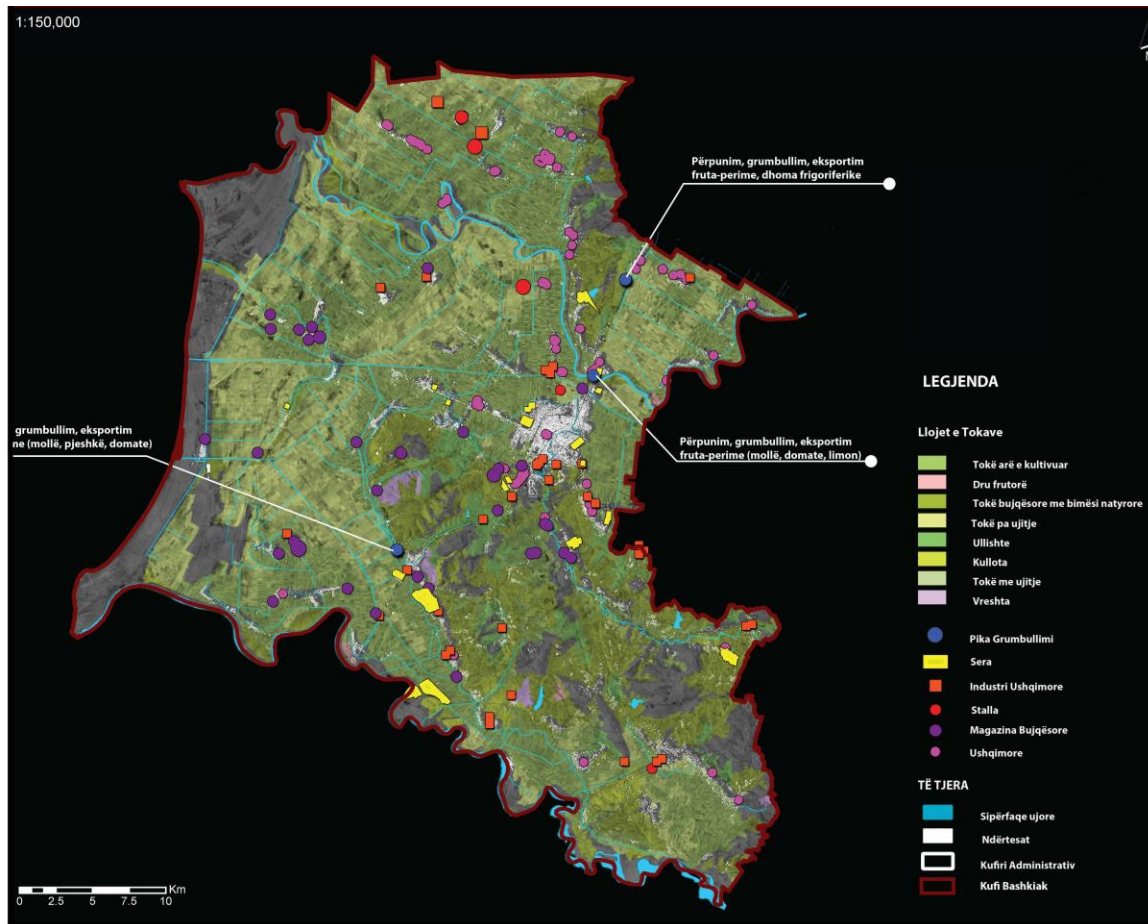

Figura 19. Fluksi i ushqimit(kton) , Qarku Fier, 2014

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Figura 20. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

• Fluksi i mbetjeve

Fluksi i mbetjeve analizon sasinë e mbetjeve që importohen, prodhohen, riciklohen dhe përpunohen. Në territorin e Fierit shërbimi i grumbullimit të mbetjeve ofrohet në nivelin 80-100%. Vend depozitimi i mbetjeve në Fier nuk është inxhinierik-sanitar dhe ndodhet në Sheq të Madh, 4 km nga qendra e qytetit. Vendndodhja e vend depozitimit të Fierit është e papërshtatshme, shumë pranë shtratit të Lumit Gjanica dhe vendbanimeve. Sipërfaqja e këtij vend depozitimi është 6.2 ha. Diferencimi i mbetjeve në burim nuk kryhet dhe rezulton në mungesë të riciklimit apo përpunimit të mbetjeve⁴⁴. Tregues i mungesës së diferencimit të mbetjeve është edhe niveli i lartë i mbetjeve që importohen për t'u ricikluar nga kompanitë ricikluese të vendosura në Shqipëri. Në vitin 2013 në Shqipëri janë importuar 207,690 ton mbetje dhe janë eksportuar vetëm 30,704 ton mbetje nga të cilat 35,055 ton janë mbetje të riciklueshme⁴⁵.

Në territorin e bashkisë së Fierit operojnë katër kompani ricikluese, dy prej të cilave riciklojnë mbetje urbane. Njëra (ABA 2011 Sh. p. k.) është e vendosur në Sheq të Madh, pranë shtratit të Lumit Gjanica dhe tjetra (RECOLIGHT Sh. p. k.) në afërsi të fshatit Portëz, sërish pranë shtratit të Lumit Gjanica⁴⁶. Kompania për riciklimin e metaleve (PIU - ECO Sh.p.k.) vendoset në afërsi të bashkimit të Lumit Seman me Lumin Gjanicë, shumë pranë shtratit të Lumit Seman, ndërsa

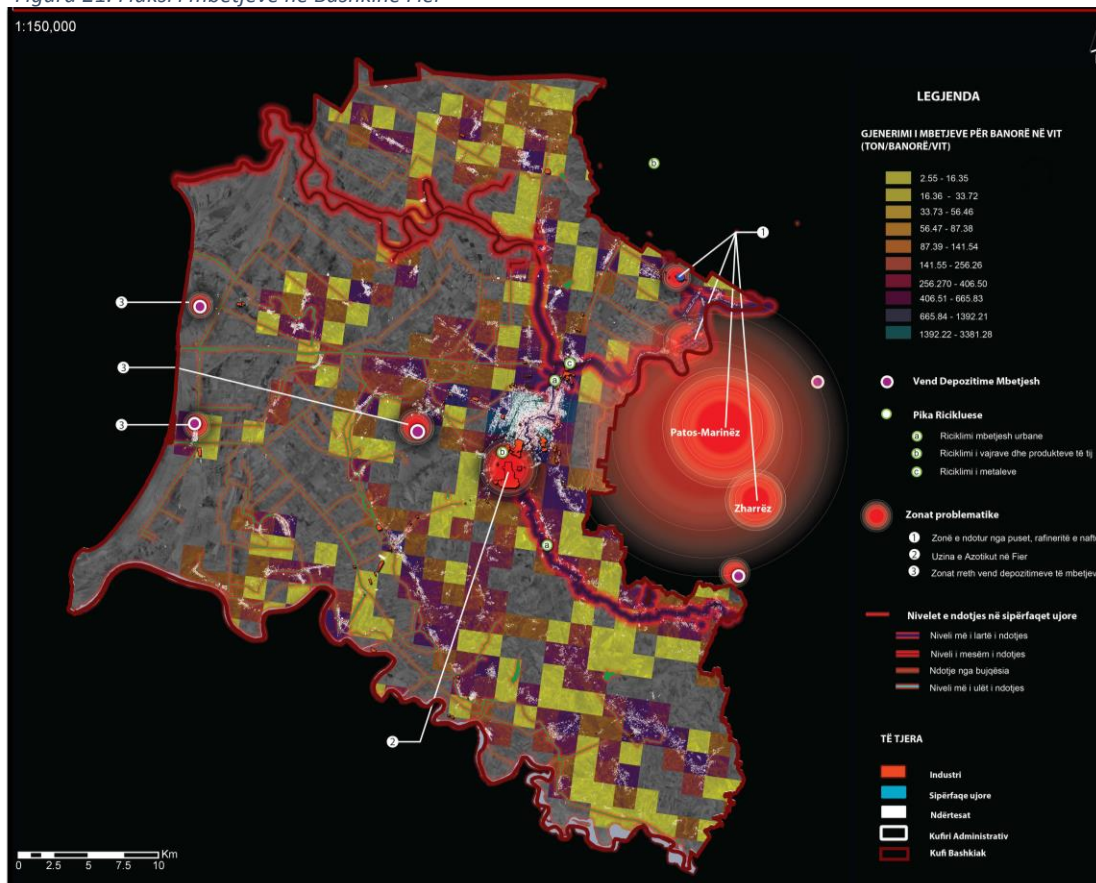
kompania për riciklimin e vajrave dhe produkteve të tij (TOT - TRADING IN OIL & TRANSPORT) ndodhet në qytetin e Fierit në afërsi të zonës industriale⁴⁷.

Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve urbane në territorin e Bashkisë Fier (territori pas reformës), jemi mbështetur sërish në rrjetin e INSTAT për të dhënat e popullsisë në çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 0.7 kg⁴⁸. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara, siç është qyteti i Fierit. Sasia e gjeneruar në qytetin e Fierit, në zonën urbane, arrin vlera 1,392-3,381 ton/vit për km² ⁴⁹.

Ndotja që iu shkaktohet ujërave nëntokësore nga mbetjet urbane është e lartë, për shkak të depërtimit të lëngut të ndotur të mbetjeve nga vend depozitimi (jo-sanitar) i vendosur gjatë shtratit të lumit, pra në zonën ku akuiferi afrohet maksimalisht me sipërfaqen e tokës. Po ashtu, shpimet për puse dhe gropa septike në territor ulin nivelin e filtrimit të ndotjes para mbërritjes në shtresat nëntokësore dhe rritin ndotjen në ujërat nëntokësorë.

Riciklimi i mbetjeve bashkiake (organike, druri, letre, kartoni, LD plastike, HD plastike, qelqi, produkte kauçuku) në territorin e Bashkisë Fier është përafërsisht 83.3%, ndër të cilat peshën më të madhe e zënë mbetjet organike me 46%, 15% plastika dhe 15% letra⁵⁰. Procesi i riciklimit është i ndërlikuar për arsye se mbetjet nuk ndahen që në burim dhe nuk ka stimuj që të realizohet ky proces.

Figura 21. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Fier

Burimi:

Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Përfundime

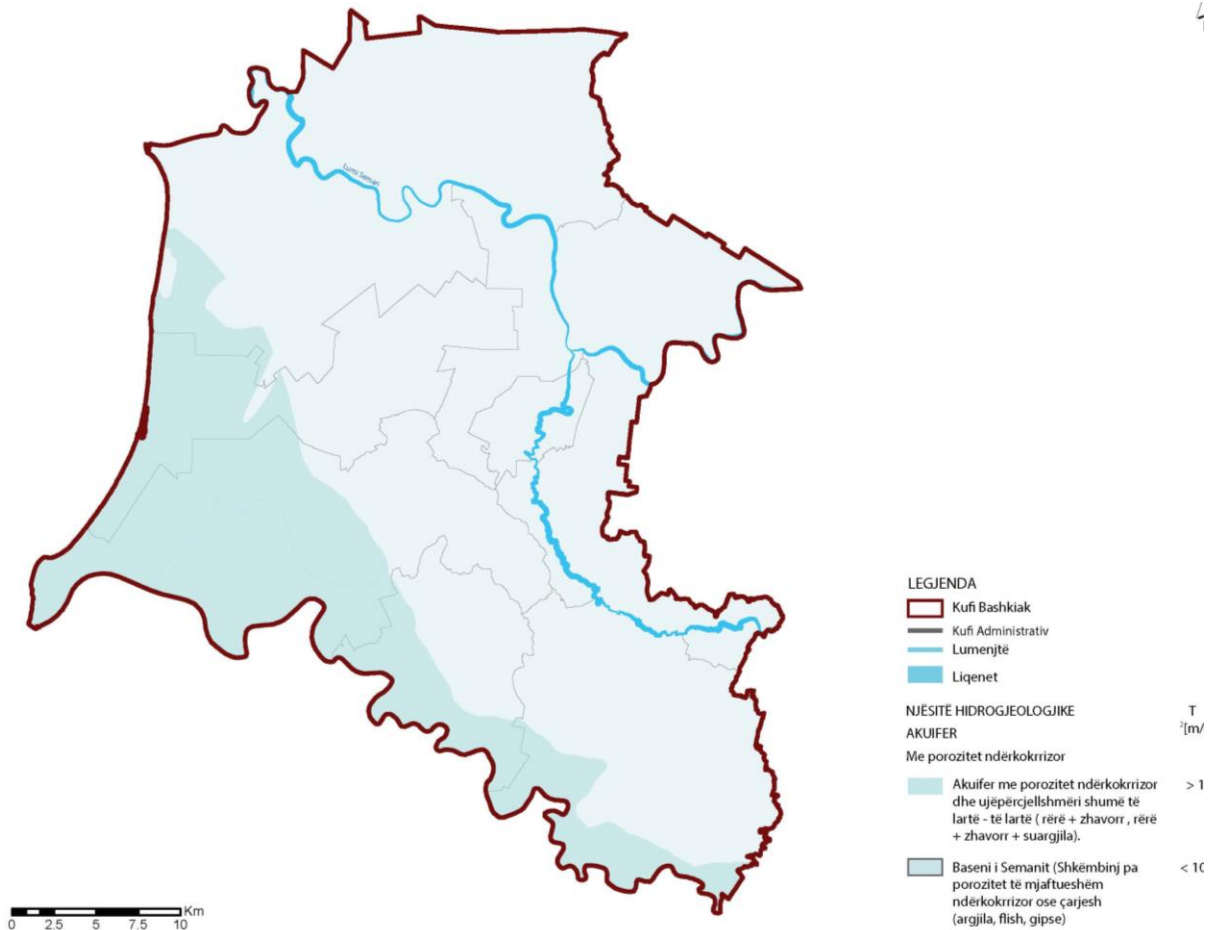
- Fluksi i ushqimit tregon se Fieri është i specializuar më tepër në perime e drithëra (sigurisht dhe foragjere) sesa frutorë. Kjo lidhet me cilësinë e lartë të tokës (boniteti që përgjithësisht është 4 ose më pak) dhe të territorit fushorë.
- Sa i përket energjisë, Fieri ka potencial të lartë për përdorim të burimeve alternative, si energjia gjeotermale, dielli dhe era në zonën bregdetare. Mirëpo, edhe nga shifrat e nivelit kombëtar, kuptohet se prodhimi i energjisë vazhdon të jetë i fokusuar tek burimet ujore. Fakti që eksporti përbën vetëm 8.6% të asaj që importojmë, veç humbjeve në rrjet si shkaktar, tregon edhe që potenciali i burimeve alternative nuk përdoret. Po ashtu, përdorimi nga familjarët është thuajse i njëjtë, madje më i lartë sesa konsumatorët e tjerë së bashku. Pavarësisht humbjeve në rrjet kjo përqindje e lartë konsumi nga familjarët tregon se burimet alternative duhet të synojnë jo vetëm sektorët e tjerë të ekonomisë, si bujqësia, etj., por edhe familjarët.

1.3.3 Mjedisi dhe ekosistemet

- **Burimet Ujore Sipërfaqësore**

Bashkia e Fierit ka një rrjet të pasur hidrik. Territori i saj përshkohet nga rrjedha e poshtme e lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanica që derdhet në Seman. Vjosa e Semani dallohen për burime të bollshme ujore gjatë stinës së dimrit. Semani përshkon Bashkinë e Fierit në drejtim veri-perëndim dhe jug-lindje me gjatësi prej 40.3 km. Gjatë gjithë territorit të bashkisë, Lumi Seman krijon dredha të shumta, duke marrë formën e një koni me kufij të gjarpëruar. Pika më jugore e konit është afër qytetit të Fierit në Mbrostar ku edhe bashkohet me Gjanicën. Semani derdhet në Detin Adriatik, ku ka krijuar një deltë të gjerë. Në të dyja anët e lumit janë krijuar pellgje të vogla ujore ndër të cilat dallohet kryesisht Pellgu Lugaj (osa Liqeni i Petritit). Vjosa përshkon Bashkinë e Fierit duke krijuar dredha të shumta deri në grykëderdhje në një gjatësi prej 24.5 km. Lumi Vjosa shërben edhe si kufi administrativ ndërmjet bashkive të Fierit, Vlorës dhe Selenicës. Përveç lumenjve, bashkia dallohet për një rrjet kanalesh ujitëse-kulluese mjaft të rëndësishme për bujqësinë që kultivohet në zonën e Myzeqesë gjatë gjithë vitit. Ndër këto kanale mund të përmendim Kanalën e Myzeqesë me degëzimet e tij në të dyja anët në fushën e Sheqit dhe me dalje të drejtpërdrejtë në Detin Adriatik, Kanalën e Dhënve (Kanalën Ujitja) që e përshkon bashkinë pothuajse në paralel me Lumën Seman deri në Mbrostar me grykëderdhje të drejtpërdrejtë në plazhin e Semanit, si dhe Darëzeza e Re, në të cilin derdhen një sërë kanalesh ujitës dhe kullues.

Figura 22. Burimet ujore dhe akuiferët e Fierit

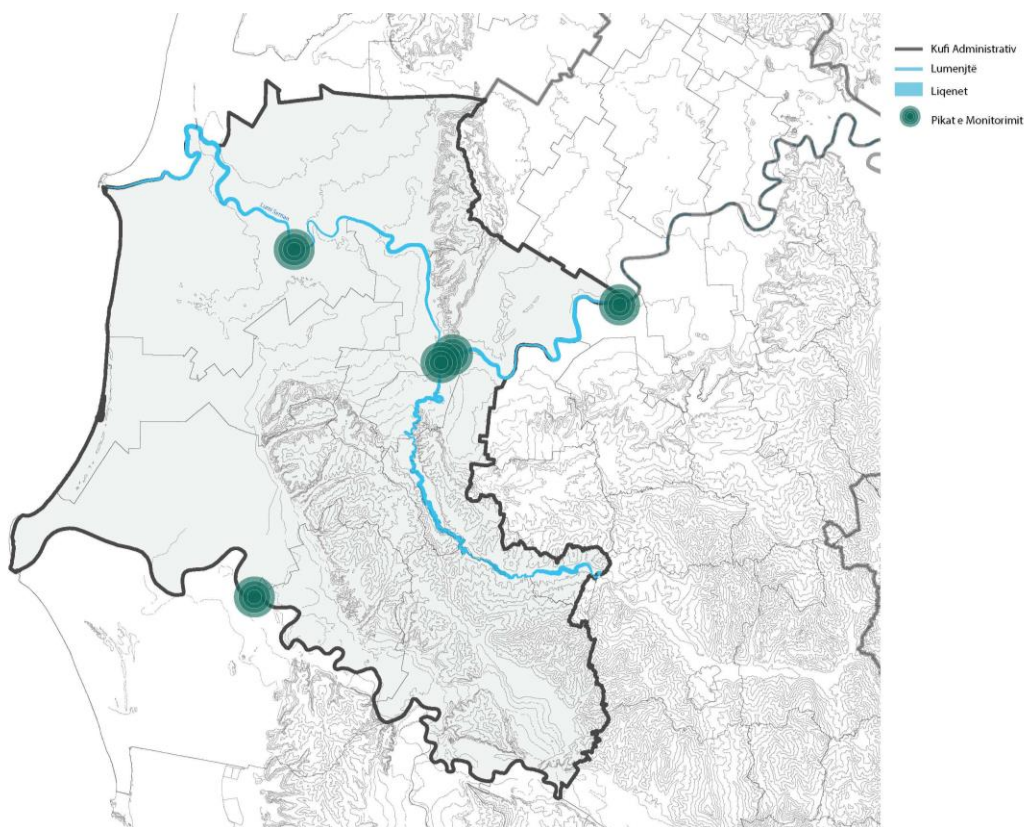
Burimi: SHGJSH, përpunoi Co-PLAN dhe Bashkia Fier, 2015

Si rrjedhojë e mangësive në menaxhimin e lumit apo keqpërdorimit të brezit të tokave përgjatë tij, brezi i gjelbër (zona ripariane) e Semanit ka pësuar dëmtime të theksuara (është ngushtuar, mungojnë të gjithë brezat e bimësisë së nevojshme nga bimët e ulëta deri tek ato të larta, ose nuk ekziston). Duke qenë se lumi kalon në mes të tokave bujqësore, në të shumtën e rasteve brezi i gjelbër është kultivuar si tokë bujqësore. Kjo ka ndikuar tek pamundësia për të mbrojtur tokën nga prurjet e lumit (përmytjet), dhe mosndalimin e shkëmbimit të ndotjes mes tokave bujqësore e zonave të banimit kundrejt lumit nga njëra anë dhe ujërave sipërfaqësore dhe akuiferit nga ana tjetër. Gjithashtu, gjatë brigjeve të lumenjve vihet re shembja/dëmtimi i brigjeve ose gërryerja e tyre, që ka rezultuar në humbje të sipërfaqes së tokës. Konkretisht, zvogëlim/ngushtim i brezit të gjelbër është vënë re përgjatë gjithë trupit ujqor të Lumit Seman, ndërkohë dëmtime e deri në humbje të këtij brezi vërehen në seksionin e lumit që kalon ndërmjet Mbrostarit dhe Portëzës. Mungesa e brezit të gjelbër në grykëderdhje të lumit në Topojë ka lejuar edhe depërtimin e ujërave të kripura në brendësi të territorit duke kthyer tokat bujqësore në toka të pakultivueshme. Përveç Semanit, Bashkia Fier përshkohet edhe nga Gjanica. Ndryshe nga Semani, Gjanica ka prurje me densitet më të ulët dhe, në një farë mënyre, ngjan më tepër me një kanal përshkues se sa një lumë natyror. Bujqësia, mbetjet bujqësore, erozioni ujqor, ndotjet industriale dhe urbanizimi janë faktorët kryesorë të ndotjes së ujit të këtij lumi dhe të asaj sipërfaqe të kufizuar të brezit të gjelbër të mbetur përgjatë brigjeve të tij.

Duke pasur si qëllim përcaktimin e cilësisë së ujërave sipërfaqësore në disa lumenj të vendit dhe lidhjen e kësaj cilësie me përdorimin e tokës në territorin e bashkisë apo jashtë saj, Co-PLAN/PLGP⁵¹ kreu monitorimin e cilësisë së ujërave të basenit të Semanit (Osum, Devoll, Seman e Gjanicë) dhe Vjosës (Figura 23).

Pikat e monitorimit **Seman 2**, **Gjanicë 2** tek Ura e Mbrostarit, **Vjosë 2** tek Ura e Mifolit dhe **Vjosë 3** në grykëderdhje të lumit gjenden brenda dhe në kufi të Bashkisë së Fierit. Pikat e monitorimit dhe disa parametra kimikë⁵² janë të përbashkët me monitorimet e ujërave të lumenjve kryesorë të Basenit të Semanit të kryera nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM)⁵³ me përjashtim të pikës Mujalli në Seman⁵⁴. Për interpretimin e rezultateve (standartet) janë marrë parasysh direktiva të ndryshme të Bashkimit Evropian.

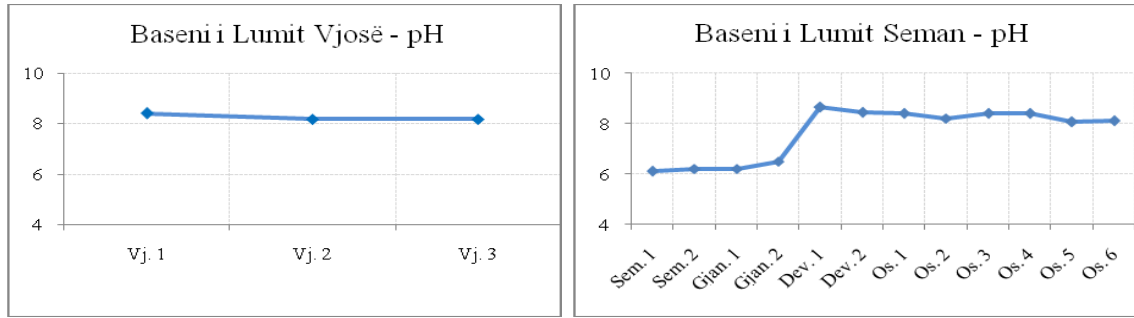
Figura 23. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në Basenin e Lumit Seman e Vjosë

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP

Nga monitorimi i kryer në Seman e Vjosë u vu re se ujërat e lumenjve Gjanicë dhe Seman, nga Ura e Mbrostarit deri në grykëderdhje, janë acidike ($\text{pH} < 7$) ndërsa ujërat e lumenjve Osum, Devoll, dhe Vjosë janë alkaline ($\text{pH} > 7$) në të gjitha pikat e monitorimit, brenda dhe jashtë territorit të bashkisë (Figura 24). Këto gjetje janë të ngjashme me rezultatet e raportuara nga AKM, me përjashtim të disa pikave (Seman 2 dhe Gjanicë 1 dhe 2).

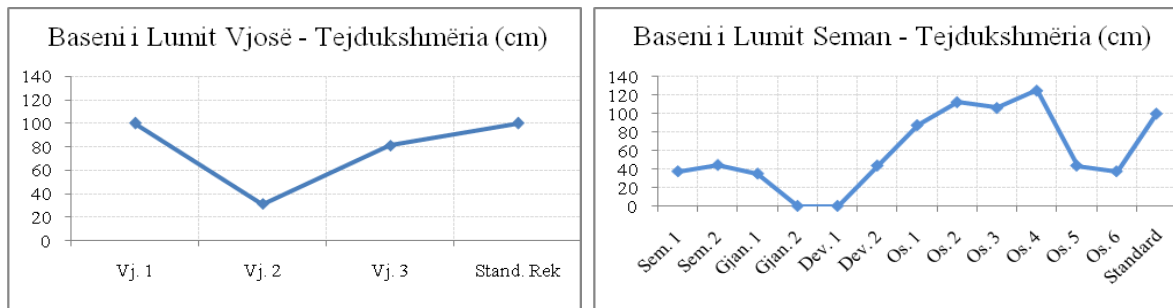
Figura 24. pH i ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Në lumenjtë Seman dhe Vjosë, thellësia e depërtimit të dritës është në nivele të pranueshme në pjesët e sipërme të rrjedhës, por depërtimi i dritës paraqet probleme më të theksuara në zonat me erozion të lartë (në Seman para hyrjes në Patos-Marinëz dhe në Urën e Mbrostarit, ndërsa në Osum, në segmentin Urë Vajguore-Arrëz, përpara bashkimit me Devollin).

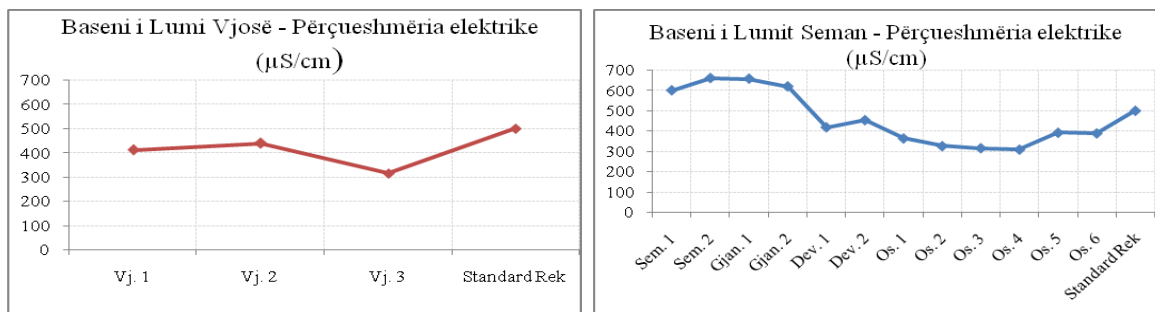
Figura 25. Tejdukshmëria e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Përçueshmëria elektrike ndryshon ndërmjet lumenjve, duke pasur vlera më të larta se standardet mjedisore në lumenjtë me ujëra acidikë (Gjanicë e Seman në segmentin Ura e Mbrostarit-Grykëderdhje). Vlerat luhaten nga 601-661 $\mu\text{S}/\text{cm}$. Në lumenjtë e tjerë të pellgut të Semanit dhe në Vjosë, vlerat janë brenda normës me vlera që ndryshojnë nga 309-454 $\mu\text{S}/\text{cm}$ dhe 315-439 $\mu\text{S}/\text{cm}$ përkatësisht.

Figura 26. Përçueshmëria elektrike e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës

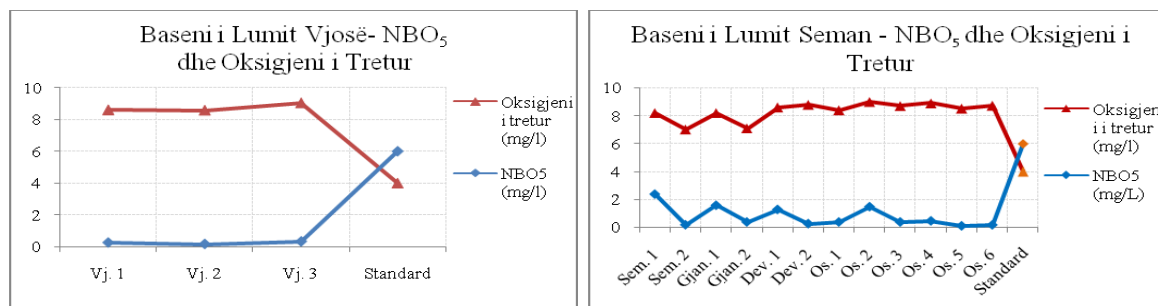

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Vlerat e NBO_5^{55} janë brenda normës⁵⁶ në të gjitha pikat e monitorimit, vlera këto të ndryshme nga vlerat e monitoruara nga AKM^{57} . Megjithatë, vlerat brenda normave të NBO_5 tregojnë qartë

nevojën për të analizuar NBO₅ në lidhje me parametrat e tjerë dhe me vendndodhjen e burimeve kryesore të ndotjes në lumë (industrisë përkundrejt ujërave të zeza të zonave të banuara, përmbajtjes së metaleve të rënda përkundrejt ushqyesve, etj.). Prania e klorinës dhe metaleve të rënda në ujë ngadalëson ose zvogëlon ndjeshëm NBO₅ sepse pengon aktivitetin e mikro-organizmave.

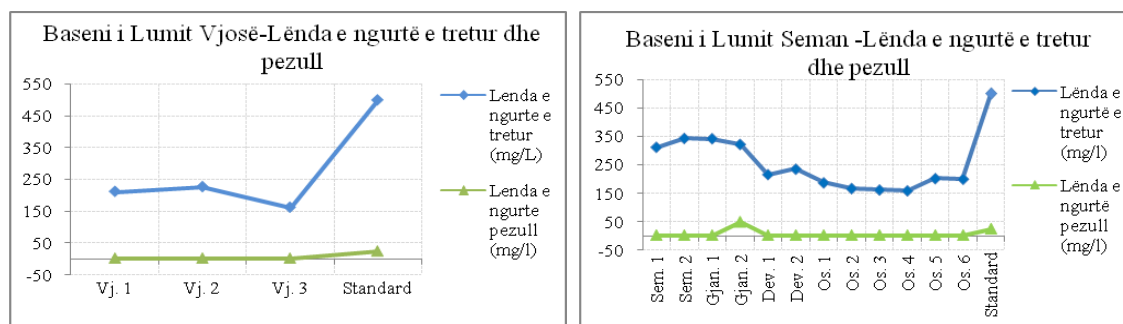
Figura 27. Vlerat e NBO₅ dhe oksigjenit të tretur në basenet e Semanit dhe Vjosës

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Lënda e ngurtë pezull (TSS⁵⁸) është <2 mg/l në të gjitha pikat e monitorimit të Semanit e Vjosës dhe shumë më e ulët se vlerat mjedisore, me përjashtim të Lumit Gjanica në afërsi të Urës së Mbrostarit. Në këtë pikë, vlerat e lëndës pezull janë 49.8mg/l dhe shënojnë një rritje të theksuar në krahasim me pikat e tjera.

Figura 28. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në basenet e Semanit dhe Vjosës

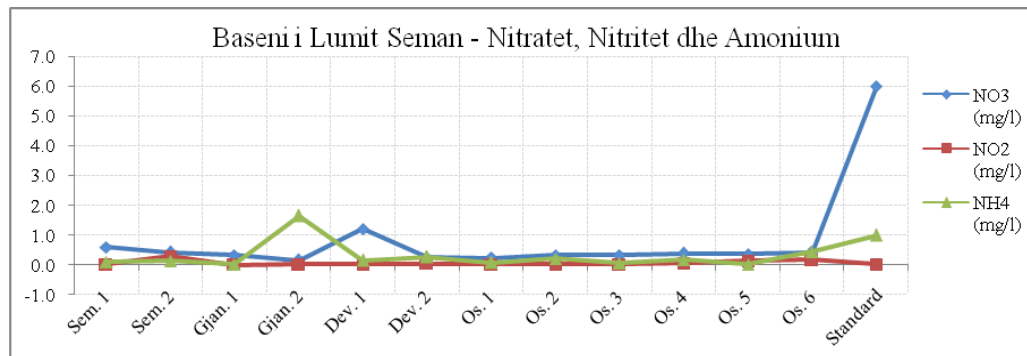
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Ndërkohë, lënda e ngurtë e tretur (TDS⁵⁹) ka vlera më të larta krahasuar me TSS (Figura 28 më sipër) në basenet e të dy lumenjve. Kjo lidhet me burimet e TDS që janë erozioni i tokës, mbetjet, ujërat e bardha, dhe gërryerja e brigjeve të lumit. Vlerat më të larta të TDS vihen re në Seman e Gjanicë.

Semani ka përmbajtje të lartë të disa përbërësve të azotit, veçanërisht të **nitriteve** (N-NO₂) dhe **amoniakut** (N-NH₄). Përmbajtja e **nitriteve** është e lartë në pikën e monitorimit afër Urës së Mbrostarit në Gjanicë, në Lumin Devoll përpara bashkimit me Osumin dhe pothuajse në të gjitha pikat e monitorimit të Lumit Osum, me përjashtim të pikës së monitorimit në Çorovodë⁶⁰. Përmbajtja e **amoniakut** është brenda normave të lejuara, me përjashtim të Gjanicës 2, pika e monitorimit afër Urës së Mbrostarit ku përmbajtja e amoniakut është tejet e lartë. Vlerat e

amoniakut janë pothuajse të njëjta me monitorimin e AKM-së⁶¹, ku përmbajtja e N-NH₄ është brenda normave të lejuara. Përmbajtja e **nitratit** (N-NO₃) është brenda normave të lejuara⁶² në të gjitha pikat e monitorimit, në të katër lumenjtë e monitoruar.

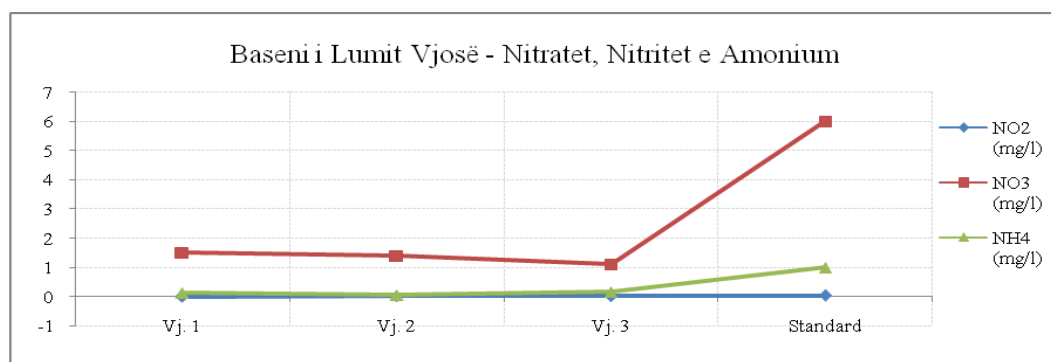
Figura 29. Nitratet, nitritet dhe amoniak në Basenin e Semanit

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Ndërkohë, përmbajtja e përbërësve të azotit (nitratit, nitriteve dhe amoniakut) në ujërat e Vjosës është brenda normave të lejuara, gjetje këto që përputhen me vlerat e AKM-së.

Figura 30. Nitratet, nitritet dhe amonium në Basenin e Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Në rast se përcaktimi i gjendjes së ujërave të Semanit bëhet në bazë të **standardeve të përdorura nga AKM**⁶³, vlerat e nitrateve, nitriteve dhe amoniakut në Seman dhe Vjosë janë të ngjashme me vlerat e monitorimit të AKM-së, brenda normave të lejuara në pothuajse të gjitha pikat e monitorimit. Rezultatet ndryshojnë vetëm në Urën Vajgurore (me përmbajtje më të lartë nitritesh) dhe në Urën e Mbrostarit (ku amoniaku i kalon vlerat e lejuara mjedisore të AKM-së).

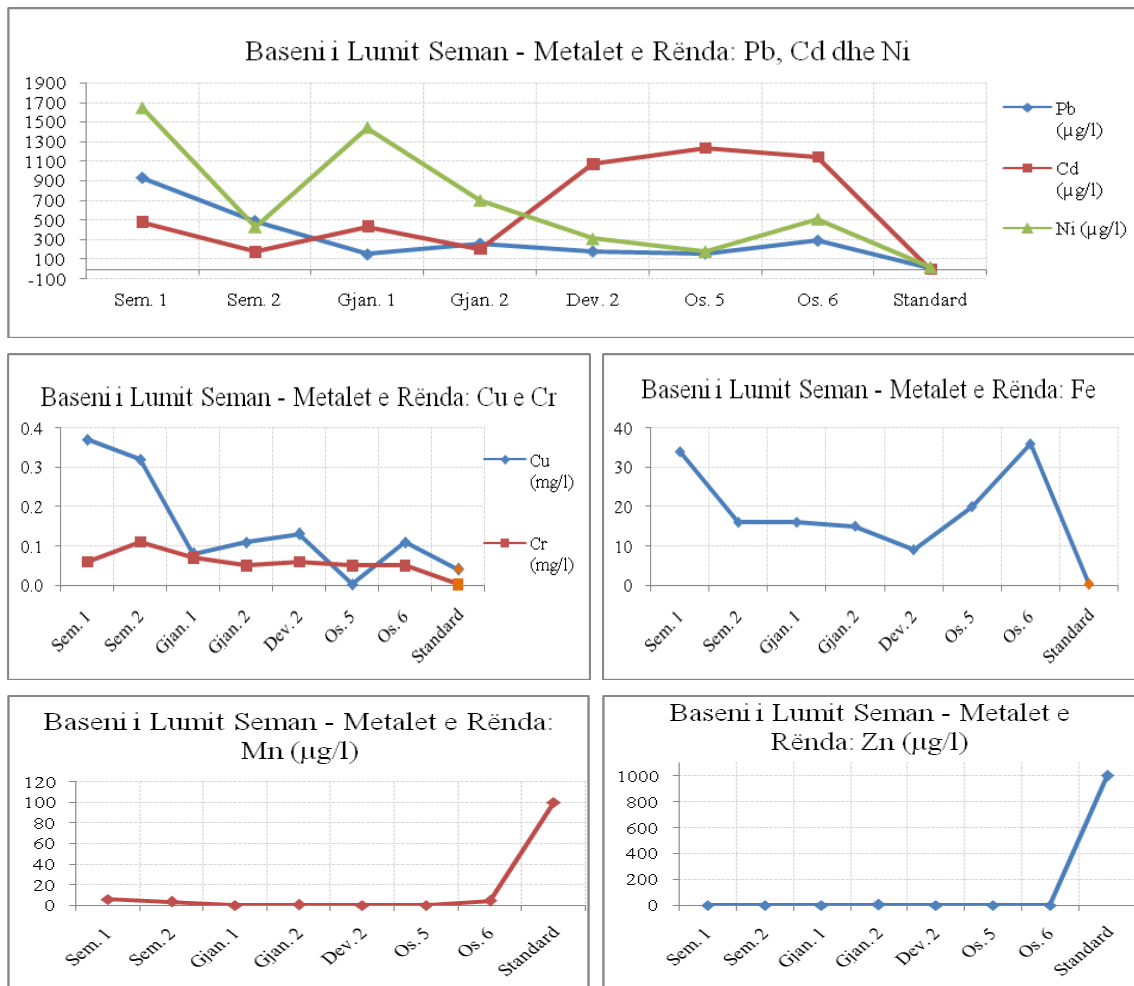
Përbërësit e azotit janë ndër lëndët kryesore ushqyese për bimët dhe kafshët, por të mbipërdorur në bujqësi dhe shkaktojnë ndotjen e lumenjve për shkak të derdhjeve industriale, të ujërave të zeza e të gropave septike në to. Sulfatet në Vjosë dhe Seman janë në nivele të ulëta krahasuar me standardin⁶⁴ dhe më të larta hasen në Seman (Devoll 2 përpara bashkimit me Osumin).

Nivele të larta të ndotjes në Seman e Vjosë hasen sa i përket bakterieve koliforme dhe metaleve të rënda. Bakteria koliform gjendet mbi vlerën 200Cfu/100ml.⁶⁵ Rezultatet e monitorimit janë tregues të nevojës së monitorimit të mëtejshëm të ujërave të këtyre lumenjve për të përcaktuar nëse këto ujëra janë të përshtatshme për ujitje dhe veprimtari argëtuese.

Metalet e rënda janë matur në 2 pika për çdo lumë⁶⁶ të basenit të Semanit dhe në 2 pika për Vjosën, të cilat janë jashtë dhe brenda territorit të bashkisë. Në basenin e Semanit, ujërat janë të ndotur me plumb (Pb), cadmium (Cd), nikel (Ni), hekur (Fe), bakër (Cu), dhe krom (Cr). Kadmiumi gjendet në përmbajtje më të larta se plumbi. Ndërkohë, vlerat e manganezit (Mn) dhe zinkut (Zn) janë brenda parametrave mjedisorë.

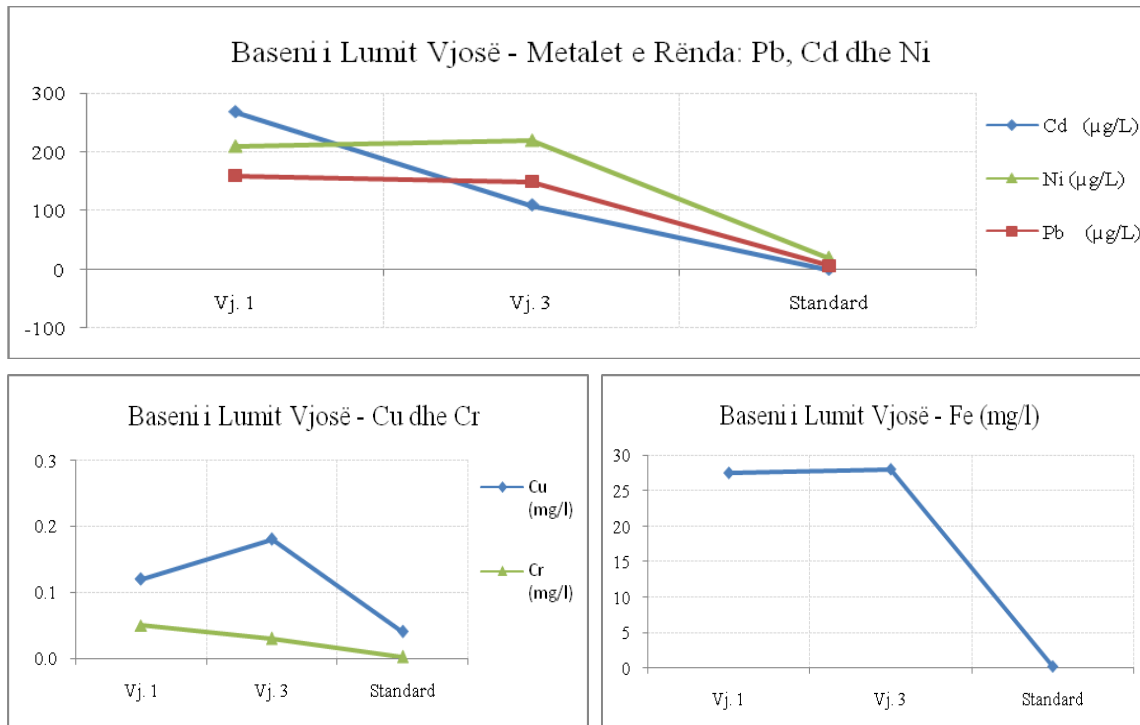
Metalet e rënda gjenden në sasi më të larta se vlerat e lejuara edhe në pikat e monitorimit të Lumit Vjosë, sidomos Pb, Cd, Ni, Cu, Cr dhe Fe.

Figura 31. Metalet e rënda në basenet e Semanit

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Figura 32. Metalet e rënda në Basenin e Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Rezultatet e monitorimit të ujit tregojnë se ujërat e lumenjve të Vjosës e Semanit janë të ndotura thellë me metale të rënda. Burimet e ndotjes janë të ndryshme, kryesisht aktivitetet njerëzore (industria e naftës, nëntoka e ndotur e Azotikut, vend-depozitimet e mbetjeve, bujqësia, etj.) edhe pse është e rëndësishme që të studiohet përmbajtja e metaleve në gjendje natyrore. Meqenëse ujërat e lumenjve të basenit të Semanit e Vjosës përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e këtyre lumenjve të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për ujitje dhe argëtim (not). Niveli i ndotjes me metale të rënda duket i lartë në Seman dhe Osum (Urë Vajguore dhe përpara bashkimit me Devollin). Lumi më i ndotur është Semani gjë që mund të shpjgohet me faktin se Semani grumbullon ndotjen e të dyja degëve të tij kryesore, Osumit dhe Devollit. Për më tepër, duke kaluar në një zonë bujqësore, Semani grumbullon edhe plehurat kimike dhe kimikate të tjera të përdorura në bujqësi. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit, nga një burim uji për bujqësinë, Semani mund të kthehet në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut. Për fat të keq, ndotja e Vjosës dhe Semanit transmetohet edhe në deltat e tyre në grykëderdhje. Delta e Semanit krijohet në një rrip ranor të gjerë e cilësor për zhvillimin e plazheve dhe transmeton ndotjen e lumit përgjatë ujërave të plazhit dhe afër zonën së mbrojtur të Pishë-Poros.

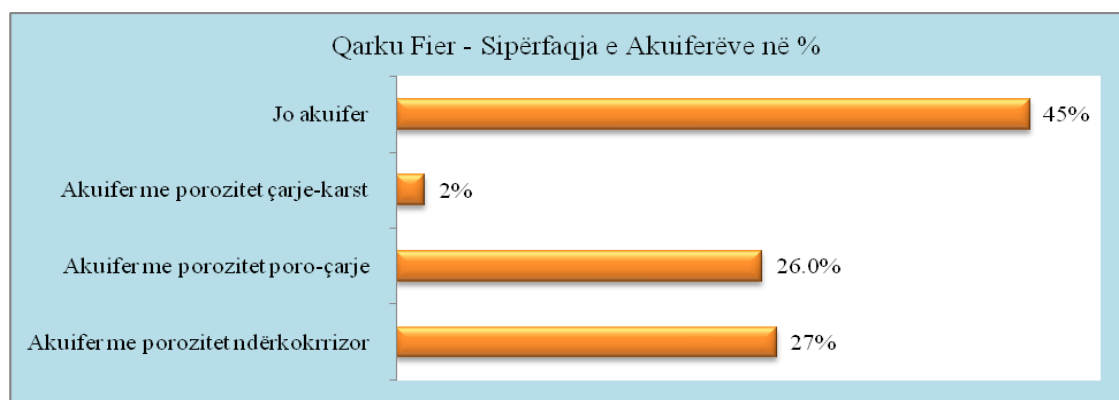
Një tjetër faktor që vlen të studiohet për basenin e Semanit e Vjosës nga pikëpamja mjedisore dhe zhvillimit të turizmit, është mundësia e ndërprerjes së rrjedhës së tyre nga pengesat fizike, kryesisht hidrocentralet (HEC-et). HEC-et që ndërpresin Vjosën, në prodhim ose të ato të projektuara, ndodhen jashtë kufijve të bashkisë (p. sh. , në Langaricë që është në ndërtim), me përjashtim të një HEC-i të planifikuar pas Selenicës, pikërisht në fillësën e kufirit të Bashkisë së Fierit. Megjithatë, HEC-et mund të ndikojnë në shtimin e sedimentit dhe ushqyesve që kontribuojnë në rritjen e algave, uljen e sedimentit të transportuar përgjatë rrjedhës e në grykëderdhje të lumit

duke dëmtuar plazhet, pengimin e lëvizjes së peshqve dhe të emigrimit të faunës në rrjedhën e lumit mbas barrierës, etj.

- **Burimet Ujore Nëntokësore⁶⁷**

Territori i Bashkisë së re të Fierit përshkohet nga një rrjet i pasur burimesh ujore nëntokësore (akuiferë). Akuiferët shërbejnë për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkisë dhe të qyteteve përreth. Akuiferët shtrihen në zona me përbërje të ndryshme gjeologjike. Si rrjedhojë, ata kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës. Klasifikimi i akuiferëve (Figura 33) në të gjithë Qarkun e Fierit⁶⁸ është bërë sipas mënyrës së qarkullimit të ujit nëntokësor. Vlerësimi i akuiferëve është bërë duke u mbështetur në hartografin e akuiferëve dhe në vlerësimin e parametrave hidrodinamikë e hidrokimikë të ujërave nëntokësorë. Grafiku i mëposhtëm paraqet shtrirjen e akuiferëve në përqindje sipërfaqeje:

Figura 33. Klasifikimi dhe shtrirja e akuiferëve në Qarkun e Fierit

Burimi: SHGJSH, 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Sot akuiferët ndodhen nën trysni të lartë për shkak të urbanizimit të vazhdueshëm dhe rritjes së kërkesave për ujë nga sektorë të ndryshëm të ekonomisë. Uji i akuiferëve shfrytëzohet edhe ilegalisht duke rrezikuar ndotjen.

Akuiferët e gjendur drejtpërdrejtë nën vendbanimet urbane ose në zonën naftë-nxjerrëse (p. sh. , në Kallm të Madh e të Vogël), janë shumë të ndjeshëm ndaj ndotjes mjedisore nga pus-shpimet për ujë, naftë, derdhja e ujërave të zeza, mbetjet e industrisë dhe ato urbane si dhe aktiviteti bujqësor. Akuiferët nuk përkrijnë me kufijtë administrativë prandaj ndotja mund të shkaktohet nga zona brenda dhe jashtë territorit të bashkisë.

- **Ajri**

Burimet kryesore të ndotjes së ajrit në qytetin e Fierit janë:

- i. Industria nxjerrëse e naftës që përfshihet në aktivitetin e kompanisë “Albpetrol” dhe “Bankers Petroleum Albania”
- ii. Nga industria përpunuese e naftës të kompanisë “ARMO”
- iii. Ndotje nga aktiviteti i biznesit (industria e biznesit)
- iv. Ndotje urbane nga automjetet dhe trafiku i rënduar në zonat urbane, gjatë orëve të pikut

Ndotja e ajrit nga industritë e naftës: Sipas të dhënave të marra nga ish-Bashkia Fier, ndotësit që ndodhen në ajër nga burimet ndotëse të përmendura me lart janë SO₂, H₂S CO₂, avuj uji si dhe mbetje të karbonit. Zonat e Bashkisë Fier, të cilat ndodhen shumë pranë zonave të industrisë ndotëse janë shumë të ekspozuar ndaj smogut, duke shkaktuar jo vetëm dëme në mjedis, por edhe

në shëndetin e njerëzve. Jo rrallë herë ndodh që në këto zona njerëzit të vuajnë nga sëmundje të ndryshme kancerogjene, kryesisht në rrugët e frymëmarrjes.

Ndotja e ajrit nga Uzina Termike TEC: Uzina termike TEC, e cila zhvillon proceset e djegies së lëndës bazë me përmbajtje 3.5-6% squfur çliron në ajër gaz sulfuror. Ky gaz, duke u bashkuar me ujin kthehet në acid sulfurik, ku në të shumtën e rasteve në këto zona ndodh edhe fenomeni i shiut acid. Ndotja e ajrit bëhet edhe nga çlirimi i elementëve të tjerë si CO, NO_x dhe SO₂ nga shkarkimet e mbetjeve të lëndës djegëse. Prania e hidrokarbureve, toluenit, benzeneve në ujërat e Gjanicës apo H₂S, CO, NO_x në ajër mbi normat e lejuara konsiderohen një kërcënim serioz për kushtet e jetesës së qytetarëve.

Ndotja e ajrit nga mjetet motorrike: Nga të dhënat e siguruar nga burimet e ish-Bashkisë Fier, ndotja e ajrit në të gjithë territorin, por kryesisht në zonat më të populluara urbane është rritur si pasojë e shtimit të trafikut nga qarkullimi i më shumë se 15,000 automjeteve vetëm në qytetin e Fierit, 80% e të cilave janë autovetura⁶⁹. Çlirimi i SO₂ në ajër nga djegia e gazoilit të autoveturave, kryesisht me naftë, rezulton të jetë 228 kg/ditë ose 79,800 litra/ditë. Ndotja është më e madhe në qendrën e qytetit ku qarkullimi i mjeteve është më i madh dhe prania e trafikut më e lartë, por edhe për shkak se një pjesë e makinave mund të jenë të vjetra, duke e çliruar gaze të papërpunuara sipas standardeve. Si ndotës të ajrit nga djegia e benzinës konsiderohet vetëm plumbi (Pb), ku bazuar në normat evropiane duhet të jenë jo më shumë se 1.15 g. Pb/litër. Ndonëse Pb përdoret si shtesë në benzinën e motorrit, përmbajtja 0.15gr i referohet vetëm Pb. Ai çlirohet me gazet e djegies në formë metalike, dhe kur thithet së bashku me ajrin, ai grumbullohet në organizëm dhe nuk rilëshohet prej tij, duke shkaktuar sëmundje të ndryshme. Elementët ndotës nga mjetet e transportit janë: CO, CO₂, NO_x, SO₂, VOC, Pb, blozë, pluhur etj.⁷⁰

Smogu: Smogu shkaktohet nga sasi të mëdha ndotësish të çliruar nga industria, automjetet dhe burimet shtëpiake (kaldajat e banesave) gjatë periudhave, kur kushtet meteorologjike nuk lejojnë shpërhapjen e ndotjes. Smogu ndahet në dy lloje në varësi të përbërjes dhe fenomeneve të jashtëm që hyjnë në reaksion për krijimin e tij: i) **Smogu industrial**, i cili konsiston gjerësisht në dyoksid squfuri (SO₂), pikla acidi sulfurik (H₂SO₄) dhe pjesëza pezull; ii) dhe **Smogu fotokimik**, pasi rrezet e diellit përfshihen në formimin e tij. Faktorët kryesorë në formimin e smogut fotokimik janë oksidet e azotit, përbërësit e hidrokarbureve të çliruar nga rafineritë e naftës, nga avullimi i naftës e benzinës nga depozitat dhe motorët e makinave, dhe nga pastrimet kimike. Të gjitha këto, së bashku me lagështinë e ajrit dhe nën ndikimin e dritës së diellit krijojnë një përzierje ozoni, acidi nitrik dhe kimikatesh të tjera që formojnë një mjegull të murrme që quhet smogu fotokimik.⁷¹

Ndotja e ajrit nga linjat e tensionit të lartë: Në afërsi të Uzinës të Azotikut të Fierit ndodhen edhe linjat e tensionit të lartë, të cilat në të shumtën e raste përshkojnë territorin duke shkaktuar ndotje elektromagnetike. Kjo e fundit është shumë e dëmshme për popullsinë që banon pranë atyre zonave. Është më se i nevojshëm shpërngulja e banorëve nga këto zona, pasi janë burim i shumë sëmundjeve nervore.

Niveli i zhurmave: Sipas Raportit të Gjendjes së Mjedisit 2014, nga matjet e kryera në qytetin e Fierit, rezulton se niveli i zhurmave është mbi normën e BE-së në disa nga kryqëzimet kryesore si gjatë orëve të ditës, ashtu edhe gjatë orëve të natës⁷²:

Tabela 6. Pikat e monitorimit të nivelit të zhurmave

Pikat e monitorimit	Gjatë ditës (dB)	Gjatë natës (dB)
Kryqëzimi i hyrjes me unazën	59	44.9
Përballë prefekturës	63.7	54.2
Kryqëzimi për në Vlorë	56.9	46.9
Përballë bankës (Tregu)	63.8	47.8
Standardi i BE-së	55	45

Burimi: Raporti i Mjedisit 2014, përpunuar nga Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Ndotja e ajrit nga fushat e depozitimit të mbetjeve: aktualisht në Bashkinë Fier përveç vend depozitimit të mbetjeve në qytetin e Fierit, në të gjitha njësitë administrative ka vend depozitime të tilla, të cilat janë jashtë kushteve higjeno-sanitare. Në shumë raste në këto zona ndeshemi me dukurinë e zjarrvënies, që bëhet një burim i ndotjes së ajrit. Nga ana tjetër, nisur nga fakti që mbetjet depozitohen pa asnjë kriter, emetimi i gazit metan është i pranishëm gjatë gjithë kohës, duke paraqitur një rrezik konkret për shëndetin e banorëve në zonë.

Duke parë numrin madh të burimeve, të cilat shkaktojnë ndotjen e ajrit në qytetin e Fieri si dhe normat e ndotësve mbi standardet e lejuara të BE-së dhe ato të Shqipërisë, Bashkia Fier duhet të tregojë kujdes të veçantë në uljen e ndotjes së ajrit, kryesisht nga burimet e naftës, duke shtuar zonat buferike (mbrojtëse) përreth tyre. Nga ana tjetër, bashkia duhet të marrë masa për përmirësimin e sistemit të qarkullimit të mjeteve në qytet, pasi, përveç ndotjes nga shkarkimi i lëndëve djegëse, niveli i zhurmave në zonat kryesore të qytetit është mbi normat e lejuara.

- **Biodiversiteti (flora, fauna, habitate specifike)**

Në territorin e Bashkisë Fier ka më shumë se 159.8 ha⁷³ të mbuluar me pyje, ku kryesisht hasim dushkun, plepat, pishat mesdhetare, shkurret, etj. Në këtë territor nuk ka bimë apo specie që rrezikojnë të zhduken dhe të jenë pjesë e listës së kuqe.

Peizazhi dhe zonat e mbrojtura

Bashkia Fier ka shumë pasuri natyrore falë trupave ujorë të shumtë që ka në territorin e saj. Dalja në Detin Adriatik i mundëson një vijë bregdetare të pasur me plazhe me rërë, ku përmendim plazhin e Semanit, Hidrovorit, Pishë-Porosë në luginën e lumit Vjosa. Në këtë territor dy nga lumenjtë kryesorë të vendit, Semani dhe Vjosa, kanë grykëderdhjet e tyre duke ofruar një potencial real për zhvillimin e aktiviteteve sportive dhe të gjahut. Një nga vështirësitë me të cilat përballlet Bashkia Fier është infrastruktura e dobët në të gjithë vijën bregdetare, që pengon zhvillimin e një turizmi bregdetar në këtë zonë. Gjithashtu, me gjithë potencialin që ofrojnë grykëderdhjet e lumenjve, ato shpesh janë vend depozitime të mbetjeve që transportojnë lumenjtë, duke ndotur në mënyrë të konsiderueshme vijën bregdetare.

- **Rezervatet natyrore të Menaxhuara⁷⁴**

Pishë-Poro ndodhet në pjesën jugore të territorit të Bashkisë Fier me një sipërfaqe 1,500 ha. Kjo është një nga deltat më të rëndësishme të vendit, në të cilën takohen dunat ranore më të shprehura të vendit deri në lartësinë 4 m, bimësia psamofite, hygrofite, halofite, tipike të ligatinave detare. Për sa i takon florës, kjo zonë është e pasur me pisha mesdhetare. Në lidhje me faunën në ujërat e Vjosës hasim llojin e rrezikuar të lundërzës (*Lutra lutra*) si dhe peshqit migruet të troftës. Zona është e populluar edhe nga shpendët si rrëmbenja (*Falconiformes*). Aktualisht kjo zonë nuk ka një plan menaxhimi.

Parku i Levanit ndodhet në territorin e Bashkisë Fier me një sipërfaqe 200 ha. Ai përfaqëson një pyll tipik të llojit të dushkajave në ripërtëritje e sipër, ku nuk mungojnë edhe ripyllëzimet me llojet e pishave mesdhetare. Kjo zonë nuk dallohet për ndonjë larmishmëri të biodiversitetit, por ka rëndësi për mbrojtjen e peizazhit dhe zhvillimin e turizmit. Aktualisht kjo zonë nuk ka plan menaxhimi.

- **Tokat, bujqësia dhe erozioni**

Sipas klasifikimit të Censurit 2011, Bashkia e Fierit ka Fierin si qendër me rëndësi kombëtare, njësitë administrative Mbrostar, Qendër dhe Portëz si njësi suburbane, dhe 6 njësi vendore mikse fushore (Cakran, Libofshë, Dërmenas, Topojë, Levan, dhe Frakull),⁷⁵ të cilat mbajnë peshën kryesore të zhvillimit të bujqësisë në zonën e bashkisë (Tabela 7).

Tabela 7. Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik dhe pjerrësisë së relievit

N r.	Bashkia	Banorë	Banorë %	Tipologjia
1	Qyteti Fier	55,845	46	Qendër me rëndësi kombëtare (Qender qarku me > 35,000 banorë)
2	Cakran	11,722	10	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
3	Mbrostar Ura	7,460	6	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)
4	Libofshë	6,149	5	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
5	Qendër	4,207	3	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)
6	Dërmenas	7,788	6	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
7	Topojë	4,246	4	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
8	Levan	8,159	7	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
9	Frakull	6,820	6	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
10	Portëz	8,259	7	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)

Burimi: INSTAT, 2011

Sipas tabelës së mësipërme, të paktën 37% e popullsisë jetojnë në zona ku mbizotëron ekonomia bujqësore, por shifra mund të jetë edhe më e lartë, nëse llogaritjet kryhen sipas deklarimeve të punësimit e jo klasifikimit tipologjik të bashkisë.

Zhvillimi i bujqësisë në Bashkinë e Fierit favorizohet nga larmia e tokave⁷⁶ ku dallohen i) tokat e hinjta kafe me pjerrësi nën 25%, ii) tokat livadhore të hinjta kafe që shtrihen përgjatë lumenjve ose fushave bregdetare dhe kanë strukturë argjile lymore e ndonjëherë argjile, iii) tokat livadhore aluvionale përgjatë lumenjve ose bregdetit, të cilat njihen edhe si toka të “bardha”, iv) tokat livadhore moçalore aluvionale të cilat gjenden në gropa të vogla në pjesën lindore të rrethit dhe

janë kryesisht toka trofike, si dhe v) toka të kripura të cilat shtrihen kryesisht përgjatë bregdetit nën 2.5 m mbi nivelin e detit. Sipërfaqja e tokave të kripëzuara arrin deri në 6,573 ha⁷⁷

Fusha e Myzeqesë së Fierit dallohet për prodhimtari të lartë bujqësore, ku vend të rëndësishëm zë kultivimi i drithërave (grurë, misër, thekër), pemëtaria, ullishtat, vreshtaria dhe blegtoria⁷⁸. Kohët e fundit është raportuar një rritje e sipërfaqes së mbjellë me perimtari (kryesisht shalqi e pjepër), kultura foragjere, vreshtari e pemëtari, e cila justifikohet me përmirësimin e infrastrukturës rrugore që lidh fshatrat me qytetin e Fierit⁷⁹ dhe rritjes së kërkesës së banorëve vendas për këto produkte. Në të ardhmen, është theksuar mbështetja e mbjelljeve të reja në vreshtari, pemëtari, dhe ullishte (për fshatrat Radostinë, Havaleas, Pojan në Komunën Ndërmenas) me financime të qeverisë qendrore⁸⁰.

Njëkohësisht, në zonat bujqësore të Fierit vihet re edhe zhvillim i mëtejshëm i blegtorisë (si për shembull në Dërmenas)⁸¹ favorizuar nga kostoja e ulët e zhvillimit të këtij sektori në krahasim me bujqësinë, kushtet klimatike dhe relievi i përshtatshëm i zonës. Zhvillimi është reflektuar në rritjen e numrit të krerëve dhe krijimin e miniferlave (miniferma zakonisht janë fermat me mbi 5 krerë lopë), të krijuara sidomos në vitet e fundit. Përveç blegtorisë, në vend ka marrë zhvillim edhe rritja e shpendëve në pulari (si, p. sh., në Dërmenas) për prodhimin e zogjve dhe të mishit.

Aktiviteti bujqësor është shumë i rëndësishëm për ekonominë e Fierit, por nga pikëpamja mjedisore haset me dy sfida të mëdha: 1) faktin që bujqësia po shndërrohet nga familjare në intensive; 2) mungesën e përgatitjes teknologjike dhe të njohurisë mbi tokën për t'u përshtatur me këtë shndërrim. Bujqësia intensive kërkon njohje të thella të mikroelementëve dhe ushqyesve të tokës që të ndihmojë në përdorimin efikas të inputeve bujqësore dhe ruajtjen e mjedisit. Në Shqipëri kjo njohje mungon. Deri më sot, tokat janë klasifikuar në bazë të ngjyrës dhe lartësisë, pavarësisht përpjekjeve për një klasifikim sipas sistemit amerikan (taksonomisë së tokës - Soil Taxonomy)⁸². Deri më tani, kjo mungesë informacioni nuk është ndjerë, sepse është plotësuar me njohuritë e bujqve të trashëguara ndër shekuj. Mirëpo shndërrimi i sistemit nuk mund të bazohet në njohuritë e individëve, aq më tepër sot kur kemi të bëjmë me fermerë dhe biznesmenë të interesuar në bujqësi.

Problematika të tjera që po hasen në zhvillimin e bujqësisë në Fier lidhen kryesisht me degradimin e tokave për shkak të erozionit, kripëzimit, kënetëzimit, përmytjeve, gërryerjeve të tokës dhe shembjes së brigjeve të lumenjve shkaktuar nga Semani e Vjosa, si dhe ndotja e tokës nga mbetjet, industria (ku dallohet industria e naftës) dhe inputet bujqësore. Edhe pse Fieri (dhe Lushnja) renditet si zonë me tregues të ulët erozioni vjetor, në muajt e reshjeve të shumta erozioni arrin në 10 ton/ha/vit. Ndër zonat e prekura nga erozioni dallohet fshati Lalar dhe në zona të tjera kodrinore të njësisive administrative Mbrostar dhe Portëz ku erozioni është rritur progresivisht në vitet e fundit⁸³. Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar për tokën dhe praktikave të keqmenaxhimit, një nga dukuritë që po vihet re është ai i degradimit të tokës. Nuk ka shifra në nivel vendor, por në rang vendi vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014⁸⁴.

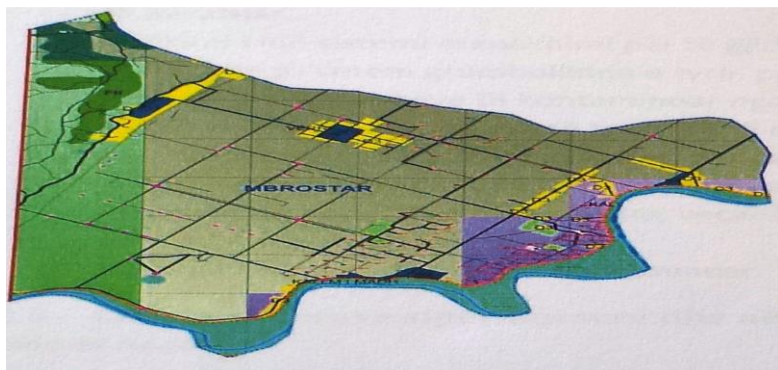
Toka në Fier vuan edhe nga përmytjet e vazhdueshme të shkaktuara nga Semani dhe Vjosa edhe pse ndërtimi i paneleve mbrojtëse ka ndihmuar në përmirësimin e gjendjes. Ndër zonat më të prekura nga përmytja në Fier janë zallishtorja dhe tarraca e parë e mbizallishtores⁸⁵. Sipas AKM-së, Lumi Seman përmytjet në rrjedhën e poshtme dhe në zona të caktuara të rrjedhës së mesme. Lumi i Vjosës përmytjet në rrjedhën e poshtme të tij dhe në afërsi të Gjirokastrës në Lumin Drinos⁸⁶. Përmytjet shoqërohen me depozitime të ngurta në tokat bujqësore, gërryerje të brigjeve

në Lumi Vjosë⁸⁷ ose ndryshim të vijës bregdetare dhe gërryerje të tokës bujqësore. Sipas AKM-së⁸⁸, Lumi Vjosë ka shkaktuar erozionin e tokës bujqësore në sektorë të caktuar si Lazarat, Palokastër dhe Virua të degës së Drinosit, Frakull, Trevëllazën, Mifol, Varibob, Bishan, të Vjosës. Rrezikime dhe prishje të objekteve inxhinierike, siç janë ura, vepra mbrojtëse dhe argjinatura (segmentet Drinos-Odrie, Hekal-Selishte-Hambar, Ura e Mifolit-Ada).

Pjesa perëndimore e bashkisë përkon edhe me vijën bregdetare ku gjenden toka të kripura, moçalore dhe aluvionale. Në zonat e rrafshëta zhvillohen tokat e hirta kafe. Gjithashtu, ka lloje të veçanta tokash si aluvionale që takohen në luginat e Semanit, tokat e kripura që shtrihen në Hoxharë si dhe tokat moçalore të Roskovecit.⁸⁹ Veprimtaria e dy lumenjve të mëdhenj të vendit (Seman e Vjosë) ka ndikimet e saj në vijën bregdetare të Bashkisë së Fierit. Kjo vihet re në ndryshimet e vazhdueshme që ndodhin në plazhet e kësaj vije. AKM dhe studime të tjera kanë raportuar erozion detar të vijës bregdetare për shkak të ndërhyrjeve në lumë përgjatë zonave brenda dhe jashtë bashkisë.⁹⁰ Fieri vuan edhe nga kënetëzimi⁹¹ i tokave⁹² i cili përfshin kryesisht pjesët që janë ndikuar nga ujërat rrjedhës dhe gropëzime të ndryshme të ujërave të fjetur dhe me përmbajtje lëndësh organike të kalbëzuara. Një zonë e tillë dallohet sidomos tek ish kënetat e Mbyetit që shtrihet nga bregu i Lumit Seman deri në skajin jugor në afërsi të autoparkut të sotëm⁹³.

Në shumë njësi administrative të Bashkisë së Fierit, territori ka përdorim bujqësor dhe industrial, si në Mbrostar, dhe Portëz. Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, ka ndikuar negativisht në ndotjen e tokës, për shkak të mbetjeve të dherave industriale të depozituara në vende të ndryshme (si në hyrje të

Figura 34. Përdorimi bujqësor dhe industrial ne Mbrostar

Burimi: Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar

fshatit Verri pranë Pad K dhe gropa ekologjike në Kallm të Madh)⁹⁴ dhe për shkak të puseve të industrisë së naftës të përdorur gjatë aktivitetit naftë-nxjerrës ndër vite (një shembull i tillë është fshati Kallm⁹⁵).

Me ngjyrë lejla: Zonë parësore, intensitet i lartë i zhvillimit të industrisë së hidrokarbureve
 Me ngjyrë jeshile: Zona e zgjerimit, intensitet i ulët i zhvillimit të industrisë hidrokarbure

Figura 35. Pamje nga sheshet e depozitimit të dherave

Burimi: Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar

- **Nëntoka**

Sipas SHGJSH, në Qarkun e Fierit ndodhen vendburimet më të mëdha të naftës në vendin tonë në depozitimet terrigjene si Patos-Marinzë-Bubullimë dhe në depozitimet karbonatike si vendburimi i naftës Cakran-Mollaj. Sot, disa vendburime kanë përfunduar ose janë në fazën e tyre përfundimtare të shfrytëzimit. Vendburime të tjera vazhdojnë ende të shfrytëzohen me teknologji të ndryshme.⁹⁶

- **Vatrat e nxehta mjedisore (Hotspot-et)**

Sipas raportit të UNECE-s mbi hotspotet në vendin tonë, të hartuar në vitin 2012⁹⁷, Bashkia e Fierit ka dy vatra të nxehta mjedisore që janë Uzina e Plehrave Azotike dhe zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i këtyre dy vatrave.

Uzina e Plehrave Azotike në Fier është identifikuar si zonë e nxehtë mjedisore. Në të ruhen ende në fuçi 25 ton NH₃ të lëngshëm, bakër dhe amoniak. Toka përreth uzinës rezulton e ndotur me nikel (Ni) në disa seksione të saj. Sipas AKM-së, me largimin nga objekti industrial nuk vihet re një ulje e ndjeshme e nivelit të përmbajtjes së metaleve të rënda përveç manganit dhe nikelit⁹⁸.

Figura 36. Uzina e Azotikut Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz, Ballsh e Kuçovë, edhe pse nuk është përcaktuar si vatër mjedisore, sipas raportit të UNEP, është e ndotur rëndë me hidrokarbure (Figura 37)⁹⁹. Në fushat e naftës në Patos–Marinzë, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore po ndoten rëndë nga pusët e naftës, pompat, tubacionet, impiantet paratrajtuese. Në atmosferë po shkarkohen gazra sulfurike dhe hidrokarbone. Ujërat me përmbajtje mbetjete të naftës po shkarkohen në lumë duke ndotur Gjanicën dhe mbase edhe duke ndikuar në cilësinë e ujërave të përdorura për pije¹⁰⁰.

Figura 37. Ndotja e tokës dhe ujit nga Industria e Nxjerrjes së Naftës në zonën Patos-Marinës

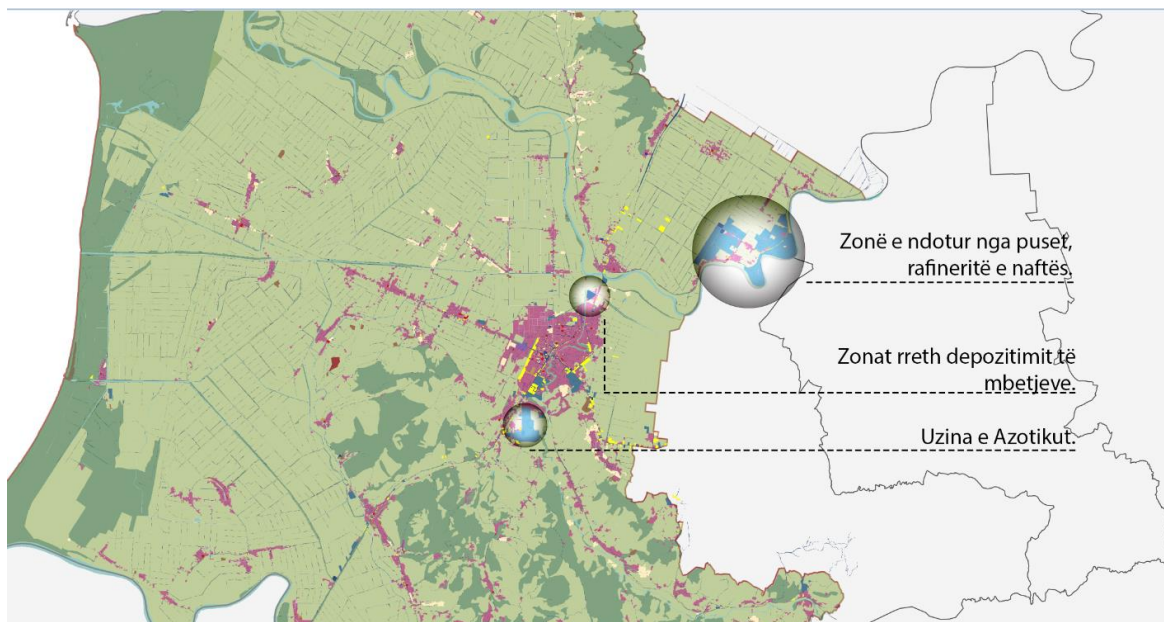

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Figura 38. Harta e pikave të nxehta mjedisore

Burimi: Arkiva Co-PLAN,2015

- **Ndryshimet klimatike dhe përmbytjet**

Ndonëse Shqipëria është një nga vendet që nuk ka një kontribut të konsiderueshëm në emetimin e gazeve të efektit serrë, ajo si shumë vende të tjera të botës pëson efektet e ngrohjes globale. Nga kërkimet e shumta dhe analizimi i treguesve të klimës, të tillë si temperatura, reshjet, ekstremitetet klimaterike dhe thatësitat, sektorët më të prekur në vendin tonë janë:

- **Bujqësia** – Parashikimet për klimë tregojnë për rritjen e mëtejshme të temperaturave në vendin tonë dhe uljen e nivelit të reshjeve, të cilat do të bëhen gjithmonë më të paqëndrueshme, duke u shoqëruar me dukuritë e përmbytjeve masive apo thatësirave. Këto dukuri do të çojnë në uljen e prodhimit të bujqësorë, ku si fillim do të dëmtohen ndjeshëm kulturat e ullinjve dhe vreshtave si dhe kultura të tjera bazë të bujqësisë. Kjo prishje e rregullsisë së sistemit të prodhimit të produkteve bujqësore do të ketë një ndikim negativ në jetesën e popullsisë. Për këtë arsye, duhet të merren masa për bujqësinë, me qëllim që ajo të përballojë ndryshimet klimatike.
- Së pari, duke qenë se kodrat dhe malet zënë rreth 70% të sipërfaqes së vendit tonë¹⁰¹, është shumë e rëndësishme që zhvillimi i bujqësisë të ecë në **dy binarë paralelë: bujqësi shkalle/intensive dhe bujqësi familjare**. Kjo e fundit është bujqësia e praktikuar në vendin tonë për shekuj me radhë dhe që sot është përqendruar kryesisht në zonat malore-kodrinore. Përveç sigurimit të mbijetesës së popullatave të zonave me relief të thyer, kjo bujqësi ka treguar se i reziston faktorëve klimatikë dhe ekonomikë dhe luan një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit (në veçanti të tokave, pyjeve e burimeve ujore) në zonat ku praktikohet.

Masa të tjera mund të jenë edhe mbështetja e drejtpërdrejtë financiare e fermerëve jo vetëm me qëllim shtimin e prodhimit bujqësor, por edhe me qëllim përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike. Ndaj, është e rëndësishme që mbështetja financiare e dhënë fermerëve të mos lidhet më vetëm me prodhimtarinë bujqësore. Ata duhen mbështetur që të kryejnë eksperimentime lidhur me diversifikimin e të mbjellave, futjen e varietete të ndryshme agronomike që i rezistojnë ndryshimeve klimatike, ndërtimin e sistemeve të lajmërimit për

mbrojtjen nga temperaturat tejet të ulëta (ngricat) dhe të larta (thatësirave), etj., që bëjnë të mundur përshtatjen e bujqësisë me ndryshimet klimatike.

- Një masë tjetër e rëndësishme është edhe futja e shërbimit të agronomisë falas për fermerët, e cila ndikon drejtpërdrejt në zhvillimin e një bujqësie të qëndrueshme. Agronomët informojnë dhe ndërgjegjësojnë prodhuesit për një përdorim të qëndrueshëm të burimeve natyrore (kryesisht të ujit dhe tokës), të cilat janë me rëndësi shumë të madhe për zhvillimin e bujqësisë në kushte klimatike të pafavorshme. Futja e sistemeve me ujitje me pika, me riciklim të ujit të shiut ose e sistemeve të qëndrueshme të punimit të tokës janë themelore për zhvillimin e bujqësisë në një kohë thatësire. Njëkohësisht, duke informuar fermerët rreth përdorimit me kujdes e në sasinë e duhur të plehrave kimike, agronomët ndikojnë në uljen e përdorimit të tyre dhe si rrjedhojë, shmangien e ndotjes së ujit nga bujqësia.
- **Energjia** – Në lidhje me sektorin e energjisë, vendi ynë me burimet energjetike që ka (hidrocentralet) e sheh të vështirë që nga njëra anë të përmbushë kërkesën për energji elektrike dhe nga ana tjetër të sigurojë burim të vazhdueshëm (ujor) për të përmbushur në vazhdimësi kërkesat e tregut. Nisur nga fakti se ne mbështetemi tek energjia ujore për furnizimin me energji, fenomenet drastike të ndryshimeve klimatike (thatësira apo mungesa e reshjeve) do ta vendosnin në krizë sektorin e prodhimit të energjisë elektrike. Për këtë arsye, vendi ynë duhet të shikojë alternativa të tjera për të diversifikuar burimet e furnizimit me energji elektrike, si rritjen e tregtimit rajonal të energjisë si dhe zbatimin e formave alternative të prodhimit të energjisë brenda vendit (energji alternative nga burime të rinovueshme të energjisë [BRE]¹⁰²).
- **Biodiversiteti, toka dhe ekosistemet ujore** – Shqipëria, si shumë vende të Ballkanit perëndimor, nën vazhden e ndryshimeve klimatike është dhe do të jetë pësuese e ndikimeve në lidhje me: i) rritjen e temperaturave vjetore; ii) rritjen e nivelit të detit deri në 20-24 cm deri në vitin 2050¹⁰³ dhe për pasojë rritjen e erozionit detar dhe rritjen e nivelit të ujërave të lumenjve. Nëse këto dukuri do të ndodhin realisht në 40 vitet e ardhshme, praktikisht tokat që janë zona bregdetare apo pranë tyre do të përmythen dhe tokat bujqësore në brendësi të territorit, ku kalojnë lumenjtë do të përmythen. Të gjitha këto dukuri do të shkaktojnë një trysni shumë të madhe në burimet ujore, duke modifikuar zinxhirin e jetës në këto mjedise, çka do të sjellë ndryshimin e habitateve dhe pakësimin e burimeve natyrore.

Bashkia Fier në pjesën perëndimore të saj ka dalje në Detin Adriatik dhe përgjatë gjithë territorit të saj përshkohet nga ujërat e lumenjve Vjosë, Seman dhe Gjanicë. Gjatë vitit 2014, zona e Darëzesës ishte dëshmitare e përmytjeve masive, ku u dëmtuan shumë kultura bujqësore e vendbanime. Në kushtet nëse niveli i detit do të rritet deri me 24 cm në vitin 2050 dhe njëkohësisht rritjen e nivelit të lumit Seman, shumë sipërfaqe jo vetëm bujqësore, por edhe vendbanime do të përmytreshin dhe do të humbitnin funksionin e tyre. Për këtë arsye, duhet menduar strategjikisht për ndërtimin e pritave mbrojtëse për mosdepërtimin e ujërave të detit në tokat fushore të zonës së Myzeqesë. Nga ana tjetër, duhen marrë masa për fortifikimin e pritave (pengesave) të brigjeve të lumenjve, kryesisht në zonat më problematike, të cilat janë të prekura edhe nga erozioni lumor. Po ashtu duhen marrë masa për përmytjen e nevojave ushqimore në raste ekstreme, ku kulturat bujqësore dëmtohen nga përmytjet masive dhe nga periudhat e gjata të thatësirës.

Përfundime

- Fusha e Myzeqesë në Fier dallohet për prodhimtari të lartë bujqësore ku vend të rëndësishëm zë nga kultivimi i drithërave deri te pemëtaria, ullishtat, vreshtaria dhe blegtoria. Në të ardhmen parashikohet edhe shtimi i sipërfaqeve të mbjella me vreshtari, pemëtari, dhe ullishte.
- Zhvillimin e bujqësisë në bashki, përveç klimës, terrenit dhe tokave të përshtatshme, e ka favorizuar edhe rrjeti i gjerë hidrik dhe i kanaleve ujitëse-kulluese, i cili ka bërë të mundur kultivimin e bujqësisë intensive gjatë gjithë vitit. Këtij rrjeti i shtohet edhe Baseni i Semanit dhe Vjosës, të cilët përshkojnë territorin e bashkisë në pjesën qendrore e jugore përkatësisht. Ndërsa nga njëra anë Fieri ka këto burime natyrore që ndikojnë drejtpërdrejtë në zhvillimin e vendit, nga ana tjetër, shumë nga këto burime kanë nevojë për mbrojtje, mirëmbajtje dhe investim. Siç edhe u theksua më sipër, monitorimi i ujërave të Semanit e Vjosës, të cilët janë të rëndësishëm edhe për Fierin, nxori në pah problematikat e këtyre lumenjve të cilat vijnë si pasojë e mungesës së politikave për mbrojtjen e burimeve natyrore dhe lumenjve nga veprimtaria njerëzore.
- Rezultatet e monitorimit treguan se ujërat e Semanit e Vjosës janë të ndotura thellë me metale të rënda. Meqenëse ujërat e këtyre lumenjve përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e të dy baseneve të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për ujitje. Përdorimi i ujërave për bujqësi rrezikon shëndetin e njeriut nëpërmjet konsumit të fruta-perimeve të ndotura me ujë e lumit gjatë kultivimit. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit e Vjosës, nga burim uji për bujqësinë, këta lumenj mund të kthehen në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut.
- Pjesa përëndimore e bashkisë përkon edhe me vijën bregdetare ku derdhen Semani dhe Vjosa. Veprimtaria e këtyre dy lumenjve të mëdhenj të vendit ka ndikimet e saj në vijën bregdetare të Bashkisë së Fierit. Kjo vihet re në ndryshimet e vazhdueshme që ndodhin në plazhet e kësaj vije. AKM dhe studime të tjera kanë raportuar erozion detar të vijës bregdetare për shkak të ndërhyrjeve të shumta në shtratin e lumenjve përgjatë zonave brenda dhe jashtë bashkisë.
- Në shumë njësi administrative të Bashkisë së Fierit, territori ka përdorim bujqësor dhe industrial. Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, ka ndikuar negativisht në ndotjen e tokës, për shkak të mbetjeve të dherave industriale të depozituara në vende të dhe për shkak të puseve të industrisë së naftës të përdorur gjatë aktivitetit naftë-nxjerrës ndër vite.
- Përveç mbrojtjes së burimeve ujore, bashkia përballet edhe me nevojën e shmangies së degradimit të tokës nga praktikatat të paqëndrueshme bujqësore. Në dhjetëvjeçarin e fundit, bujqësia prirët të shndërrohet nga familjare në intensive. Kjo lloj bujqësie ka sjellë përfitime ekonomike për banorët vendas por ka krijuar edhe degradim të tokës bujqësore. Ajo duhet zhvilluar nëpërmjet praktikave moderne bujqësore pa cenuar qëndrueshmërinë e saj.

- Në territorin e bashkisë ndodhen edhe disa vatra të nxehta mjedisore. Duke pasur parasysh rreziqet që vatrat e nxehta mjedisore paraqesin për mjedisin dhe shëndetin e njeriut, nevojitet që të merren masa për pastrimin dhe rehabilitimin e tyre sa më të shpejtë.
- Bashkia Fier ka një numër të lartë burimesh, të cilat kontribuojnë në vlera mbi normën e lejuar të ndotësve të ajrit (PM10, PM2.5, LNP, NOx, etj.), ku ndër kryesorët përmendim: Ish Uzina e Azotikut, Uzina Termike (TEC), industria e nxjerrjes e naftës, industria e ndërtimit, etj.
- Zonat e ish Uzinës së Azotikut dhe të Uzinës Termike janë në periferi të qytetit të Fierit, por edhe shumë pranë zonave të banuara rurale. Ndonëse ato nuk janë plotësisht në punë, ndikimi që ato kanë në popullsinë, e cila është e ekspozuar 24 orë në ditë është shumë i konsiderueshëm. Për këtë arsye, bashkia duhet të shtojë zonat buferike pranë zonave industriale si dhe të këshillohet me këto komunitete dhe duke i njohur ata me rrezikun që përballen dhe masat që duhet të marrin për përballimin e tyre.
- Bashkia Fier ka shumë pasuri natyrore falë trupave ujorë të shumtë që ka në territorin e saj. Dalja në Detin Adriatik i mundëson një vijë bregdetare të pasur me plazhe me rërë, ku përmendim plazhin e Semanit, të Hidrovorrit, Pishë-Porosë në luginën e Lumit Vjosa. Në këtë territor dy nga lumenjtë kryesorë të vendit, Semani dhe Vjosa, kanë grykëderdhjet e tyre duke ofruar një potencial real për zhvillimin e aktiviteteve sportive dhe të gjahut. Një nga vështirësitë me të cilat përballen Bashkia Fier është infrastruktura e dobët në të gjithë vijën bregdetare, gjë që pengon zhvillimin e turizmit bregdetar në këtë zonë. Gjithashtu, me gjithë potencialin që ofrojnë grykëderdhjet e lumenjve, ato shpesh janë vend depozitime të mbetjeve që lumenjtë transportojnë, duke ndotur në mënyrë të konsiderueshme vijën bregdetare.
- Sipas të dhënave të nxjerra nga kërkimet e shumta në lidhje me ngrohjen globale dhe efektet e saj në territor, edhe për Bashkinë Fier sektorët që do të preken më shumë janë bujqësia, energjia, biodiversiteti, toka dhe ekosistemet ujore. Gjatë vitit 2014, zona e Darëzesës ishte dëshmitare e përmbytjeve masive, ku u dëmtuan shumë kultura bujqësore dhe vendbanime. Në kushtet nëse niveli i detit do të rritet deri me 24 cm në vitin 2050 dhe njëkohësisht rritjen e nivelit të lumit Seman, shumë sipërfaqe jo vetëm bujqësore, por edhe vendbanime do të përmbyteshin dhe nuk do të humbitnin funksionin e tyre. Për këtë arsye duhet menduar strategjikisht për ndërtimin e pritave mbrojtëse për mosdepërtimin e ujërave të detit në tokat fushore të zonës së Myzeqesë.

1.4 Zhvillimi ekonomik

Sipas INSTAT¹⁰⁴, në vitin 2012 Qarku i Fierit rezultoi të ketë një vlerë të Produktit të Brendshëm Bruto (PBB) për frymë në prej 520,813 Lekë. Krahasuar me të dhënat e qarqeve të tjera, Qarku i Fierit rezultoi të renditet në tre qarqet me vlerën më të lartë të PBB-së për frymë, ai qëndron pas Qarkut të Tiranës dhe Durrësit. Pavarësisht se kjo vlerë ka ardhur në rritje, në vitin 2009 ka ndodhur një ulje e saj dhe kjo lidhet me numrin e ndërmarrjeve për Qarkun e Fierit në këtë vit. Pra, numri i ndërmarrjeve për vitin 2009 ka pësuar një rënie prej 30 të tilla dhe kjo, rrjedhimisht, çon në uljen e të mirave materiale të prodhuara dhe, për pasojë, edhe një ulje të PBB-së me një shifër relativisht të vogël prej 2,6%.

Bazuar në të dhënat e INSTAT deri në vitin 2012, Qarku i Fierit rezulton të ketë një rritje të nivelit të Vlerës së Shtuar Bruto (VSHB) nga viti në vit. Vlera më e fundit e llogaritur e VSHB-së i përket vitit 2012 dhe është 151,7%. Në këtë rritje të vazhdueshme të kësaj vlere në Qarkun e Fierit kanë kontribuar disa sektorë, të tillë si industria e nxjerrjes së naftës, bujqësia dhe peshkimi dhe industria e shërbimeve. Vihet re një diferencë e madhe mes industrisë së nxjerrjes dhe asaj të përpunimit. Ndërkohë që industria nxjerrëse zë 61%, si industria me kontributin më të madh në nivelin e Vlerës së Shtuar Bruto, industria përpunuese zë vetëm 8%. Pra, pavarësisht se janë industri që lidhen me njëra-tjetrën ato nuk i shërbejnë njëra-tjetrës. Një kontribut të ulët në nivelin e VSHB-së jep edhe industria e ndërtimit, një industri e cila ka “ngrirë” që prej vitit 2009 për shkak të kufizimeve ligjore të Ligjit Nr. 107/2014, “Për Planifikimin e Territorit”. Një rol po kaq dytësor në rritjen e nivelit të Vlerës së Shtuar Bruto zë edhe transporti duke kontribuar me vetëm 4%.

Figura 39. Vlera e Shtuar Bruto sipas sektorëve, 2012

Qarqet	Blegtoria dhe Peshkimi	Industria	Industria Nxjerrëse	Industria Përpunuese	Ndërtimi	Shërbimet	Tregëti, Hotele dhe Restorante	Transporti	Posta dhe Telekomunikacioni	Shërbime të tjera	VSHB me çmime bazë
Shqipëria	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Berat	7,9	3,1	2,2	3,7	3,5	2,8	2,5	2,4	3,4	3	4,1
Dibër	6,3	4,6	8,1	2,3	1,2	2,1	1,1	0,4	2,2	2,7	3,2
Durrës	7,6	10,6	2,3	16	6,4	11,5	11,4	38,6	5,7	8,7	9,9
Elbasan	12,3	7,7	2,3	11,2	5,3	6,6	8,5	4,1	4	6,3	7,8
Fier	19,9	28,7	61,1	7,9	5,8	6,3	6,5	4	4,8	6,7	12,4
Gjirokastë	3,7	0,7	0,1	1,1	1,2	2,2	1	1,9	3	2,7	2,2
Korçë	9,7	4,1	0,6	6,3	4,5	4,3	3,3	1,2	4	5,2	5,5
Kukës	3,5	1,1	0,3	1,7	2,6	1,6	0,9	1,1	1,8	2	2,1
Lezhë	5,3	2,8	3,8	2,1	3	2,9	2,3	3,9	2,5	3,1	3,4
Shkodër	8,3	4,5	1,2	6,6	4,3	4,6	3	3	3,9	5,7	5,3
Tiranë	8,2	27,3	10,7	37,9	56	49,7	55	33,1	59,2	48,2	38,2
Vlorë	7,3	4,8	7,2	3,3	6,1	5,4	45	6,2	5,5	5,8	5,8

Burimi: INSTAT,2012

Duke folur për produktivitetin (GVA) në sektorin e industrisë dhe shërbimeve në rang qarku, Qarku i Fierit ka një produktivitet më të lartë në sektorin e industrisë sesa në sektorin e shërbimeve, ndërsa duke e krahasuar me qarqet e tjera mund të thuhet se Qarku i Fierit ka një GVA në industri më të ulët se Qarku i Tiranës dhe vjen e dyta në rang vendi duke lënë prapa qarqe të tilla si Elbasanit, Korça, Shkodra dhe Durrësi.

Qarku	Popullsia	GVA Sektori i industrisë	% e punësimit në sektorin e shërbimeve	Nr. i të punësuarve në sektorin e ind	Produktiviteti në shërbime (%)
BERAT	141944	23850	16.0%	9743	2.4
DIBËR	137047	14124	14.0%	5430	2.6
DURRËS	262785	15296	29.3%	26140	0.6
ELBASAN	295827	135087	14.9%	16067	8.4
FIER	310331	39916	17.1%	20776	1.9
GJIROKASTËR	72176	10534	19.8%	5659	1.9
KORÇA	220357	28362	18.6%	14653	1.9
KUKËS	85292	11357	11.8%	1882	6.0
LEZHË	134027	12675	19.7%	5980	2.1
SHKODËR	215347	21178	21.8%	12652	1.7
TIRANË	749365	53697	22.3%	66927	0.8
VLORE	175640	20349	26.1%	16847	1.2

Figura 40. VSHB sipas sektorëve

GVA Sektor i Shërbimeve INSTAT 2012

Qarku	Popullsia	GVA Sektori i industrisë	% e punësimit në sektorin e shërbimeve	Nr. i të punësuarve në sektorin e ind	Produktiviteti në shërbime (%)
BERAT	141944	7765	32.3%	19669	0.39
DIBËR	137047	4708	39.1%	15165	0.31
DURRËS	262785	14203	58.0%	51745	0.27
ELBASAN	295827	63322	37.4%	40328	1.57
FIER	310331	10264	35.3%	42888	0.24
GJIROKASTËR	72176	5886	55.2%	15777	0.37
KORÇA	220357	13818	44.6%	35135	0.39
KUKËS	85292	3407	66.5%	10606	0.32
LEZHË	134027	7216	59.9%	18184	0.40
SHKODËR	215347	12001	56.2%	32616	0.37
TIRANË	749365	18257	71.0%	273086	0.09
VLORE	175640	10175	56.9%	36728	0.28

Burimi: INSTAT, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Duke u fokusuar në zhvillimin ekonomik vendor mund të thuhet se rreth 78% e bizneseve të regjistruara në Bashkinë Fier janë biznese të vogla ndërsa pjesa tjetër, 22%, janë biznese të mëdha. Në pasjen e numrit më të madh të bizneseve kryesojnë njësitë administrative Fier, Qendër, Mbrostar dhe Portëz. Më së shumti bizneset e mëdha gjenden në formën e njërive të importit dhe eksportit, njërive të shërbimeve, filiale bankash, restorante dhe bare, filiale me artikuj ushqimorë dhe industrialë, shërbime private shëndetësore, shërbime private arsimore dhe tregjet private.

Për sa i përket bizneseve të vogla, më së shumti mbizotërojnë veprimtari ekonomike në formën e linjave të transportit të udhëtarëve, restoranteve dhe bareve, supermarketeve, farmacive, parukerive, konfeksioneve, shërbimeve shëndetësore, servise automjetesh dhe shitësve ambulantë.

Në përgjithësi, të gjitha njësitë administrative kanë një orientim ekonomik drejt sektorit të zhvillimeve, por ka edhe njësi të tjera, si Topoja, Qendër dhe Mbrostari, në të cilat ka një prani të zhvillimit të industrisë së përpunimit të naftës dhe industrisë së përpunimit të materialeve të ndërtimit. Harta e mëposhtme tregon shtrirjen e veprimtarive ekonomike në të gjithë territorin e Bashkisë Fier.

Figura 41. Shtrirja e veprimtarive ekonomike

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Figura 42. Deversifikimi ekonomik i bashkisë

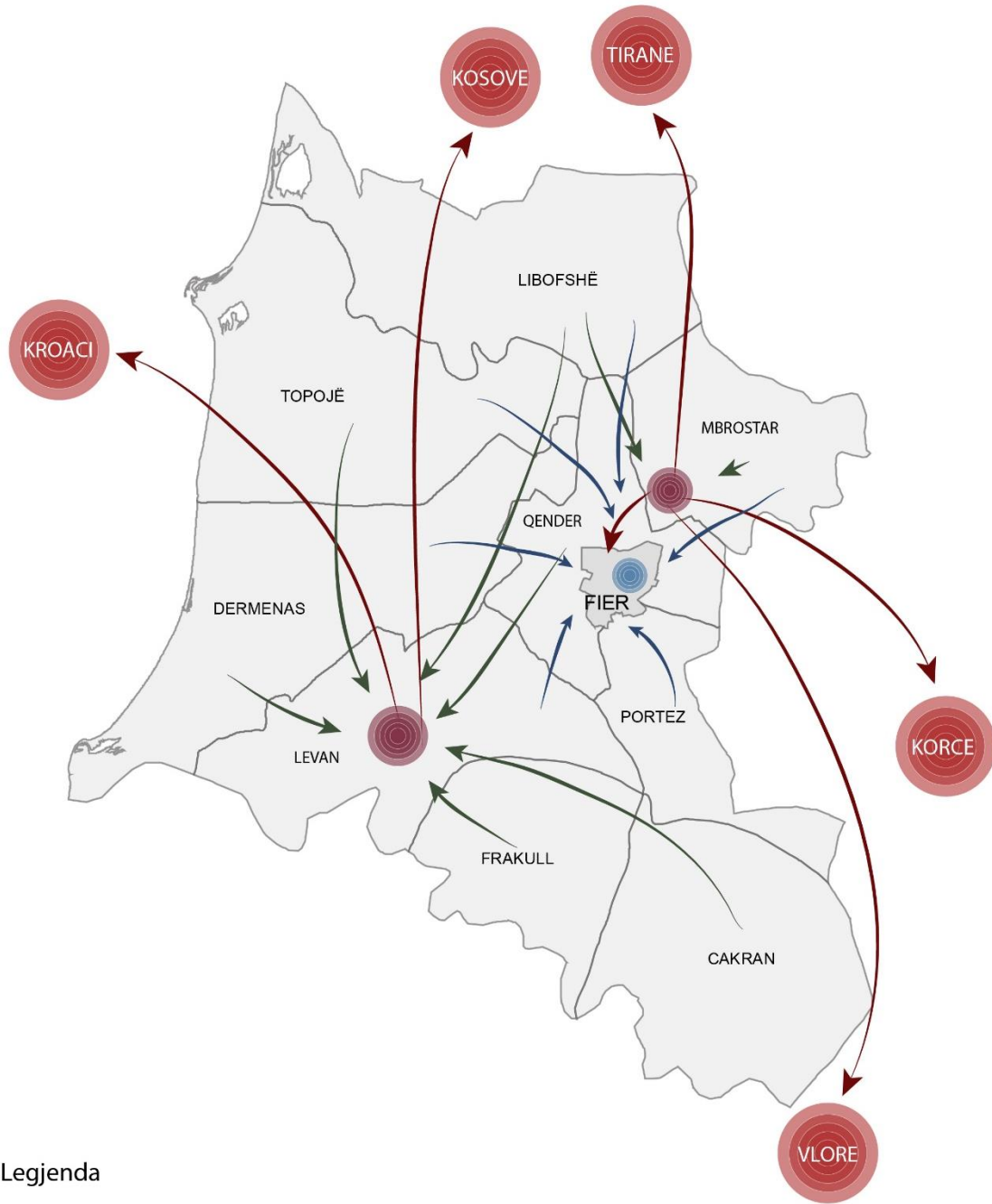
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Nga ana tjetër Fieri është njësi administrative që orientohet tërësisht drejt ekonomisë aglomeruese duke u bërë kështu një qendër e mirëfilltë shërbimesh për gjithë bashkinë e re. Në rastin e qytetit të Fierit, ekonomi dytësore është industria dhe e tregtia.

Aktualisht, në Bashkinë e Fierit ekzistojnë dy pika grumbulluese të produkteve bujqësore të vendosura në fshatin Levan dhe një pikë grumbulluese të produkteve bujqësore e gjendur në fshatin Mbrostar. Këto janë dy pika grumbulluese private dhe të licencuara, të pajisura me ambiente frigoriferike, të cilat presin produkte bujqësore prej 90 fermerëve të të gjitha njësive administrative përreth (Drejtoria e Bujqësisë Fier, 2015). Më konkretisht, pasi grumbullojnë produkte nga fermerët e fshatrave përreth, dy pikat grumbulluese të Fierit magazinojnë produktet dhe më pas i eksportojnë në Kroaci dhe Kosovë. Nga ana tjetër pika grumbulluese e Mbrostarit ka një lidhje tregtare kombëtare, pasi produktet që grumbullon dhe magazinon i shet në tregjet vendase, si në Tiranë, Korçë dhe Vlorë. Pika grumbulluese e Mbrostarit është edhe një nga furnizuesit e tregut të shumicës së qytetit të Fierit.

Bazuar në të dhënat e INSTAT (viti 2012) për punësimin sipas sektorëve të ekonomisë rezultojnë se pothuajse të gjitha njësitë administrative të Bashkisë së re Fier orientohen drejt ekonomisë agrare. Ky rezultat lidhet me potencialet natyrore bujqësore që kanë këto njësi administrative, profil të cilit nuk i shpëtojnë as njësitë administrative të Dermenasit dhe Topojës, ku pavarësisht potencialit të tyre turistik, ai që mbizotëron është sektori i bujqësisë. Megjithatë, duhet thënë që ky profil ekonomik agrar mund të përforcohet artificialisht edhe nga fakti që metodologjia e përlllogaritjeve statistikore të punësimit sipas INSTAT konsideron të punësuar në sektorin bujqësor edhe personat të cilët punojnë në fermën e tyre të vogël, të cilët nuk shesin produktet e tyre, por prodhojnë vetëm për vetëkonsum si dhe informaliteti në punësim në sektorët e tjerë të ekonomisë.

Figura 43. Pikat e grumbullimit dhe magazinimit në Bashkinë Fier

Legjenda

- Pika grumbulluese dhe magazinuese
- Treg shumice - eksport dhe import
- Pika grumbulluese e Fierit
- Burimet e grumbullimit (Levan dhe Mbrostar)
- Burimet e grumbullimit (Fier)

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Fermat blegtorale janë një tregues i rëndësishëm i zhvillimit ekonomik në Bashkinë e Fierit. Bazuar në të dhënat e Drejtorisë së Bujqësisë,¹⁰⁵ Bashkia e re e Fierit ka në territorin e saj 374 ferma blegtorale. Numrin më të madh të tyre e kanë njësitë administrative të Dermenasit dhe e Libofshës. Ndërsa njësitë administrative me orientim të ulët blegtoral janë Portëz, Qendër dhe Frakull.

Serat - Në Bashkinë e re të Fierit numërohen rreth 254 pronarë serash, nga këto 103 të tillë gjenden në njësinë administrative të Frakullës, njësitë administrative Topojë dhe Cakran nuk kanë pronarë fermerësh. Serat kryesisht janë sera plastmasë, me ngrohje diellore dhe janë të mbjella kryesisht me domate dhe tranguj.

Infrastruktura bujqësore - nga analizat e kryera mund të dilet në përfundimin se sipërfaqja faktike e ujitur në njësinë vendore Fier është tepër e ulët në krahasim me aftësinë ujitëse të infrastrukturave ujitëse të bashkisë. Referuar intervistave të kryera në Drejtorinë e Bordit të Kullimit në Fier, kjo mungesë e theksuar e tokave bujqësore vjen si pasojë e mungesës së mirëmbajtjes të kanaleve ujitëse, stacioneve të pompimit dhe tharjes së rezervuarëve. Njësitë me nevoja emergjente të ujitjes së tokave bujqësore janë njësitë administrative Qendër, Libofshë, Portëz dhe Topojë.

Industria e nxjerrjes dhe përpunimit të naftës zë një vend të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik të Qarkut të Fierit për shkak të rezervave të mëdha të hidrokarbureve që gjenden në të. Kjo evidentohet edhe në ndikimin që kjo industri ka në rritjen e Vlerës së Shtuar Bruto në rang vendi. Për shkak të rezervave natyrore të mëdha të naftës, Bashkia Fier bën pjesë në bllokun F të kërkimit të naftës prej Kompanive AlbPetrol dhe Bankers Petroleum Ltd (AlbPetrol.al)¹⁰⁶.

Në Qarkun Fier shtrihet një nga rezervat më të mëdha të hidrokarbureve në vend, ajo e Patos-Marinzës. Patos-Marinza është një nga rezervat më të mëdha naftëmbajtëse në Evropë dhe që ka filluar të shfrytëzohet në vitin 1930. Kjo rezervë llogaritet të ketë një sasi naftë prej 2 miliardë fuçi ($320 \times 10^6 \text{ m}^3$) ose 11,854 fuçi në ditë (onepetro.org).

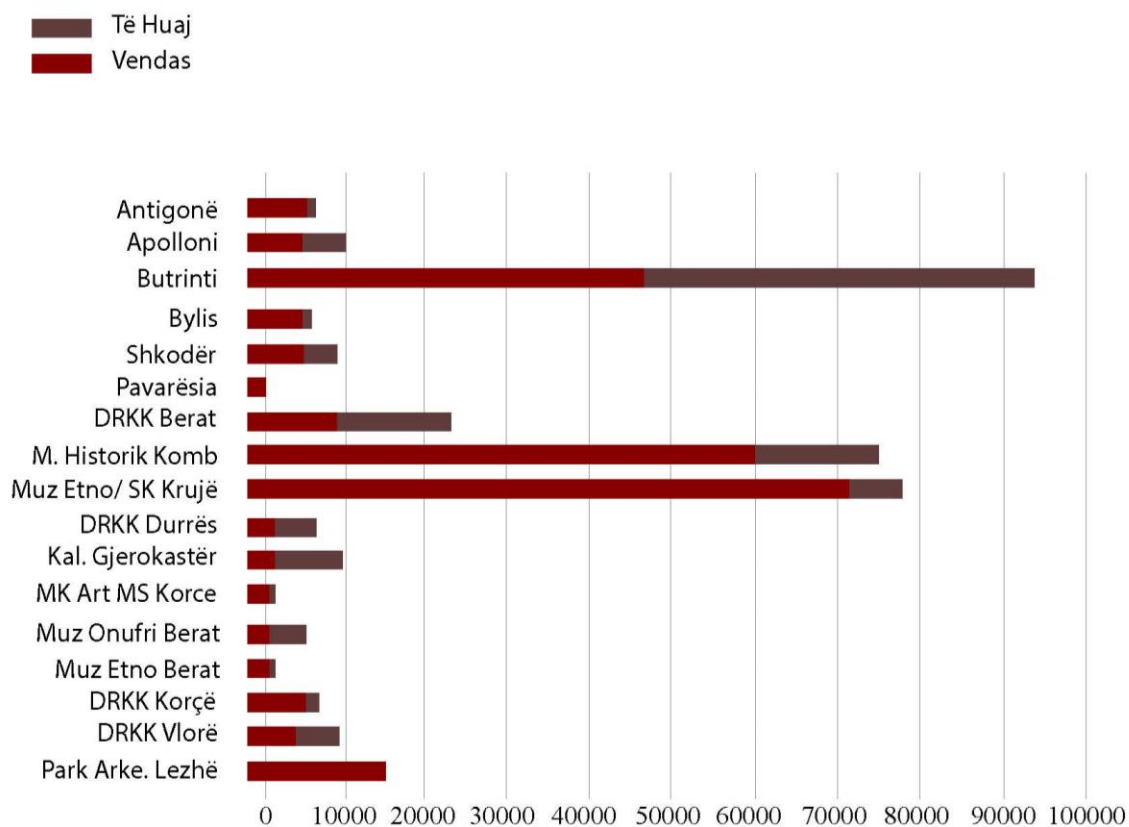
Aktualisht ekziston edhe një vendim i hidrokarbureve me Vendim të Këshillit të Ministrave (VKM Nr. 509, datë 08.08.2007) për kontrollimin dhe kërkimin e depozitave naftëmbajtëse në zonën Cakran-Mollaj. Periudha e zhvillimit dhe prodhimit të kësaj marrëveshje zgjat 25 vjet nga data e hyrjes në fuqi të vendimit (AlbPetrol.al).

Referuar të dhënave të mara nga Ministria e Energjisë dhe Industrisë¹⁰⁷, në Bashkinë Fier funksionon një rafineri naftë me kapacitet përpunues të projektuar 500.000 ton Naftë Bruto. Kjo rafineri përdoret kryesisht për prodhimin e bitumit, holluesit për ndërmarrjet e nxjerrjes së naftës dhe lëndëve djegëse. Në Bashkinë e Fierit operojnë edhe 8 shoqëri aksionere të tregtimit me shumicë të të produkteve të naftës dhe 100 stacione karburanti me pakicë.

Turizmi zë një vend të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik të vendeve nëpërmjet sigurimit të mundësive të punësimit, mirëqenies, infrastrukturës dhe aktiviteteve të ndryshme të shërbimit. Duke iu referuar pasurive natyrore, pozicionimit pranë detit por edhe ekzistencës së monumenteve të kulturës, monumenteve të natyrës dhe zonave arkeologjike, mund të thuhet se Bashkia e re e Fierit ka një potencial të madh turistik. Për të parë se sa të shfrytëzuara janë elementët turistikë të Bashkisë Fier nga turistët dhe në mungesë statistikave të fluksit të vizitorëve për të gjithë elementët përbërës, po kufizohemi vetëm tek të dhënat e fluksit të turistëve në Parkun e Apolonisë. Referuar grafikut nr. 15, mund të thuhet se Parku i Apolonisë, krahasuar me parqet e Butrintit apo atij të Lezhës, është më pak i vizituar nga turistët. Në këtë rast mund të thuhet se Bashkia e re e Fierit,

pavarësisht potencialeve turistike që ka, nuk shihet si destinacion turistik kryesor. Qytete si Saranda apo Lezha rezultojnë të jenë më tepër konkurruese në aspektin e atraksioneve kulturore. Ky është një fakt që duhet të merret parasysh në zhvillimin e politikave të zhvillimit për qytetin e Fierit.

Figura 44. Atraksionet kulturore të vizituara, 2015

Burimi: Strategjia e Zhvillimit të Turizmit në Shqipëri 2014 – 2020, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Për të parë se sa konkurruese është Bashkia e re e Fierit në aspektin e turizmit në raport me bashkitë e tjera të bregdetit shqiptar mjafton të analizojmë numrin e ndërmarrjeve aktive në fushën ekonomike të hotelerisë, bareve dhe restoranteve (tabela nr. 8). Krahasuar me bashkitë Vlorë dhe Durrës, Bashkia e Fierit ofron më pak shërbime hotelerie duke e bërë këtë bashki një destinacion jo parësor të turizmit në Shqipëri

Tabela 8. Ndërmarrjet aktive sipas aktivitetit ekonomik 2012

Rrethi	Gjithësej	Bujqësia dhe Peshkimi	Industria	Ndërtimi	Tregëtia	Hotele, Kafe, Restorante	Transporti dhe Komunikacioni	Shërbime të tjera	Shërbime
Durrës	9,997	192	869	544	4,542	1,570	1,034	1,246	3,850
Fier	5,180	59	530	252	2,504	638	553	644	1,835
Sarandë	6,051	122	206	128	996	256	202	293	1,021
Vlorë		284	538	373	2,277	1,084	653	842	2,579

Burimi INSTAT, përpunoi Co-PLAN dhe Bashkia Fier, 2015

Punësimi dhe mobiliteti (lëvizshmëria): Nga analizat e kryera rezulton se dukshëm ekziston një ndërveprim ekonomik midis qytetit të Fierit dhe njësisive administrative përbërëse të Bashkisë së madhe. Konkretisht, bazuar në përqindjen e të punësuarve që udhëtojnë drejt qytetit të Fierit, vihet re se njësitë me ndërvepruese janë ato të Levanit, Portëzës, Libofshës, Dermenasit, Topojës dhe Mbrostarit¹⁰⁸. Ndër këto njësi administrative, Portëza, Qendra, Mbrostari dhe Dermenasi kanë krijuar “lidhjet” më të forta. Kjo nuk është rastësore, pasi referuar pozicionit gjeografik të tyre, këto njësi administrative ndodhen më pranë qytetit, çka e bën këtë ndërveprim ekonomik edhe më të thjeshtë dhe efikas. Duke vënë re këtë mobilitet të fuqisë punëtore, është e rëndësishme që kjo pjesë e analizës të konsiderohet edhe gjatë hartimit të politikave që kanë të bëjnë me strehimin dhe transportin publik.

Përfundime:

- Qarku i Fierit është një nga qarqet me nivelin më të lartë të Produktit të Brendshëm Bruto në Shqipëri.
- Evidentohet një mbizotërim i qartë i sektorit të shërbimeve në raport me sektorin e turizmit dhe atë të industrisë, pavarësisht potencialeve turistike që gjenden në territorin e bashkisë dhe faktit se industria është një nga sektorët me ndikimin më të madh në rritjen e Vlerës së Shtuar Bruto.
- Njësitë administrative Levan, Topojë, Portëz, Libofshë, Dërmenas dhe Mbrostar rezultojnë si njësitë më ndërvepruese me qytetin e Fierit. Në të njëjtën kohë, Mbrostari dhe Levani rezultojnë si njësi kyçe të pikave të grumbullimit dhe magazinimit të produkteve bujqësore
- Njësitë administrative të Dermenasit dhe Libofshës kanë numrin më të madh të fermave blegtorale, ndërsa njësia administrative e Frakullës ka numrin më të madh të serave bujqësore.

1.5 Situata social-ekonomike

1.5.1 Arsimi

Niveli arsimor

Popullsia e Bashkisë Fier ka një nivel të përgjithshëm arsimit të ngjashëm në raport me bashki të ngjashme¹⁰⁹ dhe të favorshëm në lidhje me bashkitë fqinje në Qarkun Fier. Shkalla e analfabetizimit në Bashkinë Fier arrin shifrën 3.2%, më e lartë se niveli kombëtar dhe ai i qarkut, dhe i pafavorshëm në raport me bashkitë e të njëjtit lloj (me përjashtim të Elbasanit, me nivel 3.50%) dhe bashkitë fqinje (përjashtuar Mallakastrën dhe Roskovecin, me vlera përkatëse 3.70% dhe 3.90%). Tendencat e përgjithshme të analfabetizimit në nivel qarku ka qenë një ulje drastike në periudhën 1989-2001, nga 7.3% në rreth 0.94%¹¹⁰ si dhe një rritje e konsiderueshme në periudhën 2001-2011, nga 0.94% në 3.18% (e vërejtur edhe në nivel kombëtar, nga 1.4% në 2.8%). Kjo tendencë sjell në vëmendje probleme të mundshme të braktisjes së shkollës për shkak të aksesit të dobët në të, kushteve të varfërisë, etj.

Në nivel njësisish administrative, vërehet që shkalla e analfabetizimit më e lartë i takon njësisë Levan, e më e ulëta Fierit dhe Topojës.

Ndërkaq, sa i takon nivelit arsimor të popullsisë, në Bashkinë Fier 52.9% e banorëve kanë përfunduar vetëm nivelin bazë arsimor (fillor ose 9-vjeçar). Kjo shifër është më e ulët se mesatarja e Qarkut Fier, por e përafërt me pjesën më të madhe të bashkive të ngjashme, me përjashtim të Vlorës, ku vlera (44.4%) është më pozitive. Siç paraqitet edhe tendenca në nivel kombëtar, kjo shifër e lartë dëshmon për një shoqëri në thelb rurale, pa akses të mirë në shërbimet arsimore.

Në nivel njësisish administrative, përqindja e popullsisë që ka përfunduar vetëm ciklin fillor apo 9-vjeçar luhetet në vlera 60-70%, me përjashtim të qytetit të Fierit (36.23%). Kjo tregon për një shpërndarje të pabarabartë në territor të kapitalit njerëzor të kualifikuar, i cili është i përqendruar vetëm në qendrën kryesore të shërbimeve dhe punësimit.

Përqindja e popullsisë me vetëm arsim të mesëm të përfunduar në Bashkinë Fier paraqitet më e lartë se niveli kombëtar dhe i qarkut (32.5%, kundrejt 31.4% dhe 30%). Së bashku me bashkitë Patos dhe Lushnje (pjesë e Qarkut Fier), Fieri ka potencial për të investuar në këtë popullatë, duke nxitur punësimin në sektorë shërbimesh, ose vazhdimin e ciklit të tretë të studimeve. Vlen për t'u theksuar se popullsia e re e Bashkisë Fier (ku rreth 1/6 i përket grup-moshës 0-15 vjeç) lë mundësi për përmirësime në aspektin arsimor në të ardhmen. Në nivel njësisish administrative, përqindja e popullsisë me arsim të mesëm varion nga 26% në 33%, përveç Fierit ku është niveli mbizotërues (47%).

Ndjekja e arsimit të lartë në nivel bashkie shënon vlerën 9.7%, shumë më të ulët se bashkitë e ngjashme, dhe se niveli kombëtar (11.8%), por mjaft favorizuese në raport me bashkitë e tjera të qarkut (Lushnja, Mallakastra, etj.). Një arsye për këtë nivel të ulët është edhe mungesa e një universiteti në Qarkun Fier, gjë që bën të detyrueshme zhvendosjen për arsye shkollimi.

Në tërësi, vitet mesatare të shkollimit për Bashkinë Fier dëshmojnë për norma më të ulëta se niveli kombëtar (9.9 kundrejt 10.2), mjaft më të ulëta se bashkitë konkurruese, por shumë favorizuese në nivel qarku, sidomos kundrejt bashkive Divjakë, Mallakastër e Roskovec. Kjo kërkon një mobilizim më të mirë të kapitalit njerëzor, për të fuqizuar pozicionin rajonal/në nivel qarku në lidhje me ofrimin e fuqisë punëtore të kualifikuar, ose të specializuar.

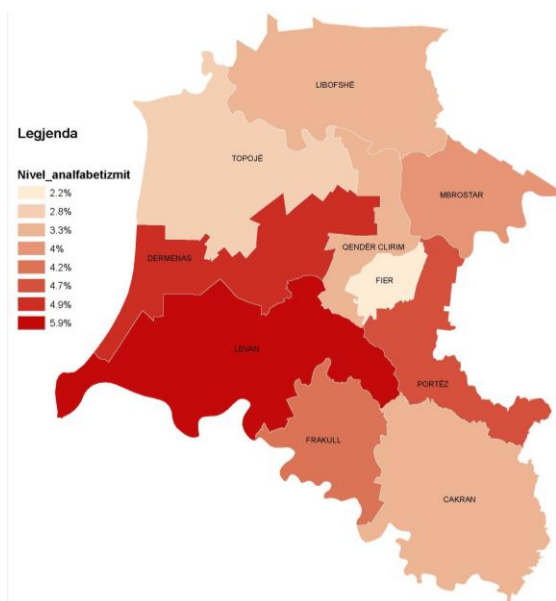
Tabela 9. Niveli arsimor i Bashkisë Fier, në raport me bashki të ngjashme

Njësia	Niveli i analfabetizimit	% e popullsisë me arsim të ulët	% e popullsisë me arsim të mesëm	% e popullsisë me arsim të lartë	Vitet mesatare të shkollimit
SHQIPËRI	2.80%	52.10%	31.40%	11.80%	10.2
QARK FIER	3.18%	57.70%	30.04%	7.36%	9.7
<i>Bashkia Fier</i>	<i>3.20%</i>	<i>52.90%</i>	<i>32.50%</i>	<i>9.70%</i>	<i>9.9</i>
Bashkia Vlorë	2.70%	44.40%	36.20%	14.40%	10.6
Bashkia Elbasan	3.50%	53.90%	29.90%	10.80%	10
Bashkia Durrës	2.10%	52.10%	33.60%	11.50%	10.3
Bashkia Shkodër	2.70%	52.20%	31.90%	11.50%	10.2
<i>Bashkia Lushnje</i>	<i>2.90%</i>	<i>56.70%</i>	<i>31.30%</i>	<i>7.80%</i>	<i>9.8</i>

Bashkia Patos	2.80%	54.10%	35.20%	5.30%	9.7
Bashkia Divjakë	3.10%	68.50%	23.30%	3.60%	9.1
Bashkia Mallakastër	3.70%	62.10%	26.80%	5.70%	9.4
Bashkia Roskovec	3.90%	71.00%	20.20%	2.60%	8.9
Bashkia Tiranë	1.60%	31.40%	39.60%	25.30%	11.8

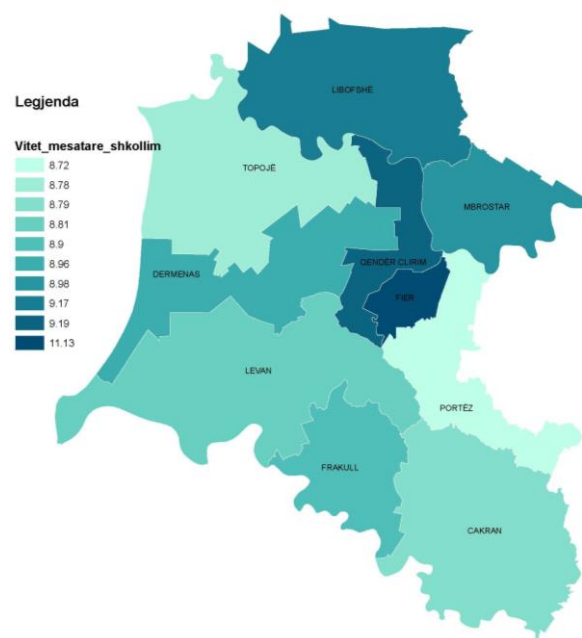
Burimi: INSTAT, 2012 përpunoi Bashkia Fier dhe CoPlan

Figura 46. Niveli i analfabetizimit

Burimi: INSTAT 2012, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Figura 45. Vitet mesatare të shkollimit

Aksesi në arsim:

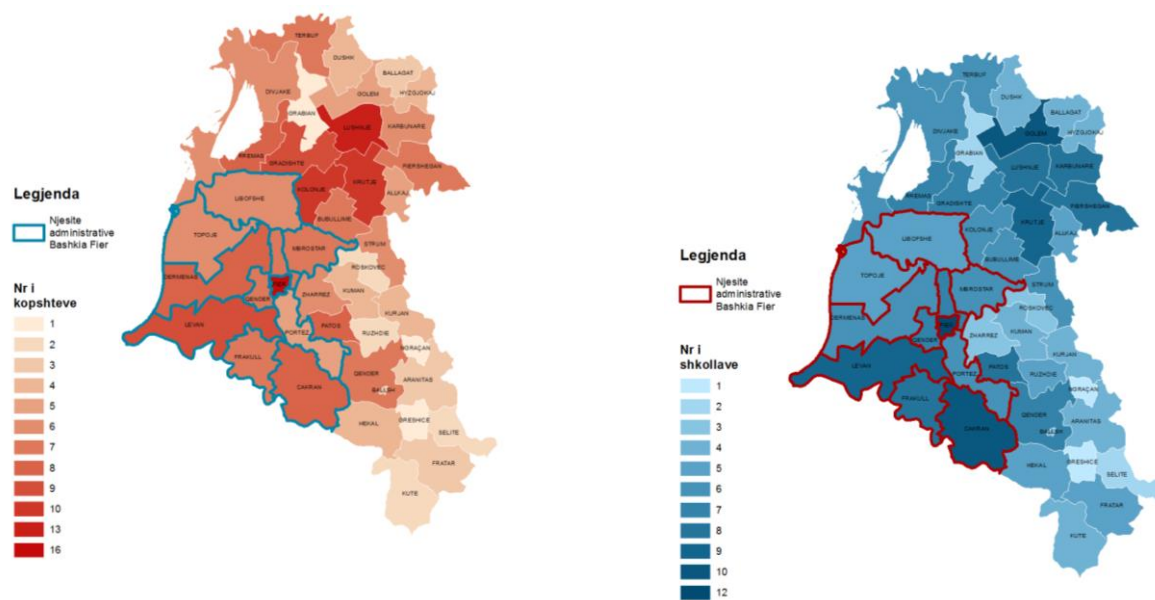
Në Bashkinë Fier gjenden 85 kopshte, 18 shkolla fillore, 63 shkolla 9-vjeçare, 18 shkolla të mesme të përgjithshme dhe 4 shkolla profesionale.

Tabela 10. Numri i objekteve arsimore, Bashkia Fier

	Çerdhe ¹¹¹	Kopshte	Cikli fillor	Shkolla 9-vjeçare	Shkolla të mesme të përgjithshme	Shkolla të mesme profesionale
Fier	2	16	0	12	2	2
Cakran	p/i	8	4	6	1	0
Çlirim Qendër	0	9	3	3	0	1
Dërmenas	p/i	8	0	6	2	0
Frakull	p/i	7	3	5	1	0
Levan	p/i	9	2	6	1	0
Libofshë	0	5	1	4	1	0
Mbrostar	0	6	0	6	1	0
Portëz	0	6	3	4	0	0
Topojë	0	6	2	3	1	0
TOTAL publike	2*	80	18	55	10	3
private	0	5	0	8	8	1
TOTAL	2*	85	18	63	18	4

Burimi: Ministria e Arsimit, 2012

Figura 47. Numri i kopshteve dhe i shkollave

Burimi: Ministria e Arsimit, 2012¹¹²

Sa i takon numrit të objekteve arsimore, Bashkia Fier tejkalon mesataren në nivel qarku, pothuajse në vlera të njëjta me Bashkinë Lushnjë, dhe shumë më tepër njësitë administrative të bashkive Divjakë, Patos, Mallakastër e Roskovec. Asnjë nga njësitë administrative brenda bashkisë nuk ka mungesë kopshtesh, apo shkollash 9-vjeçare (ose fillore). Gjithsesi, ky fakt nuk është tregues i

mbulimit me shërbim dhe cilësisë së tyre sipas standardeve të nevojshme. Shkollat e mesme janë të shpërndara njëtrajtësisht në territor (1 për secilën njësi), me përjashtim të Portëzës, e cila e merr shërbimin e arsimit të mesëm në qytetin e Fierit, dhe Qendër-Çlirimit, ku funksionon një shkollë e mesme profesionale bujqësore.

Në qytetin e Fierit kemi mbulimin më të mirë me objekte arsimore, ku ndodhen 2 çerdhe publike, 16 kopshte publike dhe 5 private, 12 shkolla 9-vjeçare publike dhe 8 private si dhe 13 shkolla të mesme. Nga këto, 2 janë gjimnaze publike, 8 janë shkolla të mesme private, si dhe 4 të tjerat janë shkolla profesionale, si më poshtë:

1. Shkolla e Mesme Profesionale “Petro Sota”, e cila ofron degët mekanikë, elektrikë, teknologji informacioni dhe teknologji kimike
2. Shkolla e Mesme Artistike “Jakov Xoxa”
3. Shkolla e Mesme Profesionale Bujqësore “Rakip Kryeziu”
4. Shkolla e Mesme Private Sportive, “Tole Alba”.

Vërehet mungesë e institucioneve të arsimit të lartë, si publike ashtu edhe private, në të gjithë qarkun, gjë që nxit zhvendosjen e popullatës së re për arsye studimore.

Nga pikëpamja e aksesueshmërisë së objekteve arsimore, është kryer një llogaritje¹¹³ mesatare e sipërfaqes urbane që nuk mbulohet nga ky shërbim.

Sipërfaqe urbane pa akses të mirë në:

- **Kopsht: 1999.52 ha, 50..4%** e territorit urban (sidomos në qytet dhe në fshatrat Peshtan Bregas, Cakran, Varibop, Kreshpan, Kraps, Frakull e Madhe, Drizë, Afrim, Sulaj, Mbrostar, Venaj, etj.)
- **Shkollë 9-vjeçare:** 439.17 ha; **11%** e territorit urban (periferi e Fierit, fshatrat Grykë, Metaj, Kallm i Vogël, Kraps, etj.)
- **Shkollë e mesme:** 745.3 ha; **18.8%** e territorit urban (në fshatrat Plyk, Portëz, Peshtan, Kraps, Pishë, Mbrostar, Petovë, Ndërnënas, etj.)

1.5.2 Shëndetësia

Gjendja e përgjithshme e shëndetit publik

Qarku Fier paraqet një gjendje shëndetësore relativisht të mirë në nivel kombëtar. Vdekshmëria foshnjore, e llogaritur për moshën 0-1 vjeç arrin 4.15/1000 lindje të gjalla, ndërkohë që në Shqipëri kjo shifër është 7.2/1000¹¹⁴. Vërehet një përmirësim i dukshëm nga nivelet e vitit 2001, ku vdekshmëria foshnjore shënonte 17.4¹¹⁵ për 1000 banorë. Personat me të paktën një aftësi të kufizuar përbëjnë 6.55%¹¹⁶ të popullsisë, krahasueshëm me nivelin kombëtar (6.2%).

Infrastruktura shëndetësore

Në nivel qarku, në Fier ndodhen tre spitale rajonale, të cilat kanë 668 gjithsej shtretër dhe 184 qendra shëndetësore¹¹⁷ së bashku me ambulancat që mbulojnë secila 1-2 fshatra. Vlerësohet se distanca mesatare nga qendra shëndetësore më e afërt është rreth 19 minuta, ndër më të lartat në nivel kombëtar. Në raport me qarqet e ngjashme¹¹⁸, Fieri ka numrin më të madh të qendrave shëndetësore dhe mjekëve, pas Durrësit e Tiranës. Raporti numër mjekësh për 10,000 banorë është 11, më i ulët se mesatarja kombëtare (12.6). Gjithashtu edhe kapaciteti i spitaleve (shtretër/10,000

banorë) është i ulët, 22.2, duke e renditur qarkun e Fierit në disavantazh, pas qarqeve të tjera të ngjashme si dhe më ulët se mesatarja kombëtare (30.6).

Në nivel bashkie, Fieri ka një spital rajonal, të vendosur në qytetin e Fierit, 12 qendra shëndetësore dhe 85 ambulanca.¹¹⁹ Gjithashtu, në qytetin Fier ndodhet një poliklinikë, një farmaci shtetërore, tre konsultore fëmijësh, dy konsultore të nënës me fëmijë dhe 18 qendra të shërbimit të mjekut të familjes. Njësitë e tjera administrative kanë secila nga një qendër shëndetësore, e cila menaxhon ambulancat përkatëse në fshatra (5-11 për secilën njësi).

Figura 49. Distanca mesatare nga qendra shëndetësore më e afërt

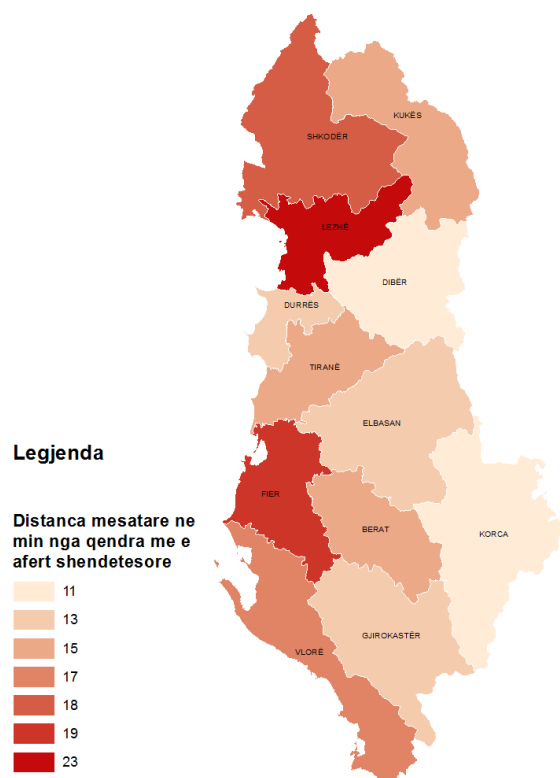
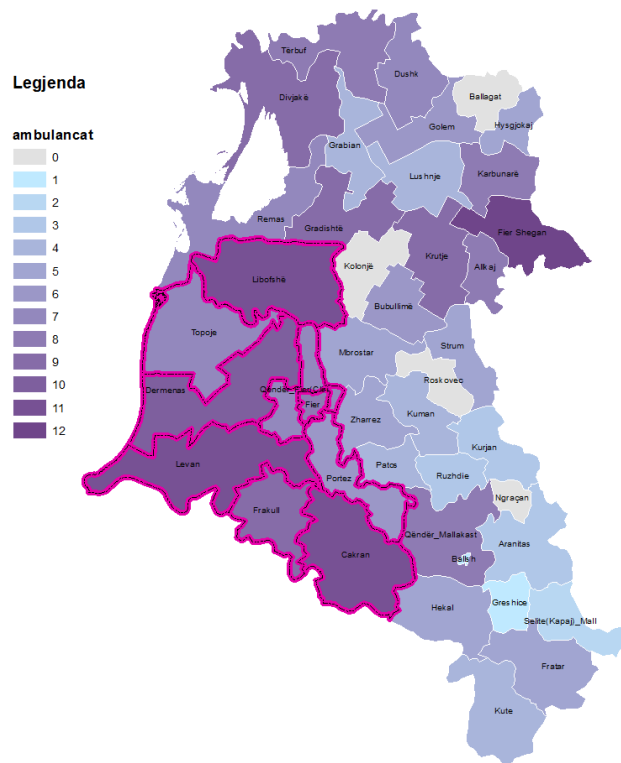

Figura 48. Ambulancat

Burimi: Instat, MSH dhe ISSH, 2014, përpunoi Co-PLAN

Nëse marrim parasysh një standard një qendër shëndetësore për 10,000 banorë¹²⁰, rezulton se të gjitha njësitë administrative janë të mbuluara shumë mirë nga ky shërbim, sepse ato nuk kanë popullsi më të lartë se 10,000 banorë¹²¹. Ndërkaq, në qytetin Fier tre qendrat shëndetësore nuk janë të mjaftueshme për të mbuluar nevojat e popullsisë prej 56,687 banorësh, dhe nevojiten 2-3 të tjera. Ndërkaq, në lidhje me shpërndarjen e ambulancave, në nivel qarku vërehet që njësitë administrative të Bashkisë Fier kanë një numër më të madh në raport me bashkitë e tjera dhe nuk ka asnjë njësi pa ambulanca.

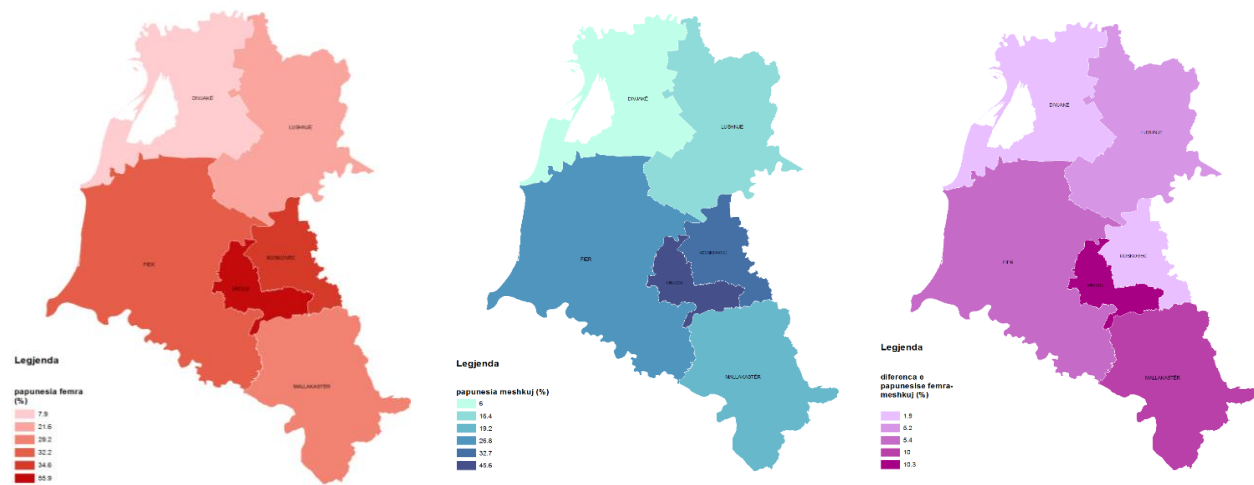
1.5.3 Punësimi

Bashkia Fier ka një situatë punësimi relativisht të mirë në raport me bashki të tjera të ngjashme, si Elbasani, Durrësi e Shkodra. Papunësia për Bashkinë Fier arrin 29.5%, e përafërt me mesataren

kombëtare dhe lehtësisht më e lartë se Qarku Fier. Gjithsesi, në raport me bashkitë fqinje, Bashkia Fier shënon shkallën më të lartë të papunësisë, me përjashtim të Patosit (49%).

Nga analiza demografike¹²² vërehet se popullsia ekonomikisht aktive (15-64) në Bashkinë Fier përbën 68% të popullsisë. Kjo vlerë, që i referohet një strukture demografike të re në moshë, tregon që bashkia përballet potencialisht me sfida më të mëdha për sa i përket nevojës për të krijuar mundësi punësimi, përkundrajt bashkive të tjera me struktura moshore më të plakura. Nëse analizojmë pjesëmarrjen aktive në forcën punëtore, në nivel qarku, shohim se në vitin 2014 kishte të regjistruar 16,755 punëkërkes aktivë. Ky numër është mjaft i madh në raport me qarqe të tjera të ngjashme, dhe i përket kryesisht bashkive Fier dhe Patos, që kanë normën më të lartë të papunësisë në nivel qarku.

Figura 50. Niveli i papunësisë i femrave, meshkujve, dhe diferenca e papunësisë femra-meshkuj sipas bashkive, në nivel qarku

Burimi: INSTAT, 2011, përpunoi Co-PLAN,2015

Në nivel bashkie, papunësia më e lartë i takon njërive administrative Portëz dhe Qendër, të cilat ndodhen më pranë qendrës së Fierit. Nga ana tjetër, njësitë Frakull dhe Libofshë kanë papunësinë më të ulët. Kjo lidhet kryesisht me karakterin bujqësor të zonave dhe vetëpunësimin në sektorin bujqësor.

Punësimi i të rinjve është problematik pothuajse në të gjitha njësitë administrative, duke u luhatur nga 50% në 65% të popullsisë të moshës 15-24 vjeç. Papunësia më e lartë vërehet në njësitë Levan, Qendër e Portëz, për arsye të punësimit të përgjithshëm të ulët.

Në nivel bashkie, të gjithë njësitë administrative kanë karakter mbizotërues bujqësor, me përjashtim të Fierit, ku 65,86% e popullsisë aktive është e punësuar në shërbime. Libofsha dhe Frakulli kanë karakterin më rural, me mbi 60% të popullsisë të punësuar në bujqësi. Me punësim më të diversifikuar paraqiten njësitë Mbrostar, Portëz e Qendër, që ndodhen më pranë qendrës urbane, dhe kanë mjaft prioritet edhe industrinë.

Nga pikëpamja e statusit të punësimit, dominojnë të vetëpunësuarit ndaj të punësuarve me pagë. Veçanërisht e theksuar kjo dukuri është në njësitë Cakran, Frakull dhe Libofshë, me karakter

thellësisht bujqësor dhe vetëpunësim në këtë sektor. Ndërkohë, në Fier punësimi me pagesë përbën mbi 60% të situatës së punësimit.

1.5.4 Mirëqenia social-ekonomike

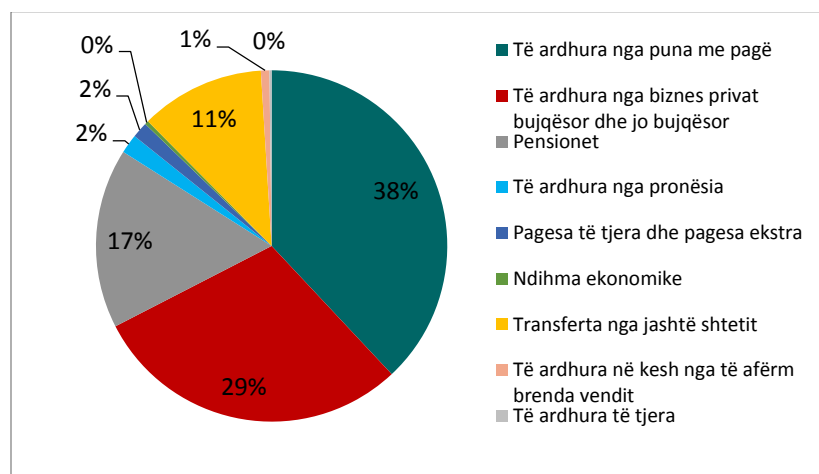
Niveli i përgjithshëm ekonomik:

Nga pikëpamja e të ardhurave të familjeve dhe nivelit të varfërisë, Qarku Fier paraqet vlera të moderuara në raport me qarqet e ngjashme. Të ardhurat mujore të sugjeruara nga Anketa e Buxhetit të Familjes për periudhën 2006-2007 tregojnë se Fieri, me të ardhura mesatare familjare prej 38,190 lekësh në muaj, qëndron shumë larg vlerave të qarkut Vlorë e Durrës, por më në avantazh në raport me Shkodrën dhe Elbasanin. Ky tregues për Bashkinë Fier në ditët e sotme pritet të jetë më i lartë (mbi 40,000), për shkak të tendencave të përgjithshme të rritjes së Vlerës së Shtuar Bruto

në nivel qarku, sidomos pas vitit 2009, dhe pozitës së favorizuar të Bashkisë Fier në lidhje me bashkitë e tjera të qarkut, sa i takon diversifikimit ekonomik.

Burimi kryesor i të ardhurave në Qarkun Fier është puna me pagesë, e ndjekur nga të ardhurat prej bizneseve private dhe pensionet. Transferrat nga jashtë shtetit zinin një përqindje të konsiderueshme në periudhën e anketimit, por pritet të jenë ulur pas vitit

Figura 51. Burimi i të ardhurave të familjeve, nivel qarku

Burimi: Anketa e buxhetit të familjes, INSTAT, 2006-2007

2009. Vërehet që në raport me qarqet e ngjashme, të ardhurat nga pronësia janë shumë të ulëta dhe punësimi me pagesë ka prioritet të dukshëm në raport me vetëpunësimin. Gjithashtu të ardhurat që vijnë nga ndihma ekonomike rezultojnë të jenë të ulëta në krahasim me burimet e tjera të të ardhurave.

Në një vlerësim të përafërt të shpenzimeve totale mujore të familjeve, në nivel qarku, për vitin 2013, vërehet se Qarku Fier ka shpenzimet më të ulëta totale dhe për frymë, në raport me qarqe të ngjashme. Gjithsesi, në nivel bashkie, nuk ka të dhëna që të vërtetojnë këtë tendencë disfavorizuese ndaj mirëqenies ekonomike të familjeve.

Sa i takon nivelit të varfërisë së përgjithshme, nga Studimi për Matjen e Standardit të Jetesës, LSMS (INSTAT, 2012) rezulton se në raport me qarqet e ngjashme, situata e Fierit paraqitet relativisht e mirë sa i takon varfërisë së skajshme (ku vetëm Vlora rezulton më mirë) dhe relativisht problematike në lidhje me varfërinë, më të lartë se të gjithë qarqet, përveç Elbasanit.

Në lidhje me kushtet e pamjaftueshme, problematika kryesore për Qarkun Fier është arsimiti i pakët i kryefamiljarëve (rreth 59% e tyre me arsim fillor). Të gjithë treguesit janë të lartë ose të

krahasueshëm me nivelin kombëtar, me përjashtim të furnizimit me energji elektrike, ku nuk është vëzhguar asnjë rast problematik.

Shërbimet sociale

Nga pikëpamja e shërbimeve sociale, Qarku Fier ka një numër krahasimisht të lartë institucionesh sociale (19), më të lartë se Elbasani dhe Vlora, por më të ulët se Durrësi e Shkodra. Në nivel qarku janë në funksionim dy qendra për të moshuar (një publike e një private), 9 qendra sociale për fëmijë (jo publike), 3 shërbime sociale private, për familjet dhe komunitetet, 3 shërbime sociale për personat me aftësi të kufizuar, dhe një qendër sociale për të rinj.

Përveç këtyre qendrave, në qytetin e Fierit ka disa institucione social kulturore, që kontribuojnë në mirëqenien e popullsisë urbane. Disa nga këto objekte janë:

- Teatri “Bylis”
- Teatri i Kukullave
- Qendra Kulturore e Fëmijëve “Llambi Bego”
- Muzeu Historik
- Biblioteka e qytetit
- Klubi i Sportit “Apolonia”

Përfundime

- Niveli i përgjithshëm arsimor i popullsisë është jo i favorshëm, me 60-70% të popullsisë në njësitë administrative rurale që ka përfunduar vetëm arsimin fillor, dhe shkallë analfabetizmi të lartë në njësitë ku është e pranishme popullsia rome, si Qendër dhe Levan.
- Mbulimi me kopshte është mjaft i dobët, ku mbi 50% e territorit nuk mbulohet me këtë shërbim, ndërkohë që shkollat 9-vjeçare mbulojnë 89% të territorit urban dhe ato të mesëm 82%.
- Shëndeti publik i Bashkisë Fier rrezikohet nga sëmundjet diarreike, kardiovaskulare, mundësitë e epidemive gastro-entrite për shkak të ushqimit, si dhe rreziku i sëmundjeve kancerogjene të frymëmarrjes për shkak të ndotësve të industrisë së naftës apo shpërthimeve aksidentale të gazit metan.
- Gjendja fizike e spitalit, poliklinikës dhe ambulancave në qytetin e Fierit nuk është e mirë dhe kërkon ndërhyrje për rikonstruksionin e tyre.
- Bashkia Fier ka shkallën më të lartë të papunësisë në qark. Të ardhurat për frymë dhe shpenzimet mesatare mujore të familjeve në nivel qarku dëshmojnë për mirëqenie më të ulët se qarqe të ngjashme. Niveli i varfërisë së skajshme është më i mirë se në rajon.

1.5.5 Demografia

Popullsia e Shqipërisë:

Ndryshimet politike në Shqipëri në vitet '90 u shoqëruan me një emigrimi masiv të popullatës që ishte dhe faktori kryesor në ndryshimin rrënjësor demografik të saj. Popullata shqiptare e pas viteve '90 pësoi një rritje negative (-0,3 % në vit) në periudhën 1989-2001, nga një rritje vjetore pozitive prej 2% në periudhën 1979-1989.

Megjithëse pas Censusit të vitit 2001, emigrimi pritej të binte në mënyrë të konsiderueshme, Censusi i vitit 2011, tregoi se emigrimi vazhdoi në një shkallë masive, duke mbetur sërish faktori më i rëndësishëm në humbjen neto të popullsisë me rreth 270 mijë persona në periudhën ndërmjet censuseve të viteve 2001-2011.

Tabela 11. Popullsia shqiptare në vite

Treguesit e popullsisë në vite	1979	1989	2001	2011
Numri i popullsisë (në mijë)	2.59	3.18	3.069	2.8
Ndryshimi ndërmjet censuseve (në mijë)		590	-111	-269
Ndryshimi ndërmjet censuseve (në %)		22,8	-3,5	-8,8
Ndryshimi vjetor mesatar ndërmjet censuseve (në %)		58	-11	-26
Ndryshimi vjetor mesatar ndërmjet censuseve (në %)		2,0	-0,3	-0,9

Burimi: INSTAT, Censusi 2011

Procesi i vazhdueshëm i emigrimit në shkallë të gjerë si dhe rënia e lindshmërisë dhe e vdekshmërisë patën një ndikim shumë të madh në strukturën demografike të popullsisë, jo vetëm në nivel kombëtar por sidomos në shpërndarjen rajonale të saj.

Popullsia e Shqipërisë më 1 janar 2015 arriti në 2.893.005 banorë duke pësuar një rënie prej 0.1% krahasuar me vitin e kaluar, ose rreth -6% krahasuar me vitin 2001. Nga kjo popullsi, 1,47 milion janë meshkuj dhe 1,43 milion janë femra dhe, për rrjedhojë, koeficienti gjinor është 102 meshkuj për çdo 100 femra. Po t'i referohemi analizës 15 vjeçare të tij për periudhën 2000-2015, pas vlerës prej 100, për periudhën 2002-2011 (meshkuj për çdo 100 femra) në vitin 2012 e në vazhdim, vlerat në rritje të treguesit gjinor, flasin për një dominim të lehtë të popullsisë së meshkujve ndaj femrave.

Mosha mesatare e popullsisë së Shqipërisë në 1 janar 2015 është 35 vjeç. Gjatë periudhës 2001-2015, popullsia shqiptare ka pësuar një rënie mesatare vjetore prej -0.4%. Ndërkohë që vlen për t'u përmendur ndryshimi strukturor që ka pësuar popullata në lidhje me raportin urban/rural të popullsisë, ku viti 2008 shënon vitin e "kthesës" së këtij raporti në favor të popullsisë urbane, dhe aktualisht në vitin 2015, popullsia urbane përfaqëson rreth 57% të popullsisë gjithsej.

Një tjetër tregues i rëndësishëm demografik është struktura moshore e popullatës. Njohja e strukturës moshore dhe gjinisë së popullatës si në nivel kombëtar por sidomos në nivel rajonal (qark/bashki) është e rëndësishme për të llogaritur, parashikuar dhe plotësuar nevojat e saj në drejtim të shërbimeve sociale, përfshirë këtu arsimimin, sistemin shëndetësor, infrastrukturën, etj.

Gjithashtu analiza sipas grupmoshave tregon rëndësinë relative që kanë grupet e ndryshme të popullatës dhe sidomos kategoria në moshë punë dhe sa më të larta të jenë vlerat numerike të

këtyre grupmoshave, aq më e lartë është potencialisht përfshirja e tyre në tregun e punës dhe, për rrjedhojë, aq më e lartë do të jenë të ardhurat kombëtare.

Nëse grupmoshat e tjera të popullsisë joaktive (të rinjtë 0-14 dhe mosha e 3-të, 65+) kanë një peshë të ulët në strukturën moshore të popullatës, atëherë të ardhurat e gjeneruara mund të rifuten në ekonomi/prodhim duke shumëfishuar potencialisht mirëqenien e përgjithshme, pra ***vendimarrja për zhvillimin socio-ekonomik të vendit varet shumë nga situata dhe zhvillimet demografike të popullatës.***

Analiza e strukturës moshore të popullatës shqiptare si dhe mosha mesatare e re e saj tregojnë se aktualisht popullata shqiptare vazhdon të jetë ende një popullsi e re. Por në reference të analizës së serive kohore të popullatës në grupmosha, për shkak të zvogëlimit të grup-moshës së re (+15vjeç) dhe rritjes së grupmoshës (+ 65vjeç), edhe popullsia shqiptare ka hyrë në “rrugën” e saj të plakjes.

Qarku Fier dhe Bashkia Fier:

Numri total i popullsisë për këtë qark ka pësuar rënie nga viti në vit, sikundër rënia e popullsisë totale por edhe rënia e popullsisë në pjesën më të madhe të qarqeve të tjera të vendit (me përjashtim të qarqeve Tiranë dhe Durrës).

Nga këndvështrimi i procesit demografik, popullsia e Qarkut Fier ndjek të njëjtin model zhvillimi demografik sikundër edhe popullsia në nivel kombëtar, që do të thotë se shkaqet e ndryshimeve demografike në nivel qarku janë të njëjta me shkaqet e ndryshimeve të popullatës në nivel kombëtar - emigracion i lartë, lindshmëri e vdekshmëri e ulët.

Modeli i ndryshimit të popullsisë në nivel qarku përputhet shumë me modelin e migrimit të brendshëm (INSTAT, 2014), duke treguar se përveç emigrimit dhe rritjes natyrore të ndryshme, migrimi i brendshëm është një proces me domethënie të madhe në ndryshimet e popullsisë në rajonet e Shqipërisë.

Treguesi demografik lidhur me raportin e shpërndarjes urban/rurale të popullatës paraqitet me një pamje të ndryshme nga treguesi në nivel kombëtar. Nëse në nivel kombëtar raporti është në favor të popullsisë urbane, në këtë qark ndodh e kundërta, pra raporti i shpërndarjes urban/rurale të popullatës tregon mbizotërimin e popullsisë rurale ndaj asaj urbane.

Me konkretisht, Shqipëria pas vitit 2008, ka një raport të popullsisë urban/rural në favor të popullsisë urbane dhe në vitin 2015 rreth 57% e popullatës klasifikohet si popullsi urbane, ndërkohë që në Qarkun Fier ky tregues paraqitet i ndryshëm dhe në favor të popullsisë rurale, me raport urban-rural përkatësisht 59% me 41%.

Është e rëndësishme të vëmë në dukje sidomos në nivel qarku /bashkie se, krahas faktorëve të tjerë të përmendur më sipër, si emigracioni masiv dhe ngjarjeve demografike, lindshmëria, vdekshmëria, shtesa natyrore e popullsisë, **një faktor shumë i rëndësishëm në përcaktimin e stokut neto të popullatës së qarqeve është edhe migrimi i brendshëm i popullsisë**, pra lëvizjet e popullatës nga një qark/bashki në tjetrin.

Analiza e lëvizjeve migruese të popullsisë së qarkut Fier, sipas të dhënave nga Regjistrimi i Popullsisë dhe Banesave të vitit 2011, evidenton lëvizjet, hyrje-daljet e popullsisë për këtë qark duke demonstruar qartazi se bilanci neto i lëvizjeve të popullsisë është një bilanc negativ, që tregon se largimet e popullatës janë dyfish më të larta se sa hyrjet e popullatës.

Tabela 12. Lëvizjet migruese, 2001-2015

Qarku	Popullsia në hyrje	Popullsia në dalje	Bilanci i lëvizjeve migruese	Popullsia 2001	Popullsia 2011	Popullsia 2015	Ndryshimi 2001-2015	Ndikimi i lëvizjes migruese
Fier	16,037	25,660	9,623	377,857	310,331	315,012	62,845	-15%

Burimi: INSTAT 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Treguesit demografikë sipas qarqeve - raporti gjinor: Procesi i vazhdueshëm i emigrimit në shkallë të gjerë si dhe rënia e lindshmërisë dhe vdekshmërisë patën një ndikim shumë të madh në strukturën demografike të popullsisë në Shqipëri dhe sipas qarqeve. Duke qenë se migracioni është një proces i lidhur me gjininë, ai prek në mënyra të ndryshme meshkujt dhe femrat.

Ecuria në vite e raportit gjinor, (meshkuj ndaj 100 femra) dëshmon së gjatë periudhës (1990-2000) migrimi ndërkombëtar dominohej nga meshkujt duke “krijuar” një raport gjinor më të ulët, pra në favor të popullatës femërore. Por, megjithëse emigrimi filloi si një fenomen tipik për meshkujt, ai është kthyer në një proces të balancuar nga ana gjinore në dekadën e fundit duke rezultuar në një raport gjinor pak më të rritur në vitin 2011.

Krahas emigrimit ndërkombëtar, migrimi i brendshëm është një tjetër faktor i rëndësishëm që luan rol në përcaktimin e raportit gjinor. Analiza e këtij fenomeni tregoi se migrimi i brendshëm ka një ndikim të konsiderueshëm mbi diferencat gjinore ndërmjet qarqeve. Raporti i migrantëve të brendshëm është mjaft i ndryshëm për meshkujt dhe femrat duke evidentuar faktin *që femrat prirën të migrojnë brenda vendit më shumë sesa meshkujt*.

Treguesi demografikë lidhur me raportin gjinor të popullatës për Qarkun Fier paraqitet me vlerë më të lartë se vlera mesatare e këtij raporti në nivel kombëtar, duke demonstruar në këtë mënyrë një përparësi të lehtë të popullatës së meshkujve ndaj asaj të femrave për këto qarqe.

Analiza në vite e këtij treguesi, sidomos duke e krahasuar edhe me koeficientin gjinor në nivel kombëtar, tregon për një mbizotërim sistematik të popullatës së meshkujve ndaj popullatës së femrave në këto qarqe.

Shkaqet e mbizotërimit të popullatës së meshkujve ndaj femrave në këto qarqe, përveç faktorëve të sipërpërmendur, lidhet gjithashtu edhe mbizotërimitin e popullsisë rurale në strukturën rural/urbane të popullatës si dhe me praninë e abortit selektiv sipas gjinisë, duke preferuar fëmijët meshkuj të lindur. (UNFPA 2012).

Një tjetër tregues shumë i rëndësishëm demografik është struktura moshore e popullatës. Analiza e strukturës moshore të popullatës së qarqeve është pothuaj e njëjtë e krahasuar kjo me strukturën moshore në nivel kombëtar.

Tabela 13. Struktura moshore sipas qarqeve

Popullsia, qarku, sipas grup-moshave	Viti 2011/2015			
	Gjithsej	0-14	15-64	65+
Qarku Fier	315,012	62,796	214,199	38,017
Struktura në %				
Shqipëria	100	21%	68%	11%
Qarku Fier	100	20%	68%	12%

Burimi: INSTAT 2015, llogaritjet Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Analiza e strukturës moshore të popullsisë na ndihmon edhe në përlogaritjen e treguesve të tjerë demografikë sikundër janë treguesit e varësisë totale,¹²³ (raporti i grupmoshave (0-14) + (+65) ndaj popullsisë në moshë pune/(15-65)) treguesi varësisë së të rinjve (raporti i grupmoshës (0-14)/(15-65)) dhe varësisë së të moshuarve (raporti i grupmoshës (+65)/(15-65)).

Analiza e këtyre treguesve është e rëndësishme dhe shërben si një bazë e dobishme informacioni për vlerësimin e burimeve potenciale njerëzore që mund të përfshihen në tregun e punës dhe rrjedhimisht të ndikojnë në përmirësimin e performancës ekonomike të vendit në tërësi dhe zonave në studim në veçanti.

Nga analiza e këtyre treguesve për periudhën 1979-2011 identifikojmë se Shqipëria për vitin 2011 ka koeficientin e saj më të ulët të varësisë totale prej 47 për qind, që do të thotë se çdo 100 individë në moshë pune ka në ngarkim 47 individë në moshë jo pune.

Vlera e këtij treguesi (varësia totale) tregon se vendi ndodhet në të ashtuquajturën episod i “dividendit demografik” dhe kjo vjen si rezultat i një numri të lartë popullsie potencialisht ekonomikisht aktive (15-65) përkundrejt një numri të ulët popullsie të re (0-14) dhe të moshuar (+65).

Tabela 14. Treguesit e varësisë moshore, për popullatën gjithsej dhe qarqet Berat, Elbasan dhe Fier

Treguesit e varësisë, 2011	Shqipëria	Fier
Raporti i varësisë totale $\{(0-14) + (+65)\}/(15-65)$	47	47
Raporti i varësisë së të rinjve $(0-14)/(15-65)$	30	29
Raporti i varësisë së të moshuarve $(+65)/(15-65)$	17	18
Indeksi i zëvendësimit $(0-14)/\text{popullsia gjithsej}$	0.21	0.20
Indeksi i moshës së vjetër $(+65)/\text{popullsia gjithsej}$	0.11	0.12
Mosha mesatare	35	37
Mosha mediane	33	36

Burimi: INSTAT

Nëse Shqipëria edhe qarqet do të përfitojnë nga ky “dividend demografik” kjo varet nga efektiviteti i politikave social ekonomike të ndërmarra nga politikëbërësit, përfshirë këtu edhe arsimimin dhe kualifikimin e mjaftueshëm të fuqisë punëtore për të mundur integrimin e saj në punë produktive. Këto politika më pas do të ndikojnë jo vetëm në përmirësimin e performancës e ekonomike por edhe në rritjen e mirëqenies së popullatës.

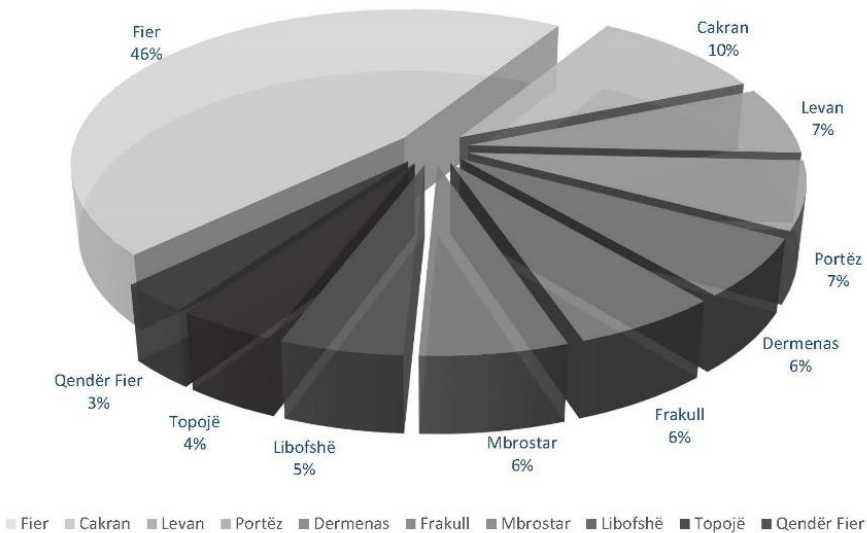
Ndërkohë që koeficienti i varësisë totale në nivel kombëtar dhe qarku flet për ekzistencën e “dividendit demografik” analiza e treguesve të tjerë të varësisë në harkun kohor (1979-2011) tregojnë një rritje të konsiderueshme në numrin e personave të moshuar 65 vjeç e lart, (nga 9% në 17%) dhe një rënie të grup-moshës së re, (nga 60% në 30%) duke demonstruar qartazi për “hyrjen” në një faze të re demografike të popullsisë, atë të plakjes së saj.

Ndryshimet thelbësore në aspektin demografik të popullatës (së bashku në nivel kombëtar dhe në nivel qarku) jo vetëm nënkuptojnë një ndryshim rrënjësor të shoqërisë pas viteve ‘90’, por ato shoqërohen me implikime madhore në çështjet e zhvillimit ekonomik, social, urban e mjedisor të vendit në tërësi e rajoneve në veçanti. Prandaj, analizat demografike të popullatës janë shumë të nevojshme për të kuptuar në kohë ndryshimet thelbësore në aspektin demografik me qëllim hartimin e politikave socio-ekonomike-mjedisore që t’u paraprijnë këtyre ndryshimeve.

Sipas INSTAT, popullata rezidente e Bashkisë Fier, si rrjedhoje e ndarjes së re administrative, tashmë është më shumë se e dyfishuar, duke shënuar një numër popullsie në fillim të vitit 2015 në 122 mijë banorë, ndonëse të dhënat e gjendjes civile të bashkisë raportojnë për një popullsi prej rreth 200,000 banorësh.

Kjo popullsi është e përqendruar kryesisht në qytetin e Fierit me rreth 46%, ndërkohë që pjesa tjetër e popullsisë është e shpërndarë në 9 njësitë administrative të saj. Nga këto njësi veçohet njësi administrative Cakran me rreth 10% të popullatës së bashkisë, ndërsa shpërndarja e popullsisë në pjesën e mbetur të njësiteve është afërsisht e njëjte rreth (5-6%).

Figura 52. Struktura e popullsisë në bashkinë Fier ,2015

Burimi: PPV Fier, Bashkia Fier dhe Co-PLAN

1.6 Përdorimi i tokës dhe infrastrukturat

1.6.1 Sistemet territoriale dhe përdorimi i tokës

Analiza e përdorimit të tokës është hartuar nga grupi i punës pas dixhitalizimit të gjendjes aktuale të përdorimit të tokës në bazë të vizitave në terren, imazheve satelitore, punës me specialistë inxhinierë dhe topografë të njësiteve administrative të Bashkisë Fier dhe informacioneve të tjera të vëna në dispozicion nga administrata e kësaj bashkie.

Leximi i territorit u krye fillimisht duke identifikuar sistemet territoriale ekzistuese në Bashkinë Fier, sipas përcaktimeve të VKM nr. 671 “Për miratimin e rregullores së Planifikimit të Territorit”, neni 73, ku përcaktohen 5 sisteme territoriale:

- Sistemi Urban (U)
- Sistemi Natyror (N)
- Sistemi Bujqësor (B)
- Sistemi Ujor (U)
- Sistemi Infrastrukturor (IN)

Nga analiza e sistemeve territoriale ekzistuese në bashkinë e Fierit rezulton se rreth 70% e sipërfaqes së kësaj bashkie e përbën sistemi bujqësor dhe 20% ai natyror. Sistemi urban përqendrohet kryesisht në qytetin e Fierit, ndërkohë që vërehen tendencat e zgjerimit të tij në formë gishtore drejt akseve rrezore në pjesën veri-perëndimore dhe perëndimore. Po ashtu, zhvillime lineare të sistemit urban vërehen edhe në pjesën veriore të bashkisë, përgjatë rrugës nacionale Lushnje-Fier, në njësitë administrative Levan dhe Frakull po përgjatë kësaj rruge, në njësinë administrative Portëz përgjatë rrugës ndërqytetëse Fier-Patos, si dhe rrëzë sistemit kodrinor të njësisë administrative Cakran. Sistemi urban vërehet të jetë më i ndërthurur me sistemin bujqësor në pjesën perëndimore të bashkisë, ku sidomos në njësitë administrative të Qendrës, Dermenasit dhe Topojës vërehen prirje të shpërhapjes së këtij sistemi në sistemin bujqësor. Sistemi infrastrukturor gjendet gjithmonë i ndërthurur me sistemin urban, me një raport dukshëm më të lartë në qytetin e Fierit, përkundrejt njësisë të tjera administrative. Sistemi natyror vërehet i pranishëm kryesisht pranë zonave të mbrojtura, si Pishë-Poro dhe Pylli i Levanit, si dhe përgjatë tre lumenjve që përshkojnë këtë bashki. Fashat natyrore përgjatë lumenjve ngushtohen në momentin e ndërthurjes së sistemit natyror me atë urban, fenomen që vërehet më së shumti në qytetin e Fierit, ku tendencat e urbanizimit përgjatë lumit kanë ndikuar në zvogëlimin e sipërfaqes së sistemit natyror, si dhe në njësitë administrative të Mbrostarit dhe Portëzës, ku aktivitetet me karakter industrial pranë lumit Seman janë shtrirë edhe pranë fashës natyrore të këtij lumi.

Figura 54. Sistemet Urbane

Sistemet	%
Sistemi Urban	5.98%
Sistemi Bujqësor	70.18%
Sistemi Natyror	20.56%
Sistemi Hidrografik	1.58%
Sistemi Infrastrukturor	1.70%
Fieri Total	100.00%

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Leximi i territorit të bashkisë u krye nëpërmjet kategorive dhe nënkategorive bazë të përdorimit të tokës, sipas përcaktimeve të VKM nr. 671 “Për miratimin e rregullores së Planifikimit të Territorit”, neni 77, të cilave iu shtuan edhe 3 kategori të tjera bazë “Miks banim”, “Miks shërbime” dhe “Miks i më shumë se 2 kategorive”.

Figura 55. Sistemet e territorit

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

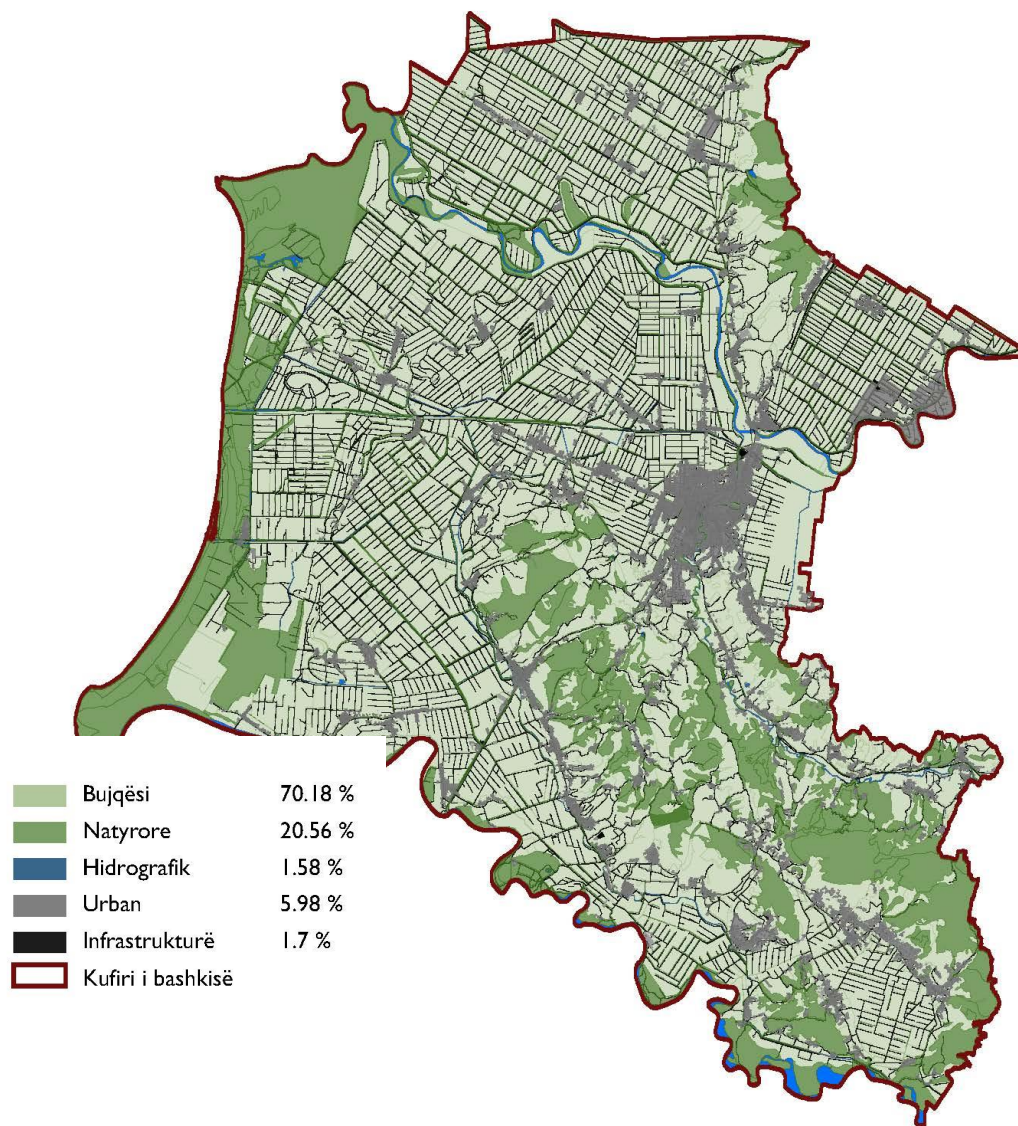

Figura 56. Përdorimi i tokës i shprehur në përqindje

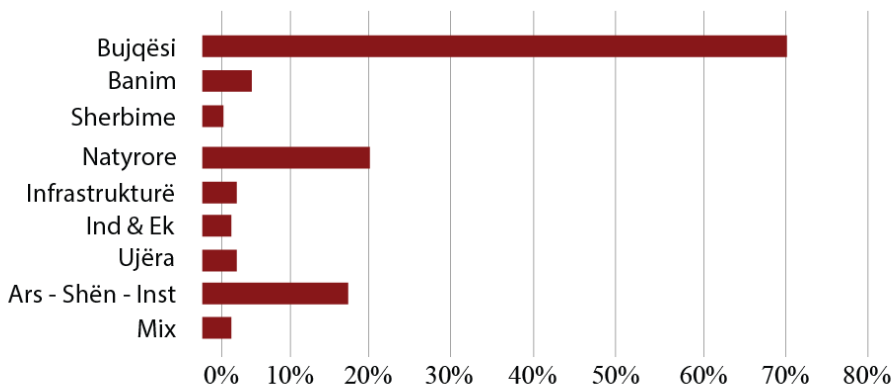
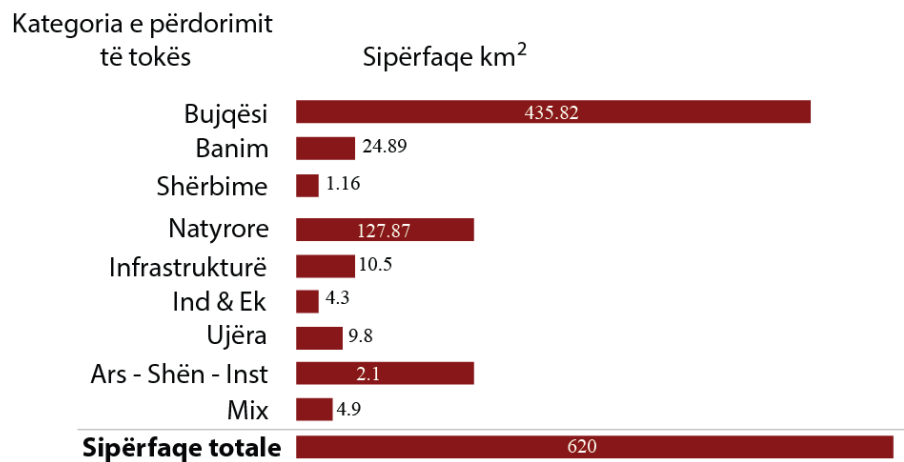

Figura 57. Përdorimi i tokës i shprehur në sipërfaqe

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Kategoria bazë "Bujqësi": Në këtë kategori bëjnë pjesë territore të cilat kanë si destinacion përdorimi bujqësinë. Këtu nuk bëjnë pjesë vetëm tokat bujqësore të kultivuara por edhe ato jo të kultivuara si dhe serat, kanalet ujitëse dhe infrastruktura të tjera bujqësore. Tokat bujqësore shtrihen pothuajse në të gjitha territoret e njësisve administrative përbërëse të Bashkisë Fier. Të mbjellat në këtë toka bujqësore janë të ndryshme sipas stinëve, por kryesisht mbizotërojnë të mbjellat frutore dhe perimeve të stinës, në pjesën fushore, si dhe vreshtaria dhe ullishtat në relievet kodrinore të Frakullës, Cakranit dhe Libofshës.

Kategoria bazë “Banim”: Në këtë kategori bën pjesë e gjithë sipërfaqja e territorit, e cila përdoret për arsye banimi. Sipas statistikave nga harta e përdorimit ekzistues të tokës rezulton se rreth 3.4% e territorit të Bashkisë Fier klasifikohet si territor me funksion banimi.

Kategoria bazë “Shërbime”: Kjo është një kategori e përdorimit të tokës, e cila është e pranishme në një nivel më të ulët krahasuar me gjithë kategoritë e tjera të përdorimit të tokës. Kjo kategori është e përqendruar pothuajse në të gjitha qendrat ekonomike dhe të shërbimeve të njësive administrative, por shtrirja më e madhe e kësaj kategorie vihet re përgjatë territorit të qytetit të Fierit.

Kategoria bazë “Natyrore”: Në këtë kategori janë klasifikuar zonat natyrore të mbrojtura ose jo, siç janë pyjet, zonat e shkurreve, kullotat, livadhet, tokat pa frute dhe monumentet e natyrës.

Kategoria bazë “Infrastrukturë”: Në këtë kategori janë përfshirë infrastrukturat rrugore, hekurudhore, sipërfaqet e rezervuara për menaxhimin e mbetjeve urbane, infrastruktura mbitokësore të ujësjellës/kanalizime dhe transmetim e shpërndarje energjie.

Kategoria bazë “Industri dhe Ekonomi”: Në këtë kategori janë përfshirë aktivitete si industri e rëndë, e lehtë, përpunuese, kimike, ushqimore, magazinime industriale si dhe nxjerrje dhe përpunim i materialeve të ndërtimit. Këto zona janë më tepër të përhapura në njësitë administrative Levan, Mbrostar, Fier, Qendër, Portëz dhe Dërmenas.

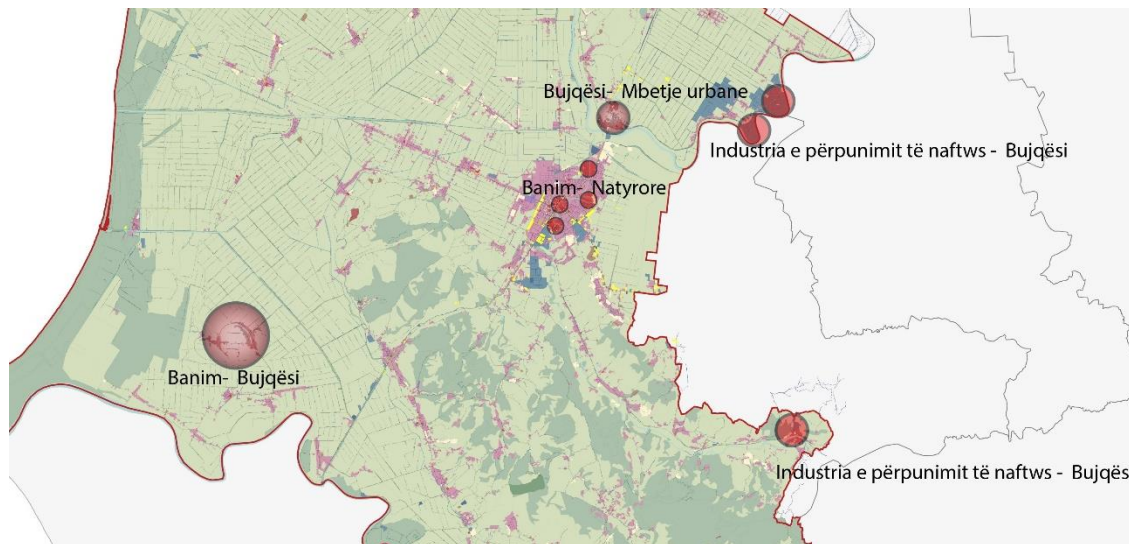
Kategoria bazë “Ujëra”: Në këtë kategori janë përfshirë sipërfaqet ujore të rezervuarëve dhe lumenjve. Kjo kategori zë një sipërfaqe prej 16.62 km².

Kategoritë bazë “Arsim, Shëndetësi, Institucione”: Të tre këto kategori së bashku zënë rreth 18% të territorit të Bashkisë Fier duke marrë në konsideratë dixhitalizmin e institucioneve publike, shërbimeve sociale kulturore, institucioneve të arsimit parashkollor, arsimit të ulët, arsimit të lartë, bibliotekave, qendrave spitalore, qendrave shëndetësore, ambulancave, farmacive, poliklinikave, etj.

Kategoria bazë “Banim i përzier”, “Shërbime të përziera” dhe “të tjera të përziera”: Megjithatë, ndarja e funksioneve të territorit të Bashkisë Fier nuk është plotësisht e dedikuar tek një kategori e vetme përdorimi toke, pasi nga analiza e kryer evidentohen edhe mbivendosje të përdorimeve. Këto mbivendosje kanë të bëjnë kryesisht me përdorimet: banim-bujqësi, bujqësi- industri, natyrore-banim dhe banim-shërbime.

Mbivendosja e përdorimeve banim-bujqësi është e përhapur pothuajse në të gjithë territorin e bashkisë së re. Urbanizimi i tokës bujqësore në formën e lagjeve dhe fshatrave është një dukuri mjaft e përhapur, raste në të cilat është e thjeshtë të bëhet ndarja mes Kategorisë A. Banim dhe B. Bujqësi. Por ka edhe raste të urbanizimit të tokës bujqësore në mënyrë të shpërhapur, për të cilat është përdorur kategoria e përzier Banim dhe Bujqësi. Mbivendosja e përdorimeve “bujqësi dhe industri” është e vendosur kryesisht në zonat bujqësore, të cilat tashmë janë kthyer në zona të shfrytëzimit të naftës. Kështu mund të përmendim rastin e tokave bujqësore në Kallm të Madh dhe të Vogël si dhe në zonën jugore të njësisë administrative Portëz. Mbivendosja e përdorimit “natyrore-banim” vihet re më së shumti në njësinë administrative Cakran, ku relievi kodrinor i saj ka detyruar banorët të ndërtojnë njësi banimi shumë pranë zonave natyrore.

Figura 58. Shembuj të mbivendosjes të përdorimeve të tokës

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

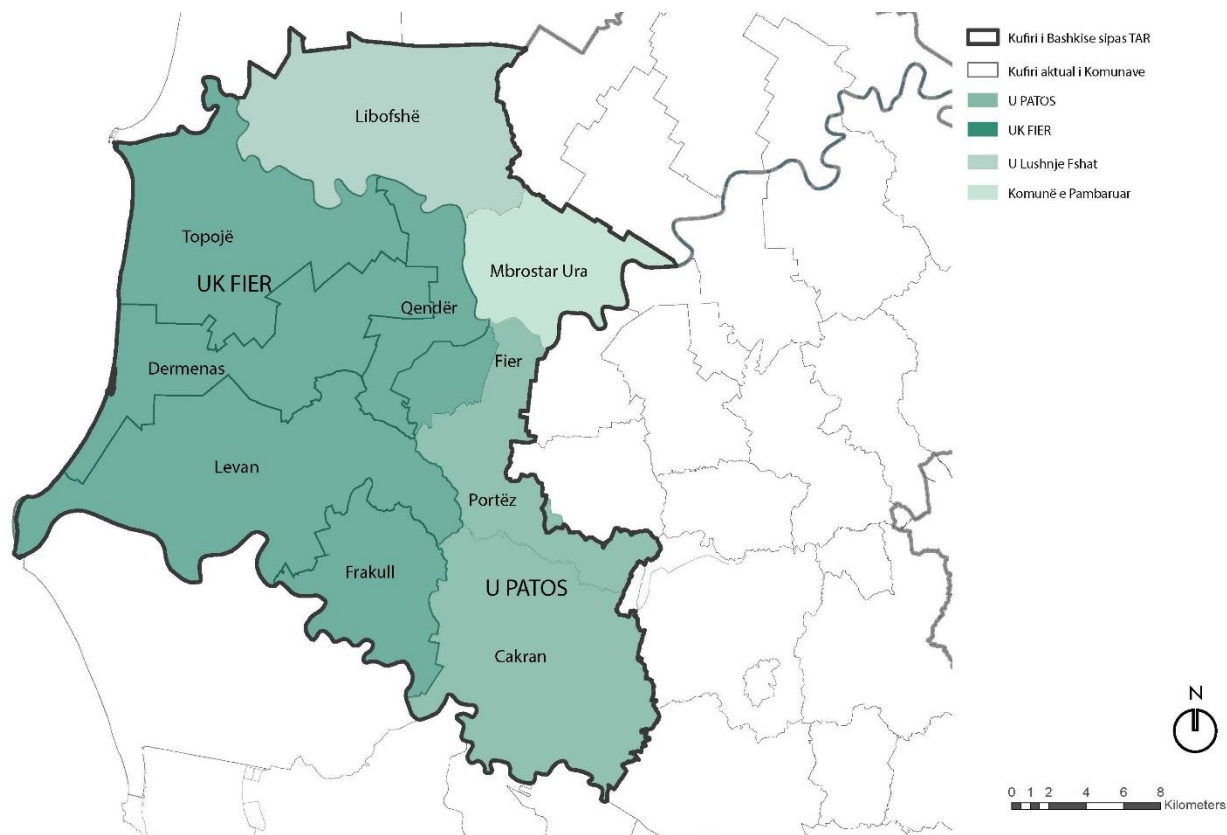
Përfundime

Gjatë analizës së përdorimit të tokës është evidentuar qartazi se pjesa më e madhe e territorit, pra rreth 70% e tij, klasifikohet si tokë bujqësore, ndërsa 20% klasifikohet si territor natyror. Po në këtë nivel qëndrojnë edhe kategoritë Arsim, Shëndetësi dhe Institucione (18%). Ajo që bie në sy është se kategoria “Banim” zë vetëm 3,4% të territorit të bashkisë së re të Fierit.

1.6.2 Furnizimi me ujë dhe sistemi i kanalizimeve të ujërave të zeza (KUZ)

Furnizimi me ujë i Bashkisë Fier administrohet nga tre shoqëri të furnizimit me ujë dhe kanalizime: Ujësjellës-Kanalizime Fier, Ujësjellës-Kanalizime Patos dhe Ujësjellës-Kanalizime Lushnje Fshat. Përkatësisht Shoqëria Ujësjellës-Kanalizime Fier mbulon njësitë administrative Fier, Qendër, Dërmenas, Topojë, Levan dhe Frakull. Njësitë administrative Cakran dhe Portëz administrohen nga Shoqëria UK Patos, kurse njësia administrative Libofshë nga shoqëria Ujësjellës-Kanalizime Lushnje Fshat. Njësia administrative Mbrostar konsiderohet si “zonë e bardhë” në të cilin ujësjellësi administrohet nga vetë njësia (Valu Add dhe Bashkia Fier, 2015).

Figura 59. Administrimi i Furnizimit me ujë

Burimi: Valu Add dhe Bashkia Fier, përpunoi Co-PLAN

Burimi i furnizimit me ujë i Bashkisë Fier është pellgu ujëmbajtës i Kafarajt. Në këtë pellg funksionojnë 4 puse të ndërtuar në vitin 2006 me një prurje $Q = 160$ l/sek. secili, një pus i ndërtuar në vitin 2014 me prurje $Q = 90$ l/sek., si dhe 6 puse të vjetra. Në total të gjitha puset kanë një prurje prej $Q = 700$ l/sek. Në lidhje me prodhimin ditor të ujit, regjimi është i tillë që 50% e ujit prodhohet nga puset e rinj ndërsa pjesa tjetër nga puset e vjetër.

Gjithashtu, në vitin 2006 është ndërtuar një transmision i ri me DN800mm, i cili dërgon ujë drejtpërdrejtë në rezervuarët e Koshovicës, që shërbejnë për furnizimin me ujë të qytetit të Fierit dhe njësive administrative Qendër dhe Dërmenas.

Në tabelën e mëposhtme tregohet një përmbledhje faktike e kërkesës aktuale për ujë si dhe atë të prodhuar. Nga këto të dhëna rezulton se njësitë administrative Portëz, Levani, Dërmenas, Qendër dhe Mbrostar kanë një bilanc negativ për sa i përket diferencës midis sasisë së ujit të prodhuar dhe kërkesës aktuale për ujë në bazë të popullsisë. Njësitë e tjera administrative kanë bilanc pozitiv. Referuar kërkesës për rezervuarë rezulton se njësitë vendore si Cakran, Libofshë, Qendër, Frakull dhe Portëz kanë një bilanc negativ të diferencës së kërkesës së rezervuarëve dhe volumit të rezervuarëve. Megjithatë në total, pra në nivel bashkie, bilancet e të dy treguesve janë pozitive.

Tabela 15. Bilanci aktual i kërkesës për ujë dhe rezervuare në Bashkinë Fier

Njësitë Administrative	Kërkesa aktuale për ujë (l/sek)	Kërkesa aktuale për ujë (m ³ /orë)	Sasia e ujit të prodhuar aktualisht (m ³ /orë)	Bilanci (m ³ /orë)	Kërkesa për rezervuare (m ³)	Volumi i rezervuarit në sisteme (m ³)	Bilanci i volumit të rezervuarëve me kërkesën
Fier	142	512	2,520	+2,008	6,144	14,000	+7,856
Cakran	42.5	153	176.4	+23.4	1,836	1,810	-26
Mbrostar	27	97	47	-50	1,200	500	-700
Libofshë	26.5	95.3	104.4	+9.1	1,144	650	-494
Qendër	31.4	113	104.9		1,360		
	11.2	40.5	32.4	-8.1	486	250	-236
	20.2	72.5	72.5	Fieri	870	Fieri	Fieri
Dërmenas	32	115	90	-25	1,400	600	-800
Topojë	19.4	70	58	-12	835	350	-485
Levan	44.7						
	27.5	180	+81	-99	250	-938	180
	17.2	62	62	Fieri	Fieri	Fieri	Fieri
Frakull	27	97			1,098	780	-318
	5	18.2	108	+89.8	218	250	+32
	22	73.2	73.2	Fieri	878	530	-348
Portëz	29	104	48.6	-66.2	1,250	395	-855
Total	421.5	1517.3	3,484.8	+1,870	18,259	21,125	+2,866

Burimi: Valu Add dhe Bashkia Fier, 2015

Sistemi i ujërave të zeza për qytetin e Fierit është ndërtuar në vitet 1968-1980 dhe është i kombinuar me atë të ujërave atmosferike. Që prej krijimit dhe deri më sot, ujërat e zeza të këtij sistemi derdhen në mënyrë të patrajtuar në Lumin Gjanica. Duke qenë se rehabilitimet në këtë sistem kanë qenë të pakta, aktualisht rrjeti i tubacioneve përbëhet nga një teknologji e vjetëruar duke ndikuar kështu në funksionimin e tij të përgjithshëm. Në njësitë e tjera përgjithësisht nuk ekziston një sistem i organizuar inxhinierik i mbledhjes dhe largimit të ujërave të ndotura. Në mjaft raste largimi i tyre bëhet me anë të gropave individuale në oborret e shtëpive dhe kanaleve të hapura kulluese (Value Add dhe Bashkia Fier, 2015)¹²⁴.

Aktualisht nuk ka një vlerësim se sa mbulon ky rrjet kërkesat në zonat e shërbimit si dhe nuk disponohet një inventar i aseteve të kanalizimeve të ujërave të zeza.

Përfundime

- Qyteti i Fierit aktualisht ka sasi të konsiderueshme uji nga pusët e Kafarajt për plotësimin e kërkesës aktuale për ujë duke pasur parasysh që humbjet teknike në sistem nuk janë më të mëdha se 35%. Këtu përfshihen pjesërisht edhe njësitë administrative Frakull, Levan dhe Qendër.

- Qyteti i Fierit ka kapacitete të mjaftueshme të rezervuarëve për një regjim furnizimi me ujë 24/24 orë.
- Njësitë administrative Mbrostar, Portez, Dermenas dhe Topojë, si dhe pjesërisht popullsia e njësive administrative Levan dhe Qendër janë njësi me problemet më të mëdha për sa i përket furnizimit me ujë.
- Përgjithësisht një pjesë mjaft e madhe e rrjetit shpërndarës në qytet dhe pjesa më e madhe e njësive kanë rrjete dhe stacione pompimi në gjendje fizike jo të mirë.
- Në lidhje me kanalizimet e ujërave të zeza, duhet pasur parasysh fakti i trajtimit të ujërave atmosferikë dhe të zeza në një sistem të përbashkët, mungesa e sistemit të kanalizimeve të ujërave të zeza në territoret e ish komunave dhe trajtimi i ujërave të zeza nëpërmjet një impianti përpara derdhjes së tyre në Lumin Gjanica.

1.6.3 Rrugët dhe transporti

- **Bashkia Fier si pjesë e korridoreve dhe rrugëve kombetare të rëndësishme**

Në Bashkinë Fier kalon Korridori i VIII dhe Korridori i Kaltër (Autostrada Adriatiko-Joniane). Si pjesë e këtyre korridoreve dhe autostradës Fier-Vlorë, po ndërtohet linja Mbrostar-Levan që kalon në periferi të qytetit të Fierit (në perëndim). Kjo rrugë do të bashkohet në Mbrostar dhe aty do të ndërtohet një *bypas*, ku një degëzim i tij të çon në qytetin e Fierit, kurse degëzimi tjetër të çon në autostradën e Levanit, një segment rrugor, i cili aktualisht po ndërtohet.

Pjesë e Korridorit VIII është edhe Autostrada “100 Vjetori i Pavarësisë” që bën lidhjen midis Fierit dhe Vlorës (lidhja ndodh në kryqëzimin e Levanit).

Ndërtimi i linjës së re (Mbrostar – Levan) do të sjellë zhvillim në pjesën perëndimore të qytetit të Fierit duke e kthyer atë në një nga pikat kryesore të lëvizshmërisë të Korridorit VIII. Për më tepër, qyteti i Fierit do të lehtësohet për sa i përket trafikut në zonën urbane sepse automjetet që kanë për qëllim të shkojnë në destinacionin tjetër do të kalojnë tranzit në periferi të qytetit dhe jo në brendësi duke krijuar trafik të panevojshëm siç ka ndodhur deri tani. Një çështje e rëndësishme për planin do të jetë parashikimi i forcimit të lidhjeve të qytetit me bajpasin dhe përcaktimi i hyrjeve të qytetit, ku edhe përdorimi i tokës do të jetë më i zhdërvjellët.

Përsa i përket infrastrukturës kombëtare, në Bashkinë Fier kalon Rruga Shtetërore 4 (SH4) e cila është pjesë e Korridorit VIII dhe Korridorit të Kaltër. SH4 fillon në Durrës dhe përfundon në Kakavijë, duke kaluar në Lushnje, Fier dhe Levan. Më pas kjo rrugë merr drejtimin drejt Gjirokastrës (rruga e re). Një tjetër ndarje e kësaj rruge gjendet në qytetin e Fierit, një rrugë e cila lidh Fierin me Gjirokastrën, në pikën kufitare të Kakavijës dhe me tej (rruga e vjetër). Në këtë itinerar nis Route 853 i cili përfundon në Janinë.¹²⁵

- **Të dhëna të përgjithshme mbi infrastrukturën rrugore në Bashkinë Fier**

Nga analiza e kryer nga grupi i punës mund të thuhet se në Bashkinë Fier shtrihen **3,445 km linear rrugë**. Sipas planit rregullues të Bashkisë Fier (2006) rezulton se vetëm në qytetin e Fierit ka pasur **49,730 km** rrugë lineare. Kjo tregon që infrastruktura rrugore është rritur me afërsisht 70 herë në

krahasim me Bashkinë e vjetër të Fierit. Arsyeya kryesore e këtij ndryshimi të madh ka të bëjë me ndarjen e re territoriale, pasi tashmë në llogaritjen e sipërfaqeve të rrugëve përfshihen edhe rrugët e gjendura në njësitë e reja administrative të bashkisë.

Infrastruktura rrugore e bashkisë së re zë një sipërfaqe prej 1178.4 ha, ndërsa referuar Planit Rregullues të Bashkisë Fier, në vitin 2012, në bashkinë e vjetër të Fierit shtriheshin rreth 59.2 ha¹²⁶.

Për sa i përket aksesit kjo bashki ka lidhje optimale me bashkitë e Vlorës, Patosit, Gjirokastrës dhe Lushnjës, ku mund të përmendim Autostradën 100-Vjetori i Pavarësisë (Levan-Vlorë), lidhjen Levan-Tepelenë, e cila është pjesë e Korridorit të Kaltër (Autostrada Adriatiko-Joniane) si dhe Autostradën Mbrostar-Levan. Këto kanë qenë investimet më të rëndësishme infrastrukturore që janë bërë vitet e fundit në Bashkinë Fier. Në veri Bashkia e Fierit ka një lidhje të rëndësishme me Bashkinë e Lushnjës (pjesë e Korridorit VIII) ku në këtë bashki ka një degëzim që të çon në Bashkinë e Divjakës.

Në veri-perëndim Bashkia e Fierit nuk ka një lidhje optimale me infrastrukturë rrugore kryesore që lidh Bashkinë e Fierit me Bashkinë e Divjakës. Pjesa tjetër e bashkisë ka akses të mirë.

Rrethi i Fierit ka rreth 14,540 automjete në qarkullim. Nga këto 23% janë kamionë dhe 77% autovetura. Pjesa dominuese e autoveturave (rreth 95% e tyre) përdorin si lëndë djegëse gazoil (naftë) dhe vetëm 5% e tyre përdorin benzinë. Duke pasur parasysh se një automjet harxhon mesatarisht 5 litra karburant në ditë, rezulton se për rrethin e Fierit duhet të harxhohen rreth 69, 000 litra ditë.¹²⁷

- **Kategorizimi i rrugëve**

Kategorizimi i rrugëve ekzistuese të Bashkisë Fier është kryer në bazë të Ligjit Nr. 8378, datë 22.7.1998, “Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë”. Sipas këtij Kodi, rrugët klasifikohen si vijon:

Tabela 16. Infrastruktura rrugore sipas Kodit Rrugor

Kategoria e rrugëve ekzistuese sipas Kodit Rrugor	Gjatësia e rrugës (km)
Autostradë	28
Rruge ndërqytetëse kryesore	45
Rruge ndërqytetëse dytësore	81
Rruge urbane kryesore	13
Rruge urbane dytësore	457
Rruge lokale	2,821
Gjithsej	3,445

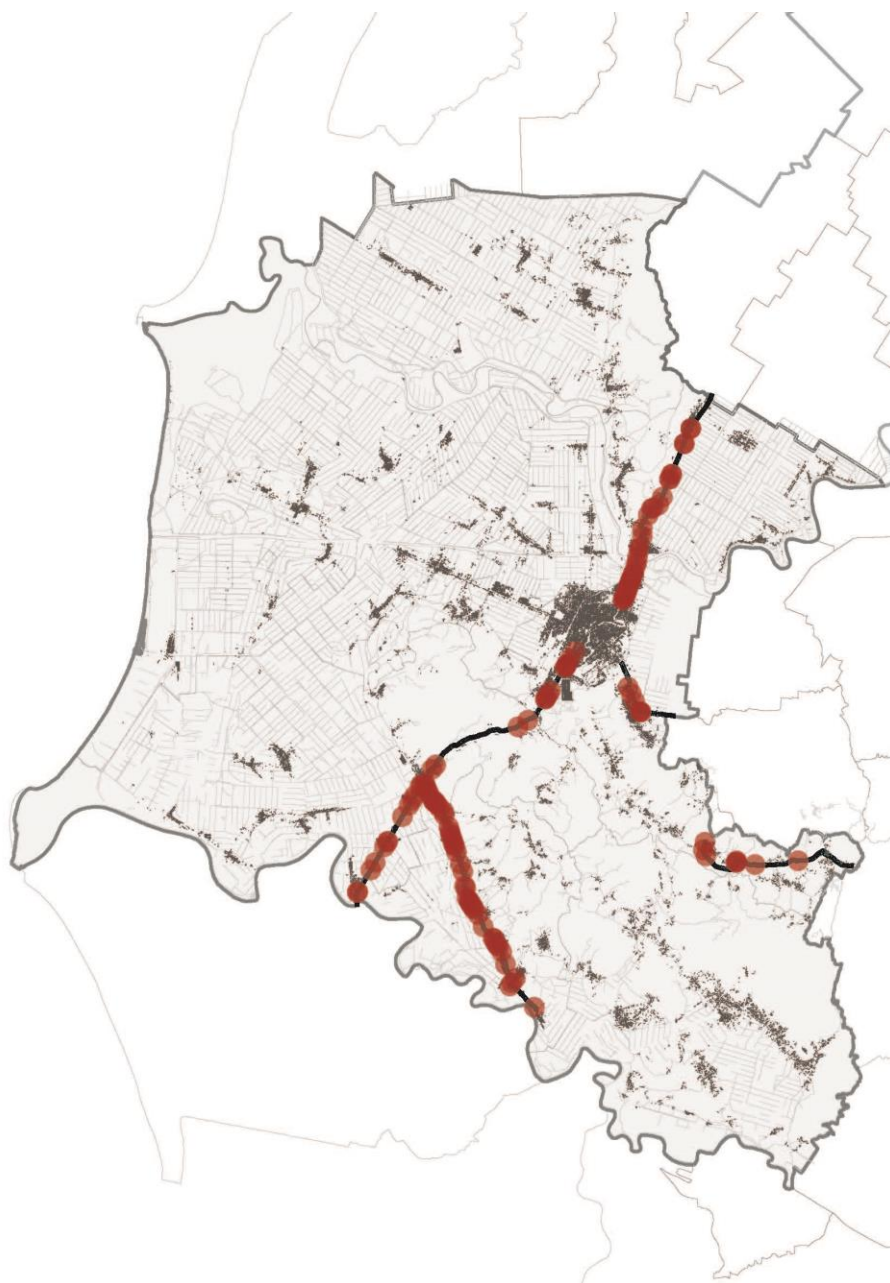
- A. Autostradë
- B. Rrugë ndërqytetëse kryesore
- C. Rrugë ndërqytetëse dytësore
- D. Rrugë urbane kryesore
- E. Rrugë urbane dytësore
- F. Rrugë lokale¹²⁸

Nga tabela 16 rezulton se në Bashkinë Fier rrugët kryesore urbane përbëjnë vetëm 13 km (të cilat shkrihen kryesisht në qytetin e Fierit), kurse numrin më të madh e përbëjnë rrugët lokale 2821 km linear të cilat shtrihen në periferi të qytetit si dhe në territoret e njësisive të tjera administrative. Referuar llogaritjeve të kryera nga grupi i punës, rrugët urbane zënë 59.2 ha kurse rrugët rurale 119.2 ha. Këto të dhëna tregojnë mbizotërimin e rrugëve rurale ndaj atyre urbane. Këta tregues theksojnë edhe njëherë ndryshimet territoriale që kanë ndodhur në territorin e kësaj bashkie pas ndarjes së re administrative.

- **Pikat e ndërprerjes së rrugëve lokale më rrugët ndërqytetëse kryesore**

Një nga problemet kryesore që u vu re në Bashkinë e Fierit janë hyrje-daljet (kryqëzimet, pikë-takimet) e rrugëve lokale me rrugët kryesore ndërqytetëse. Në hartën nr. 57 janë paraqitur pikat më problematike të rrugëve lokale që hyjnë në rrugët kryesore ndërqytetëse. Nga kjo analizë janë evidentuar 125 pika konfliktuale, të cilat janë të rëndësishme në funksionimin normal të transportit rrugor, sepse infrastruktura rrugore duhet të ketë ndarje sipas hierarkisë, e cila bazohet në Kodin Rrugore. Këto pika ndërprerjeje do të merren në konsideratë gjatë propozimeve të planit duke qenë se ndikojnë jo vetëm në mbarëvajtjen e trafikut të automjeteve, por përbëjnë edhe burim aksidenti.

Figura 60. Pikat e ndërprerjes së rrugëve

Legjenda

- Rrugë interurbane kryesore
- Intersect Rrugë interurbane kryesore me Rrugë lokale
- Rrugë lokale
- Ndërtesa
- Kufiri Administrativ

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Figura 61. Klasifikimi i rrugëve sipas kodit rrugor

Legjenda

KLASIFIKIMI SIPAS KODIT RRUGOR

- A. AUTOSTRADË
- B. RRUGË INTERURBANË KRYESORE
- C. RRUGË INTERURBANË DYTËSORE
- D. RRUGË URBANË KRYESORE
- E. RRUGË URBANË DYTËSORE
- F. RRUGË LOKALE
- Kufiri administrativ

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

- **Analiza e infrastrukturës rrugore së Bashkisë Fier të ndara sipas funksionit**

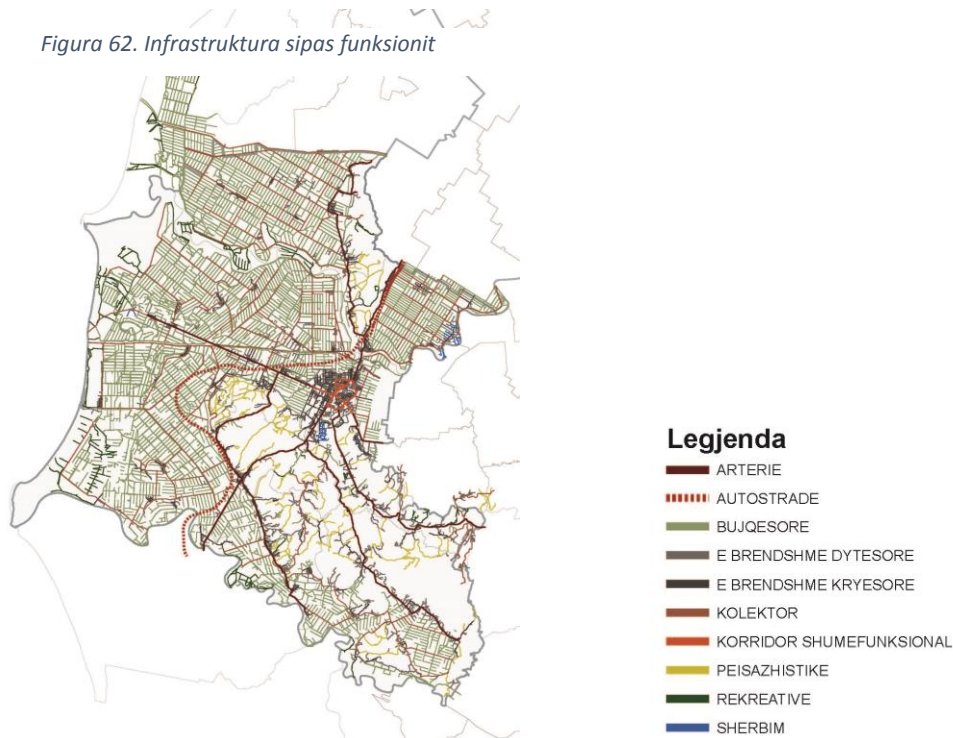
Tabela 17. Infrastruktura rrugore sipas funksionit

Kategoria e rrugëve ekzistuese sipas përdorimit	Gjatësia e rrugës (km)
Arterie	109
Autostradë	37
Bujqësore	2186
E brendshme kryesore	149
E brendshme dytësore	230
Kolektor	407
Peizazhi	151
Rekreative	161
Shërbimi	15
Total	3445

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Nga të dhënat e gjeneruara në sistemin GIS rezulton se infrastruktura rrugore në shërbim të bujqësisë ka shtrirjen më të gjerë në territorin e bashkisë. Kjo lidhet edhe me ekzistencën e sipërfaqeve të shumta bujqësore që gjenden në ish komunitat e Bashkisë Fier.

Figura 62. Infrastruktura sipas funksionit

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

- **Gjendja e infrastrukturës rrugore**

Në të njëjtën kohë është analizuar edhe gjendja aktuale e cilësisë së infrastrukturave rrugore në bashki. Për këtë, infrastrukturat rrugore janë kategorizuar në rrugë të shtruara dhe të pashtuara. Konkretisht, në Bashkinë e Fierit gjenden 641 km rrugë të shtruara dhe 2804 km rrugë të pashtuara. Rrugë të shtruara janë kryesisht rrugët ndërqytetëse kryesore, ndërqytetëse dytësore, rrugët kryesore urbane që shtrihen në qytetin e Fierit si dhe rrugët urbane dytësore që shtrihen në qytetin e Fierit dhe pranë qendrave të fshatrave.¹²⁹

- **Investimet nga Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh)**

Referuar të dhënave të FShZh, në Bashkinë e Fierit, gjatë periudhës 2005-2013 janë financuar një tërësi projektesh infrastrukturore me qëllim rikonstruksionin e tyre. Gjithsej janë shtruar dhe rikonstruktuar 28.44 km rrugë duke u ndarë: Libofshë – 0.22 km, Cakran – 2.1km, Portëz – 2.2 km, Levan – 12.73km, Frakull – 10.6 dhe Dërmenas – 0.83¹³⁰.

Investimet e kryera në infrastrukturën rrugore kanë sjellë një lidhje më të mirë ndërmjet njësisve administrative me njëra-tjetrën si dhe akses më të mirë me qytetin e Fierit.

- **Lëvizja e banorëve drejt vendit të punës**

Sipas statistikave të marra nga INSTAT dhe Censusi i vitit 2011, rreth 52.1% e banorëve të Bashkisë së Fierit shkojnë në punë në këmbë ose me biçikletë, 14.2 % e tyre përdorin transportin urban rrugor dhe hekurudhor, ndërsa 27.9 % e tyre përdorin automjetet private.

- **Transporti ndërqytetës (Interurban)**

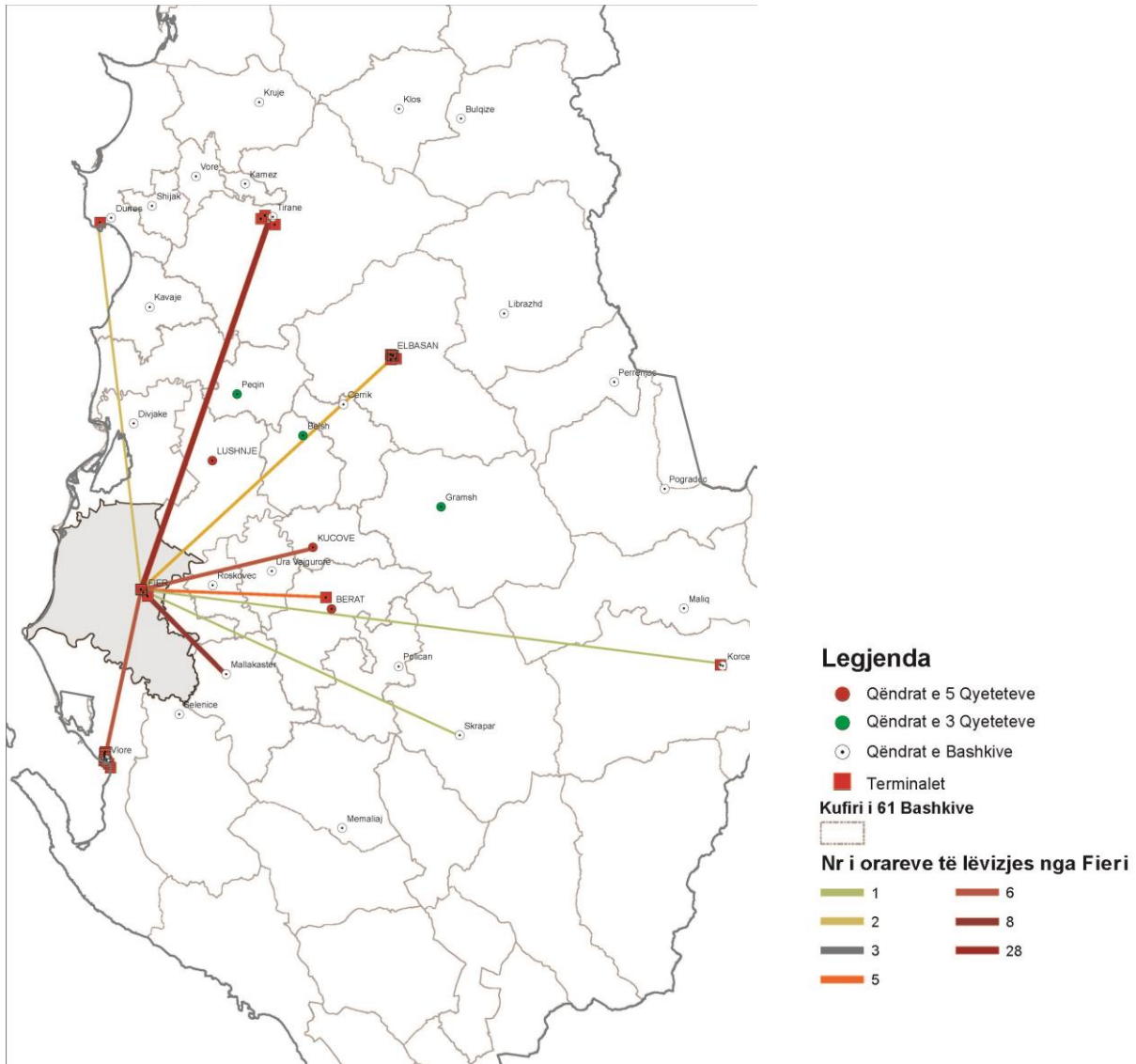
Referuar Drejtorisë së Transportit dhe e Licencave Profesionale (Bashkia Fier), rezultojnë 23 linja ndërqytetëse që lidhin qytetin e Fierit me qytetet kryesore të vendit. Linja më e rëndësishme për udhëtimin e qytetareve është ajo Fier-Patos, linjë të cilën e përdorin 65,200 udhëtarë në vit. Një linjë tjetër e rëndësishme është linja Fier-Tiranë, të cilën e përdorin 135,000 udhëtarë. Sipas këtyre të dhënave, rezulton se udhëtojnë rreth 370 udhëtarë në ditë.

Sipas informacioneve të marra nga Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës mbi treguesin e lëvizshmërisë, lëvizshmërinë më të shpeshtë Bashkia e Fierit e ka me qytetin e Tiranës dhe Mallakastrës. Nga skema e paraqitur shihet se Bashkia Fier ka 8 orare që shkojnë drejt Mallakastrës në ditë dhe kjo tregon lidhjet e shpeshta që kanë këto bashki me njëra tjetrën. Treguesi i kësaj analize është numri i orareve që nisen nga Fieri drejt qyteteve të tjera të vendit. Për t'u theksuar është dhe lidhja që ka Bashkia Fier me bashkitë Kuçovë dhe Vlorë, për të cilat konkretisht ekzistojnë 6 orare në ditë. Intensifikimi i lëvizjeve tregon marrëdhëniet që kanë këto bashki me njëra tjetrën për sa i përket punësimit dhe shërbimit tregtar.

Nga informacionet e siguruar nga Instituti i Transporteve, autobusët ndërqytetës nisen nga sheshi që ndodhet pranë stacionit hekurudhor. Sipas informacioneve të Bashkisë së Fierit, theksohet që në këtë shesh pritet të ndërtohet një terminal nga i cili do të nisen autobusët ndërqytetës.

Në qytetin e Fierit është ndërtuar një terminal i ri në bazë të marrëveshjes ndërmjet Bashkisë Fier dhe investitorëve privatë. Ky terminal është vendosur në unazën e qytetit, në itinerarin që lidh qytetin e Fierit me qytetin e Patosit dhe do të jetë në funksion të linjave ndërkombëtare e ndërqytetëse. Nga ky terminal mund të nisen 12 autobusë në minutë.

Figura 63. Lidhja ndërqytetëse

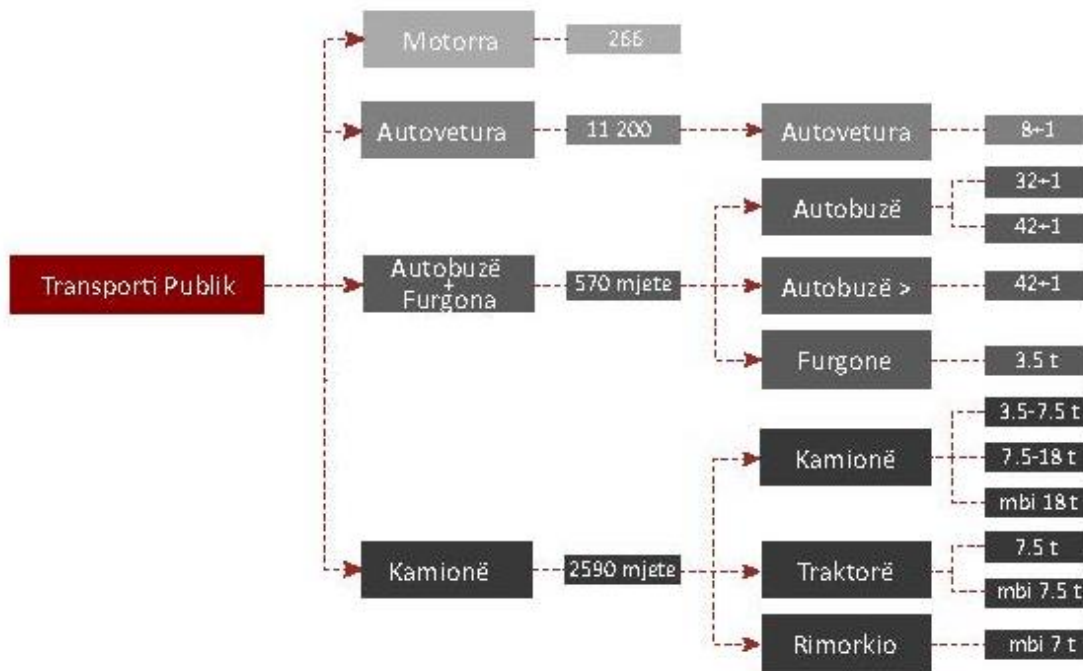

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Një tjetër terminal në Bashkinë Fier ndodhet përballë varrezave të qytetit dhe pritet t'i shërbejë linjave ndërkombëtare të transportit. Për momentin ky vendqëndrim i shërben linjave të kompanisë që e kanë ndërtuar atë.

Bazuar në të dhënat e Drejtorisë Rajonale të Shërbimit të Transportit Rrugor Fier, numri i mjeteve të transportit në rang rrethi për vitin 2010 ka qenë gjithsej 14,540 mjete. Vihet re një rritje rreth 20 % çdo vit. Lista e automjeteve sipas regjistrimit tregohet në diagramin e mëposhtëm:

Figura 64. Lista e automjeteve sipas regjistrimit

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Transporti i udhëtareve për linjat “**Rrethqytetese**” është: Fier-Levan-Fier, Fier-Frakull-Fier, Fier-Seman-Fier, Fier-Pojan-Fier, Fier-Povelç-Fier, Fier-Topojë-Fier, Fier-Fermë-Fier, Fier-Libofshë-Fier, Fier-Roskovec-Fier, Fier-Cakran-Fier, Fier-Peshtan-Fier, Fier-Bishan-Fier, Fier- Luar-Kuman-Fier dhe Fier-Patos-Fier.¹³¹

Infrastruktura hekurudhore në Fier: Linja hekurudhore në qytetin e Fierit shërben për të lidhur qytetin e Fierit me Tiranën dhe Vlorën. Bashkia Fier ka një lidhje hekurudhore edhe me Ballshin, por ajo sot funksionon vetëm për transport mallrash. Aktualisht, funksionon vetëm linja Tiranë-Fier-Vlorë dhe treni i pasagjerëve kalon në Fier vetëm dy herë në ditë. Në Fier gjendet një stacion treni për pasagjerë, i cili ka edhe hapësirën përkatëse të parkimeve. Si ndërtesa ashtu edhe ambienti përreth saj aktualisht paraqiten në gjendje mjaft të degraduar. Fieri ka edhe një hapësirë të konsiderueshme të stacionit të trenave të mallrave së bashku me ofiçinat e trenave dhe magazinat. Edhe kjo zonë paraqitet mjaft e degraduar dhe shumica e objekteve që e përbëjnë këtë zonë ndodhen jashtë funksionit.¹³²

Përfundime

- Bashkia Fier është pjesë e korridoreve të rëndësishme kombëtare duke e kthyer në një qytet me tregues të lartë lëvizshmërie. Megjithatë, nivelin më të lartë të lëvizshmërisë bashkia e ka me qytetin e Mallakastrës, Tiranës dhe Patosit

- Si pasojë e reformës territoriale, Bashkia e Fierit tashmë ka një shumëfishim të sipërfaqeve rrugore, të cilat gjenden në territorin e saj. Sot në territorin e bashkisë numrin më të madh të rrugëve e zënë ato lokale me funksion bujqësor.
- Levani ngelet një nga nyjat më kryesore të infrastrukturave në bashki, por nga ana tjetër është e nevojshme që të tregohet vëmendje në ekzistencën e 125 pikave konfliktuale të identifikuara, përfshirë këtu edhe pikat që gjenden në Levan.

1.6.4 Menaxhimi i mbetjeve të ngurta

Shërbimi i menaxhimit të mbetjeve nuk ofrohet rregullisht në të gjithë territorin e Bashkisë së re Fier. Vetëm njësia administrative Fier ofron një shërbim të rregullt të mbetjeve në ndryshim nga njësitë e tjera administrative. Prodhimi ditor i mbetjeve në qytetin e Fierit varion nga 100-137 ton/ditë mbetje urbane, ndërsa prodhimi vjetor shkon deri në 50,000 ton mbetje në vit. Prodhimi specifik i mbetjeve luhetet në 0,8-1.3kg/banor në ditë, ku piku arrihet kryesisht gjatë periudhës së verës ose festave të fundvitit. Në qytetin e Fierit janë të shpërndarë 350 kontenierë dhe 55 pika shpërndarje, që nga analiza në terren nuk janë të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e komunitetit¹³³. Shërbimi i grumbullimit dhe transportit të mbetjeve kryhet nga vetë bashkia me mjetet teknologjike, të cilat janë blerë në vitin 2010 nga një financim i Ambasadës së Mbretërisë së Holandës. Në atë kohë bashkia vendosi edhe sistemin për grumbullimin e ndarë të mbetjeve me tre kosha (sipas strategjisë të mbetjeve), ku u blenë 35 pika grumbullimi mbetjesh, me 108 kontenierë për grumbullimin e diferencuar të mbetjeve. Kjo infrastrukturë u plotësua edhe me mjete për grumbullimin e mbetjeve të riciklueshme dhe një stacion transferimi, i cili u ndërtua në afërsi të vend depozitimit të mbetjeve.

Mbetjet urbane depozitohen në afërsi të qytetit, në hyrjen nga Tirana, 3 km nga qendra e qytetit. Sipërfaqja e vend depozitimit të mbetjeve është 6.2 ha. Mbetjet shkarkohen në terren të hapur dhe hera-herës digjen. Trajtimi dhe eliminimi i tyre ende është shumë problematik, pasi kjo fushë është në përdorim prej më shumë se 40 vitesh, shumë pranë vijës ujore të Vijës së Ngjalës, ku toka është argjilore pa kullim dhe e parrethuar. Mjetet teknologjike që hyjnë në fushë depozitim kanë shumë vështirësi në hyrje dhe dalje, pasi infrastruktura është e papërshtatshme. Mbetjet të cilat mbërrijnë në vend depozitim depozitohen në formë kavaletash me anë të dy mjeteve mjaft të amortizuara.

Referuar informacioneve të mbledhura nga Bashkia Fier, njësia vazhdon grumbullimin e diferencuar të mbetjeve, ku sasinë më të madhe të mbetjeve e zë rryma e plastikës së trashë me 73 ton/vit mbetje e grumbulluar, e shoqëruar nga plastika e hollës me 62 ton/vit dhe më pas letra dhe kartoni 16 ton/vit.¹³⁴

Në lidhje me rrymat e tjera të mbetjeve, si rasti i atyre spitalore, njësia administrative Fier deklaroi se gjeneron 32ton/vit mbetje, të cilat më parë trajtoheshin nga vetë spitali rajonal. Me përjashtim të mbetjeve farmaceutike, të cilave i bëhet trajtim i veçantë nga spitali rajonal i Fierit, mbetjet e tjera depozitohen së bashku me mbetjet urbane në vend depozitimin e qytetit.

Në lidhje me njësitë e tjera nuk ka informacione të sakta për ofrimin e shërbimit të menaxhimit të mbetjeve në zonat e tyre, mënyra e ofrimit, infrastruktura për grumbullimin dhe transportin dhe trajtimin final të tyre. Megjithatë, gjatë hartimit të analizës së përdorimit të tokës janë evidentuar një tërësi pikash mbetjesh për njësitë e tjera administrative. Kështu, në fshatrat Levan, Havaleas, Frakull e Vogël dhe Gjonçë gjendet respektivisht nga një hapësirë vendgrumbullimi e paautorizuar e mbetjeve urbane.¹³⁵

1.7 Rëndësia kombëtare në territor

1.7.1 Pasuri kombëtare kulturore dhe natyrore

Parku i Apolonisë është arkivuar në shqyrtim për t'u konsideruar pasuri botërore nga UNESCO në 03.04.2014 nga Ministria e Mjedisit.¹³⁶ Parku i Apolonisë është një zonë prej 81 ha, kufiri i të cilës u caktua me VKM Nr. 396, datë 31.3.2005 si një zonë arkeologjike e mbrojtur, e përbërë nga një zonë me intensitet të lartë arkeologjik (A) dhe (B) një zonë për zhvillimin e hapësirës së mbrojtur. Krahas Parkut Arkeologjik të Apolonisë, në Bashkinë e Fierit ndodhen dhe 17¹³⁷ monumente kulturore të kategorisë së parë, të cilat administrohen sipas Ligjit nr. 9048, datë 7.4.2003 “Për trashëgiminë kulturore”. Për monumentet e kulturës përcaktohet një zonë mbrojtëse përreth, në përputhje me vlerat e tyre arkitektonike dhe me përshtatshmërinë e tyre urbanistike-estetike. Përmasat e kësaj zone, ku ndalohet çdo ndërhyrje me karakter ndërtimor, janë përcaktuar nga organi që ka shpallur monumentin, sipas studimit të bërë nga Instituti i Monumenteve të Kulturës.

Në kufirin verior gjendet Laguna e Karavastës në Divjakë. Kjo lagunë është shpallur *park kombëtar* (Zonë e mbrojtur, kategoria II) me VKM nr. 687, datë 19.10.2007. Në jug, sistemi ligatinor i Nartës dhe Vjosës është shpallur *peizazh i mbrojtur* (Zonë e mbrojtur, kategoria V) me VKM nr. 680, datë 22.10.2004. Pylli i Levanit (199 ha) si dhe pylli i Pishë-Poros (1575 ha) janë shpallur *rezervat natyror të menaxhuar/park natyror* (Zonë e mbrojtur, kategoria V) me rregullore nga Ministria e Brendshme nr. 1, datë 27.07.1977. Këto hapësira të mbrojtura, paçka se disa prej tyre gjenden në kufi me Bashkinë e Fierit dhe nuk administrohen nga kjo bashki, kanë një zonë buferike prej 50 m nga kufiri që kushtëzon zhvillimin. Monumentet natyrore (Zonë e mbrojtur, kategoria III) të shpallura me VKM nr. 676 datë 20.12.2002 janë: dunat e Semanit; pishat e zeza në bregdetin e Poros; kurora e lumit të vjetër të Semanit (Libofshë Adriatik); rrapet e rrugës Fier-Vlorë dhe rrapet e pazarit të Cakranit (Çaireve).

1.7.2 Menaxhim i integruar i burimeve ujore

Me vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit (KKT), nr. 14 më datë 07.03.2014, është miratuar nisma për hartimin e planit të integruar ndërsektorial për brezin bregdetar, i cili specifikon një fashë territori përgjatë bregut detar. Në këtë brez, i cili përcaktohet me hartën përkatëse¹³⁸, vendimi i KKT-së pezullon dhënie e lejeve të zhvillimit nga të gjitha autoritetet e planifikimit deri në miratimin e planit në fjalë.

Po ashtu, të gjitha burimet ujore së bashku me të gjitha brigjet dhe shtretërit e trupave të ujit pa përjashtim, sipas specifikimit të Ligjit nr. 111/2012, datë 15.11.2012, “Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore”, janë në pronësi të shtetit dhe në administrim të organeve shtetërore. Përgjatë trupave ujore, ky ligj specifikon distanca sigurie në dy breza në varësi të këndit të bregut më pak ose më shumë se 10%. Zona A shtrihet nga 5 m deri në 20 m (përkatësisht për brigje të pjerrëta e të sheshta) dhe përdoret për qëllime publike me dispozita të veçanta. Zona B shtrihet nga 100 m deri në 200 m (përkatësisht për brigje të pjerrëta e të sheshta) dhe çdo veprimtari e zhvilluar përcaktohet nga organet e administrimit a menaxhimit të burimeve ujore.

Sistemet e kullimit që janë pronë shtetërore mund të kalojnë në përdorim apo në pronësi të një federate, organizate ose bordi pa ndryshuar destinacionin vetëm me vendim të Këshillit të Ministrave (Neni 9). Sipas strategjisë të decentralizimit¹³⁹ dhe ligjit për organizimin dhe funksionimin e pushtetit vendor (draft) sistemet dytësore dhe tretësore të ujitjes dhe kullimit i kalojnë në administrim bashkive si funksion i vetë.

Ligji nr. 9115, datë 24.7.2003, “Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura”, i ndryshuar, përcakton rregullat e trajtimit mjedisor të ujërave të ndotura, duke përfshirë ujërat e ndotura urbane, ujërat e ndotura industriale, ujërat nga kullimi i tokave bujqësore dhe ujërat e ndotura të çdo lloji. Sipas VKM nr. 671, datë 29.07.2015, distancat minimale të mbrojtjes nga impiantet për trajtimin e ujërave të zeza janë 200 m për kapacitet më pak se 5,000 banorë dhe 1,000 m për kapacitet 1,000-50,000 banorë.

1.7.3 Tokat Bujqësore

Legjislacioni në fuqi dhe Ligji nr. 9244, datë 17.06.2004, “Për mbrojtjen e tokës bujqësore”, i ndryshuar, përcaktojnë mbrojtjen nga ndërtimet, mbrojtjen e shtretërve dhe brigjeve të lumenjve për parandalimin e erozionit si dhe zbatimin e një praktike të mirë bujqësore. Sipas këtij ligji, kthimi i tokës bujqësore në tokë urbane mund të propozohet vetëm përmes një dokumenti planifikimi, në përputhje me legjislacionin e planifikimit. Ndërtimi në tokë bujqësore është i ndaluar përveç ndërtimeve të përkohshme, të cilat nuk janë të lidhura në mënyrë të qëndrueshme dhe të përhershme me tokën dhe që janë të nevojshme për ushtrimin e aktivitetit bujqësor dhe blegtoral, të cilësuar në Vendimin e KM nr. 283, datë 1.4.2015, “Për përcaktimin e tipave, rregullave, kritereve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore”. Në të gjitha kategoritë e bonitetit miratimi i kalimit të sipërfaqes për ndërtim bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave ose ligj, në vartësi të bonitetit dhe sipërfaqes së propozuar për konvertim, dhe në asnjë rast nuk lejohet ndryshimi i destinacionit të objektit ndërtimor.

Po ashtu, Ligji nr. 8752 datë 26.03.2001, “Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës” i ndryshuar, cilëson që në tokat bujqësore mundësohet kalimi në sipërfaqe për ndërtime me vendim të Këshillit të Ministrave, vetëm për rastet e domosdoshme si infrastrukturë (rrugore, hekurudhore, ajrore, detare), hidrocentrale, varreza si dhe raste të tjera të cituara tek neni 11/1. Shtesa e sipërfaqes nuk mund të jetë më e madhe se 3 ha dhe kërkesa për shtesë bëhet vetëm një herë. Kalimi i tokës bujqësore (boniteti V deri në X) në kategori të tokës urbane (truall) bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe deri në 30 ha dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 30 ha. Nga ana tjetër, kalimi i tokave bujqësore në kategori të burimeve të tjera, si pyll, tokë pyjore, kullotë dhe livadh, si dhe anasjelltas bëhet me miratimin e përbashkët të ministrave përkatës, që i administrojnë këto burime për sipërfaqe deri në 1 ha dhe me miratimin e Këshillit të Ministrave për sipërfaqe mbi 1 ha.

1.7.4 Pyjet, drufrutorët dhe kullotat

Përcaktuar në Ligjin nr. 9385, datë 4.5.2005, “Për pyjet dhe shërbimin pyjor”, i ndryshuar, “Toka pyjore” janë sipërfaqe toke me drurë, shkurre e bimësi tjetër jopyjore, me shkallë mbulimi nga 5 deri në 30%, së bashku me sipërfaqet e tjera që sigurojnë funksionet e pyllit. Bashkia e Fierit ka 52.2 km² toka pyjore¹⁴⁰ me pronësi publike dhe private. Fondi pyjor publik zotërohet e administrohet nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit Pyjor dhe organet e qeverisjes vendore. Pjesë të këtij fondi pyjor kombëtar, mund të kërkojnë nga subjekte juridike ose fizike apo nga organet e qeverisjes vendore, për t’u kthyer në truall për destinacione specifike të parashikuara në ligjin e mësipërm: me miratim të ministrit për sipërfaqe deri në 1 ha; me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe nga 1 deri në 100 ha; dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 100 ha. Pjesë të fondit pyjor kombëtar kthehen në kategorinë e burimit të tokës bujqësore, sipas përcaktimeve të Ligjit nr. 8752, datë 26.3.2001, “Për krijimin dhe funksionet e strukturave për

administrimin dhe mbrojtjen e tokës” i ndryshuar, vetëm për mbjelljen e këtyre sipërfaqeve me kultura të drurëve, të cilët janë pjesë e programeve dhe të politikave prioritare shtetërore afatgjate.

Për të ndryshuar vëllimin e tokës pyjore nevojitet miratimi i organeve të shërbimit pyjor. Kalimi i burimit të tokës së pafrytshme, që është në pronësi private apo të organeve të qeverisjes vendore, bëhet me kërkesë të pronarit apo organit të qeverisjes vendore dhe miratohet nga ministri përkatës.

Në bazë të Ligjit nr. 7929, datë 11.05.1995, “Për mbrojtjen e drufrutoreve”, pemët frutore, vreshtat, agrumet dhe ullishtat, pavarësisht llojit të pronësisë, janë pasuri kombëtare dhe mbrohen me ligj nga shteti. Pasuria shtetërore drufrutore e ish-ndërmarrjeve bujqësore i është dhënë në administrim organeve të pushtetit vendor me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 473, datë 14.10.1999.

Fondi kullor i përbërë nga kullotat dhe livadhet në pronësi publike dhe private është burim natyror dhe pjesë e pasurisë kombëtare. Ai mbrohet, administrohet dhe përdoret sipas kërkesave të Ligjit nr. 9693, datë 19.3.2007, “Për fondin kullor”, i ndryshuar, e të akteve nënligjore të dala në zbatim të tij. Heqja e një kullote apo livadhi nga fondi kullor ose ndryshimi i destinacionit për një sipërfaqe kullote bëhet me miratimin e ministrit për sipërfaqe deri në 1 ha dhe me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe mbi 1 ha.

1.7.5 Hidrokarburet dhe Gazsjellësi

Uzina e Plehrave Azotike ka qenë në funksionim deri në 1993 dhe përbëhet nga uzina e plehut, ureja e vjetër dhe ureja e re. Me një sipërfaqe prej 22.27 ha zona ka vetëm 0.52 ha të kontaminuar me arsenik dhe 4.05 ha të privatizuar¹⁴¹. Hapësira e mbetur është në pronësi publike dhe e hapur për investime të mëtejshme. Sipas VKM nr. 671, datë 29.07.2015, objektet industriale, ato të prodhimit, transmetimit e shpërndarjes së energjisë elektrike, përveçse kur është përcaktuar ndryshe në legjislacionin e posaçëm, kanë një gjerësi minimale të zonës mbrojtëse sanitare prej 50 m përgjatë gjithë vijës kufizuese të saj dhe një distancë minimale të mbrojtjes prej 200 m. Këto vlera rriten sipas llojit të objektit e teknologjisë së përdorur, si dhe shkallës së ndotjes së zonës industriale gjatë projektimit të saj.

Brenda territorit të Bashkisë së Fierit ka rreth 2.4 km² hapësirë naftënxjerrëse të zonës naftëmbajtëse të Patos-Marinzës, pozicionuar pranë fshatrave Kallm i Madh dhe Kallm Maliqaj. Të gjitha depozitimet e hidrokarbureve që ekzistojnë në gjendjen e tyre natyrore në shtresë janë pronë ekskluzive të shtetit shqiptar, i cili përfaqësohet nga ministria përkatëse. Në bazë të kushteve të specifikuara në rregulloret e hartuara në përputhje me Ligjin nr. 7746, datë 28.7.1993, “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)”, i ndryshuar, një kontraktori mund t’i jepet e drejta për të hyrë dhe përdorur tokë publike ose private për të kryer operacione hidrokarburesh nën marrëveshjen e hidrokarbureve, ku kontraktori është palë.

Me vendim të KKT nr. 1, datë 04.07.2013 është miratuar Plani Kombëtar Sektorial për Gazsjellësin Trans-Adriatik (Projekti TAP), i cili kushtëzon të gjitha autoritetet planifikuese që ta marrin në konsideratë planin sektorial në hartimin e instrumenteve të planifikimit. Shoqëria Trans-Adriatik Pipeline AG do të ndërtojë një segment tubacioni rreth 24 km në të cilin ushtrohen tre zona sigurie. Në zonën e parë A prej 8 m (4m në çdo anë) nuk do lejohet asnjë ndërtesë, as plugim i thellë dhe as pemë. Në zonën e dytë B prej 40 m (20 m në çdo anë) nuk do lejohen ndërtesa banimi. Në zonën e tretë C prej 400 m (200 m në çdo anë) do të jenë në konsideratë të veçantë të autoriteteve të planifikimit ku në bazë të standardeve të sigurisë për sistemin e gazit natyror me

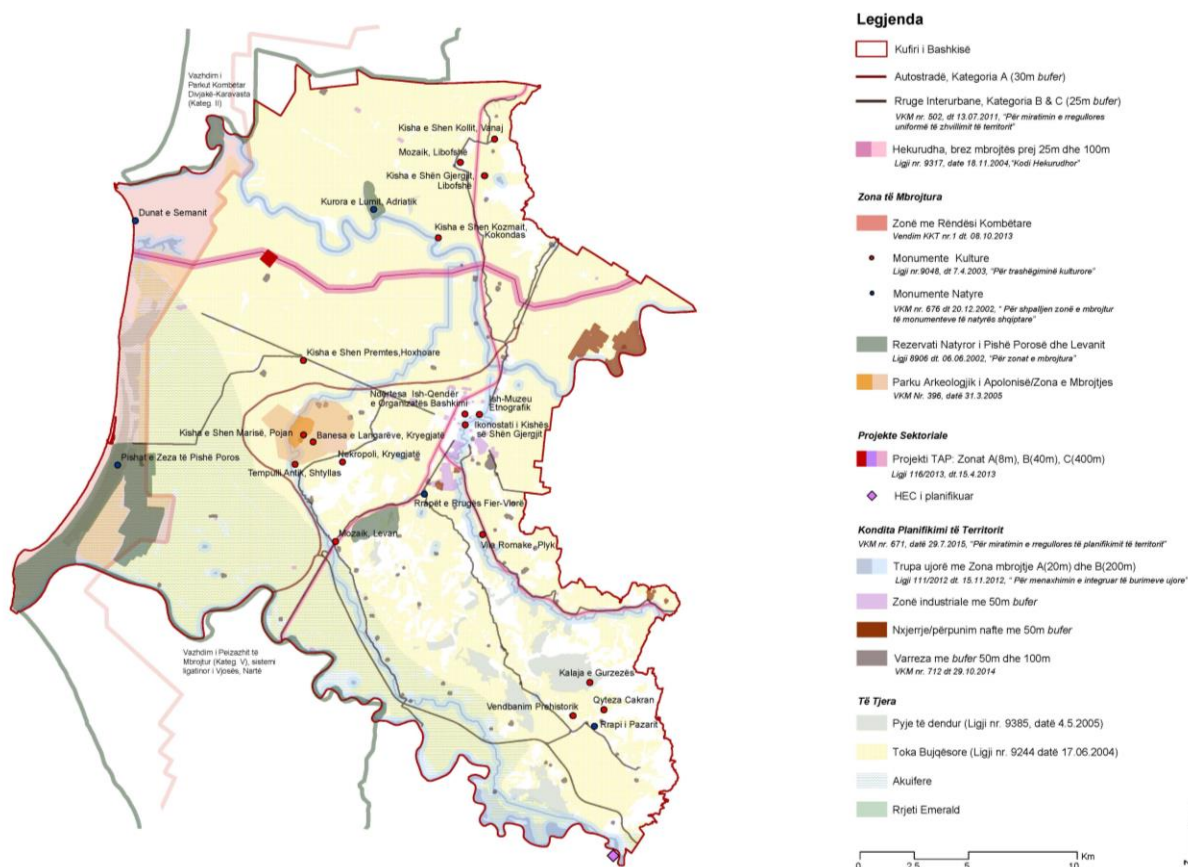
trysni të lartë mund të kufizojnë numrin e ndërtesave në zonën e sigurisë.¹⁴² Gjithashtu, pranë fshatit të Semanit është planifikuar një stacion pompimi me sipërfaqe rreth 40 ha.

Krahas vënies në përdorim të një sasive të pronave shtetërore, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 803, datë 30.9.2015, në territorin administrativ të Bashkisë Fier do të vendosen në dispozicion të përhershëm të Shoqërisë TAP AG: 14,566 m² tokë bujqësore (arë), 8,646 m² sipërfaqe kanal, dhe 11,819 m² rrugë automobilistike sipas hartës të shtrirjes së projektit.

1.7.6 Të tjera

- Sipas VKM nr. 671, datë 29.07.2015, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”, “objektet industriale, ato të prodhimit, transmetimit e shpërndarjes së energjisë elektrike, përveçse kur është përcaktuar ndryshe në legjislacionin e posaçëm, apo për funksionimin e sigurt të objektit që ndërtohet, gjerësia minimale e zonës mbrojtëse sanitare përgjatë gjithë vijës kufizuese të saj është 50 m dhe distanca minimale e mbrojtjes është 200 m. Këto vlera rriten sipas llojit të objektit e teknologjisë së përdorur, si dhe shkallës së ndotjes së zonës industriale gjatë projektimit të saj.”
- Kullat e telekomunikacionit që janë të larta mbi 25 metra nuk lejohen të ndërtohen e të vendosen brenda zonave të përcaktuara si zona banimi. Distanca e tyre minimale nga kufizimi i pronës më të afërt të ndërtuar është 30 metra.
- Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 712, datë 29.10.2014 “Për miratimin e rregullores teknike për projektimin dhe ndërtimin e varrezave në territorin e republikës së Shqipërisë”, territori i varrezës duhet të kufizohet nga zonat e banuara, nëpërmjet zonës së rezervuar. Në të mund të parashikohet vetëm mbjella e drurëve dhe gjelbërimit, ndërtimi i parkimeve, ose i objekteve në shërbim të varrezave. Për qendrat e banuara, me popullsi > 10,000 banorë, zona e rezervuar duhet të jetë jo më e vogël se 100 m linear, për qendrat e banuara me popullsi < 10,000 banorë, zona e rezervuar duhet të jetë jo më e vogël se 50m linear.

Figura 65. Zonat e rëndësisë kombëtare dhe kufizimet ligjore të territorit në Bashkinë Fier

Burimi: Përpunuar nga Bashkia Fier dhe Co-PLAN në bazë të ligjeve përkatëse

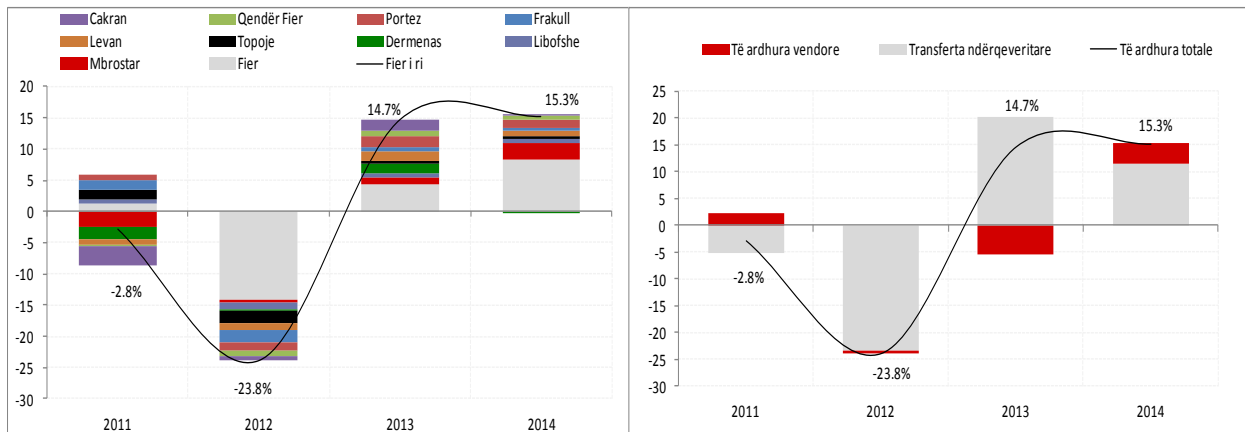
1.8 Financat vendore

Për të kuptuar ecurinë e financave vendore në Bashkinë e re Fier u përdorën të dhëna nga Sistemi i Informacionit të Menaxhimit Financiar i Qeverisë (Sistemi i Thesarit) pranë Ministrisë së Financave për periudhën 2010-2014. Përdorimi i këtij burimi justifikohet me faktin se arrihen të sigurohen seri kohore për një periudhë pesë vjeçare për të gjitha njësitë e qeverisjes vendore përbërëse të Bashkisë së re Fier. Të dhënat financiare të disponueshme në nivel njësie administrative në monedhë vendase, për efekte analize, u konsoliduan në nivel bashkie.

Performanca e të ardhurave totale të Bashkisë së re Fier rezulton të ketë ndjekur një prirje përmirësuese duke filluar prej vitit 2013. Burimet financiare totale (transferrat ndërqeveritare¹⁴³ dhe nga burimet e veta vendore¹⁴⁴) në dispozicion të Bashkisë së re të Fierit janë luhatur në nivelin 1.5-2.1 miliard lekë në vit gjatë periudhës 2010-2014. Në vitin 2014, të ardhurat totale shënuan nivelin e 2.0 miliard lekëve, në rritje me rreth 15.3% krahasuar me një vit më parë. Në linja të përgjithshme, përcaktues në performancën financiare të Bashkisë Fier rezultojnë të jenë të ardhurat nga transferrat ndërqeveritare. Ato përfaqësuan mesatarisht në pesë vitet në analizë rreth 75.5% të të ardhurave totale. Të ardhurat vendore kanë përfaqësuar mesatarisht rreth 24.5% ndaj totalit të të ardhurave të Bashkisë së re Fier gjatë periudhës së konsideruar. Në terma kontributesh, të ardhurat ndërqeveritare dhe ato vendore kontribuan përkatësisht me rreth 11.4 dhe 3.8 pikë

përqindjeje në normën e rritjes së të ardhurave totale për vitin 2014. Kontribuuesi kryesor në ecurinë e përgjithshme të të ardhurave është njësia Fier e cila përfaqësoi mesatarisht 51.2% ndaj totalit të të ardhurave në pesë vitet e analizës. Ndërkohë kontributet e ardhura prej njësive të tjera kanë qenë mesatarisht të njëjta. Kështu, në vitin 2013 rritja vjetore e të ardhurave totale u mbështet nga ecuria pozitive e të ardhurave të gjeneruara nga njësitë administrative Portëz, Cakran, Dërmenas dhe Levan. Njësia administrative Mbrostar vlerësohet të ketë kontribuar ndjeshëm në përmirësimin e performancës në të ardhurat totale për vitin 2014 (krahas Bashkisë Fier).

Figura 66. Kontributi i njësive administrative në ecurinë e të ardhurave totale (gr. majtas, në pikë përqindjeje); Kontributi sipas burimit në të ardhurat totale (gr. djathtas, në pikë përqindjeje).

Burimi: Ministria e Financave dhe përpunimi Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

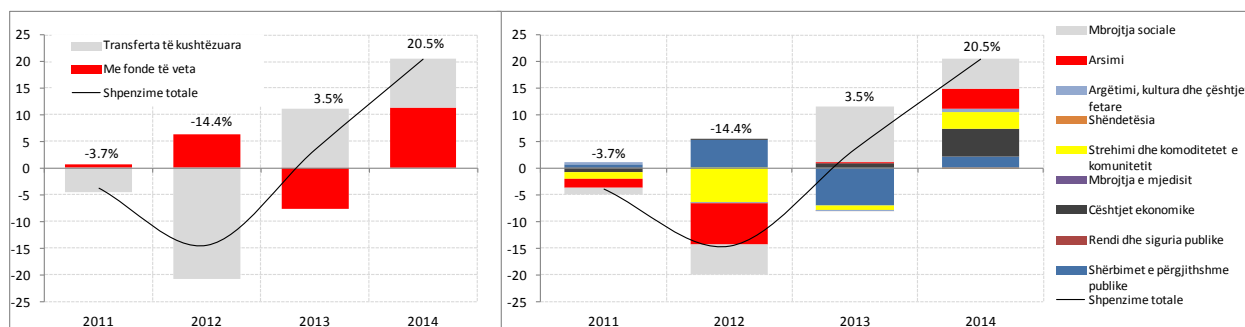
Të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare të Bashkisë Fier rezultojnë të jenë element dominues dhe përcaktues në strukturën dhe performancën e të ardhurave totale. Pëseja e tyre ndaj totalit të të ardhurave ka ruajtur pothuajse të njëjtin nivel në pesë vitet në analizë (përfshirë vitin 2012) duke sugjeruar për një varësi të lartë financiare nga transfertat ndërqeveritare. Për pasojë, planifikimi i investimeve kapitale rezultojnë të jetë subjekt dhe i kushtëzuar pothuajse tërësisht nga vendimet e qeverisë qendrore. Mesatarisht, të ardhurat ndërqeveritare kanë përfaqësuar rreth 75.5% të totalit të të ardhurave gjatë viteve 2010-2014. Niveli i të ardhurave ndërqeveritare rezultoi të jetë rreth 1.6 miliard lekë në vitin 2014, në rritje me rreth 15.3% krahasuar me një vit më parë. Sipas elementëve përbërës së të ardhurave shtetërore ose ndërqeveritare, peshën kryesore e zënë të ardhurat nga transfertat e kushtëzuara¹⁴⁵ (mesatarja e 5 viteve është 67.8%), peshën e së cilës ndaj totalit të të ardhurave ndërqeveritare rezultojnë të ketë pësuar rënie të lehtë përgjatë 5 viteve në analizë. Mesatarisht në pesë vitet e fundit, 80.5% e transfertës së kushtëzuar vjen nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në trajtën e transfertës për buxhetet familjare dhe individët në nevojë. Të ardhurat nga transfertat e pakushtëzuara përfaqësuan mesatarisht rreth 27.4% të të ardhurave ndërqeveritare gjatë pesë viteve në analizë. Të ardhurat nga taksat e ndara rezultojnë në një nivel më të ulët ndaj totalit të të ardhurave ndërqeveritare krahasuar me nivelin e transfertës së kushtëzuar dhe asaj të pakushtëzuar. Deri në vitin 2012, të ardhurat nga taksat e ndara kanë rritur peshën e tyre ndërkohë që në dy vitet në vijim peshën e tyre ndaj totalit është reduktuar në mënyrë progresive.

Pavarësia financiare e Bashkisë Fier, matur si raport i të ardhurave vendore ndaj të ardhurave totale, rezultojnë të ketë ruajtur pothuajse të njëjtin nivel (përfshirë vitin 2012) përgjatë pesë viteve të marra në konsideratë. Raporti i të ardhurave vendore ndaj të ardhurave totale përgjatë kësaj

periudhe qëndron pranë nivelit mesatar prej 24.5%. Në terma të përgjithshëm, te niveli i të ardhurave vendore përcaktohet në masën më madhe nga performanca e taksave dhe tatimeve vendore. Kontribut më të vogël në të ardhurat vendore kanë tarifrat dhe të ardhurat nga asetet shtetërore. Pas një zgjerimi me rreth 10.6% në vitin 2011, të ardhurat vendore shënuan rënie me rreth 2.4% në vitin 2012 si pasojë e një performace të dobët nga tarifrat vendore. Ngushtimi i të ardhurave vendore vijoi dhe u thellua më tej në vitin 2013 ku performancës negative në tarifrat vendore iu bashkëngjiti rënia e të ardhurave nga taksat dhe tatimet vendore dhe të ardhurat nga asetet shtetërore. Të tre këta elementë përcaktuan ngushtimin e të ardhurave vendore në vitin 2013 me rreth 17.4% në terma vjetorë. Viti 2014 rezultoi me zhvillime pozitive në terma të të ardhurave vendore, të cilat shënuan rritje me rreth 17.0% në terma vjetorë nën kontributin pozitiv të tre kategorive kryesore përbërëse. Të ardhurat nga taksat dhe tatimet vendore u rritën në terma vjetorë me 7.5%, nën kontributin pozitiv dhe në rritje të të ardhurave nga *tatimi mbi tokën bujqësore* dhe *mbi ndërtesat*. Rritja e të ardhurave nga *tarifa e pastrimit dhe higjienës* në vitin 2014 kontribuoi pozitivisht në ecurinë e përgjithshme të të ardhurave nga tarifrat vendore dhe të ardhurat vendore në total. Elementi i dytë më i rëndësishëm për nga pesha në totalin e të ardhurave vendore, *ardhurat nga asetet vendore*, shënoi rritje me rreth 16.5% në terma vjetorë (si pasojë e rritjes së të ardhurave nga *të ardhura dytësore dhe pagesa shërbimesh dhe të ardhura nga qiratë për troje*).

Shpenzimet totale të kryera nga Bashkia e re e Fierit përgjatë pesë viteve të konsideruara në këtë analizë rezultojnë të jenë luhatur në shumën 1.8-2.8 miliard lekë. Pas ngushtimit me rreth 3.7 dhe 14.5% në terma vjetorë përgjatë viteve 2011 dhe 2012, shpenzimet e kryera nga Bashkia Fier ndoqën një prirje rritëse në dy vitet në vijim. Kështu, shpenzimet totale shënuan vlerën 2.1 miliardë lekë në vitin 2014, në rritje me rreth 20.5% krahasuar me një vit më parë. Shpenzimet e totale të realizuara nga Bashkia e re Fier vlerësohet që nga viti në vit të jenë financuar me pesha të alternuara si nga transfertat e kushtëzuara nga ministritë e linjës ashtu si dhe nga burimet e veta. Për vitin 2014, shpenzimet e realizuara me fonde të veta rezultuan përcaktuesi kryesor i kahut të zhvillimeve në ecurinë e përgjithshme të shpenzimeve totale për vitin 2014¹⁴⁶.

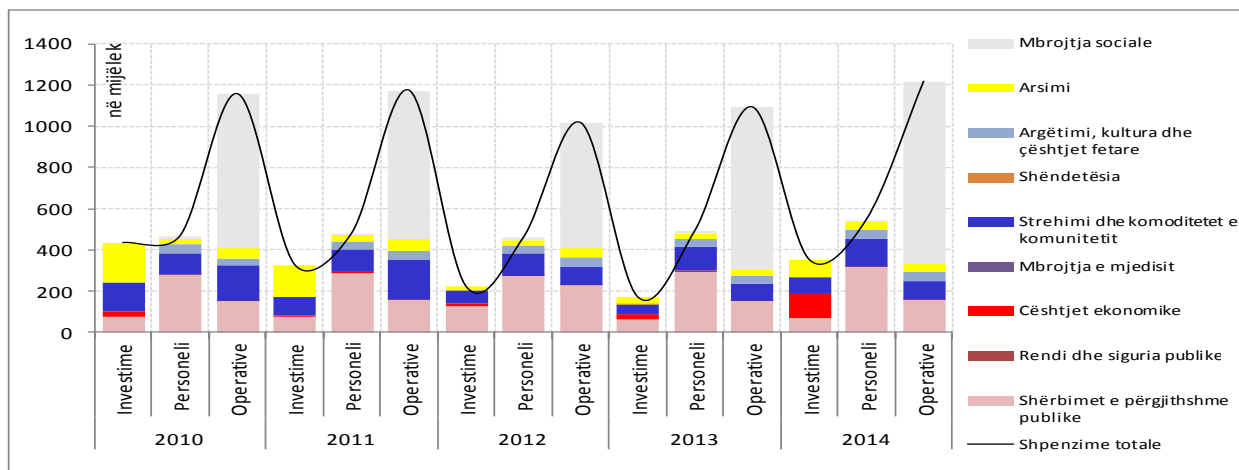
Figura 67. Kontributi sipas burimeve në shpenzime totale (në pikë përqindjeje, gr. majtas); Kontributi sipas programeve në shpenzimet totale (në pikë përqindjeje, gr. majtas).

Burimi: Ministria e Financave dhe përpunimi Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Në ndarjen e shpenzimeve sipas funksioneve, qëllimit të përdorimit të fondeve në dispozicion apo programeve buxhetore¹⁴⁷, struktura e shpenzimeve të Bashkisë Fier rezulton të dominohet nga shpenzimet për funksionet e “*mbrojtjes sociale*”, “*shërbimet e përgjithshme publike*” dhe “*strehimi dhe komoditeti i komunitetit*”.

Figura 68. Shpenzimet totale dhe sipas përdorimit dhe funksioneve

Burimi: Ministria e Financave, përpunimi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Sipas qëllimit të përdorimit të burimeve financiare, shpenzimet e kryera nga Bashkia e re Fier gjatë periudhës në analizë përfaqësohen në masën më të madhe nga ato operative dhe të personelit. Zakonisht, këto dy kategori paraqesin elasticitet të ulët ndaj kufizimeve të mundshme buxhetore. Pra, në raste shkurtimesh të buxhetit, përgjithësisht janë shpenzimet kapitale ato që preken më shumë. Sipas njësive të qeverisjes vendore përbërëse, Bashkia Fier paraqet nivelin më të lartë të shpenzimeve në secilën prej kategorive të shpenzimeve të konsideruara (investime dhe operative).

Në ndarjen sipas programeve, “mbrojtja sociale” rezulton programi në të cilin përthithet një pjesë e konsiderueshme e fondeve në dispozicion të Bashkisë së re Fier (mesatarja e pesë viteve të konsideruara është 39.6% ndaj totalit të shpenzimeve të kryera). Pas rënies vjetore në vitet 2011 dhe 2012, shpenzimet e destinuar për përmbushjen e këtij funksioni ndoqën një prirje rritëse në dy vitet në vijim. Kështu, shpenzimet për mbrojtjen sociale për vitin 2014 rezultuan në rreth 896.2 milion lekë, në rritje me rreth 12.2% në terma vjetorë. Totali i fondeve të destinuar për mbrojtjen sociale (kryesisht ndihmë ekonomike dhe pagesa për personat me aftësi të kufizuara) vijnë nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në trajtën e transfertës së kushtëzuar. Shpenzimet për këtë program janë kryesisht në trajtën e transfertave ndaj familjeve dhe individëve dhe të personelit për funksionimin e qendrave të shërbimeve sociale.

Programi i dytë me peshën më të madhe në shpenzime përfaqësohet nga “shërbime të përgjithshme publike”. Mesatarisht, përgjatë periudhës 2010-2014 në këtë program u caktuan rreth 28.8% e shpenzimeve totale, ku maksimumi u arrit në vitin 2012 me rreth 37.2% ndaj totalit. Në vitin 2014, shpenzimet për këtë program rezultuan rreth 549.4 milionë lek (pesha ndaj totalit 26.0%), në rritje me rreth 7.2% krahasuar me një vit më parë. Brenda këtij programi, shpenzimet për administratën e bashkisë dhe institucioneve të varësisë “planifikim, menaxhim dhe administrim” zënë peshën kryesore ndër vitet e konsideruar. Mbi 96% e fondeve të shpenzuara në këtë program buxhetor erdhën nga fondet e veta të Bashkisë së re Fier dhe u shpenzuan kryesisht për paga dhe shpenzime të tjera operative.

Shpenzimet e kryera për programin “Strehim dhe komoditet i komunitetit” ndaj totalit të shpenzimeve të kryera, rezulton të ketë ndjekur një trajektore rënëse përgjatë viteve konsideruara.

Nga rreth 20.2% në vitin 2010, pesha që zuri kjo kategori shpenzimesh ndaj totalit rezultoi në nivelin 14.3% në vitin e fundit. Për vitin 2014, shpenzimet për strehim dhe komoditet të komunitetit rezultuan rreth 301.5 milionë lekë, në rritje me rreth 23.1% në terma vjetorë. Gjatë kësaj periudhe, 91% e shpenzimeve në këtë program u realizua me fonde të bashkisë të cilat në masën më të madhe u përdorën për shpenzime operative dhe personeli.

Programi buxhetor i “arsimit” zuri mesatarisht 8.6% të shpenzimeve totale të realizuara nga Bashkia e re Fier gjatë viteve 2010-2013. Në vlerë, shpenzimet për arsimin rezultuan rreth 153.7 milionë lekë në vitin 2014, rreth 75.4% herë më të larta krahasuar me një vit më parë, kryesisht si pasojë e rritjes së transfertave të kushtëzuara nga qeveria qendrore. Në këtë program buxhetor, 46.1% e shpenzimeve u financua nga burimet e veta të bashkisë ndërsa 53.9% me anë të transfertës së kushtëzuar. Fondet e veta të Bashkisë Fier për vitin 2014 u përdorën kryesisht për mbulimin e shpenzimeve të personelit dhe ato operative. Fondet në trajtën e transfertës së kushtëzuar nga Ministria e Arsimit dhe Sportit u përdorën në masën më të madhe për investime kapitale.

Në Bashkinë e re Fier, rreth 4.3% e shpenzimeve totale kanalizohet në programin e “argëtimit, kulturës dhe çështjeve fetare”. Në vitin 2014 u shpenzuan rreth 89.8 milionë lekë në këtë program, në rritje me 13.7% krahasuar me vitin e mëparshëm. Ky program u financua tërësisht me burime të veta të bashkisë së re Fier dhe shërbeu në masën më të madhe në financimin e shpenzimeve të personelit dhe ato operative. Investimet kapitale për këtë program shënuan një vlerë minimale në vitin 2014.

Përfundime

Në përgjithësi, autonomia financiare e Bashkisë së re Fier rezulton të jetë e ulët bazuar në të dhënat financiare për pesëvjeçarin 2010-2014. Burimet financiare orientohen më së shumti në mbulimin e shpenzimeve operative dhe pagave. Në këtë kontekst, përmirësimi i performancës në kahun e të ardhurave dhe shfrytëzimi më efikas i aseteve në dispozicion do të përmirësonte performancën financiare të Bashkisë. Nga ana tjetër, nevojitet një lloj ekonomizimi në përdorimin e burimeve financiare në dispozicion duke prioritetuar investimet me ndikim të madh në jetën e komunitetit dhe territorit nën administrim dhe ulur nivelin e shpenzimeve operative.

1.9 Qeverisja dhe përgjegjësia sociale

Më 29 korrik 2015, Këshilli i Ministrave miratoi Strategjinë Ndërsektoriale për Decentralizim dhe Qeverisje Vendore. Në këtë strategji prezantohet vizioni i Qeverisë Shqiptare për fuqizimin e demokracisë dhe avancimin e procesit të decentralizimit në përputhje me vizionin dhe objektivat e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim dhe standardet e Bashkimit Evropian (BE). Me tregues krahasimisht të ulët të decentralizimit fiskal në rajon (me vetëm 2.2% të PPB-së¹⁴⁸), dhe efikasitet, cilësi dhe standarde të dobëta në ofrim shërbimesh, kjo strategji, e parë në mënyrë holistike bashkë me reformën administrative territoriale dhe Ligjin e ri organik “Për Vetëqeverisjen Vendore”¹⁴⁹, shihet si një hap përpara për qeverisjen vendore.

Një risi thelbësore e ligjit të ri organik për vetëqeverisjen vendore është prezantimi i parimit të decentralizimit asimetrik bazuar në parimin e *subsidiaritetit*. Bashkitë me kapacitete njerëzore dhe financiare të përshtatshme kanë mundësi të kërkojnë decentralizimin e kompetencave të caktuara.

Më specifikisht, kjo strategji parashtron katër objektiva strategjike:

- 1) Përmirësimin e efikasitetit të përgjithshme të strukturave të qeverisë vendore – konsolidimi financiar dhe administrative i 61 bashkive pas adoptimit të ligjit të ri për ndarjen administrative territoriale; dhe mbështetje infrastrukturore dhe institucionale për 12 qarqet dhe 61 bashkitë e reja pas zgjedhjeve vendore të vitit 2015.
- 2) Fuqizimi i financave vendore dhe rritja e autonomisë fiskale – që synon reformimin e sistemit të të ardhurave vendore dhe përmirësimin e menaxhimit të financave vendore.
- 3) Mundësimi i zhvillimit të qëndrueshëm lokal;
- 4) Fuqizimi i qeverisjes së mirë në nivel vendor.

Pas miratimit të Ligjit nr. 115/2014, datë 31.07.2014 “Mbi ndarjen administrative-territoriale të njësisive të qeverisjes vendore në Republikën e Shqipërisë”, qeverisja vendore në Shqipëri është organizuar në dy nivele, ku *bashkia*, njësi bazë, përbën nivelin e parë të qeverisë, ndërsa *qarku* përbën nivelin e dytë. Në ndryshim nga 373 bashkitë e komunat përpara ndarjes territoriale, aktualisht ka 61 bashki, të cilat përbëhen nga njësi administrative, të organizuara në qytete dhe fshatra. Ndarja në qarqe (12) mbetet në fuqi, ku çdo qark ka mesatarisht 5 bashki. Ndërsa funksionet dhe përgjegjësitë e bashkive janë rishikuar në kuadër të Strategjisë Ndërsektoriale të Decentralizimit dhe Qeverisjes Vendore, roli i qarkut mbetet ende i paqartë.

1.9.1 Vështirësitë e Qeverisjes Vendore

Sfidat me të cilat përballen sot 61 bashkitë e krijuara nga ndarja e re administrative-territoriale janë njëherësh të trashëguara, por dhe të lidhura ngushtësisht me reformën territoriale¹⁵⁰, (konsolidim nga 373 në 61 NjQV¹⁵¹). Bashkia e Fierit, ashtu siç është përmendur edhe në hyrje të dokumentit, është 50 herë më e madhe në krahasim me shtrirjen e saj përpara reformës. Nisur nga burimet në dispozicion dhe konteksti, disa nga vështirësitë më të mëdha të Bashkisë Fier mund të përmbledhen si më poshtë:

Territore të reja më të mëdha për planifikim, menaxhim dhe për administrim shërbimesh. Me zgjerimin e territorit dhe me rritjen e numrit të popullsisë brenda territorit të saj, Bashkisë së Fierit do t'i duhet të ofrojë shërbime për një popullsi rreth 2 herë më të madhe se më parë. Në këto kushte, bashkia përballlet me nevojën për planifikim urban e rural, shtimin e kërkesës për ofrim shërbimesh, rritjen e rrezes së ofrimit të tyre si dhe diversifikimin e llojit të shërbimeve të ofruara për shkak të karakterit urban dhe rural dhe zgjerimit të kompetencave (pyjet, kullotat, rrjeti dytësor i kullimit e vaditjes, etj.).

Ndryshim, ose diversifikim i prioriteteve të zhvillimit. Në kushtet e një territori të ri, me njësi administrative të ndryshme për nga pikëpamja sociale dhe ekonomike, rishikimi i prioriteteve të zhvillimit ekonomik vendor është një hap urgjent për t'u ndërmarrë. Do të duhet që vizioni, objektivat, programet, projektet prioritare dhe të gjitha dokumentet e lidhura me zhvillimin (përdorimi i tokës, planit të infrastrukturës, rregulloret, etj.) të formulohen dhe të reflektojnë qartësisht karakteristikat e territorit të ri të Bashkisë Fier.

Mungesë kapacitetesh institucionale, përfshirë këtu administratën vendore, për të garantuar kryerjen e proceseve në mënyrë efektive dhe efikase. Cilësia dhe aftësimi i burimeve njerëzore të bashkisë mbetet sfidë, sidomos në kushtet kur stafi, veçanërisht ai teknik, do të duhet të kryejë procese të një natyre të diversifikuar dhe shkalle më të gjerë. Me një territor më të madh për të

administruar, stafi duhet të aftësohet për të bashkërenduar veprimet për dhjetë njësitë përbërëse të bashkisë. Mbështetja teknike dhe ngritja e kapaciteteve e deritanishme shpesh ka rezultuar me humbje për shkak të ndryshimit të stafit sipas ndryshimit politik në bashki. Funksionet dhe përgjegjësitë (ekzistuese e të reja) që i kalojnë bashkive në kuadër të strategjisë së decentralizimit dhe ligjit organik parashtrajnë nevojën për ngritje të kapaciteteve institucionale me fokus në: administrimin e shërbimit përkatës, menaxhimin e financave publike, statistikë, planifikim strategjik, shkrim dhe menaxhim projekti, qeverisje territoriale, etj. Trajtimi i kësaj sfide shihet si e lidhur veçanërisht me arritjen e përmirësimit të efikasitetit të përgjithshme të strukturës së Bashkisë Fier.

- *Autonomia fiskale*: Zgjerimi i portofolit të kompetencave dhe përgjegjësi të bashkisë shoqërohet me sfidën e burimeve të pamjaftueshme. Mes transfertave të pakushtëzuara, të rezultuara si të ulëta, të paqëndrueshme dhe vazhdimisht në rënie me 2.998 lekë/frymë në Bashkinë Fier për vitin 2014 (përpara reformës)¹⁵², dhe të ardhurave të veta të bashkisë, do të duhet të përmbushen funksionet e veta dhe ato të përbashkëta. Kjo sfidë nënvizon dhe nevojën për të përmirësuar aftësinë për mbledhjen e të ardhurave, veçanërisht nga taksat dhe tarifatat, si p.sh., taksa e pronës, tarifa e pastrim-gjelbërimit, etj.

- *Sfida Mjedisore*: Mungesa e një inventari të hollësishëm të territoreve dhe pikave burimore (brenda territorit të saj) me rrezik ndotjeje për tokën bujqësore, ajrin, akuiferet, etj., dhe për pasojë dhe mungesa e projekteve parandaluese dhe rehabilituese. Përtej këtyre elementëve, do të duhet që njëkohësisht bashkia të bashkëpunojë me bashkitë e tjera dhe me institucionet qendrore të mjedisit dhe të burimeve natyrore për mbrojtjen e tyre nga ndotja e shkaktuar përtej kufijve të saj.

Vështirësi të tjera të Bashkisë Fier përfshijnë: *paqartësi për sa i takon funksioneve dhe kompetencave të përbashkëta*, pamundësi për t'u përfaqësuar nga një shoqatë bashkëshe e legjitimuar dhe pranuar nga të gjitha forcat politike në procese konsultimi dhe dialogu në nivel qeverisje vendore, dhe sigurimi i përfaqësimit të popullsisë në procese të planifikimit dhe buxhetimit me pjesëmarrje (por jo vetëm).

1.9.2 Perceptimet qytetare në lidhje me qeverisjen e tyre vendore dhe përgjegjësia sociale

Bashkia e Fierit ka më shumë se 20 OJF të angazhuara në punë me komunitetin Rom, anti-trafikimin, turizmin, bujqësinë, artet, mjedisin, gratë, fëmijët, të rinjtë, dhe zhvillimin e biznesit. OJF-të janë duke luajtur një rol të madh në promovimin e ndryshimeve demokratike, të drejtave të njeriut, kulturës dhe rritjes së qytetit¹⁵³.

Nisur nga studimet, rezultojnë që lidhja shoqëri civile-institucione të tjera që operojnë në Bashki duket të jetë e mirë. Megjithatë, sfida si mungesa e financimit nga pushteti vendor, ngritja e kapaciteteve të vetë OSHC-ve¹⁵⁴ dhe nevoja për asistencë teknike janë po aq pranishme¹⁵⁵ dhe në këto organizata.

Krahas përfaqësimit përmes aktiviteteve të OSHC-ve, pjesëmarrja dhe përfaqësimi i qytetarëve në Bashkinë Fier sigurohet përmes mekanizmave të mbështetur në kuadër të projekteve nga agjenci donatore. Një prej këtyre rasteve është Forumi për Bashkërendimin e Planit i cili është detyrim një ligjor sipas rregullores së planifikimit të territorit, miratuar në vitin 2015 me VKM nr. 671. Forumi këshillimor i planit është një mekanizëm për të nxitur diskutimet midis këtyre përfaqësuesve: të autoritetit përgjegjës për hartimin e dokumentit të planifikimit, pushtetit vendor, pushtetit qendror

dhe ekspertëve. Forumi nuk është organ vendimmarrës, miratues apo zgjidhës i konflikteve. Miratimi i krijimit të këtij forumi u bë në shtator të vitit 2015,

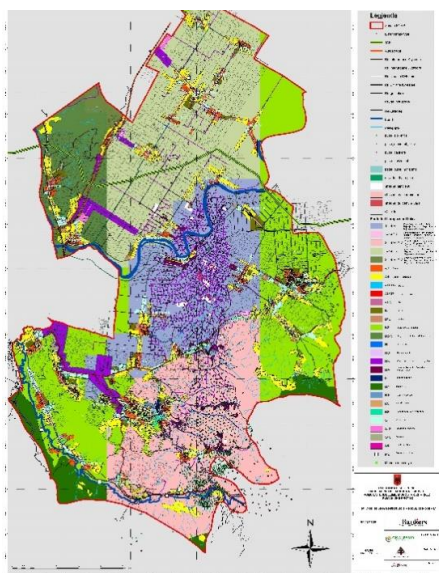
1.10 Procese dhe dokumente planifikimi

Ky seksion do të fokusohet në analizimin dhe vlerësimin e studimeve dhe planeve të hartuara më parë, propozimet dhe strategjitë e të cilave mund të ndikojnë në zhvillimin e territorit të Bashkisë Fier. Planet dhe studimet e mëparshme janë të ndryshme për sa i përket tematikave dhe shkallës së hartimit. Në paragrafin e mëposhtëm do të vlerësohen gjetjet kryesore të këtyre planeve:

1.10.1 Plani i viteve 1980 – Portëz

Në vitet 1980 janë realizuar një seri planesh për njësinë e re administrative Portëz, të cilat shprehin propozime të zhvillimit të fshatrave Lalar, Mbyet, Patos Fshat, Kraps dhe Portëz. Këto plane rregulluese janë miratuar kryesisht në vitet 1985 dhe shprehin propozime bazike që lidhen me parametrat e dendësisë, ndarjen e ngastrave individuale si dhe propozimin e vendbanimeve të reja, objekte arsimore, shëndetësore, kulturore dhe ato të shërbimeve.

Figura 69. Skenari Strategjik i Zhvillimit të Territorit

1.10.2 Plani Ndërvendor i Përgjithshëm (Bashkia Patos, Roskovec, Komunat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz)

Ky është një plan i hartuar në vitin 2013 nga GR Albania dhe Abkons. Ai synon të krijojë një vizion rajonal të zhvillimit të territoreve dhe fokusohet në objektiva dhe propozime strategjike të përgjithshme rajonale dhe të veçanta në nivel njësie administrativ. Referuar skenarit strategjik të zhvillimit të territorit të këtij plani, njësi administrative Portëz do të ketë një karakter bujqësor-blegtoral si dhe do të jetë e orientuar drejt zhvillimit të mesëm të industrisë së hidrokarbureve (pjesa jugore e territorit të saj). Nga ana tjetër, njësi administrative Mbrostar do të ketë një karakter kryesisht bujqësor. Zhvillimi i industrisë së hidrokarbureve sipas këtij skenari do të jetë i ulët në pjesën më të madhe të territorit, ndërsa në pjesën juglindore të territorit të njësisë, zhvillimi i kësaj industrie do të jetë i lartë.

Burimi: Plani Ndërvendos i Përgjithshëm, 2013

Nëpërmjet hartës së përdorimit të tokës së propozuar ky plan propozon qendra shëndetësore të reja, ambiente sportive, shkolla dhe lerimi i shfrytëzimit të burimeve të naftës në fshatin Vërrë të njësisë administrative Mbrostar. Nga ana tjetër, fshatrat Kallm i Madh dhe Kallm i Vogël sipas propozimeve të këtij plani do të jenë e pjesë e zonave me fleksibilitet të lartë të zhvillimit të industrisë së hidrokarbureve, përfshirë këtu nxjerrjen, përpunimin dhe depozitimin e hidrokarbureve. Territori bujqësor ekzistues i njësisë administrative Mbrostar do të ketë një karakter bujqësor, por do të jetë një zonë fleksibël me nivel të ulët të zhvillimit të industrisë së

hidrokarbureve. Pra, do të lejohet nxjerrja dhe përpunimi i burimeve të hidrokarbureve, por jo në nivelin e shfrytëzimit të fshatrave Kallm i Madh dhe Kallm i Vogël. Nga ana tjetër, fshati Mbrostar për vetë shtrirjen e tij pranë autostradës do të ketë një karakter industrial- tregtar.

Përdorimi i tokës së njësisë administrative Portëz do të jetë i orientuar drejt përdorimit bujqësor, natyror dhe pjesërisht (vetëm në fshatin Lalar) përdorimi i tokës orientohet drejt zhvillimit të mesëm të industrisë së hidrokarbureve.

1.10.3 Strategjia rajonale e zhvillimit të Qarkut të Fierit

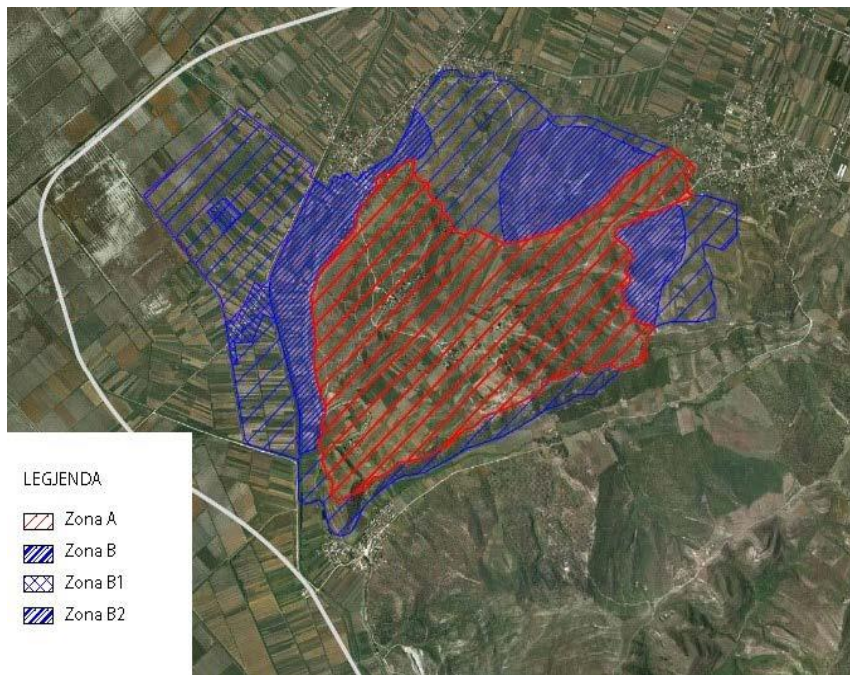
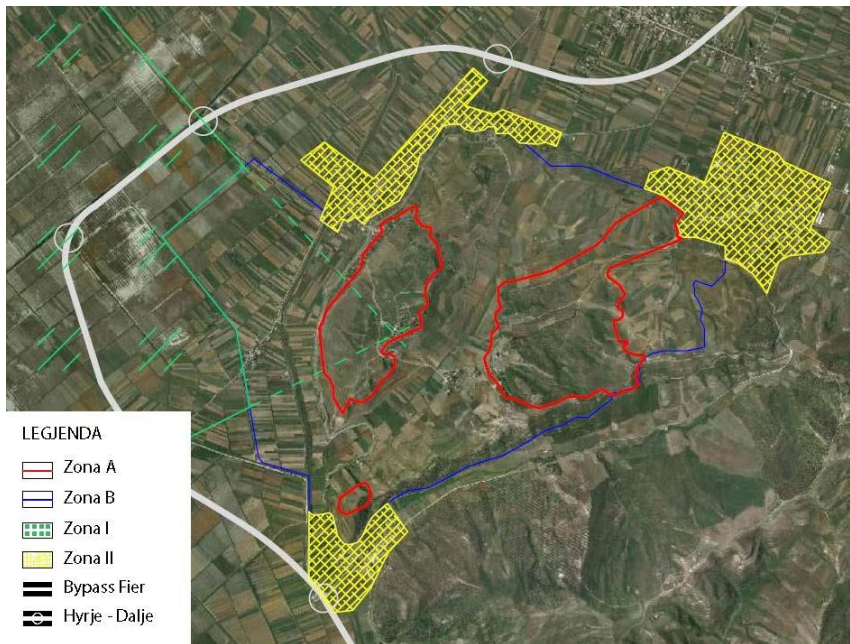
Kjo strategji nuk është dokument ligjor, por është më tepër një kornizë për mënyrën se si do të zhvillohet Qarku i Fierit që prej vitit 2003 deri në vitin 2015. Objektivat strategjike të këtij dokumenti fokusohen në uljen e varfërisë, përmirësimin e kushteve të arsimit, nxitjen e barazisë gjinore dhe nxitja e qëndrueshmërisë së mjedisit.

Konkretisht, ky dokument propozon ngritjen e tregjeve rajonale dhe pikave të grumbullimit, industrializimin e bujqësisë, nxitjen e projekteve profesionale, rikonstrukcion 100% të ndërtesave shkollore, rikonstrukcionin e rezervuarëve të naftës, hartimin e planit të menaxhimit të burimeve natyrore, krijimi i industrisë ricikluese në Lushnje, etj.

1.10.4 Plani i Menaxhimit për Parkun Arkeologjik të Apolonisë

Ky është një plan i hartuar në vitin 2014 dhe është pjesë e programit të “Planeve të menaxhimit të trashëgimisë kulturore në Ballkanin Perëndimor”. Plani shoqërohet edhe me një rregullore të përdorimit të tokës që ka për qëllim vendosjen e disa rregullave dhe udhëzimeve në lidhje me planifikimin dhe kontrollin e zhvillimit të territorit të Parkut Arkeologjik të Apolonisë. Hapësira e mbrojtur e Parkut ndahet në dy zona (A dhe B), ku për secilën përcaktohen ndërhyrjet e lejuara dhe të propozuara. Kështu sipas kësaj rregulloreje, në zonën I, nuk lejohen në mënyrë kategorike ndërtime të reja. Në rastet e ndërtimit të aktiviteteve ekonomike dhe industriale përgjatë bajpasit, çdo parcelë duhet të krijojë një brez mbrojtës gjelbërimi të lartë. Për sa i përket aktivitetit bujqësor, ndalohet rreptësisht ai me teknologji të rëndë plugimi. Ndërkohë në zonën II, përcaktohet ndërtimi i ndërtesave me një lartësi jo më shumë se 10 m. Në të njëjtën kohë ky plan parashikon forcimin e identitetit të fshatit duke krijuar zhvillimin e aktiviteteve, si zona pushimi, bujtina, restorante, bare, dyqane, etj. Në lidhje me sistemin e qarkullimit, në zonën A ndalohet qarkullimi i mjeteve motorike ndërsa në zonën B lejohen mjete deri në 4 ton. Ndërsa në zonën B1 nuk lejohen në mënyrë kategorike ndërtimet e reja. Për zonën B2, ky plan ka sugjerime specifike për përdorimin e tokës dhe lartësisë së ndërtesave. Kështu, në këtë zonë lejohet të ndërtohen ndërtime me funksion banimi, argëtimi (hotele, bare, bujtina), ndërsa lartësia mesatare e lejuar është 8 metra. Gjithashtu edhe në zonën B3 ndalohet ndërtimi i ndërtesave të reja.

Figura 70. Parku Arkeologjik i Apolonisë

Burimi: Plan i menaxhimit të Parkut Arkeologjik të Apolonisë

1.10.5 Plan i Zhvillimit të Komunës Dërmenas dhe Topojë¹⁵⁶

Këto janë dy plane zhvillimi të realizuara nga Fondi Shqiptar i Zhvillimit në kuadër të projektit “Punët në Komunitet II” të financuara nga Banka Botërore. Ato analizojnë gjendjen aktuale të territoreve të dy ish-komunave Dërmenas dhe Topojë, ndërsa propozimet e tyre do të kenë një

jetëgjatësi prej 15 deri në 20 vite. Këto plane kanë për synim të orientojnë zhvillimin dhe investimet në bazë të qëllimeve strategjike.

Për shkak të karakterit të tyre të ngjashëm, të dyja njësitë administrative, sipas këtij plani, do të kenë një orientim drejt sektorit të turizmit, ndërkohë që fusha të tjera prioritare do të jenë zhvillimi social, zhvillimi i infrastrukturës dhe shërbimeve publike dhe qeverisja e mirë. Ky plan propozon hartimin e një plani hapësinor për bregdetin, i cili do të marrë parasysh kthimin e zonës bregdetare të kësaj njësie administrative në një zonë turistike atraktive, zhvillimin e bujqësisë dhe blegtorisë dhe infrastrukturën (rrjeti ujitës-kullues, sigurimin e ambienteve shkollore, rrugë të reja lidhëse, etj.).

1.10.6 Plani i Përgjithshëm Rregullues i Qytetit të Fierit, 2006

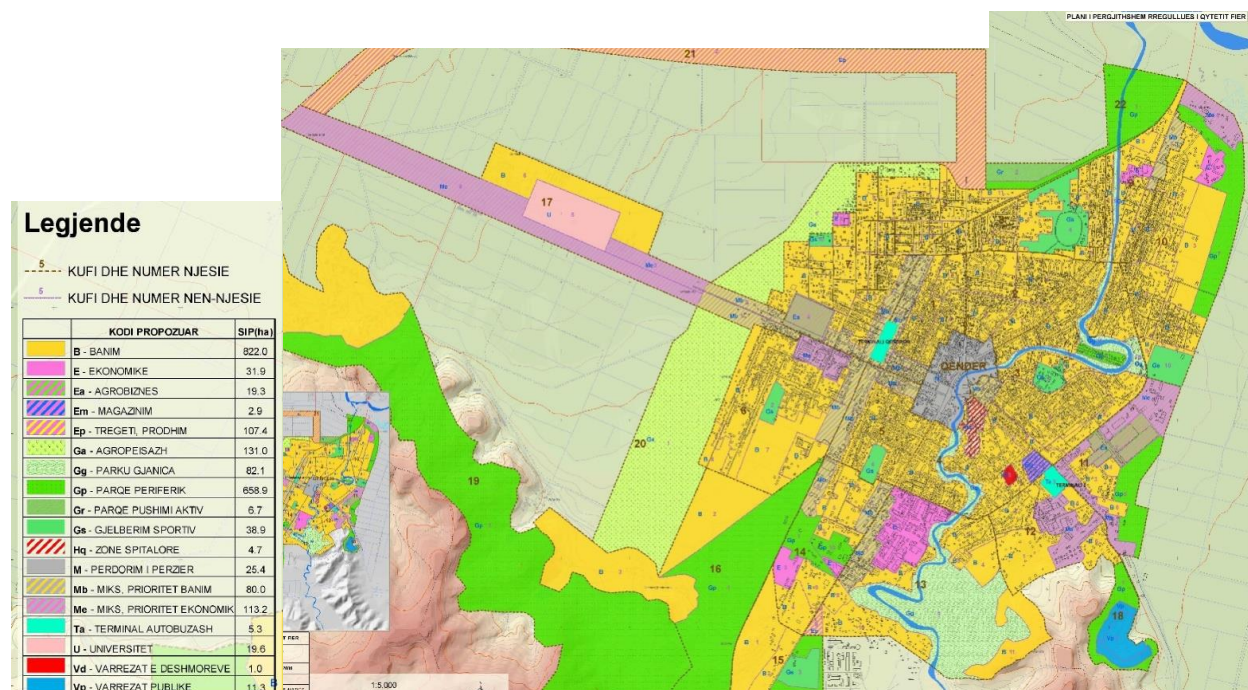
Ky është një plan i miratuar i cili është hartuar në vitin 2006 dhe ka pasur për synim menaxhimin e territorit deri në vitin 2021. Plani është hartuar nga bashkia e vjetër e qytetit të Fierit në bashkëpunim me Co-PLAN. Propozimet e këtij plani janë organizuar sipas fashave strukturore dhe fokusohen në fashën e Lumit Gjanica, hekurudhës, fasha Seman-Patos, fashën agro-peizazhe dhe fashën e Apolonisë.

Në fashën e Gjanicës propozohet të krijohen hapësira publike, ndërsa fasha e hekurudhës dhe e Seman-Patos do të jenë të dedikuara drejt funksioneve të përziera të banimit, shërbimeve dhe hapësirave publike. Në fashën agro-peizazhi propozohet të ketë një zhvillim bujqësor, ekonomik dhe tregtar, ndërsa në fashën e Apolonisë propozohet të ndërtohet një park zoologjik, botanik dhe një Luna Park (park argëtimi). Në lidhje me infrastrukturën rrugore, ky plan vendos theksin në plotësimin e rrjetit unazor duke përfunduar pjesën tjetër të unazës ekzistuese dhe krijimin e një unaze më të vogël në qendrën e qytetit. Gjithashtu, ky plan propozon fuqizimin e tre akseve kryesore lidhëse: rrugën aktuale të hyrjes nga Tirana, rrugën në drejtim të Grecallisë dhe lidhjen në drejtim të Semanit. Ky plan propozon një brez ekonomik me gjerësi 100 m në konturin jugor të autostradës si dhe përforcimin e zonave ekzistuese ekonomike të qytetit.

Plani propozon edhe urbanizimin e tokave periferike bujqësore të qytetit duke i mbushur ato me ndërtime me funksion banimi. Gjithashtu, plani propozon rikonceptimin e zonës së hekurudhës, ku zona me magazina dhe sipërfaqe shërbimi të degraduara kthehet në zonë të re banimi me banesa kolektive deri në 10 kate. Në këtë rast propozohet të përdoret edhe instrumenti i zhvillimit të intensitetit me kusht me qëllimin që të sigurohen kate banimi edhe për të pastrehët.

Plani bën një sërë propozimesh me karakter mjedisor, si planifikimin e zonave të gjelbra periferike si p.sh., Vadhizë-Radostinë, transformimin e grumbullimit të mbeturinave në Park dhe vendosjen e impiantit të pastrimit të ujërave të zeza në veriperëndim të qytetit. Ky plan ka bërë propozime edhe mbi përdorimin e tokës. Kështu, në pjesën veriore të qytetit dhe konkretisht në zonën e ish Komunës Qendër propozohet një zonë spitalore, ndërsa zona në rrugën e Dërmenasit do të jetë një zonë e përzier me prioritet ekonomik. Fshatrat Vadhizë dhe Radostinë pritet të urbanizohen, kurse pjesa jugore e Radostinës është propozuar të jetë një park periferik.

Figura 71. Zonimi funksional

Burimi: Plani Rregullues i Bashkisë Fier, 2006

1.10.7 Plan i Përgjithshëm Ndërvendor i Bashkisë Fier dhe Komunës Qendër

Plan i Përgjithshëm Ndërvendor (PNV) i Bashkisë Fier është një plan i miratuar në vitin 2013 dhe përfshin territorin e Bashkisë së vjetër të qytetit të Fierit dhe ish Komunën Qendër. PNV risjell në vëmendje propozimet e bëra nga Plani Rregullues i qytetit të Fierit i hartuar në vitin 2006. Ndër të tjera, ky plan merr në konsideratë dhe bën pjesë të njësive strukturore të propozuara zonën e ish Uzinës së Azotikut dhe propozon të kthejë një pjesë të madhe të territorit të saj në zonë të gjelbër. Pjesën tjetër të kësaj zone ia dedikon funksioneve ekonomike dhe objekteve të banimit. Plani synon të fuqizojë sektorin privat me drejtim kryesor agrobiznesin dhe turizmin si dhe fuqizimin e një filiali universitar në qytet.

1.10.8 Projekti i gazjellësit “Trans-Adriatic Pipeline”

Është fakt që linja e Gazsjellësit Trans-Adriatic do të shtrihet edhe përgjatë territorit të Bashkisë së re të Fierit. Kjo linjë do të shtrihet konkretisht në njësitë administrative të Mbrostarit, Libofshës, Topojës dhe Qendër. Përveç shtrirjes së linjës së gazit, ky projekt propozon edhe ndërtimin e një stacioni kompresor në Fier, pikërisht në bregun perëndimor të Komunës Topojë, më saktë, në pjesën veriore të fshatit Sheq Marinas. Ky kompresor do të shërbejë si një stacion pompimi gazi që kompreson gazin për ta transportuar në destinacionin tjetër. Propozohet edhe ndërtimi i një stacioni valvulesh shumë pranë bregut të detit midis Liqenit të Petritit dhe Grykës së Gjemisë.

Shqipëria në përgjithësi, por edhe Qarku i Fierit në veçanti, do të kenë përfitime strategjike dhe gjithëpërfshirëse nga projekti TAP. Përfitimet kanë të bëjnë me rritjen e mundësive të punësimit si dhe investimet në infrastrukturën vendore (www.tap-ag.al). Këtu vlen të përmendet se në fshatrat Vajkan, Gjokalli dhe Grykë do të ndërtohen tre rrugë vendore.

1.10.9 Plani i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit (Draft)

Plan i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit ka për qëllim të shërbejë si një kornizë rregulluese për të siguruar standarde në planifikimin e zonës bregdetare të territorit të Shqipërisë. Zona e marrë në studim ka një orientim të përgjithshëm veri-jug dhe prek edhe pjesën perëndimore bregdetare të Bashkisë së re të qytetit të Fierit, përkatësisht njësitë administrative Dërmenas, Topojë dhe Libofshë. Referuar këtij plani, zona bregdetare e Bashkisë Fier bën pjesë në rajonin nr. 2 dhe quhet “rajoni i agrikulturës”.

Ky plan vendos edhe rregulla mbi mënyrën e zhvillimit të zonave bregdetare. Kështu, propozohet që të ndalohet të ndërtohen ndërtime të përhershme në një largësi prej 200 m nga bregdeti si dhe të ndalohet ndërtimi nën kuotën +60 m mbi nivelin e detit në bregdetin e jugut. Në qendrat urbane ku karakteri i zhvillimit është urban dhe jo turistik, lartësitë e ndërtesave duhet të jenë deri në 5 kate. Konkretisht, në zonën bregdetare të Bashkisë së re të Fierit propozohen këto ndërhyrje: Ndërtimi i objekteve turistike lokale në Topojë dhe Darzezë, ndërtimi i tregjeve ushqimore në njësinë administrative Levan dhe Mbrostar, ndërtimi i një porti jahtesh në Darzezë dhe ndërtimi i një landfilli në pjesën veriore të qytetit të Fierit.

1.10.10 Plani i Përgjithshëm Kombëtar (Draft)

Ky dokument po hartohet nga Ministria e Zhvillimit Urban në bashkëpunim me Agjencinë Kombëtare të Planifikimit të Territorit (AKPT) dhe synon të japë një vizion të qartë mbi zhvillimin e territorit të Shqipërisë në vitet 2015-2030. Plani përqendrohet në qëllime specifike strategjike, të cilat synojnë zhvillimin e qëndrueshëm të territorit, vlerësimin e potencialeve, mbrojtjen e interesave publike dhe private si dhe nxitjen e planifikimit të harmonizuar të territorit.

Plani Kombëtar e trajton Bashkinë Fier si një nga qendrat urbane të rëndësisë kombëtare (kryeqendra) dhe si pjesë e rrjetit të rrugëve prioritare të vendit. Si e tillë, Bashkia Fier do të jetë një qendër kryesore e zhvillimit ekonomik dhe si nyje kryesore e grumbullimit, shpërndarjes dhe përpunimit të produkteve bujqësore. Gjithashtu, ky plan e trajton Fierin si një nga qendrat urbane që do të jenë qendra të shërbimit shëndetësor të avancuar, qendra të arsimit të lartë dhe qendra kërkimore të zhvillimit të teknologjisë dhe informacionit.

Referuar hartës së ndërlidhjeve hapësinore që propozon vizioni i këtij plani, mund të thuhet se Bashkia Fier bën pjesë në rajonin motorik të Vlorës, Fierit, Beratit dhe Lushnjës. Fieri në këtë rajon duket se do të ketë rolin e një zone ekonomike. Propozimet e këtij plani e përcaktojnë Levantin si një nga nyjat logjistike të vendit.

Përfundime

- Nga gjetjet e mësipërme rezultojnë se Bashkia Fier ka pasur një vëmendje të veçantë nga autoritetet vendore për sa i përket numrit të madh të instrumenteve të planifikimit dhe projekteve të veçanta që ekzistojnë për territorin e tij.
- Referuar propozimeve të planeve të mësipërme njësitë administrative, si Mbrostari dhe Portëza, kanë dukshëm një orientim të zhvillimit ekonomik drejt industrisë së hidrokarbureve dhe sektorit bujqësor. Nga ana tjetër, Mbrostari dhe Levani propozohen të fokusohen edhe në zhvillimin e tregjeve ushqimore. Njësitë administrative Dërmenas dhe Topojë orientohen drejt turizmit dhe bujqësisë. Në njësinë administrative Qendër propozohet një zonë spitalore.
- Në këto propozime evidentohet një theksim i Bashkisë Fier si një qendër-treg rajonal i produkteve bujqësore, qendër e rëndësisë kombëtare, qendër arsimore dhe qendër kërkimore e zhvillimit të teknologjisë.
- Theks i veçantë tregohet edhe në sigurimin e infrastrukturave vendore, shndërrimin e zonës së Azotikut në një zonë të përzier të gjelbër ekonomike dhe banim.

1.11 Mbi drejtimin e zhvillimit

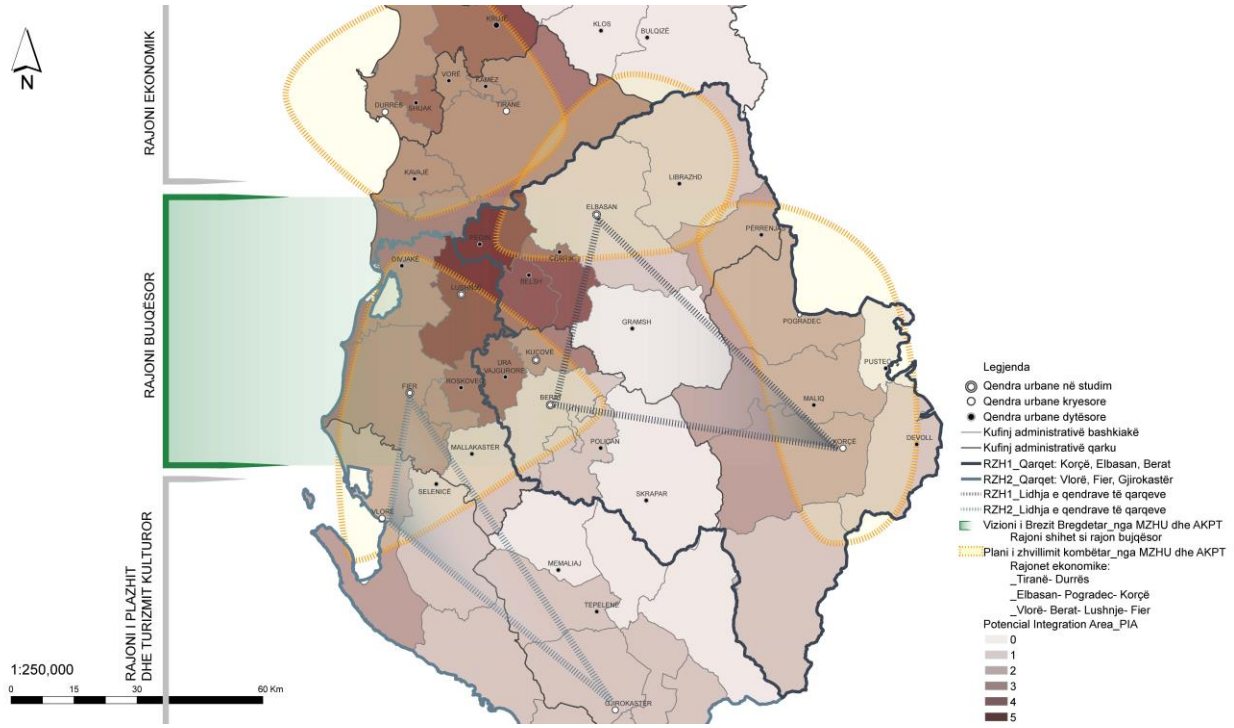
1.11.1 Koncepti rajonal i zhvillimit

Bashkia e Fierit, e pozicionuar në Shqipërinë qendrore, lexohet si pjesë e disa rajoneve, nisur nga kriteret e përdorura në përcaktimin e rajonit. Për shembull, Fieri shtrihet në basenin e lumenjve Seman e Devoll (dhe Osum) dhe bën pjesë në rajonin e zhvillimit të qarqeve Fier-Vlorë-Gjirokastrë¹⁵⁷. Nga pikëpamja historike, territori i sotëm i Fierit ka qenë pjesë e disa provincave, principatave apo vilajeteve. Në periudhën e antikitetit, ky territor shtrihet në provincën e Antipatrea-Bylis-Apolonia-Amantia) ku ndodhet edhe Berati i sotëm¹⁵⁸. Në shekujt XII-XV të erës sonë, duket se territori i Fierit shtrihet midis shtetit të Arianitit dhe principatës së Muzakajve¹⁵⁹. Para shpalljes së pavarësisë në 1912, Fieri ishte pjesë e sanxhakat të Beratit në vilajetin e Janinës, së bashku me Beratin, Lushnjën e Gjirokastrën. Në vitin 1923 Fieri bënte pjesë si nënprefekturë në prefekturën e Beratit (bashkë me Lushnjën, Beratin, Mallakastrën dhe Skraparin) dhe përfshinte rrethin e Fierit dhe krahinën e Semanit¹⁶⁰. Aktualisht, bashkia e Fierit është pjesë e qarkut të Fierit.

Sa më sipër pasqyron natyrën e ndryshueshme të rajonit si territor, në varësi të kriterëve që përdoren në përcaktimin e tij. Meqenëse në Shqipëri nuk kemi rajone administrative/qeverisëse, për qëllime planifikimi, Fieri mund të jetë pjesë e rajoneve të ndryshme. Për qëllime të hartimit të planit të përgjithshëm vendor të territorit të bashkisë së Fierit, rajoni i studimit të tij është konsideruar territori, pikat më të largëta të të cilit janë: Bashkia Elbasan në veri; Bashkia Devoll në lindje; Bashkia Tepelenë në jug; dhe Bashkia Fier në perëndim. Ky rajon planifikimi është përcaktuar mbi bazën e kriterëve të shpjeguara më sipër si edhe të: 1) korridoreve rrugore kombëtare që ndërthuren në territorin e Fierit dhe në kufijtë e saj; 2) rrjetit të zonave të mbrojtura natyrore që lidhen brenda këtij rajoni dhe në afërsi të territorit të Fierit; 3) zonave të rrezikut mjedisor nga ndotja e përcjellë prej lumenjve dhe ndikimi i zonave naftëmbajtëse; 4) sistemit të

tokave bujqësore të Fierit, Kuçovës, Fierit dhe Beratit, 5) zhvillimeve historike dhe identiteti në shekuj.

Figura 73. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Sistemi urban dhe infrastruktura

Burimi: Planet Kombëtare dhe Studimi i Policentrizmit, përgatiti PLGP dhe Co-PLAN, 2

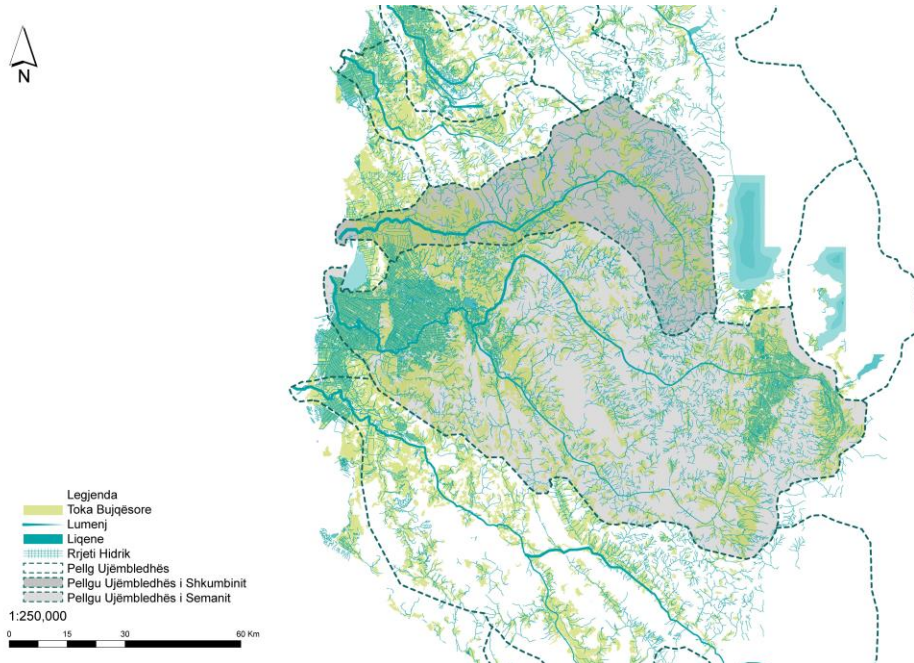
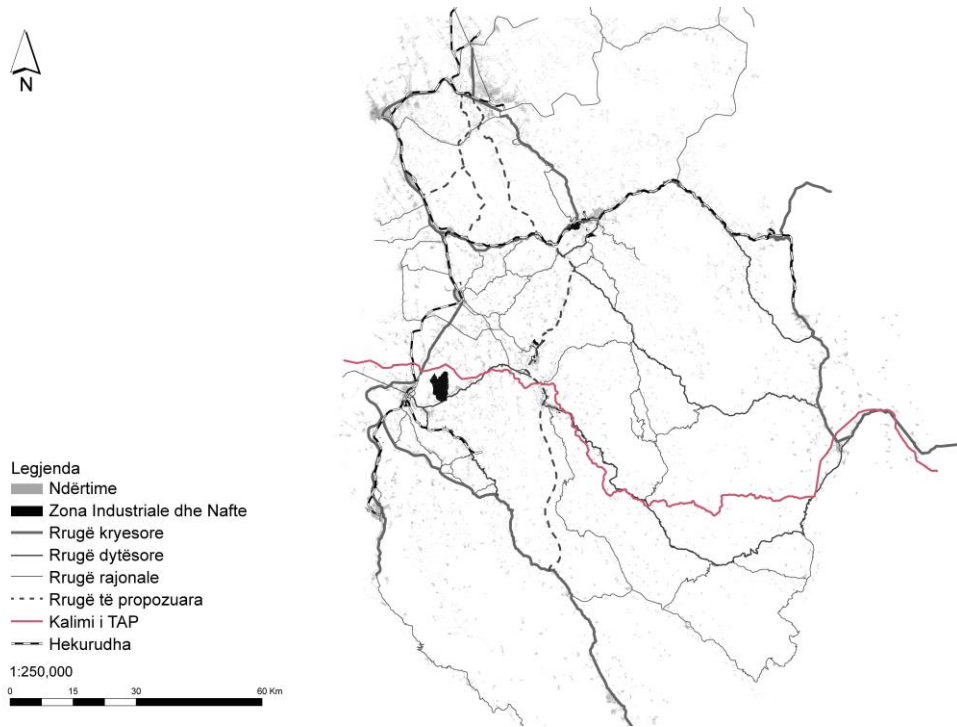
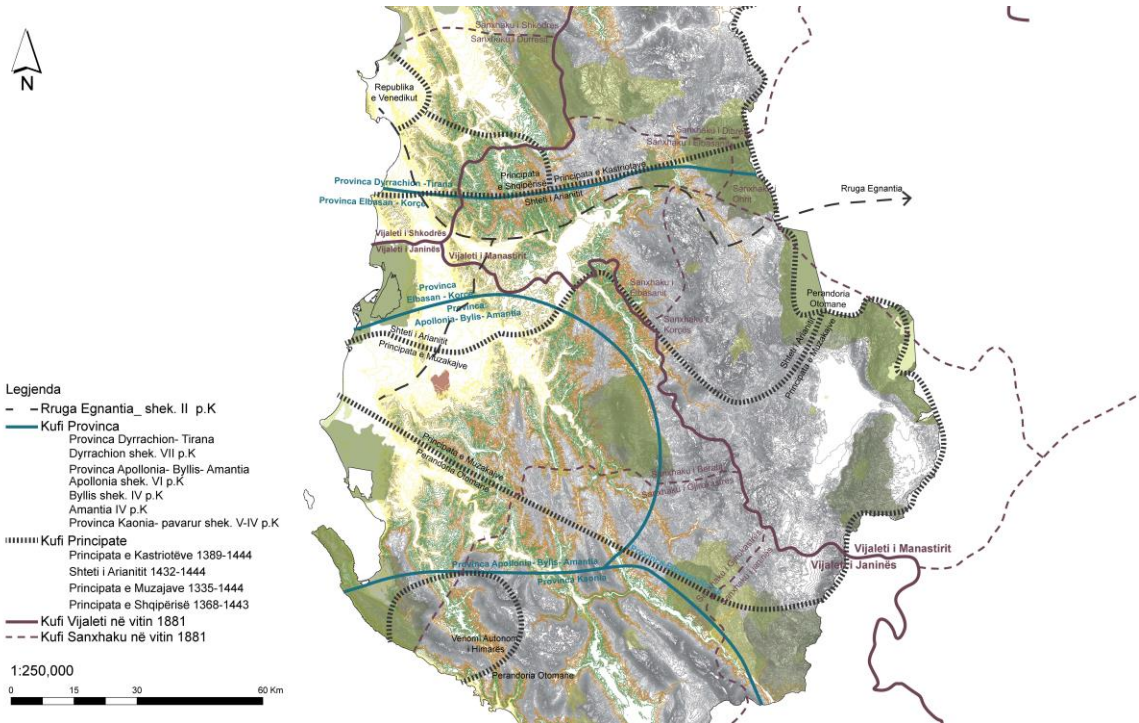

Figura 74. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Sistemi natyror

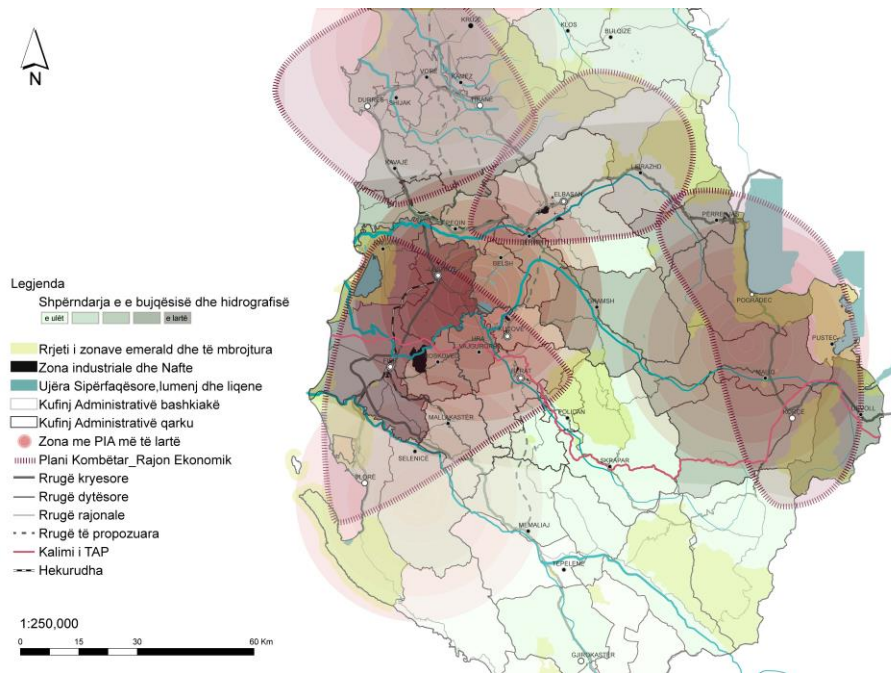
Burimi: Agjensia e Baseneve Ujore, përpunimi PLGP dhe Co-PLAN

Figura 75. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – Analiza historike

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Figura 76. Kriteret e përcaktimit të rajonit të studimit – përmbledhje

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Për të hartuar një vizion zhvillimi për territorin e bashkisë, nevojitet koncepti i zhvillimit të rajonit në të cilin ndodhet Fieri. Arsyet për këtë renditen si më poshtë:

1. Fieri nuk funksion si një ishull, por si pjesë përbërëse e rajonit të cilit i përket. Ekonomia e Fierit dhe pozicionimi i saj në rajon varen nga ekonomitë rrethuese dhe marrëdhënia plotësuese-konkurreuese e Fierit me këto ekonomi.
2. Territori vendor përshkohet nga infrastruktura dhe akse e korridore rrugore, të cilat kanë rëndësi kombëtare dhe/ose rajonale. Çdo vendim për territorin vendor ndikohet nga këto akse e korridore. Një pjesë e mirë e tyre merren të gatshme nga studime dhe projekte e plane kombëtare (si p. sh. Plani i Përgjithshëm Kombëtar i Territorit, planet sektoriale për transportin, energjinë, etj.), por një pjesë janë subjekt propozimi.
3. Plani i Përgjithshëm Kombëtar i Territorit si dhe disa plane sektoriale përcaktojnë vendime që prekin drejtpërdrejt ose jo edhe territorin e Bashkisë së Fierit dhe çdo vendim të PPV-së së Fierit;

Rajoni i planifikimit që ndikon dhe ndikohet nga zhvillimi në bashkinë e Fierit përmban disa qendra kryesore (Lushnja, Elbasani, Berati, Pogradeci dhe Korça) me larmi funksionesh urbane dhe rurale si edhe disa qendra në zhvillim (Kuçova, Peqini, Librazhdi, Patosi dhe Cërriku), profili i të cilave është në formim. Bashki të tjera si Divjaka, Belshi, Gramshi, Skrapari, Maliqi, Këlcyra, Devolli e Pusteci kanë natyrë të theksuar rurale, me potencial të lartë për zhvillimin e bujqësisë dhe turizmit. Ky i fundit mund të marrë forma të ndryshme në këtë rajon, që variojnë nga turizmi bregdetar, në atë ekologjik, natyror, bujqësor, malor dhe historik/kulturor. Kjo larmi mbështetet nga burimet natyrore dhe nga konteksti historik i zhvillimit.

Sipas Planit të Përgjithshëm Kombëtar të Territorit, rajoni në të cilin bën pjesë Fieri ka një karakter zhvillimi që bazohet në kombinimin mes ekonomive bujqësore (prodhuese dhe përpunuese),

ekonomisë së turizmit (sipas të gjitha formave të mësipërme), industrisë dhe funksioneve urbane. Sigurimi i balancës mes këtyre ekonomive përbën sfidë për vizionin e ardhshëm të zhvillimit urban e rural të territorit. Faktikisht, për mënyrën se si janë zhvilluar deri më sot, këto ekonomi kanë prodhuar më së shumti konflikte mbi burimet sesa harmoni dhe bashkëjetesë. Është detyrë e konceptit të vizionit rajonal të zhvillimit të territorit që të propozojë se si mund të garantohet balanca.

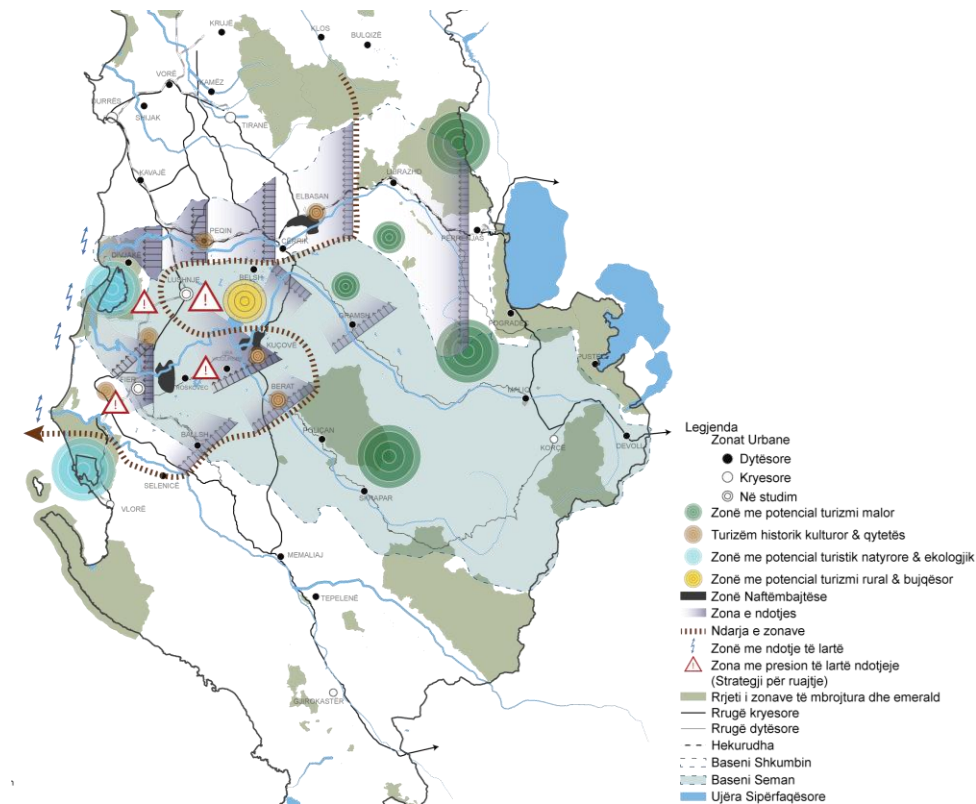
Aktualisht, potenciali turistik përfaqësohet nga rrjeti i zonave të mbrojtura natyrore, zona bregdetare dhe malore, qytetet me zona historike dhe/ose të klasifikuara si muze, qytetet kryesore me larmi funksionesh, parqe arkeologjike, një tërësi monumentesh kulture dhe monumentesh natyrore të shpërndara në territor, si dhe vendbanime rurale në funksion të turizmit:

- Bregdeti i Adriatikut nga delta e Shkumbinit deri në deltën e Vjosës;
- Parqe kombëtare¹⁶¹:
 - Prespa në Korçë e Devoll, me sipërfaqe rreth 277 km² (ka edhe status të zonës RAMSAR).
 - Mali i Tomorit në Berat, rreth 247 km², me biodiversitet të pasur, vlera shkencore, peizazhi, estetike, çlodhëse e turistike, historike e kulturore që garantojnë zhvillimin e turizmit ekologjik e kulturor.
 - Shebenik-Jabllanicë në Librazhd, 339 km², me biodiversitet të pasur, vlera eko-turistike, pyje të virgjëra ahu.
 - Divjakë-Karavasta, 222 km², me pasuri habitatesh dhe specie të rralla, me vlera historike, kulturore, arkeologjike e potenciale të mëdha për zhvillimin e turizmit (plan menaxhimi në hartim).
- Parqe natyrore apo rezervate natyrore të menaxhuara¹⁶²:
 - Dardhë-Xhyre, Sopot, Stavraj, dhe Polis, me sipërfaqe 400 - 450 ha dhe të gjitha pa plan menaxhimi, si dhe Kuturman (3,600 ha, pjesërisht i dëmtuar dhe i mbishfrytëzuar) – të gjitha në Librazhd,
 - Bogova në Skrapar me rreth 330 ha,
 - Pishë-Poro në Fier me rreth 1,500 ha, e rrezikuar nga përmbytjet, kripëzimi i tokës, erozioni detar dhe ndotja që sjell delta e Vjosës. Pylli i Levanit në Fier (200 ha) pa plan menaxhimi,
 - Gërmenj-Shelegur (430 ha) në Kolonjë, Cangonj në Devoll (250 ha, zonë ndërkufitare) dhe Krastafillak në Korçë (150 ha në gjendje të rënduar dhe pa plan menaxhimi),
 - Qafë Bushi Rrëzome (500 ha dhe e dëmtuar) në Elbasan,
 - Balloll në Berat (330 ha), pa plan menaxhimi.
- Peizazhi i mbrojtur Vjosë-Nartë (rreth 197 km²), i pasur me ligatina, i pakënetëzuar, i rrezikuar nga ndotja që përcjell delta e Vjosës¹⁶³;
- Zona e mbrojtur e burimeve të menaxhuara Piskal Shqeri (54 km²) në Kolonjë, pa plan menaxhimi, me vlera historike, peizazhi, kulturore e turistike¹⁶⁴;
- Parku Arkeologjik i Apolonisë;
- Manastiri i Ardenicës (i Shën Mërisë) si monument kulture dhe me territorin natyror të tij si monument natyre;
- Qyteti i Beratit me lagjet muze, mbi 2000-vjeçare, i njohur nga UNESCO, dhe si qendër urbane shumë-funksionale që mund të ofrojë shërbime për plotësimin e zinxhirit të vlerës

së turizmit në të gjithë rajonin malor që shtrihet në qarkun e Beratit, e më tej në veri të Përmetit dhe verilindje të Kolonjës;

- Qyteti i Elbasanit me lagjen Kala dhe lagje të tjera me vlera historike, si qendër urbane shumë-funksionale, në presion zhvillimi, me lidhje shumë të mirë me Tiranën dhe me Korçën, përgjatë korridorit 8;
- Qyteti i Peqinit, si një qytet në zhvillim, në territor bujqësor dhe me objekte historike në territorin e tij (Kalaja e Peqinit);
- Gjinari, Llixhat në Tregan, lugina e Shkumbinit nga Qukësi deri në burimet e tij në Valamare si zona me potencial për turizëm malor, kombinuar me shërbime specifike si ato që ofrohen nga llixhat, mundësia për ndërtim të pistave të skive në Valamare apo ecje në natyrë përgjatë Shkumbinit nga Qukësi në Lenie;
- Kuçova si territori dhe vendbanimi i parë në Shqipëri ku janë shfrytëzuar burimet e naftës, me infrastrukturë zonash industriale të trashëguar nga periudha para viteve `90-të dhe me një strukturë tipike të qytetit të ndërtuar gjatë diktaturës komuniste, të ruajtur në ditët e sotme.

Figura 77. Potenciali turistik dhe zonat në presionin e ndotjes mjedisor

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Nga leximi i shpërndarjes së potencialeve turistike (të kombinuara me format e tjera të zhvillimit ekonomik, veçanërisht bujqësia) vihet re presioni që shkakton ndotja e mjedisit mbi një pjesë të mirë të këtyre potencialeve dhe territoreve rreth tyre. Kështu, nisur nga analizat e cilësisë së ujërave sipërfaqësore për Shkumbinin, Devollin, Osumin dhe Gjanicën, kemi evidentuar zonat ku shtrihet ndikimi i ndotjes së lumit, sipas pikave kryesore burim ndotjeje në territor. Po ashtu, figura e mësipërme evidenton edhe zonat kryesore që shfrytëzohen si burime naftë dhe industri e rëndë

ndotëse (Patos-Marinza, Kuçova, Ballshi dhe Elbasani/Bradasheshi) dhe drejtimin e presionit të tyre në territor.

Sipas këtij leximi, në basenin e Shkumbinit, zona me presion të lartë të ndotjes nis menjëherë pas qytetit të Elbasanit (derdhja e ujërave të zeza në lumë dhe prania e vend depozitimit të mbetjeve urbane përgjatë tij) dhe vjen duke u intensifikuar deri në derdhje, me pika të nxehta pas Peqinit dhe Rogozhinës. Në basenin e Seman-Osum-Devoll pika e parë e nxehtë evidentohet menjëherë pas qytetit të Beratit (uzina e baterive, ujërat e zeza dhe mbetjet urbane përgjatë lumit), për t'u intensifikuar pas Urës Vajguore dhe Kuçovës ku lumi merr me vete edhe ndotjen e naftës, më tej pas zonës naftëmbajtëse të Patos-Marinzës dhe qytetit të Fierit. Si rezultat i ndotjes së lumit dhe ndikimit të zonave industriale, rrezikohen fusha prodhuese e Fierit dhe ajo e Bubullimës, fusha e Bradasheshit dhe e Cërrikut, tokat bujqësore përgjatë Shkumbinit dhe në Divjakë, më pak masivi kodrinor i Dumresë dhe sigurisht zonat e mbrojtura përgjatë bregdetit në brendësi apo kufi të të cilave ndodhen deltat e tre lumenjve që përcjellin ndotje (Shkumbin, Seman dhe Vjosë). Vlen të përmendet edhe dalja e gazsjellësit të TAP në plazhin e Semanit, ku do të ndërtohet një stacion kompresimi.

Së fundi, edhe pse një skenar i largët, një nga problemet me të cilat mund të përballlet rajoni është përmytja si rezultat i ndryshimeve klimatike. Kjo përmytje, në rast se deti ngrihet me një nivel prej 30 cm në 30 vitet e ardhshme, prek territorin bujqësor deri në Fier e Lushnje, i cili në rastin më të mirë nuk arrin më tepër se 50 m mbi nivelin e detit. Në një skenar të tillë, parapërgatitja duhet të jetë vendore dhe rajonale.

Analiza e mësipërme parashtron disa çështje me rëndësi për vizionin e ardhshëm të zhvillimit të rajonit dhe sigurisht edhe të bashkisë:

1. Çfarë karakteri do të kenë qendërsitë urbane të niveleve të ndryshme në rajon?
2. Cili është rrjeti i lëvizjes që i shërben më mirë rajonit nga pikëpamja e zhvillimit dhe lidhshmërisë dhe cila është hierarkia e tij?
3. Çfarë karakteri do të kenë korridoret e lëvizjes dhe cilat janë zonat e fashat e zhvillimit territorial në rajon?
4. Cili është vizioni për mbarështimin e zonave të mbrojtura natyrore?
5. Çfarë masash do të merren për të ndaluar çlirimin e mëtejshëm të ndotjes nga burimet përkatëse dhe depërtimin e saj në territor, veçanërisht në zonat më të rrezikuara, dhe si përkthehen këto masa në vizionin e zhvillimit të rajonit?
6. Cili është pozicionimi midis tre ekonomive të zhvillimit: bujqësisë, turizmit dhe industrisë dhe si lidhet ky pozicion me vendimmarrjen për zgjerimin e fushës së shfrytëzimit të naftës në Patos-Marinzë dhe për ndërtimin e landfillit në territorin e ish-Metalurgjikut në Elbasan
7. Si do të trajtohet sistemi rrugor rajonal në mënyrë që të mos promovojë zhvillim urban në dëm të tokës bujqësore dhe asaj natyrore?
8. Çfarë parapërgatitjeje mund të realizohet në nivel rajonal për të përballuar skenarët negativë të ndryshimeve klimatike?

Koncepti rajonal i zhvillimit bazohet mbi adresimin e çështjeve të mësipërme. Ky koncept nuk mund të zgjidhë sfidën e balancës midis tre ekonomive pa një vendimmarrje kombëtare. Megjithatë, duke iu referuar edhe Planit të Përgjithshëm Kombëtar (PPK), koncepti i vizionit rajonal ndërtohet si më poshtë:

i) **Rajoni mbërthen dy basene të rëndësishme lumore**, në të cilat (historikisht) lumi, si shtylla kurizore e basenit, ka formuluar marrëdhënien e njeriut/vendbanimeve me natyrën. Pavarësisht se zhvillimet infrastrukturore kanë thyer disa nga pengesat natyrore, duke krijuar lidhje të shpejta të Tiranës me Elbasanin, apo Fierit me Tiranën, **rajoni Shkumbin-Devoll (përfshirë Osumin e Semanin), funksionon si një organizëm, që rrjedh nga lindja në perëndim.**

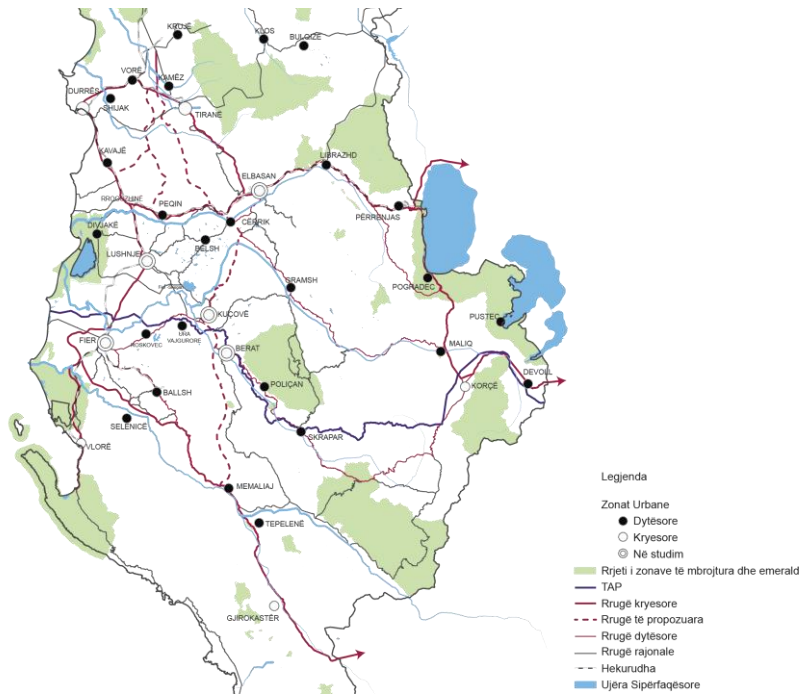
ii) **Rajoni përshkohet nga një rrjet kombëtar rrugësh.** Korridoret në të cilat rezulton ky rrjet lidhin qendrat kryesore urbane, thyejnë pengesat natyrore ose shfrytëzojnë terrenin/topografinë dhe i japin formë karakterit ekonomik dhe përdorimit të tokës në rajon. Kështu, Elbasani dhe Korça lidhen në sistem përmes **Korridorit VIII**, i cili shkurton kohën e udhëtimit Tiranë-Korçë edhe përmes segmentit Qukës-Plloçë. Ky korridor ka dy dalje ndërkombëtare: 1) Qafë Thanën për në Maqedoni, 2) Kapshticën për në Greqi. **Korridori (Boshti) qendror i Jugut** lidh trinomin Kuçovë-Urë Vajguore-Berat me Elbasanin, Tiranën dhe Sarandën, duke siguruar dalje të shpejtë në Greqi përmes pikave kufitare të Kakavijës dhe Qafë Botës. **Korridori Blu paralel me atë të Jugut** vendos në një aks të shpejtë Durrësin, Lushnjën, Fierin dhe Vlorën/Gjirokastrën, ndërsa ruan edhe daljen Fier-Memaliaj përmes luginës së Vjosës.

iii) Lidhja mes qendrave jo kryesore dhe e qendërsive urbane me qendra të nivelit të dytë fuqizohet përmes **akseve rajonale**. Akset rajonale **thyejnë pengesat psikologjike dhe fizike të lëvizjes duke respektuar topografinë dhe luginat e lumenjve**. Këto akse **depërtojnë diagonalisht territorin** dhe lidhen me akset kombëtare duke krijuar orbitale, të cilat rrethojnë zonat malore dhe krijojnë **mundësi aksesit e tranziti për vendbanimet e thella rurale në akset kombëtare**. **Korridoret rajonale janë boshti i efektit kaskadë të lëvizjes në territor**. Cërriku Gramshi e Maliqi lidhen përmes aksit rrugor (historik) që shtrihet përgjatë luginës së Devollit. Aksi Berat-Skrapar lë pas kanionet e Osumit dhe pasi kalon tërthorazi në Parkun Kombëtar të Bredhit të Hotovës (në veri të tij) bashkohet (duke shfrytëzuar topografinë) me aksin rajonal Korçë-Ersekë. Dy boshtet kombëtare veri-jug lidhen diagonalisht përmes akseve rajonale Ura Vajguore – Lushnje dhe Ura Vajguore – Fier.

iv) **Itineraret alternative natyrore/bujqësore/turistike janë zemra e profilit ekonomik të rajonit**. Këto itinerare nuk kanë për qëllim aksesin e shpejtë, por përkundrazi synojnë të **mbërthejnë banorët dhe vizitorët brenda rajonit, të rritin kohën e ndërveprimit të tyre me vlerat natyrore e historike të tij e të fuqizojnë rrjedhshmërinë e aktivitetit bujqësor brenda rajonit**. **Itinerari alternativ që lidh të gjithë rajonin** fillon në Kashar, përshkon luginën e Pezës dhe degëzohet në dy dalje, në jug të qytetit të Kavajës dhe në daljen perëndimore të qytetit të Peqinit. Më pas itinerari merr karakter fushor dhe pas një depërtimi drejt Vilë-Boshtovës deri në derdhjen e Shkumbinit në Detin Adriatik (mbi lagunën e Karavastasë), kthehet drejt jugut në Divjakë e më pas në perëndim drejt Fier-Sheganit dhe rezervuarit të Murrizit (Thanës).

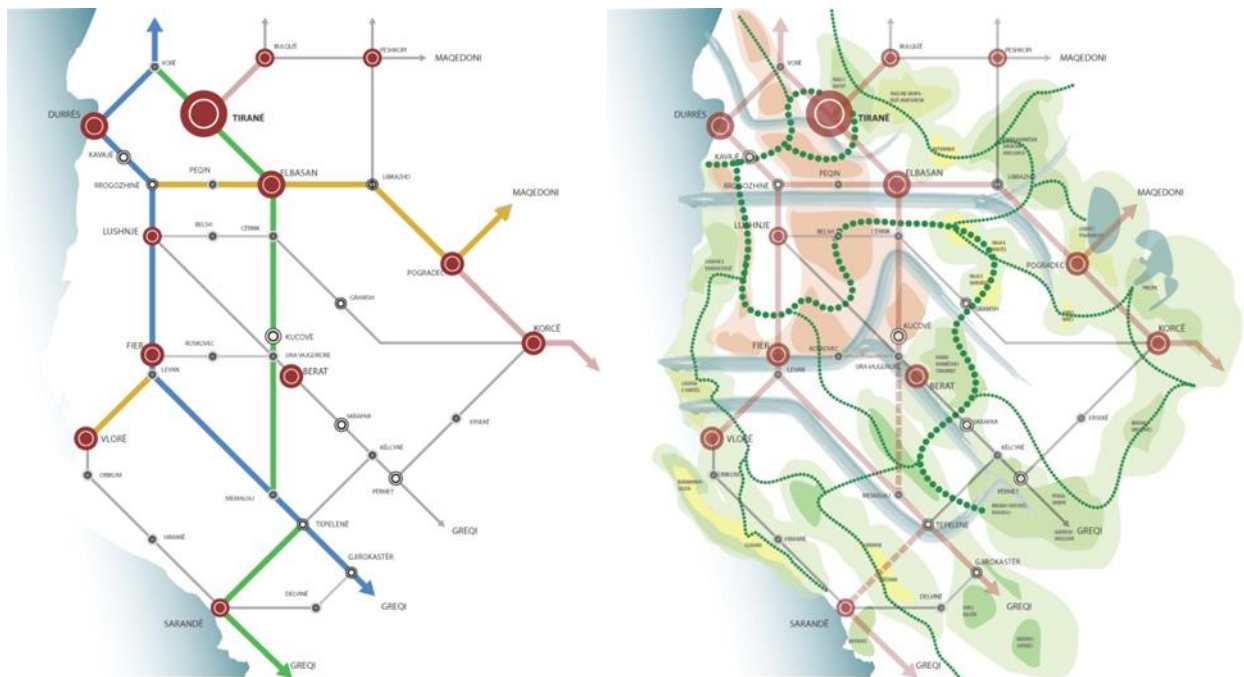
Itinerari devijon në veri dhe veri-lindje për të përshkuar Dumrenë deri në Belsh e më pas në Cërrik dhe Shirgjan, ku rifiton karakterin malor dhe depërton drejt Treganit (dhe Llixhave) për të dalë në Gramsh. Segmenti Gramsh-Çorovodë vijon përgjatë Tomoricës, në këmbët e parkut kombëtar të Malit të Tomorit, në lindje të tij. Nga ky moment, itinerari zbërthehet në drejtime të ndryshme për të depërtuar pjesën jugore të Shqipërisë. Ky itinerar **lidh vendbanimet rurale së bashku dhe me akset rajonale, lidh zonën funksionale bujqësore me atë të turizmit malor dhe ekologjik dhe bashkon burime të rëndësishme natyrore e historike me njëra tjetrën**. Të tjera itinerare alternative të rajonit (me të njëjtën natyrë, por më të shkurtra) janë ato Elbasan-Gjinari, Elbasan-Labinot Mal, Qukës-Valamare, Levan-Selenicë dhe Berat-Këlcyrë.

Figura 78. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Korridoret e lëvizjes dhe hirearkia e qendrave dhe lidhjeve

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN,2015

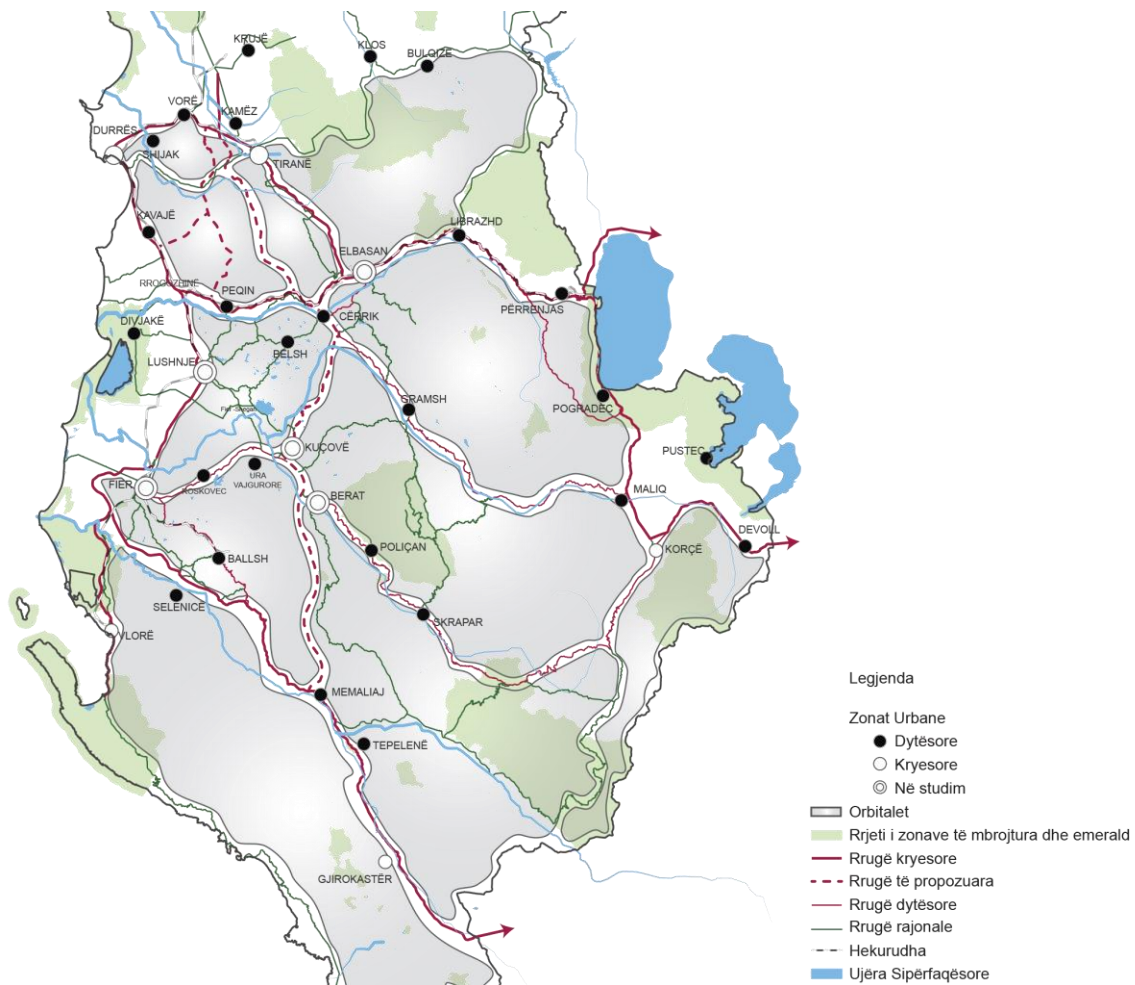
Figura 79. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Skema e korridoreve

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN,2015

v) **Një rrjet i pasur zonash të mbrojtura natyrore** (një pjesë e të cilave ndodhen brenda Brezit të Gjelbër Evropian) mbështjellin si kurorë të gjithë rajonin, duke shërbyer edhe si kufizuesit natyrorë të tij dhe të dy baseneve lumore. Zonat fillojnë në veri të Librazhdit, vijnë gjatë kufirit lindor të rajonit dhe Shqipërisë, depërtojnë në brendësi të rajonit duke kulmuar me Malin e Tomorit dhe në perëndim përfaqësohen nga brezi Karavasta-Nartë përgjatë bregut të Adriatikut. Brenda rajonit ndodhen edhe një sërë zonash natyrore të mbrojtura (më të vogla në sipërfaqe se kurora mbështjellëse) si dhe qendërsi urbane me vlera historike e kulturore dhe monumente kulture. Për t’iu përgjigjur nevojës që ka Shqipëria për të rritur sipërfaqen e mbrojtur natyrore, në këtë rajon fuqizohet lugina e Shkumbinit nga Dardhë-Xhyrë në Sopot dhe Gurin e Nikës, deri në Valamare, ndërsa zonave të mbrojtura aktuale u shtohen edhe sipërfaqet e identifikuara rreth tyre si zonat Emerald. I gjithë ekosistemi nga parku kombëtar i Karavastasë deri në atë të Vjosë-Nartë, lidhet si një brez i mbrojtur përgjatë bregut.

Figura 80. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Nënrajonet e lëvizjes

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

vi) **Ruajtja e aseteve natyrore të rajonit në funksion të qëndrueshmërisë së zhvillimit aftësisë vetë-ripërtëritëse** është një nga objektivat kryesore të këtij koncepti rajonal të zhvillimit. **Bregdeti është një ndër këto asete dhe cilësia e vijës bregdetare është reflektim i shëndetit mjedisor dhe ekonomik të të gjithë rajonit.** Tokat bujqësore të kripëzuara nga jugu i Karavastasë deri në Pishë-Poro shpallen brez i mbrojtur natyror. Në këtë mënyrë ato i shtohen ekosistemit në ruajtje dhe evoluojnë drejt natyralizimit. Përveçse i shton rajonit dhe Fierit një territor të rëndësishëm për zhvillimin e eko-turizmit, ky brez krijon pengesën mbrojtëse mes tokave të Myzeqesë dhe detit dhe trajtohet në nivel kombëtar e vendor me projekte që zbutin erozionin detar dhe mbrojnë tokat bujqësore nga përmbytjet.

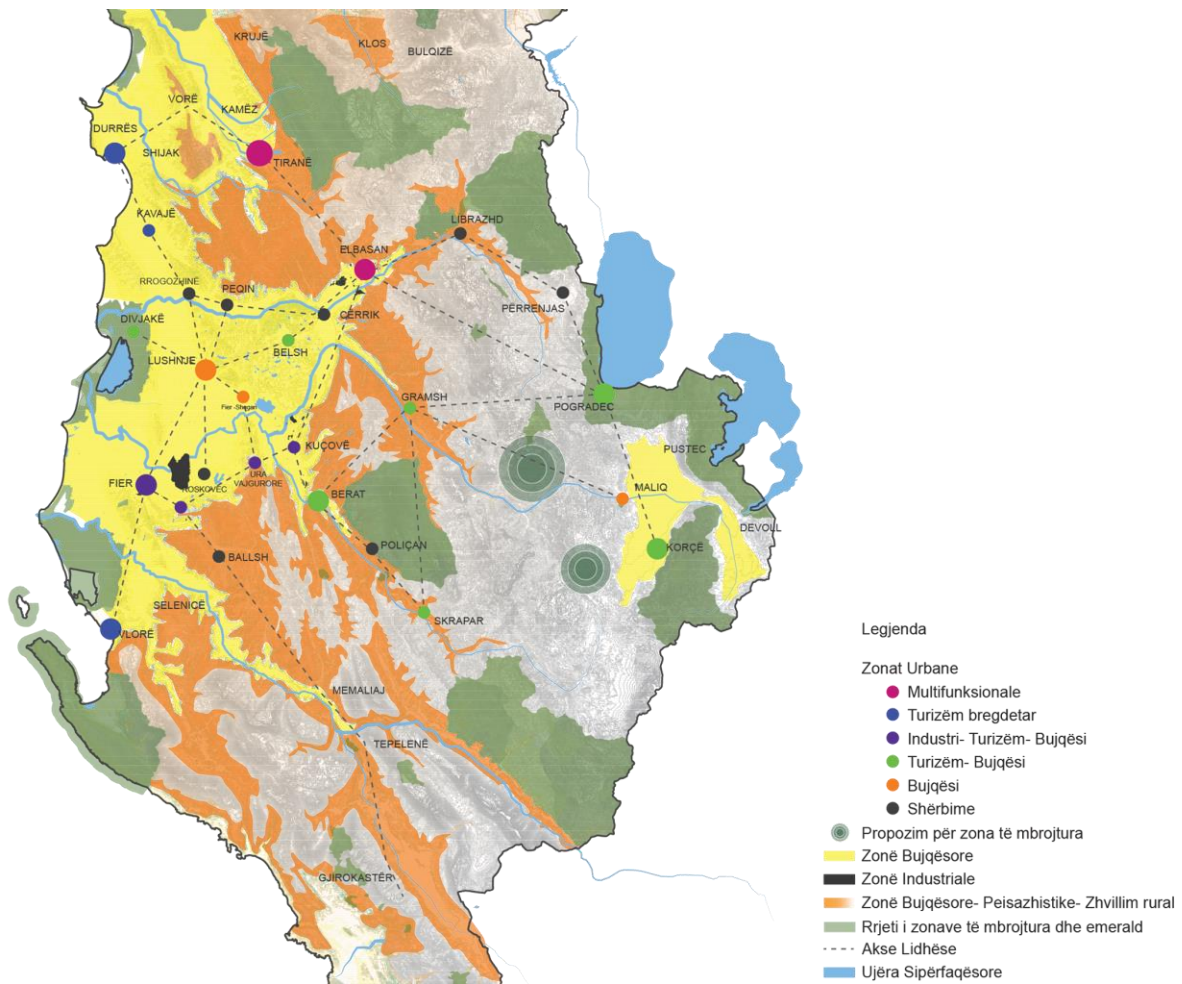
vii) **Sistemi bujqësor** që kufizohet nga Rrogozhina në veri, Belshi në veri-perëndim, Kuçova e Berati në jug, Fieri në jug-lindje, depërton përgjatë Shkumbinit deri në Elbasan, dhe ka në qendër Lushnjën, **është një nga më të rëndësishmit në Shqipëri.** Ka sipërfaqen më të madhe dhe rendimentin më të lartë dhe ka krijuar mekanizma mbrojtës të tokës bujqësore nga fragmentimi urban, ndotja industriale dhe degradimi si pasojë e përmbytjeve dhe mirëmbajtja e sistemit të kullimit dhe vaditjes. **Ruajtja e tokës bujqësore të këtij rajoni është kryefjala e zhvillimit të tij dhe aktiviteti bujqësor fuqizohet përmes aplikimit të bujqësisë organike, konsolidimit të produkteve bujqësore (në pamundësi të konsolidimit të fermave), ndërtimit të tregjeve rajonale dhe mbështetjes kombëtare për zhvillimin e bujqësisë dhe produktit shqiptar.**

viii) **Rritja inteligjente e zonës urbane dhe e qyteteve si motori i ekonomisë urbane** është një nga shtyllat e zhvillimit të qëndrueshëm të rajonit. **Qendrat urbane rigjenerohen** përmes projektesh që kanë në thelb densifikimin përmes **mbushjes urbane, krijimin e rrjetit arterial të lëvizjes urbane, mbrojtjen e hapësirës natyrore e bujqësore rrethqytetëse** nga ndërtimet dhe krijimin e **zonave të shtrirjes së qytetit në 15-20 vitet** e ardhshme mbi bazën e projekteve realiste të popullsisë dhe të bollshme për të lejuar zhvillime infrastrukturore e për të shmangur zhvillime të pakontrolluara dhe spekuluese mbi tregun e tokës.

Nga pikëpamja ekonomike qendrat urbane dhe vendbanimet krijojnë një rrjet që funksionon mbi parimin e plotësueshmërisë dhe konkurueshmërisë. Elbasani evidentohet si një qendër e madhe urbane me karakter shumë-funksional, të ngjashëm me Tiranën, ku presioni për zhvillime urbane dhe ekonomike dikton densifikim dhe zgjerim e ku qytetarët plotësojnë të gjitha nevojat e tyre për shërbime (banim, arsim, kulturë, turizëm, industri, shëndetësi, etj.). **Fieri, Kuçova, Ura Vajgurore dhe Patosi janë qendra me karakter të shumëfishtë,** që lëvizin nga prioriteti për zhvillimin e **industrialisë, tek turizmi dhe bujqësia,** të gjitha **në një balancë funksionale** dhe ku Fieri përbën qendrën kulmore të kësaj fashe ekonomike. **Lushnja ka karakter të pastër bujqësor** nga pikëpamja e zhvillimit ekonomik, ndërsa qendra urbane e saj ofron shërbimet për të gjithë territorin e bashkisë. Duke ndjekur sa territorin bujqësor dhe atë natyror, **një rrjet qendërsish urbane** (të hierarkive të ndryshme për nga madhësia) **specializohet në ekonomi urbane të bazuara mbi (eko/agro)turizmin dhe më pak bujqësinë si bazë për zhvillimin rural të bashkive Divjakë, Belsh, Gramsh, Skrapar, Berat, Pogradec dhe Korçë.** Këto qendërsi urbane janë **porta hyrëse për parqet kombëtare** (zonat e mbrojtura), **brezin kodrinor të zhvillimit rural** (masivet e kodrave rrethuese me lartësi 150-300 metra mbi nivelin e detit) dhe zonën malore që shtrihet nga Sopot në Valamare e deri në Frashër. Veçanërisht **Berati e Korça** të vendosura në perëndim e lindje të kësaj zone malore janë qendrat kryesore urbane (**porta të turizmit malor**), përmes të cilave aksesohet ky territor dhe që funksionojnë së bashku me të si një organizëm ekonomik e mjedisor.

ix) **Industria** zë një vend të rëndësishëm në ekonominë e rajonit dhe bashkëjeton me funksionet e tjera të tij. **Balanca mes industrisë, bujqësisë dhe vlerave natyrore të rajonit është e një rëndësie jetësore për garantimin e aftësisë vetëripërtëritëse të tij.** Fasha me gravitet ekonomik industrial ndodhet në pjesën jugore të sistemit kryesor bujqësor (me fokus industrinë e naftës), midis Fierit dhe Kuçovës, si dy polet e fashës dhe me një zgjatim drejt Ballshit. Territoret me funksion kryesor industrinë gjenden edhe në fushën e Bradasheshit brenda kufijve të zonës së ish-Kombinatit Metalurgjik të Elbasanit. Këto territore janë pastruar nga ndotjet industriale të trashëguara nga e kaluara dhe janë në funksion të industrive prodhuese e përpunuese, me teknologji të pastër. Zgjerimi i territorit për kërkime në zonë naftëmbajtëse drejt Bubullimës është në tkurrje. Po kështu janë pastruar edhe të gjitha territoret e tjera industriale në Berat, Lushnje dhe Fier.

Figura 81. Koncepti i zhvillimit të rajonit – Ndërthurja e sistemeve dhe qendërsive

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

1.11.2 Përfundime e rekomandime dhe analiza SWOT

Territori dhe mjedisi

- Pavarësisht potencialeve të mëdha për përdorimin e burimeve alternative të energjisë sot Bashkia e Fierit përdor si burim energjie vetëm burimet ujore. Në këtë rast rekomandohet të përdoren të gjitha potencialet e tjera të burimeve të energjisë për të përqaftuar kështu zhvillimin e qëndrueshëm të bashkisë.
- Duke folur mbi sistemin e furnizimit me ujë duhet theksuar se evidentohet një mungesë efikasiteti në menaxhimin e këtij sistemi, pasi aktualisht prodhohet 3,484 m³/orë ndërkohë që kërkesa aktuale për ujë është 1,517.3/orë. Për një sistem efikas të furnizimit me ujë të pijshëm në bashki rekomandohet që të minimizohen humbjet që ndodhin në rrjet si dhe të kryhet një plan menaxhimi i synuar posaçërisht për Ndërmarrjen Ujësjiellës-Kanalizime. Një theks i veçantë duhet t'i vihet sigurimit të territoreve të të gjitha njësive administrative me sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza
- Referuar analizës së fluksit të ushqimeve mund të arrihet në përfundimin se Bashkia Fier është e specializuar më tepër në prodhimin e perimeve dhe drithërave, prandaj në këtë rast rekomandohet të bëhet konsolidimi i produkteve bujqësore sipas këtyre kulturave.
- Bazuar në rezultatet nga pikat e monitorimit për cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe analizën e gjendjes ekzistuese të zonave ripariante të lumenjve rekomandohet që; për minimizuar ndotjen e ujërave sipërfaqësore duhet të propozohen nisma dhe projekte të tilla që të marrin parasysh shmangien e derdhjes së ujërave të zeza dhe atyre industriale të patrajtuar më parë në lumenj. Gjithashtu, duhet të synohet menaxhimi i integruar i lumenjve në bashkëpunim me njësitë e tjera vendore që preken nga basenet e lumenjve Seman dhe Vjosë. Meqenëse ujërat e këtyre lumenjve përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e të dy baseneve të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për ujitje.
- Ndërsa në lidhje me zonat ripariante të lumenjve rekomandohet të kryhet rehabilitimi i tyre nëpërmjet kontrollit të zhvillimit të territorit pranë shtretërve të lumenjve si dhe të tregohet kujdes i veçantë mbi rikthimin e bimësisë pranë tyre. Për të folur mbi ujërat sipërfaqësore vlen të theksohet se akuiferet në zonën naftëmbajtëse Kallm i Madh dhe Kallm i Vogël janë shumë të ndjeshëm ndaj ndotjes mjedisore. Nisur nga kjo, rekomandohet që Bashkia e Fierit të krijojë një inventar të hollësishëm të territoreve dhe pikave burimore me rrezik ndotjeje për akuiferet dhe mbi këtë bazë të ndërmarrë projekte parandaluese dhe rehabilituese. Njëkohësisht, bashkia duhet të bashkëpunojë me bashkitë e tjera për mbrojtjen e akuifereve nga ndotja e shkaktuar përtej kufijve të saj si dhe me Agjencinë Kombëtare të Ujërave.
- Për t'u fokusuar në cilësinë e ajrit të bashkisë dhe duke parë numrin madh të burimeve që shkaktojnë ndotjen e ajrit në qytetin e Fierit, Bashkia Fier duhet të tregojë kujdes të veçantë në uljen e ndotjes së ajrit, kryesisht nga burimet e naftës, duke shtuar zonat buferike/mbrojtëse përreth tyre. Nga ana tjetër Bashkia duhet të ndërmarrë masa për përmirësimin e sistemit të qarkullimit të mjeteve në qytet, pasi përveç ndotjes nga shkarkimi i lëndëve djegëse, niveli i zhurmave në zonat kryesore të qytetit është mbi normat e lejuara.
- Lidhur me tokën bujqësore, duhet pasur parasysh shmangia e degradimit të tokës bujqësore dhe jo-bujqësore. Është e nevojshme që bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda

territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç është përcaktuar në Politikën e Përbashkët të BE-së për Bujqësinë¹⁶⁵.

- Në të njëjtën kohë duhen pasur parasysh edhe degradimet që mund t'i ndodhin nëntokës si pasojë e aktivitetit të industrisë së hidrokarbureve. Kështu rekomandohet që të kryhen studime që përcaktojnë gjendjen e nëntokës për të shmangur rreziqet që mund të kanosen nga shembje të ndryshme të saj,¹⁶⁶ sidomos në një kohë kur teknologjia e përdorur është shumë e përparuar dhe e re, ndikimi i të cilës në mjedis ende debatohet¹⁶⁷.
- Gjithashtu, rekomandohet që të përcaktohet një ndarje e qartë e përdorimeve të tokës bujqësore dhe asaj industriale. Në këtë mënyrë do të shmanget degradimi i mëtejshëm i tokave bujqësore.
- Nga analizat mjedisore është evidentuar edhe një degradim i tokës bujqësore si pasojë e veprimtarive bujqësore intensive. Lidhur me këtë fakt rekomandohet që bashkia të promovojë zhvillimin e bujqësisë në mënyrë të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme.
- Duke folur për mbitokën dhe vatrat mjedisore, është e nevojshme të merren masa për pastrimin dhe rehabilitimin e tyre. Përmendim këtu sipërfaqet e tokës pranë ish Uzinës së Azotikut, pikës së depozitimeve të mbetjeve dhe zonën me ndotje mjedisore nga rafineritë e naftës në Mbrostar.

Zhvillimi ekonomik

- Në lidhje me zhvillimin ekonomik të Bashkisë Fier rekomandohet që më së shumti të shfrytëzohen potencialet që gjenden në territorin e bashkisë. Kështu, duke nisur me shtrirjen e bashkisë pranë rrugëve kryesore kombëtare, Bashkia Fier duhet të synojë të jetë një qendër kryesore tregtare për produktet bujqësore, blegtorale dhe industriale.
- Gjithashtu, gjatë analizave të kryera është evidentuar se në territorin e bashkisë gjenden shumë vende tërheqëse turistike, potenciale të cilat duhet të promovohen dhe të vihen në shërbim të turistëve vendas e të huaj.
- Duke folur mbi shërbimet, një sektor i ekonomisë i cili është tepër i zhvilluar në bashki, rekomandohet që një pjesë e tyre t'i kushtohen turizmit, pasi nga gjetjet rezulton se ka një mungesë të shërbimeve të hotelarisë dhe shërbimeve të tjera që nxitin zhvillimin e turizmit në bashki. Zhvillimi i sektorit të turizmit bën të nevojshëm zhvillimin e bizneseve të lidhura me këtë.
- Është evidentuar se në këtë bashki ka një veprimtari të zhvilluar të sektorit të bujqësisë. Pavarësisht kësaj, ky sektor nuk është ende i konsoliduar, pasi mungon qasja kolektive e prodhimit, ka probleme me infrastrukturën bujqësore, mungojnë kapacitetet agro-përpunuese, mungon marketimi i produkteve bujqësore, ekziston fragmentarizimi i tokës bujqësore, etj. Në këtë situatë, rekomandohet të nxitet bashkëpunimi mes fermerëve nëpërmjet programeve të ndryshme të mbështetura jo vetëm nga bashkia por edhe nga Ministria e Bujqësisë dhe drejtoritë e linjës. Gjithashtu, rekomandohet të rritet efikasiteti ekonomik i sektorit të bujqësisë duke nxitur rritjen e prodhueshmërisë, cilësisë së produkteve dhe garantimit të standardit të sigurisë ushqimore. Në lidhje me fragmentarizimin e tokës rekomandohet të ndërmerren programe të tilla zhvillimi, të cilat mundësojnë bashkimin e parcelave. Nga ana tjetër, rekomandohet që prodhimtaria

bujqësore dhe blegtorale të promovohen për shitje në tregje brenda dhe jashtë vendit. Po ashtu, rekomandohet që të vihet një theks i veçantë në sigurimin e infrastrukturave bujqësore, të cilat do të mundësojnë një zhvillim të mëtejshëm të këtij sektori.

- Për sa i përket fushave të sektorit të bujqësisë, rekomandohet që njësitë administrative të jenë të ndryshme, të larmishme, por edhe të specializuara në atë që prodhojnë dhe tregtojnë. Për shembull, nisur dhe nga potencialet mund të thuhet se njësia administrative e Cakranit mund të specializohet në fushën e prodhimit të ullinjve dhe nënprodukteve. Frakulla të orientohet drejt kultivimit të produkteve të tjera bujqësore, ndërsa Dërmenasi, Levani dhe Libofsha të orientohen drejt prodhimeve blegtorale.

Mirëqenia sociale

- Duke qenë se niveli i përgjithshëm arsimor i popullsisë është i pafavorshëm, veçanërisht niveli i komunitetit rom, rekomandohet që Bashkia Fier, me mbështetjen e Ministrisë së Arsimit dhe Drejtorisë së Arsimit Fier, të hartojë programe që nxisin rritjen e nivelit arsimor, kryesisht tek komuniteti rom.
- Nga analizat e kryera rezulton se ka një nevojë të lartë për kopshte për sa i takon qytetit të Fierit dhe njësitë Dërmenas, Libofshë, Portëz dhe Cakran, për shkolla 9-vjeçare në Dërmenas dhe Libofshë, si dhe për shkolla të mesme në Portëz dhe Levan.
- Gjendja fizike e spitalit, poliklinikës dhe ambulancave në qytetin e Fierit nuk është e mirë dhe kërkon ndërhyrje për rindërtimin e tyre.
- Duke qenë se Bashkia Fier ka shkallën më të lartë të papunësisë në qark, rekomandohet që të hartohen politika dhe programe, të cilat adresojnë dhe nxisin punësimin e grup- moshave të afta për punë.

Përdorimi i tokës dhe infrastrukturat

- Mbi 70% e territorit të Bashkisë Fier përbëhet nga toka bujqësore, ndaj rekomandohet që ky fakt të shfrytëzohet si një potencial për zhvillimin e mëtejshëm të sektorit të bujqësisë.
- Autoriteti vendor duhet që të tregojë kujdes të veçantë në ruajtjen e tokës bujqësore por edhe asaj natyrore.
- Është e nevojshme të zgjidhen konfliktet e përdorimit të tokave në rastet si bujqësi-industri apo natyrore-industri, raste të evidentuara gjatë analizës së përdorimit të tokës.
- Territoret e ish-komunave në Bashkinë Fier vuajnë sot nga një mungesë e theksuar e infrastrukturës rrugore. Rekomandohet që këto territore të pajisen me rrugë shërbimi.
- Në lidhje me menaxhimin e mbetjeve të ngurta, rekomandohet që të sigurohet një shtrirje e shërbimit të mbetjeve në të gjitha njësitë administrative duke vlerësuar gjendjen ekzistuese të ofrimit të shërbimit dhe duke e riorganizuar atë sipas nevojave.
- Po ashtu, rekomandohet që pika ekzistuese e depozitimit të mbetjeve e ndodhur pranë qytetit të Fierit të mbyllet dhe të trajtohet. Në të njëjtën kohë, rekomandohet që të bëhet një menaxhim i integruar i mbetjeve dhe të ndërtohet një landfill inxhinierik që mund t'i shërbejë edhe njësitë të tjera përreth.

Financat vendore

- Në lidhje me financat vendore, vlerësohet thelbësor fuqizimi dhe përmirësimi i performancës financiare në kahun e të ardhurave (veçanërisht rritja e bazës së tatueshme dhe tatimpaguesve) si dhe racionalizimi në kahun e shpenzimeve (kryesisht ato administrative dhe operative). Krahas burimeve të veta, përdorimi i instrumenteve financiarë, si huat nga sistemi bankar (në përputhje me kuadrin rregullator në fuqi), fondet nga donatorët e huaj (apo vendas), apo edhe format e partneritetit publik-privat paraqesin një mundësi reale për realizimin e investimeve kapitale. Në këtë drejtim, vlerësohet e domosdoshme rritja e kapaciteteve të bashkisë në drejtim të hartimit, menaxhimit, zbatimit dhe monitorimit të projekteve të investimeve nëpërmjet këtyre formave të financimit. Gjithashtu, pas ndarjes administrative, rekomandohet që bashkia të caktojë projektet prioritare duke përfshirë në to edhe njësitë e reja administrative.

Analiza SWOT

S
Pikat e forta

Qarku i Fierit si një nga tre qarqet në Shqipëri me PBB më të lartë Rreth 70% e territorit të bashkisë Fier kategorizohet si tokë bujqësore, ndërsa 20% e tij si territor natyror. Evidentohet një aktivitet bujqësor i zhvilluar kryesisht në territoret e ish komunave

Prezenca e industrisë së lehtë ushqimore dhe asaj përpunuese

Popullsi e re në moshë dhe aktive për punë

Shtirja e bashkisë pranë detit Adriatik dhe lumenjve Gjanica, Vjosa dhe Seman.

Pjesë e korridoreve të rëndësishme kombëtare

Ekzistenca e hapësirave që kanë pasur funksion ekonomik por që sot janë të braktisura

Ekonomi e cila pëfaqësohet nga biznesi privat (22 % biznes i madh dhe 78% biznes i vogël)

Popullsi në moshë pune; mosha mesatare 38 vjeç

Ndarje e lehtë përsa i përket raportit gjinor meshkuj - femra

Një kryesore dhe pjesë e rrjetit kombëtar të transportit

Mundësi për eksport të prodhimeve bujqësore

Ndikim nga potencialet rajonale të industrisë së naftës dhe turizmit

Zhvillim ekonomik si pasojë e realizimit të projektit të TAP-it

Financimet nga qeveria qendrore mbi projekte të ndryshme rehabilitimi

Zhvillimi i i pikave logjistike nga zhvillimi i autostradave

Ekzistenca e një numri të madh dokumentesh planifikimi të cilat shërbejnë si një databazë e mirë të dhënash por edhe si orjentim për zhvillimin e territorit

Zhvillim i turizmit si rrjedhojë e prezencës por edhe menaxhimit të mëtejshëm të Parkut Arkelogjik të Apollonisë

Zhvillim i infrastrukturave rrugore si pasojë e projektit të TAP-it

Zhvillim turistik i mëtejshëm i bashkisë drejt sektorit të turizmit që vjen si pasojë e propozimeve të planit të bregdetit

Kthimi i bashkisë si një qendër urbane e rëndësishme kombëtare bazuar në propozimet që vijnë nga Draft Plan Kombëtar

W
Pikat e dobta

O
Mundësitë

Ndotje e lumenjve Gjanica, Vjosa dhe Seman nga aktiviteti industrial dhe derdhjet e ujrave të zeza

Ndotje e ajrit nga aktiviteti Industrial, djegja e mbetjeve dhe trafiku

Ekzistenca e zonave të braktisura shumë pranë zonave të banuara (brownfields)

Toka të krijuara dhe territore që pëmblyen në pjesën perëndimore të bashkisë

Shpërhapje e zonave urbane në tokat bujqësore

Pika e grumbullimit të mbetjeve shumë pranë qytetit dhe zonave të banuara

Probleme me furnizimin me ujë, sistemin vaditës dhe rrjetin e kanalizimeve

Fieri dhe Cakrani kanë numrin më të madh të popullsisë

Problemet me kanalizimet e ujrave të zeza, menaxhimit të mbetjeve etj

Ekzistojnë shenja të "plakjes" së popullsisë

Rreziku i efijencës në menaxhimin e territorit dhe menaxhim shërbimesh pas ndarjes së re territoriale

Rreziku i nivelit të ulët i afrimit të investimeve të huaja dhe vendase

Migracioni i brendshëm, vdekshmëria foshnjore dhe niveli i ulët i lindshmërisë do të ndikojnë në uljen e popullsisë me një mesatare vjetore 1% (periudha 2015 – 2031)

Konkurueshmëri nga zonat e tjera bregdetare mbi zhvillimin e turizmit në bashki

Ndotje mjedisore që vjen si pasojë e aktivitetit industrial në bashkitë fqinje

Ndryshim ose diversifikim i prioritetëve të zhvillimit pas ndarjes së re administrative

T
Kërcënimet

II. Vizioni i të ardhmes për Fierin

Vizioni i zhvillimit të territorit për Bashkinë e Fierit është hartuar në mënyrë organike, si rezultat i gjetjeve të analizës së përgjithshme të territorit, diskutimeve me qytetarët, takimeve me grupe interesi dhe reflektime të grupit të punës gjatë studimit të kontekstit rajonal në të cilin ndodhet bashkia. Po ashtu, vizioni i Fierit bazohet në parashikimet e Planit të Përgjithshëm Kombëtar dhe të Planit të Integruar Ndërsektorial të Bregdetit. Mbi këto baza, pjesëmarrësit në këto diskutime, nën drejtimin e grupit të punës, kanë rënë dakord në formulimin e vizionit strategjik, që do të udhëheqë zhvillimin e Bashkisë së Fierit gjatë 15 viteve të ardhshme, si më poshtë:

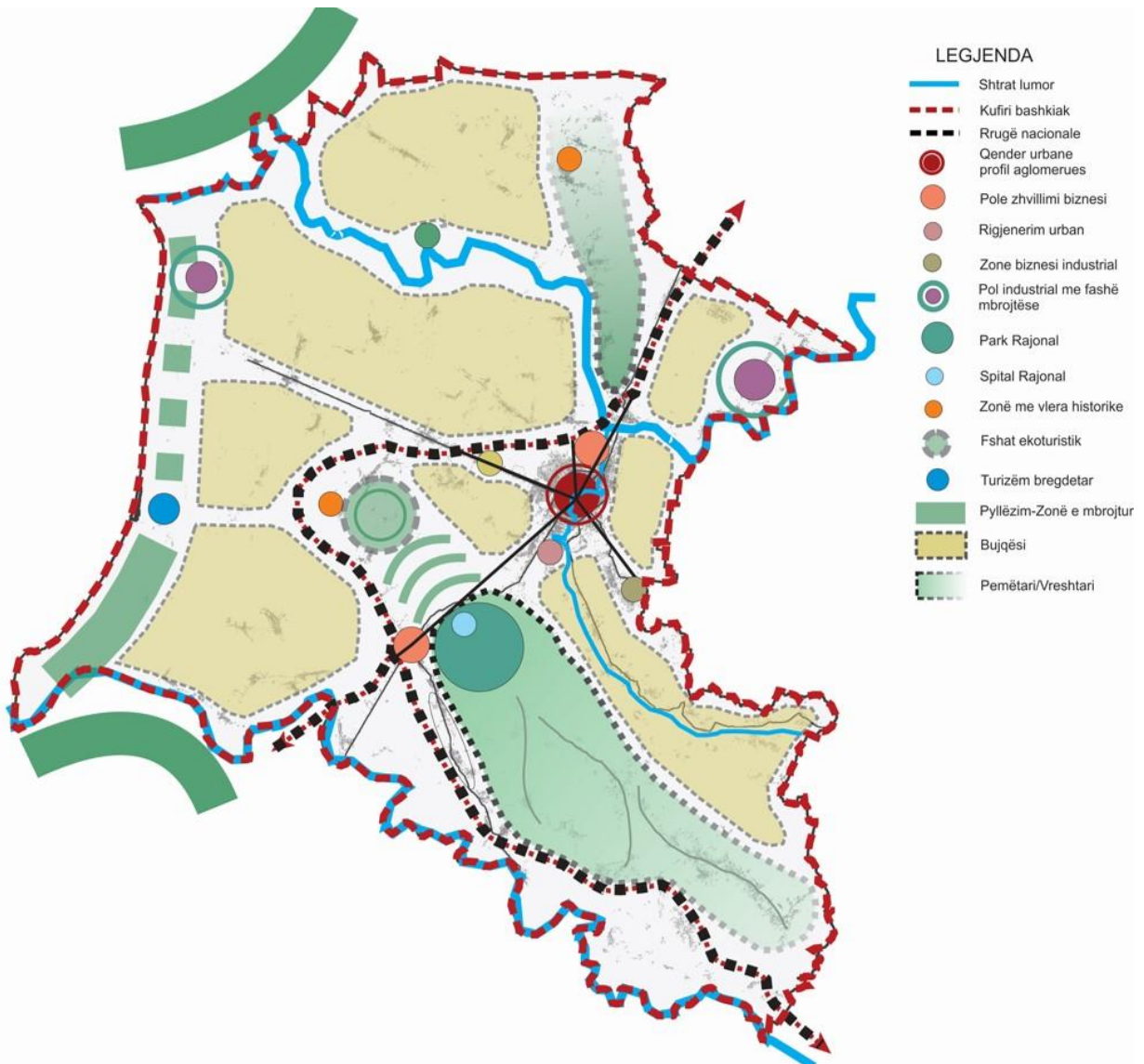
“Zhvillimi i Bashkisë Fier do të udhëhiqet nga parimet e zhvillimit të qëndrueshëm dhe do të ketë në fokus mirëqenien ekonomike dhe sociale të qytetarëve të saj, mbështetur në një mjedis të shëndetshëm dhe me aftësi vetë-ripërtëritëse. Koncepti i zhvillimit të Fierit shkon përtej atij ekonomik, duke synuar gjithmonë e më tepër që ky i fundit të harmonizohet me mbrojtjen e burimeve natyrore, zbutjen e pabarazive sociale dhe, promovimin e zhvillimit intelektual, si shtylla që do të garantojnë që nga ky zhvillim të përfitojnë të gjithë qytetarët, duke menduar gjithmonë edhe për t’u trashëguar brezave të ardhshëm një territor të frytshëm e mjedis të shëndetshëm.

Bashkia Fier do të konsolidojë profilin e saj si pol i zhvillimit ekonomik rajonal, përmes diversifikimit të ekonomisë së saj dhe krijimit të kushteve për rritjen e konkurrueshmërisë së kësaj Bashkie në nivel vendi dhe më gjerë. Ne besojmë tek parimi i subsidiaritetit, ndaj synojmë që polet e zhvillimit ekonomik t’i decentralizojmë në të gjithë territorin e Bashkisë Fier, aty ku potencialet për zhvillim janë më të mëdha, më të përshtatshme për t’u përdorur dhe në harmoni me mjedisin.

Përtej të gjitha burimeve të shumta që disponon Bashkia, ne besojmë që aseti më me vlerë janë qytetarët e saj. ndaj rëndësi e veçantë do t’i jepet nxitjes së kualifikimit të burimeve njerëzore, për të rritur integrimin e të gjithë qytetarëve aktivë në tregun e punës. Kjo do të përkthehet në mbështetje dhe nxitje të arsimimit të qytetarëve të bashkisë, në të gjitha ciklet, përfshirë atë profesional, duke maksimizuar kushtet për ta bërë këtë brenda Bashkisë Tonë.

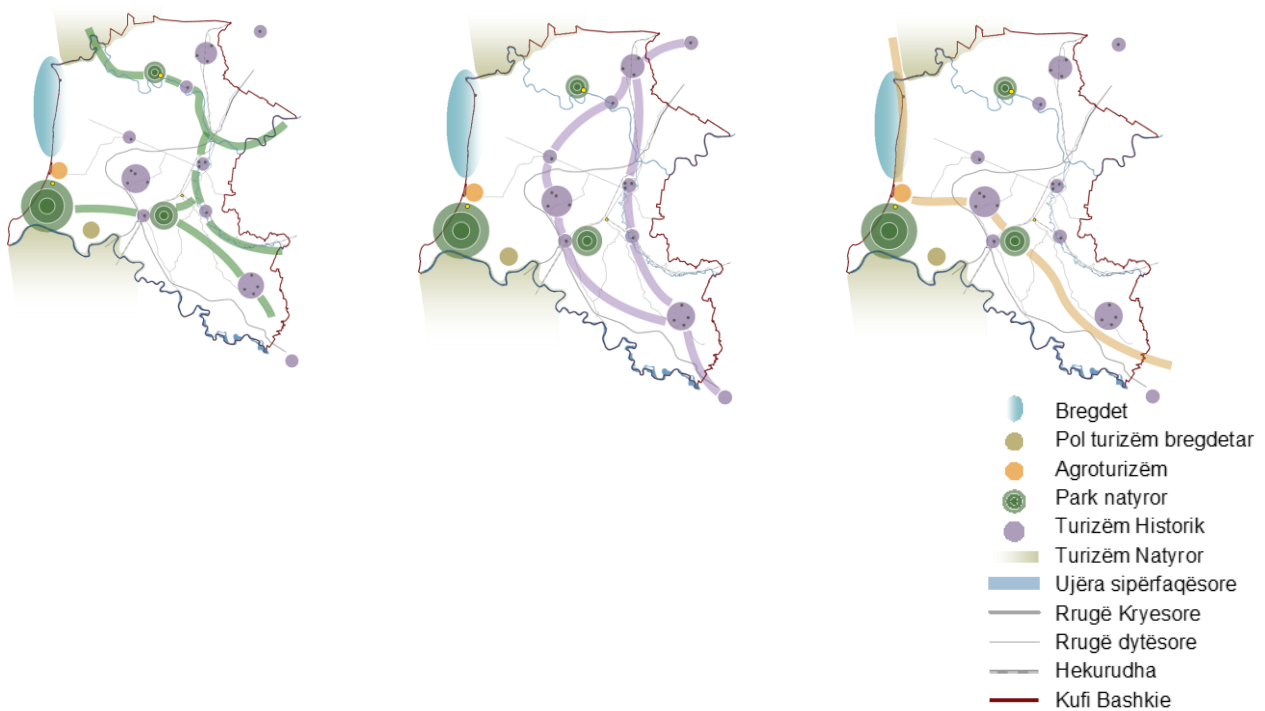
Ne synojmë të ofrojmë të njëjtin standard shërbimesh në të gjithë territorin e Bashkisë, me qëllim zbutjen e pabarazisë sociale dhe ekonomike të banorëve të saj. Qëllimi është të zvogëlojmë sa më shumë të mundemi diferencën urbane-rurale përsa i përket cilësisë së shërbimeve publike si infrastruktura, arsim, shëndetësi si dhe ofrimit të mundësive për zhvillim ekonomik. Ndaj misioni në funksion të këtij vizioni zhvillimi do të jetë vënia në dispozicion në mënyrë inteligjente e të gjitha burimeve financiare e njerëzore për harmonizimin e interesave për zhvillim ekonomik e social në të gjithë territorin e Bashkisë Fier”

Figura 82. Vizioni i Bashkisë Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Figura 83. Promovimi i burimeve natyrore dhe historike

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

2.1 Objektiva strategjike dhe programe

Në përmbushje të këtij vizioni, janë hartuar 5 objektiva strategjike, të cilët synojnë të specifikojnë fokusin e zhvillimit të Bashkisë gjatë viteve të ardhshme. Është synuar që objektivat strategjike të jenë të prekshme, specifike dhe të monitorueshme, për të siguruar zbatueshmërinë e tyre. Për këtë arsye, janë përcaktuar edhe disa tregues monitorimi e vlerësimi për secilin objektiv strategjik, të cilët mund të detajohen dhe përmirësohen gjatë punës që Bashkia do të kryejë për zbatimin e kësaj strategjie.

Objektivi strategjik 1: Rritja e konkurrueshmërisë ekonomike të Bashkisë Fier, përmes mbështetjes së diversifikimit të profilit të saj ekonomik.

Studimi i rajonit, pjesë përbërëse e të cilit është dhe Bashkia Fier, e paraqet këtë bashki si qendrën kulmore të një fashe ekonomike ku ndodhen disa bashki me karakter të shumëfishtë, si Kuçova, Ura Vajgurore dhe Patosi, profili ekonomik i të cilave përbëhet nga një ndërthurje e dy, ose më shumë sektorëve ekonomik. Ky profil e bën bashkinë e Fierit mjaft interesante nga pikëpamja e konkurrueshmërisë ekonomike në nivel rajonal dhe më gjerë.

Modeli mbi të cilin do të mbështetet zhvillimi ekonomik dhe territorial i bashkisë është ai policentrik, me qëllim decentralizimin e funksioneve të ndryshme në pole të ndryshme gravitacionale në territor. Bërthama urbane e bashkisë, qyteti i Fierit, do të vazhdojë të ketë profilin e një ekonomie aglomeruese, ku do të përqendrohen funksionet administrative të bashkisë, zonat

urbane të banimit dhe shërbimet. Është e rëndësishme që të konsolidohen sa më shumë lidhjet e kësaj bërthame urbane me akset nacionale të lëvizjes, si bajpasi i Fierit.

Intensifikimi i aktivitetit urbanizues do të ndodhë sidomos përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli. Ky i fundit do të shërbejë si porta hyrëse veriore e qytetit, pranë të cilit synohet të zhvillohet *një pol ekonomik*, si qendër për zhvillimin e biznesit. Me të njëjtin karakter, por për t'i shërbyer rajonit jugor (Fier-Vlorë) është parashikuar një pol ekonomik në pikëtakimin e Korridorit Blu me Rrugën Kombëtare Fier-Vlorë, pranë Levanit. Këto dy pole ekonomike, njëri në veri dhe tjetri në jug të qytetit, synojnë t'i japin frymëmarrje qytetit të Fierit, duke e çliruar atë nga presioni i zhvillimit për aktivitete ekonomike masive, duke krijuar hapësirë për të akomoduar në qendër të këtij qyteti biznese me karakter më urban, të cilat nxisin ndërveprimin e qytetarëve dhe e bëjnë qytetin më vibrant. Nga ana tjetër, të dyja këto pole ekonomike janë lehtësisht të arritshme nga të gjitha njësitë administrative të bashkisë, pa krijuar trafik nga transporti tranzit në qendër të qytetit.

Në pjesën perëndimore, në kryqëzimin e rrugëve Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh, pranë Portëzës, krijohet një tjetër një me rëndësi për sa i përket mundësisë për të përqendruar bizneset e industrisë së rëndë dhe të ndërtimit. Ky pol bëhet i domosdoshëm për fashën ekonomike-industriale të trinomit Ballsh-Fier-Kuçovë dhe pozicionimi i tij pranë rrugës lidhëse Fier-Kuçovë mes Korridorit Blu dhe Boshtit të Jugut i rrit aksesin këtij poli nga dy infrastrukturat nacionale më të rëndësishme të rajonit.

Në mbështetje të sektorit bujqësor, si një nga sektorët më të rëndësishëm ekonomik për Bashkinë e Fierit, synohet të konsolidohet një pol për zhvillimin e këtij sektori pranë Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu”. Synohet që kjo shkollë të shërbejë jo vetëm si një qendër për edukimin profesional, por edhe të mbështesë fermerët me konsulencë teknike.

Një sektor tjetër përmes të cilit duhet të diversifikohet ekonomia e bashkisë është turizmi, sektor i cili ka potenciale të pashfrytëzuara. Përmes Plani të Përgjithshëm Vendor do të vendoset fokusi në konsolidimin e dy poleve kryesore në funksion të zhvillimit të turizmit: Parkut të Apolonisë dhe zonës përreth, si pol për zhvillimin e turizmit historik dhe ekoturizmit, si dhe fshatrave Boçovë dhe Bashkim, mes rrugës së PishëPoros dhe Kthesa e Qarrit-Darzezë, si pol për zhvillimin e ekoturizmit dhe turizmit bregdetar.

Për sa i përket industrisë, Mbrostari dhe Portëza do të vazhdojnë të jenë poli i zhvillimit të industrisë naftënxjerrëse dhe përpunuese, sipas përcaktimeve të lejeve sektoriale përkatëse. Një pol tjetër në fushën e industrisë do të formohet pranë fshatit Seman, ku sipas Planit Kombëtar Sektorial të Projektit TAP është planifikuar një stacion pompimi me sipërfaqe rreth 40 ha. Këto dy pole mund të orientojnë edhe kërkesat e ardhshme për zhvillim në këtë sektor. Po ashtu, këto do jenë edhe zonat të cilave do t'u kushtohet rëndësi e veçantë në lidhje me zbutjen e ndikimit të tyre në mjedis, përmes partneriteteve të vazhdueshme me ministritë e linjës dhe me aktorët aktivë ekonomikë që operojnë në zonë¹⁶⁸.

Për këtë objektiv strategjik janë parashikuar katër programe strategjike të cilat paraqiten më poshtë. Projektet për çdo program paraqiten në planin e veprimit në kapitullin në vijim.

Programi Strategjik OIP1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për krijimin e dy poleve ekonomike rajonale, pranë fshatit Daullas (në jug të vijës së Ngjalës) dhe në Levan

Programi Strategjik O1P2: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë së rëndë dhe asaj të ndërtimit në Portëz në kryqëzimin e rrugëve Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh

Programi Strategjik O1P3: Përmirësim i infrastrukturës dhe mbështetje e Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” si pol për zhvillimin e praktikave të mira në sektorin e bujqësisë

Programi Strategjik O1P4: Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale

Programi Strategjik O1P5: Rehabilitimi i ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimi i saj në zonë polifunksionale me fokus zhvillimin e sektorit të industrisë dhe atë të shërbimeve

Objektivi Strategjik 2: Mbështetje e sektorit të bujqësisë dhe turizmit, si sektorë kyçe për zhvillimin e ekonomisë lokale

Burimet natyrore dhe historike të bashkisë, së bashku me pozicionimin e saj strategjik, krijojnë kushtet për të orientuar zhvillimin drejt konsolidimit të sektorëve të bujqësisë dhe turizmit. Për sa i përket sektorit të bujqësisë, plani i territorit dhe plane të mëtejshme sektoriale zbatimi, duhet të mirëpërcaktojnë mënyrat e zhvillimit të territorit në funksion mbrojtjen e tokës bujqësore, sidomos asaj me kategori boniteti dhe përshtatshmëri të lartë. Po ashtu, duhet të parashikohen investime në infrastrukturën kulluese-vaditëse, magazinuese-grumbulluese, përpunuese dhe tregtuese të produkteve bujqësore, për të përmirësuar të gjithë zinxhirin e prodhimit. Nga ana tjetër, përtej rolit si një nga bashkitë me prodhim më të lartë bujqësor në vend, bujqësia në Bashkinë e Fierit merr rëndësi si një sektor mbështetës për turizmin dhe zhvillimin rural. Kombinimi i turizmit historik me atë natyror dhe bregdetar, do të jetë strategjia kryesore përmes së cilës do të synohet marketimi i larmishmërisë së kësaj bashkie dhe zgjatja e qëndrimit të turistëve në të.

Programi Strategjik O2P1: Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier

Programi Strategjik O2P2: Hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës, të cilat do të orientojnë zhvillimet që nuk i shërbejnë sektorit të bujqësisë, jashtë sipërfaqeve me kategori bazë të përdorimit të tokës të propozuar B. Bujqësi, me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore

Programi Strategjik O2P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë (magazinë, stalla, pika grumbullimi, kooperativa bujqësore) përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP)

Programi Strategjik O2P4: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi (hartografimi) dhe përmirësimi/zhvillimi i aseteve historike

Programi Strategjik O2P5: Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit

Programi Strategjik O2P6: Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim

Objektivi Strategjik 3: Mbrojtja dhe rigjenerimi i aseteve natyrore si elemente bazë të ripërtëritjes ekonomike dhe sociale.

Edhe pse zhvillimi ekonomik dhe urban i dy dekadave të fundit ka riprovuar rëndësinë që ka Bashkia e Fierit në rajon, si një qendër atraktive për imigrim, punësim dhe zhvillim të biznesit, ky zhvillim ka ardhur me faturën e vet mjedisore. Për të shmangur thellimin e eksternaliteteve mjedisore si dhe për të zbutur problemet ekzistuese, Bashkia Fier e rendit mbrojtjen dhe rehabilitimin e aseteve natyrore si një nga objektivat strategjike të saj. Përmes programeve strategjike dhe projekteve përkatëse do të synohet rehabilitimi mjedisor i burimeve ujore (veçanërisht lumenjtë), si një nga aspektet mjedisore më delikate dhe më të prekura nga zhvillimi në bashki. Këto programe do të synojnë jo vetëm rigjenerimin e burimit ujor, por edhe zbutjen e mundësisht eliminimin e burimeve ndotëse.

Po ashtu, bregdeti, tashmë pjesë e territorit administrativ të kësaj bashkie, kërkon vëmendje të veçantë për sa i përket nevojës për ndërhyrje në kuadër të uljes së erozionit detar, mbrojtjes nga përmytjet me karakter klimatik dhe të shkaktuara nga njeriu, si dhe mbrojtjes së vegetacionit përgjatë tij në funksion të biodiversitetit. Pylli i Levanit është një tjetër aset me rëndësi mjedisore, që gëzon statusin e zonës së mbrojtur të Kategorisë IV. Si pjesë e sistemit kodrinor të Dumresë, për bashkinë merr rëndësi jo vetëm mbrojtja e tij, por edhe zgjerimi i këtij pylli, dhe kthimi i tij në një park rajonal, siç përcaktohet në programet strategjike dhe projektet prioritare të prezantuara në këtë dokument.

Programi Strategjik O3P1: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar

Programi Strategjik O3P2: Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës

Programi Strategjik O3P3: Mbrojtja e akuifereve nga ndotja

Programi Strategjik O3P4: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale; Mbrojtja dhe zgjerimi i pyllit të Levanit

Programi Strategjik O3P5: Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane

Programi Strategjik O3P6: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial

Objektivi Strategjik 4: Orientimi dhe kontrolli i zhvillimit urban përmes menaxhimit inteligjent të tokës dhe ofrimit të infrastrukturave të planifikuara në të gjithë territorin e Bashkisë Fier.

Siç shprehet dhe në vizion, ne synojmë të ofrojmë të njëjtin standard shërbimesh në të gjithë territorin e Bashkisë, me qëllim zbutjen e pabarazisë sociale dhe ekonomike të banorëve të saj, por edhe të përmirësimit të klimës së biznesit e promovimit të zhvillimit. Konsolidimi i vendbanimeve ekzistuese dhe mbushja urbane, duke përmirësuar hapësirën publike dhe aksesin në të, do të jenë qasjet kryesore për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe aseteve natyrore nga shpërhapja. Kjo e fundit, përveç humbjes së tokës bujqësore dhe ndikimit në mjedis, i ka rritur sfidat e bashkisë për ofrimin e infrastrukturave në zona të shpërhapje urbane ku ofrimi i tyre është i paefektshëm dhe i kushtueshëm. Për këtë arsye, përmes përcaktimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, do të synohet planifikimi i nevojave të ardhshme për zhvillim bazuar mbi analiza demografike, ekonomike dhe sociale konkrete, për të parashikuar nevojën për zhvillim dhe mënyrat se si do të akomodohet ai.

Programi Strategjik O4P1: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturat kombëtare

Programi Strategjik O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli

Programi Strategjik O4P3: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive administrative në qytetin e Fierit dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën

Programi Strategjik O4P4: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe si satelite urbane të qytetit të Fierit

Program Strategjik O4P5: Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ

Program Strategjik O4P6: Përmirësimi i qendrave të Njësive Administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë

Program Strategjik O4P7: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Fierit dhe disa nga qendrat urbane, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve

Program Strategjik O4P8: Sigurimi i gazifikimit të teritorit të bashkisë Fier nëpërmjet projektit të TAP-it

Objektivi strategjik 5: Zbutja e pabarazive sociale përmes përmirësimit të sistemit arsimor dhe atij shëndetësor

Një vëmendje të veçantë në këtë strategji i kushtohet arsimit dhe shëndetësisë, si dy parakushte për të siguruar mirëqenie sociale, komunitete të shëndetshme dhe begati. Konsideratat e kësaj strategjie për sektorin e arsimit dhe shëndetësisë shkojnë përtej ndarjes së funksioneve mes qeverisë qendrore dhe asaj vendore, duke ngritur nevojën për ndërhyrje për realizimin e të cilave kërkohet krijimi i partneriteteve solide mes nivelit vendor dhe atij qendror.

Programi Strategjik O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale

Programi Strategjik O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier

Programi Strategjik O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë

Programi Strategjik O5P4: Mbështetje e arsimit profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë e Fierit

Programi Strategjik O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier

Programi Strategjik O5P6 Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit

2.2 Konsiderata financiare

Bashkia e re Fier, ndonëse renditet e pesta në vend për nga niveli i të ardhurave të gjeneruara nga burimet e veta¹⁶⁹, paraqet një nivel të ulët autonomie financiare gjatë pesë viteve të marra në shqyrtim. Mesatarja e raportit të të ardhurave të veta ndaj të ardhurave totale rezulton të jetë 24.5% për periudhën 2010 - 2014. Këto të ardhura mbuluan mesatarisht 23.7% të shpenzimeve totale të realizuara gjatë periudhës në fjalë. Nëse në tek të ardhurat e veta do të shtonim edhe të ardhurat nga taksat e ndara dhe transfertat e pakushtëzuar, burimet totale në dispozicion të bashkisë do të përfaqësonin mesatarisht 48.8% të të ardhurave totale dhe mesatarisht do të mbulonin 47.2% shpenzimeve totale. Në vijim të ndarjes së re administrative-territoriale (shtimit të 9 njësi administrative) dhe ligjit të ri për vetë-qeverisjen vendore, Bashkia e re e Fierit përballet me sfidën e menaxhimit të burimeve financiare të kufizuara përkundrejt nevojave gjithmonë në rritje për shërbime dhe investime kapitale. Në këtë kontekst, planifikimi strategjik i investimeve kapitale në funksion të përmirësimit të cilësisë së shërbimeve publike në territoret në administrim rezulton i domosdoshëm dhe një parakusht për zhvillimin ekonomik vendor. Ndaj, vlerësohet thelbësor fuqizimi dhe përmirësimi i performancës financiare në kahun e të ardhurave (veçanërisht rritja e bazës së tatueshme dhe tatimpaguesve) si dhe racionalizimi në kahun e shpenzimeve (kryesisht ato administrative dhe operative). Ligji ri për buxhetin vendor të viti 2016 solli disa risi në kuadrin e nivelit, llojit dhe numrit të taksave. Përgjithësisht, në periudhën afatshkurtër efektet e heqjes së disa taksave dhe futjes/modifikimit të disa të tjera vlerësohet se do të baraspeshojnë njëra tjetrën duke u përkthyer në një efekt pothuajse neutral për buxhetin vendor.

Në kushtet e pamjaftueshmërisë së burimeve financiare të veta të bashkisë, përdorimi i instrumenteve financiarë, si huat nga sistemi bankar (në përputhje me kuadrin rregullator në fuqi), fondet shtetërore nga (FZHR, FSHZH, etj.) të orientuara kryesisht në mbështetje të zhvillimit të infrastrukturës, fondet nga donatorët e huaj (Banka Botërore, USAID, KfW, WBIF, etj.) për çështje që lidhen me trajtimin i mbetjeve dhe ujërave, asistencë teknike dhe ndërtim kapacitetesh apo edhe format e partneritetit publik-privat paraqesin një mundësi reale për realizimin e investimeve kapitale. Në këtë drejtim, vlerësohet e domosdoshme rritja e kapaciteteve të bashkisë në drejtim të hartimit, menaxhimit, zbatimit dhe monitorimit të projekteve të investimeve nëpërmjet këtyre formave të financimit.

III. Plan i Veprimit

3.1 Plani i veprimit

Tabela 18. Plani i Veprimit

Objektivi Strategjik 1: Rritja e konkurrueshmërisë ekonomike të Bashkisë Fier, përmes mbështetjes së diversifikimit të profilit të saj ekonomik						Fazat e zbatimit			
Programet strategjike	Projektet	Vlera	Burim i mundshëm kryesor	Burim i mundshëm dytësor	Tregues vlerësimi	I: '16-'18	II: '19-'20	III: '21-'25	IV: '25-'30
O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për krijimin e dy poleve ekonomike rajonale, pranë fshatit Daullas (në jug të vijës së Ngjalës) dhe në Levan	Hartimi i PDV-së së Polit ekonomik pranë fshatit Daullas	Për tu përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Zhvillimit Urban	Dokumenti i PDV-së i hartuar				
	Hartimi i Planit të Parafizibilitetit për krijimin e Polit ekonomik pranë fshatit Daullas	Për tu përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Plani i parafizibilitetit i hartuar				
	Identifikimi i nevojave për infrastruktura në Polin ekonomik pranë fshatit Daullas, hartimi i projekteve dhe zbatimi i tyre	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Fondi i Zhvillimit Rajonal	Fondi i Zhvillimit Shqiptar, donatorë	Zona e pajisur me infrastrukturën nëntokësore dhe mbitokësore të nevojshme sipas nevojave të identifikuar				
	Hartimi i PDV-së së Polit ekonomik pranë kryqëzimit të Levanit	Për tu përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Zhvillimit Urban	Dokumenti i PDV-së i hartuar				

	Hartimi i Planit të Parafizibilitetit për krijimin e Polit ekonomik pranë kryqëzimit të Levanit	Për tu përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Plani i parafizibilitetit i hartuar				
	Identifikimi i nevojave për infrastruktura në Polin ekonomik pranë kryqëzimit të Levanit, hartimi i projekteve dhe zbatimi i tyre	Për tu përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Fondi i Zhvillimit Rajonal	Fondi i Zhvillimit Shqiptar, donatorë	Zona e pajisur me infrastrukturën nëntokësore dhe mbitokësore të nevojshme sipas nevojave të identifikuar				
O1P2: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë së rëndë dhe asaj të ndërtimit në Portëz, në kryqëzimin e rrugëve Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh	Hartimi i PDV-së së Polit ekonomik pranë kryqëzimit Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Zhvillimit Urban	Dokumenti i PDV-së i hartuar				
	Hartimi i Planit të Parafizibilitetit për krijimin e Polit ekonomik pranë kryqëzimit Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Plani i parafizibilitetit i hartuar				
	Identifikimi i nevojave për infrastruktura në Polin ekonomik pranë kryqëzimit Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh, hartimi i projekteve dhe zbatimi i tyre	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Fondi i Zhvillimit Rajonal	Fondi i Zhvillimit Shqiptar, donatorë	Zona e pajisur me infrastrukturën nëntokësore dhe mbitokësore të nevojshme sipas nevojave të identifikuar				

O1P3: Përmirësim i infrastrukturës dhe mbështetje e Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” si pol për zhvillimin e praktikave të mira në sektorin e bujqësisë	Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën “Rakip Kryeziu”	Për t’u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë	Fondi i Zhvillimit Shqiptar, donatorë	Shkolla e rindërtuar, pajisur me laboratorë dhe bazë material sipas projektit				
	Hartimi i PDV-së për njësinë strukturore të shkollës Rakip Kryeziu	Për t’u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Zhvillimit Urban	Dokumenti i PDV-së i hartuar				
	Ngritja e strukturave trajnuese pranë shkollës Rakip Kryeziu dhe hartimi i paketave të trajnimit për fermerët e Bashkisë Fier	Për t’u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë	Buxheti i Bashkisë	Struktura trajnuese e ngritur 4 seanca trajnimesh në vit të kryera				
	Zgjerimi i sipërfaqeve të tokës bujqësore në administrim nga Shkolla e Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” në funksion të kërkimeve dhe testeve për problemet e ngritura nga fermerët e zonës	Për t’u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë	Ministria e Bujqësisë	Sipërfaqja e tokës bujqësore në administrim nga shkolla e rritur me 50%				
O1P4: Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale	Organizimi i Panairove vjetore të produkteve vendase në Bashkinë Fier	Për t’u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Buxheti i Bashkisë	2 Panairove vjetore të realizuara				
	Ndërtimi i tregjeve ushqimore në funksion të zhvillimit të sektorit të bujqësisë (në Levan dhe Mbrostar)	Për t’u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, FZhr, FShZh,	Ndërtimi dhe funksionimi i dy tregjeve				

				Donatorë					
	Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë (tek baza e tubave – Albpetrol)	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, FZhR, FShZh, Donatorë	Ndërtimi dhe funksionimi i tregut				
	Hartimi i Strategjisë së Marketimit të Produkteve vendase	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Buxheti i Bashkisë	Dokumenti i Strategjisë i Hartuar				
O1P5: Rehabilitimi i ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimi i saj në një zonë polifunksionale me fokus zhvillimin e sektorit të industrisë dhe atë të shërbimeve	Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mjedisit	Bashkia Fier	Rehabilitimi i zonës				
	Kthimi i zonës së Azotikut në një zonë kyçe të zhvillimit ekonomik të bashkisë.	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Bashkia Fier	Hapja e aktiviteteve ekonomike në zonë				
Objektivi Strategjik 2: Mbështetje e sektorit të bujqësisë dhe turizmit, si sektorë kyçe për zhvillimin e ekonomisë lokale						I	II	III	IV
O2P1: Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe vaditës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier	Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Ujitja e zonës Libofshë				
	Ujitja e zonës Kallm Verri Mbrostar - Rehabilitimi i gjithë rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve te dyta.	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Ujitja e zonës Kallm Verri Mbrostar				

Kullimi i zonës Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Përmirësohet kullimi ne 2200 ha të NjA Mbrostar dhe 820 ha të NjA Kolonjë Lushnje				
Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Rikthehet ujitja në 1780 ha tokë bujqësore				
Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Përmirësimi i ujitjes në fshatrat Radostinë, Clirim, Vadhizë, dhe zona e ish NB Frutore ose Lagja e Mrostar Ferko dhe Frutore Fier				
Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit, ana ndërtimore, makineri pajisje dhe rrjeti ii kanaleve	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	480 ha tokë bujqësore e ujitur				
Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë ne fshatin Hambar njësia administrative Cakran,, si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht, njësia administrative Frakull	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit					
Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm, njësia administrative Seman	Për t'u përlloritur pas hartimit	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore,					

		të projektit teknik		Fondi Shqiptar i Zhvillimit					
	Mbrojtja nga përmytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë)	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit					
	Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Bujqësisë	Banka Botërore, Fondi Shqiptar i Zhvillimit	1100 ha tokë bujqësore e ujitur				
O2P2: Hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës të cilat do të orientojnë zhvillimet që nuk i shërbejnë sektorit të bujqësisë, jashtë sipërfaqeve me kategori bazë të përdorimit të tokës të propozuar B. Bujqësi, me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore	Projekt pilot për aplikimin e instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokave bujqësore, në një nga njësitë strukturore të përcaktuara nga PPV-ja	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	USAID	Ministria e Zhvillimit Urban	Realizimi me sukses i zbatimit të instrumentit				
	Përhapja e modelit të hartuar në projektin pilot në njësi të ngjashme strukturore	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i bashkisë	Ministria e Zhvillimit Urban	Realizimi me sukses i zbatimit të instrumentit				
O2P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë (magazinë, stalla, pika grumbullimi) përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të (PPP)	Mbyllja e procesit të inventarizimit dhe hartëzimit të pronave publike, subjekt transferimi në Bashki	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i bashkisë		Krijimi i një baze të dhënash GIS për pronat publike				
	Përfundimi i procesit të transferimit dhe regjistrimit të pronave publike, subjekt transferimi në bashki	Për t'u përlloritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i bashkisë		Regjistrimi i pronave publike pranë ZRPP				
	Hartimi i projekteve pilot PPP për rehabilitimin e disa aseteve publike dhe	Për t'u përlloritur pas hartimit	Ministria e Bujqësisë	FShZh	Minimumi nga një pikë				

	kthimin e tyre në pika magazinimi bujqësore	të Fish-Projektit			magazinimi në çdo NjA				
O2P4: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi dhe përmirësimi/ zhvillimi i aseteve historike	Hartëzimi i aseteve historike të bashkisë	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë		Krijimi i një baze të dhënash GIS për asetet historike				
	Publikimi i broshurave promovuese për turizmin historik, natyror e bregdetar të Bashkisë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Publikimi i minimalisht një broshure informuese për turizmin historik në Bashkinë e Fierit				
	Identifikimi i nevojave për ndërhyrje restauruese në asetet historike dhe hartimi i projekteve teknike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Kulturës	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Inventar i përditësuar i nevojave për ndërhyrje Hartimi i projekteve teknike sipas inventarit				
	Zbatimi i projekteve restauruese për asetet historike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Kulturës	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR Donatorë	Nr i projekteve të zbatuara				
	Promovimi i Parkut të Apolonisë si një pikë atraktive turistike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Kulturës	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes	Rritja e numrit të vizitorëve me 50%				
	Vendosja e sinjalistikës orientuese për zhvillimin e turizmit	Për t'u përlogaritur pas hartimit	Ministria e Kulturës	Ministria e Ekonomisë, Turizmit,	Vendosja e sinjalistikës historike				

		të Fish-Projektit		Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR Donatorë	nëpër të gjithë territorin e Bashkisë Fier				
O2P5: Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit	Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje (një ose disa ditore) dhe publikimi i tyre online	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë		Krijimi i një platforme online për promovimin e itinerareve turistike				
	Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në Bashkinë e Fierit në bashkëpunim me operatorë turistike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Kulturës	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR Donatorë	Hartimi dhe marketimi i minimalisht 2 paketave turistike				
O2P6: Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim	Rikonstruksion i Rrugës Pishë-Poro	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR Donatorë	Rruga e rindërtuar				
	Rikonstruksion i Rrugës Kthesa e Qarrit-Kryqëzimi i Darzezës	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR Donatorë	Rruga e rindërtuar				
	Vlerësimi dhe zbatimi i nevojave për infrastruktura nëntokësore për fshatrat Bashkim, Boçovë, Pishë Poro për të mbështetur aktivitetet turistike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes FZhR	Përmirësimi i rrjeteve inxhinierike nëntokësore				

				Donatorë					
	Parashikimi i zonave për ngritjen e shtëpive të pushimit në këto fshatra nga PPV-ja	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë		Identifikimi i njësive strukturore të dedikuara për këto struktura në PPV				
Objektivi Strategjik 3: Mbrojtja dhe rigjenerimi i aseteve natyrore si elemente bazë të ripërtëritjes ekonomike dhe sociale						i	II	III	IV
O3P1: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar	Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Reduktim i erozionit detar				
	Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Reduktim i erozionit detar				
O3P2: Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës	Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Reduktim i erozionit lumor				
	Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Vjosë	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Reduktim i erozionit lumor				
	Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonës ripariane të tij	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Reduktim i erozionit lumor Përmirësimi i cilësisë së strukturës urbane përgjatë shtratit të				

					lumit në qytetin e Fierit				
O3P3: Mbrojtja e akuifereve nga ndotja	Identifikimi i zonave me rrezik ndotje të akuifereve në Bashkinë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë		Bazë e të dhënave GIS me informacion mbi zonat me rrezik ndotje të akuifereve				
	Hartimi i projekteve dhe marra e masave mbrojtëse ndaj ndotjes së akuifereve brenda Bashkisë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Shmangia e ndotjes				
O3P4: Mbrojtja dhe zgjerimi i pyjeve dhe kullotave	Hartimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Plan ii hartuar				
	Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Rritja e sipërfaqes së Pyllit të Levanit me 20%				
O3P5: Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane	Hartimi i një plani për menaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Plan ii hartuar				
	Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Ndërtimi i impiantit dhe funksionimi i tij për të gjithë mbetjet e gjeneruara				

					nga Bashkia Fier				
	Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Mjedisit, Donatorë	Rehabilitim i plotë i fushës së mbetjeve				
O3P6: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrojtjen e tokës bujqësore nga ndikimi i aktivitetit naftënxjerrës në Bashkinë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	PPP	Ministria e Mjedisit, Donatorë					
	Identifikimi i rreziqeve për ndotje nga aktiviteti industrial dhe marrja e masave mbrojtëse	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	PPP	Ministria e Mjedisit, Donatorë					
	Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrojtjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje	Për t'u përlogaritur	Bashkia Fier dhe Roskovec	Ministria e Mjedisit	Rehabilitimi i Kanalit të Roskovecit				
Objektivi Strategjik 4: Orientimi dhe kontrolli i zhvillimit urban përmes menaxhimit inteligjent të tokës dhe ofrimit të infrastrukturave të planifikuara në të gjithë territorin e Bashkisë Fier						i	II	III	IV
O4P1: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturën kombëtare	Plotësimi i unazës së Fierit nëpërmjet rikonstruksionit të rrugës "Unaza perëndimore" (nga hekurudha Fier-Ballsh deri në rrugën nacionale Fier-Vlorë)	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	FShZh, Buxheti i Bashkisë, Donatorë	Rruga e ndërtuar sipas parametrave teknike të projektit				
	Konsolidimi i Rrugës Aulona deri tek Pylli i Levanit	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	FShZh, Buxheti i Bashkisë, Donatorë	Rruga e ndërtuar sipas parametrave teknike të projektit				
	Lidhja me rrugën "Celigrad" (Qendër-Unaza Skënderbeu-Bajpas) gjatësi 2.3 km- porta hyrëse veriore	Për t'u përlogaritur pas hartimit	Ministria e Transportit	FShZh, Buxheti i Bashkisë,	Rruga e ndërtuar sipas				

		të projektit teknik		Donatorë	parametrave teknike të projektit				
	Lidhja me rrugën "Teodor II Muzaka" (rruga Sheq i Madh-Bajpas), gjatësi 2 km	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	FShZh, Buxheti i Bashkisë, Donatorë	Rruga e ndërtuar sipas parametrave teknike të projektit				
	Lidhja me rrugën e Semanit (Qendër-Bajpas), gjatësi 4.8 km Rrugë lidhëse me parkun arkeologjik të Apolonisë-porta hyrëse perëndimore	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	FShZh, Buxheti i Bashkisë, Donatorë	Rruga e ndërtuar sipas parametrave teknike të projektit				
	Zgjerimi i terminalit të autobuzave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve brenda dhe jashtë kufijve	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Sektori Privat	Ministria e Transportit	Terminali i autobuzave i zgjeruar dhe në funksion të plotë				
O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli	Parashikimi i treguesve më të lartë të zhvillimit përgjatë këtij aksi në PPV				Rregullorja e PPV parashikon tregues të lartë zhvillimi për njësitë strukturore përgjatë këtij aksi				
O4P3: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësisve administrative në qytetin e Fierit, dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën	Hartimi i një plani mobiliteti për bashkinë e madhe Fier vetëm transport publik	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë	Ministria e Transportit	Plan ii hartuar				
	Ndërtimi i terminalit perëndimor pranë stacionit të trenit, në funksion të linjave ndërurbane	Për t'u përlogaritur pas hartimit	Ministria e Transportit	FZhR FShZh PPP	Terminali i ndërtuar dhe funksional				

		të projektit teknik							
	Rikonstruksion i të gjithë rrugëve lokale të Bashkisë së Fierit (rruga Levan – Shtyllas, Rruga Ferras, Rruga kthesa e Bishanit – Boçovë – Varrezat e fshatit Bashkim, rrugës nacioanle Fier- Ballsh (qendër e fshatit), Grecalli, Rugës Gorishovë – Selishtë, Rruga Frakull e Vogël – Varibob, Rruga Hekurudha fier-Ballsh- hyrje fshati Zhupan, Rruga Pojan – Kthesa e Qarrit, Rruga e brendshme Sulo Gega, Kujtim Kosova, Baltëz Muçaj, rruga kryesore Dërmenas, rruga Agim Havaleas (Dërmenas), Agim – Havaleas, Fier – Daullas, Mujalli, Grecalli, Autostradë- Kallm i Vogël, Rruga e Kallmit, Seman – Topojë, Cakran – Gorishovë – Selishtë)	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Buxheti i Bashkisë	FShZh	Rrugët e rikonstruktua ra sipas parametrave teknike të projekteve përkatëse				
O4P4: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe, si satelite urbane të qytetit të Fierit	Parashikimi i treguesve më të lartë të zhvillimit në Njësitë Strukturore të Levanit dhe Frakullës së Madhe nga PPV				Rregullorja e PPV parashikon tregues të lartë zhvillimi për njësitë strukturore të Levanit dhe Frakullës së Madhe				
O4P5: Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ	Hartimi i një plani menaxhimi për sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm dhe kanalizimet e ujërave të zeza	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Buxheti i Bashkisë		Plan ii hartuar				

	Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	Ministria e Mjedisit, FShZh FZhR Donatorë	Impianti i ndërtuar dhe funksional				
	Ndërtimi i sistemit të Kanalizimeve të ujërave të zeza në NjA administrative të Bashkisë Fier (fshatin Mbyet, Portëz, Zhupan, Radostinë, Vadhizë, Rreth – Libofshë dhe lagjja lindore Libofshë)	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Transportit	Ministria e Mjedisit, FShZh FZhR Donatorë	Rrjete të konsoliduara KUZ				
O4P6: Përmirësimi i qendrave të Njësive Administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë	Qendër për promovimin e produkteve artizanale në fshatin Pojan, pranë parkut arkeologjik të Apolonisë	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Kulturës	FShZh Donatorë	NGritja e qendrës për promovimin e produkteve bujqësore				
	Projekte dizajni për rehabilitimin e qendrave të njësive administrative të Bashkisë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Zhvillimit Urban	FShZh Donatorë	10 qendra të rehabilituara				
O4P7: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Fierit dhe disa nga qendrat urbane, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve	Projekte dizajni për hapësirat publike të qytetit të Fierit dhe disa nga qendrat urbane kryesore	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Bashkia Fier	Ministria e Zhvillimit Urban	Rigjenerimi i hapësirave publike				
O4P8: Sigurimi i gazifikimit të teritorit të bashkisë Fier nëpërmjet projektit të TAP-it	Hartimi i një projekti për lidhjen e bashkisë Fier me linjën e gazsjellësit TAP	Për t'u llogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Energjitikës dhe Industrisë	Bashkia Fier Donatorë	Shtirja e linjës së gazsjellësit në zonat e banuara të bashkisë Fier				
	Hartimi i projekteve për konsolidimin e rrugëve lokale për njësitë administrative ku linja e gazsjellësit të TAP-it kalon	Për t'u rishikuar pas hartimit të projekteve	Projekti “Trans Adriatik Pipeline”	Projekti “Trans Adriatik Pipeline”	Përmirësimi i gjendjes së rrugëve në NjA				

Objektivi Strategjik 5: Zbutja e pabarazive sociale përmes përmirësimit të sistemit arsimor, të strehimit dhe atij shëndetësor						i	II	III	IV
O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale	Ndërtimi i Spitalit Rajonal pranë Pyllit të Levanit	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Shëndetësisë	FZHR Donatorë	Spitali Rajonal i ndërtuar dhe funksional				
O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha Njësitë Administrative të Bashkisë Fier	Rikonstruksion dhe përmirësim i të gjitha qendrave shëndetësore të njësive administrative të Bashkisë Fier	Për t'u përlogaritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Shëndetësisë	FZHR Donatorë	Shërbim shëndetësor i përmirësuar				
O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë	Hapje e disa fakulteteve universitare në Fier (profil mjekësor)	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Arsimit dhe Shkencës	Buxheti i Bashkisë	Hapja e disa fakulteteve				
O5P4: Mbështetje e arsimit profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë e Fierit	Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën profesionale industriale	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë	Buxheti i Bashkisë	Shkolla e rindërtuar, pajisur me laboratorë dhe bazë material sipas projektit				
	Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën profesionale artistike	Për t'u përlogaritur pas hartimit të Fish-Projektit	Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë	Buxheti i Bashkisë	Shkolla e rindërtuar, pajisur me laboratorë dhe bazë material sipas projektit				
	Rritja dhe shumëllojshmërisë së kurrikulave mësimore në shkollën profesionale artistike	Për t'u përlogaritur pas hartimit	Ministria e Mirëqenies	Buxheti i Bashkisë	Shtimi i profileve të specializimit				

		të Fish-Projektit	Sociale dhe Rinisë		të ofruara nga shkolla				
O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier	Rikonstrukcion i objekteve arsimore në njësitë administrative në Bashkinë Fier (Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar- Ura, Levan)	Për t'u përlloritur pas hartimit të projektit teknik	Ministria e Arsimit	Buxheti i Bashkisë	Përmirësimi i ambienteve arsimore				
O5P6 Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit	Hartimi i një plani strehimi për popullsinë e pastrehë në bashkinë Fier	Për tu përlloritur pas hartimit të projektit	Ministria e Mirëqënies sociale dhe Rinisë	Buxheti i Bashkisë	Strehimi i popullsisë të pastrehë				

3.2 Sistemet e territorit

Një nga ndikimet kryesore që strategjia e territorit, plani dhe projektet strategjike sjellin në territor, është ndryshimi i mundshëm i sistemeve të territorit. Nëse në nivel planesh territoriale përgjithësisht sigurohemi që të krijojmë përdorime toke të përputhshme me njëra-tjetrën, në nivel strategjik duhet të kuptohet edhe mundësia e ndryshimit të sistemeve territoriale (bujqësore, natyrore, ujërat, urbane dhe infrastrukturore), për dy arsye: 1) për të kuptuar efektet afatgjata të strategjisë dhe planit në çdo aspekt (territorial, mjedisor, social dhe ekonomik); 2) për të kuptuar, parashikuar dhe rregulluar efektet e sektorëve të ndryshëm mbi njëri-tjetrin dhe si rezultat për të marrë masa ligjore e procedurale për zbutjen e efekteve, ose për realizimin e tyre.

Si rezultat i zbatimit të vizionit të zhvillimit dhe projekteve strategjike në territor, pritet që të ndodhin edhe ndryshime të mundshme të sistemeve territoriale, pra konvertime të tokës nga një sistem në tjetrin. Këto konvertime/transformime mund të ndodhin mbi bazën e propozimeve të planit të përdorimit të tokës dhe të infrastrukturave si dhe përmes disa procedurave ligjore të vendosura në legjislacionin sektorial në fuqi (për bujqësinë, tokat natyrore, ujërat, etj.). Një ide paraprake të transformimeve të mundshme mund ta marrim që me hartëzimin e vizionit territorial të zhvillimit, duke e krahasuar atë me shtrirjen e sistemeve aktuale të territorit. Sigurisht, kjo është një ide paraprake dhe orientuese, por ende asnjë vendim transformimi nuk është marrë, sepse për këtë nevojitet të përgatitet më parë plani i përdorimit të tokës dhe infrastrukturave.

Transformimet e sistemeve në Fier bazohen tek objektivat strategjike të propozuara në kapitullin e dytë. Bazuar në VKM nr. 671/2015, sistemet në thelb do të ngelin po ato, pra, sistemi natyror, urban, bujqësor, ujor dhe infrastrukturor, por disa territore të Bashkisë së madhe Fier mund të pësojnë ndryshime bazuar në tendencat e zhvillimit që propozohen në këtë strategji e më pas në plan. Sikurse u përmend më lart, ndryshimet në këtë fazë janë orientuese dhe jo domosdoshmërisht do të ndodhin, apo do të ndodhin praktikisht në këtë formë. Pra, konvertimet e mundshme do të rishikohen në mënyrë më të detajuar në fazën e hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor.

Ekziston mundësia e konvertimit të tokave bujqësore përgjatë rrugës së Semanit, përgjatë rrugës së Grecallisë si dhe në drejtim të Portëzës si dhe pranë qendrave të fshatrave Levan dhe Frakull. Ky transformim mund të ndodhë për t'i dhënë hov zhvillimit ekonomik lokal dhe për të akomoduar shërbime të tilla tregtare dhe magazinimi/përpunimi, të cilat do të jenë në shërbim të zhvillimit të bujqësisë. Në fakt, transformime të tilla kanë ndodhur disi aktualisht për shkak të zhvillimit në mënyrë të shpërhapur dhe informal, që ka ndodhur në këto territore. Kjo do të thotë se konvertimet e mundshme që diktohen në këtë zonë nga strategjia e territorit, do të funksionojnë mbi parimin e kompaktësimit në zona me karakter ndërtimor të shpërhapur dhe të ruajtjes së zonave të tjera bujqësore nga urbanizimi i mëtejshëm.

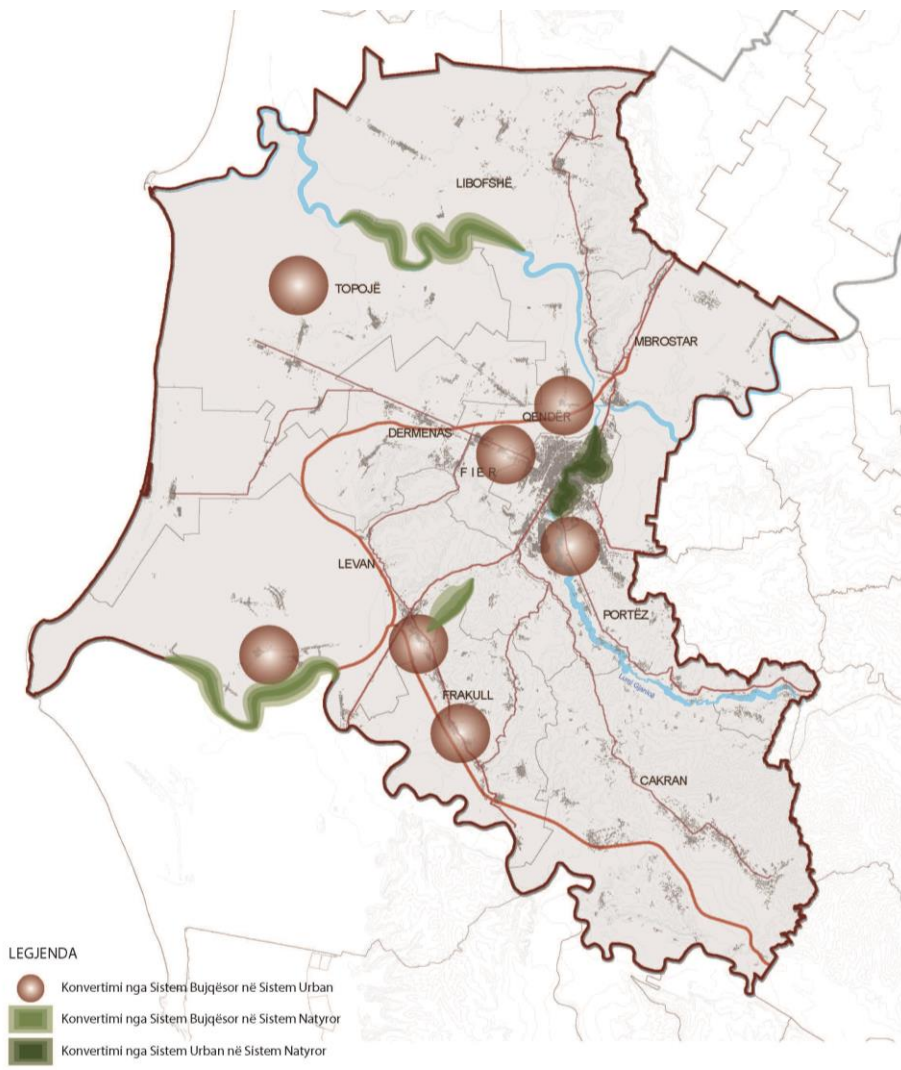
Gjithashtu, referuar propozimeve që vijnë nga projekti i linjës së Gazsjellësit TAP, mendohet që pranë fshatit Gjokalli të ndodhë një transformim i mundshëm i tokës bujqësore në tokë urbane/infrastrukturore. Ky transformim është i justifikuar (përmes planit sektorial të TAP, projektit të zbatimit dhe vlerësimit strategjik mjedisor) të ndodhë jo vetëm për faktin e vendndodhjes së një stacioni kompresimi të propozuar nga ky projekt, por edhe sepse toka bujqësore nuk është e frytshme dhe klasifikohet si tokë e kripur. Për më tepër, ekzistenca e stacionit

të kompresimit kërkon edhe ruajtjen të paprekur (me përdorime të tjera) të një zonë mbrojtëse përreth stacionit, edhe nëse kjo zonë nuk konvertohet në asnjë sistem tjetër territorial.

Nisur nga programet strategjike, ekziston mundësia e transformimit të sistemit urban që ndodhet pranë shtratit të Lumit Gjanica në qytetin e Fierit. Kjo sipërfaqe e cila shtrihet në mënyrë gjatësore përgjatë gjithë shtrirjes së lumit, ka tendencën të transformohet në zonë natyrore me qëllim rehabilitimin e Lumit Gjanica dhe pyllëzimin e zonës përgjatë shtratit të lumit. Një transformim tjetër i mundshëm është ai transformimit të një pjesë të tokave bujqësore në zona të pyllëzuara (natyrore) pranë lumenjve Vjosa dhe Seman. Kjo do të ndihmojë në shmangien e daljes nga shtrati të këtyre lumenjve si dhe mbrojtjen e tokave bujqësore dhe urbane pranë. Gjithashtu, bazuar në projektet prioritare të bashkisë dhe konkretisht atij të zgjerimit të Pyllit të Levanit, në pjesën jugore të këtij pylli mendohet që sistemi bujqësor të kthehet në sistem natyror.

Në vijim tregohet një hartë (figura 83), e cila shpreh në mënyrë të përafërt ndryshimet e pritshme të sistemeve në territorin e Bashkisë Fier. Vlen të theksohet fakti se në këtë seksion janë treguar tendencat e mundshme të transformimeve, ndërkohë që gjatë hartimit të planit të propozuar të tokës, ato do të detajohen më tepër dhe sipas rastit do të përgatiten për procedurat ligjore për konvertim.

Figura 84. Sistemet e propozuara të territorit

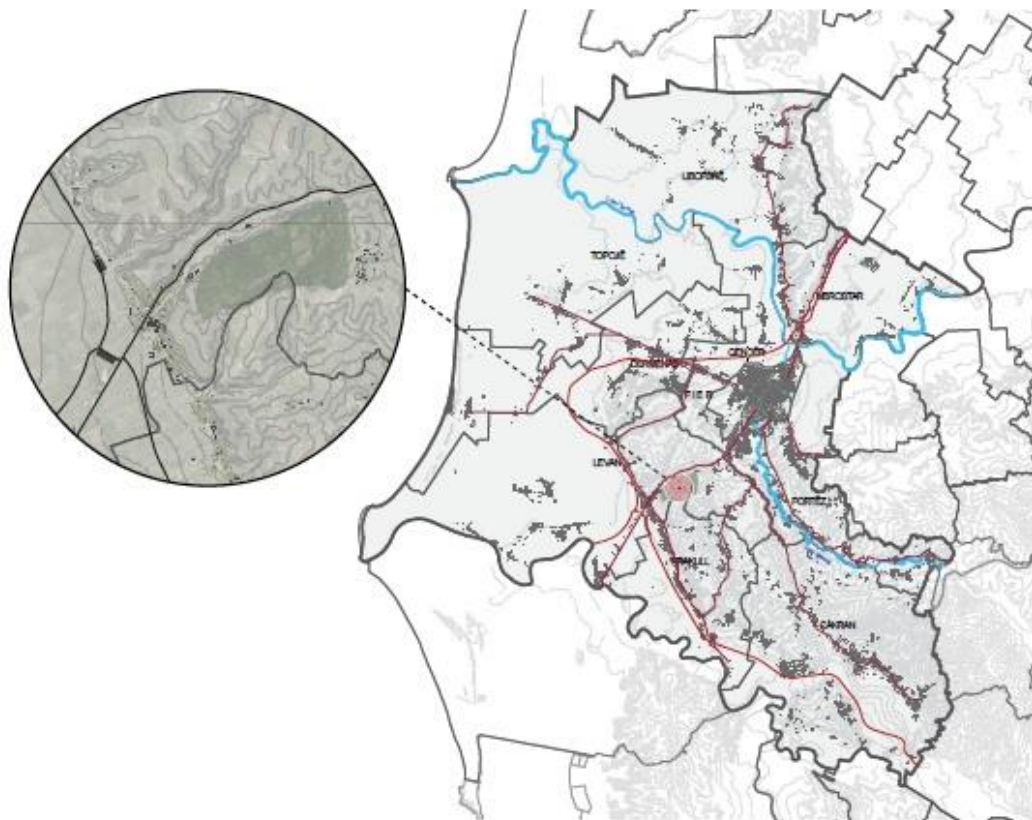
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

IV. Projektet prioritare të zhvillimit

Titulli i Projektit	1. Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në park
Konteksti i Projektit	Pylli i Levanit ka një sipërfaqe prej 200 ha dhe ndodhet në njësinë administrative të Levanit. Kjo hapësirë është shpallur “rezervat natyror i menaxhuar/park natyror” dhe është i mbrojtur nga një zonë buferike prej 50m. Aktualisht pylli është i organizuar krejtësisht në mënyrë spontane dhe pranë tij nuk ka asnjë shërbim ndihmës dhe argëtues për qytetarët.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë zgjerimin e pyllit të Levanit në pjesën juglindore të tij dhe kthimin e tij në park. Kthimi i pyllit në park do të arrihet nëpërmjet shtimit të elementëve të peizazhit si dhe ofrimit të shërbimeve ndihmëse dhe argëtuese për qytetarët. Projekti do të ketë për qëllim projektimin e një parku publik në të cilin banorët do të kenë mundësi të kryejnë aktivitete të ndryshme. Projekti do të sigurojë që parku do të jetë i aksesueshëm duke siguruar kalime këmbësorësh dhe biçikletash, hapësira çlodhëse dhe elementë ujore. Gjithashtu, në bazë të këtij projekti, do të ndërtohet një kompleks sportiv, i cili do të vihet në shërbim të banorëve të Bashkisë Fier por edhe turistëve. Në këtë mënyrë, në kuadër të këtij projekti do të hartohet një nën-projekt mbështetës teknik dhe arkitektonik i cili do të projektojë kompleksin sportiv. Kompleksi sportiv do të jetë në funksion të aktiviteteve që do t’i shtohen Parkut të Levanit dhe do të ndërtohet me materiale miqësore me mjedisin për të mos shkaktuar asnjë efekt mjedisor në florën dhe faunën e pyllit.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, Ministria e Zhvillimit Urban, Sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të kthejë pyllin në park funksional dhe mikpritës për qytetarët dhe turistët ○ Zgjerimi i Parkut do t’i shërbejë një numri më të madh qytetarësh dhe do të kthehet në një “frymëmarrje” të re për territoret e njësive administrative pranë. ○ Ndërtimi i kompleksit sportiv do të pasurojë parkun me aktivitete dhe do të nxisë qytetarët drejt aktiviteteve sportive
Objekti	Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale. Mbrojtja dhe zgjerimi i Pyllit të Levanit
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Hartimi i projekt idesë dhe Projektit Teknik ○ Vendosja e bashkëpunimit me Ministrinë e Mjedisit ○ Sigurimi i lejes mjedisore ○ Promovimi i Pyllit të Levanit si destinacion turistik
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetës së qytetarëve ○ Përmirësimi i aksesit dhe hapësirave çlodhëse në park ○ Përmirësim i funksionalitetit të parkut

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Shtimi i hapësirave për aktivitetet sportive
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për investime për ndërtimin fizik të kompleksit sportiv dhe hapësirave çlodhëse të parkut ○ Projekti do të ketë nevojë për pajisjen me leje mjedisore ○ Ekziston mundësia e keqpërdorimit të parkut dhe dëmtimit të ekosistemeve pas pajisjes së parkut me aktivitete dhe ambiente çlodhëse.
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I dhe II
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Mjedisit, Donatorë

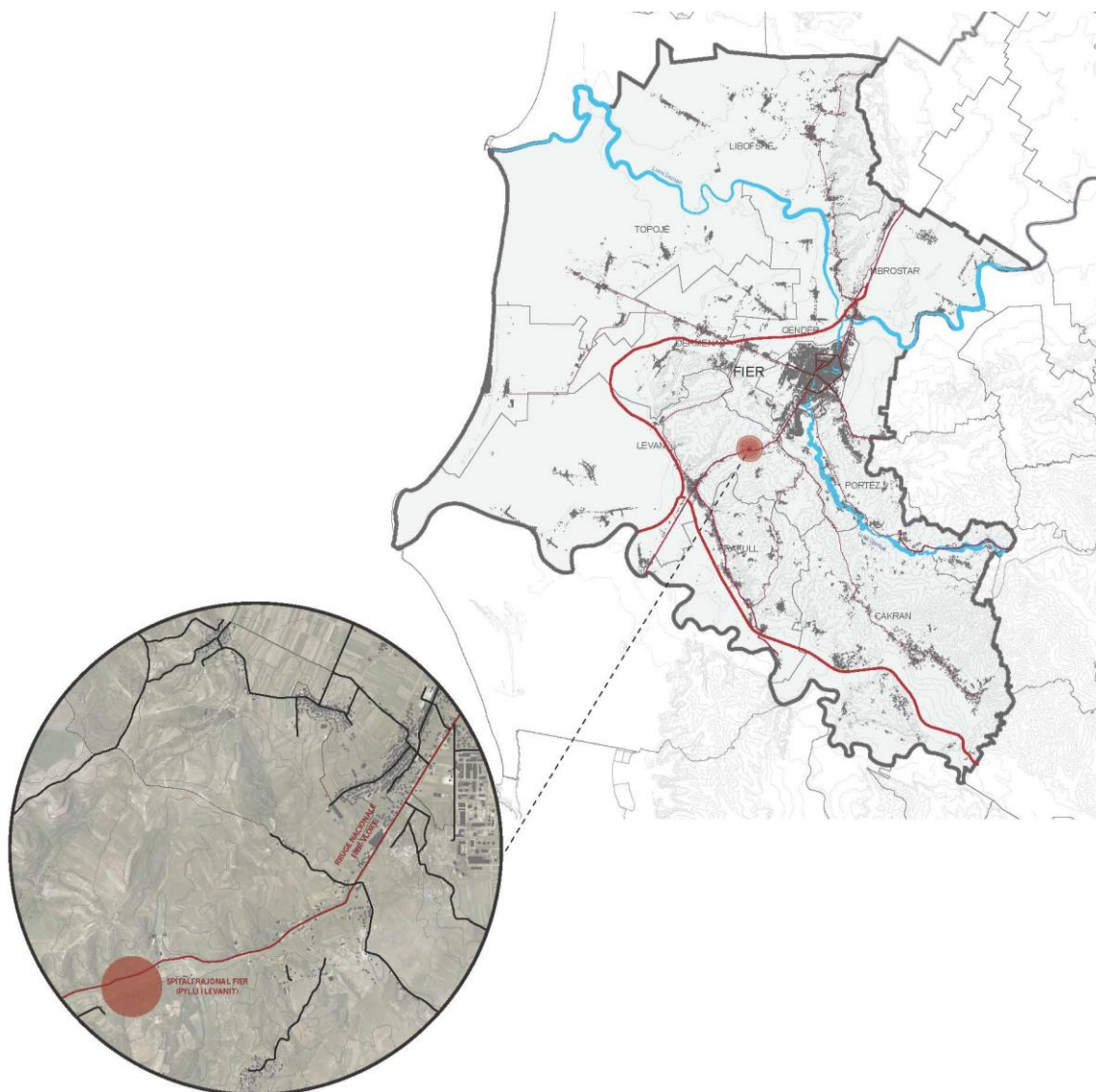
Figura 85. Zjgerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tji në Park

Titulli i Projektit	2. Ndërtimi i spitalit rajonal pranë Pyllit të Levanit
Konteksti i Projektit	<p>Sot, bashkia e re Fier dhe bashkitë e tjera fqinje vuajnë nga mungesa e shërbimeve spitalore të specializuara, për këtë ndjehet e nevojshme që të ndërtohet një spital rajonal në bashkinë e Fierit, një bashki e cila është dhe qendra e Qarkut të Fierit.</p> <p>Projekti konsiston në hartimin e projektit arkitektonik dhe inxhinierik të spitalit rajonal si dhe zbatimin e tij pranë Pyllit të Levanit</p>
Përshkrimi i Projektit	<p>Projekti do të synojë të ndërtojë një qendër kurimi dhe rehabilitimi me të gjitha specialitetet e trajtimit mjekësor. Projekti përfshin hartimin e projektit të spitalit si dhe zbatimin e tij. Spitali do të kthehet në qendrën më të madhe në rajon me pajisje dhe ambiente bashkëkohore si dhe staf të specializuar. Nëpërmjet këtij projekti synohet të vihet në shërbim të banorëve rreth 400 shtretër. Vendndodhja e projektit pranë Pyllit të Levanit do ta bëjë këtë spital të aksesueshëm nga qytetet e tjera fqinje si dhe do ta vendosë spitalin në një zonë periferike të qytetit, pranë hapësirave të gjelbra të Pyllit të Levanit</p>
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Shëndetësisë, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të rrisë cilësinë e jetesës së banorëve nëpërmjet përmirësimit të shërbimit spitalor ○ Spitali rajonal do të ndikojnë në përmirësimin e jetesës edhe për banorët e bashkive fqinje
Objektivi	Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Shëndetësisë mbi hartimin dhe realizmin e projektit ○ Sigurimi i marrëveshjeve me Universitetin e Fierit për të nxitur zhvillimin e degëve të mjekësisë me qëllim furnizimin e spitalit me staf të kualifikuar
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Ulja e nivelit të sëmundjeve tek qytetarët ○ Lehtësim i fluksit të qytetarëve në ambientet spitalore të kryeqytetit

Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për investime të shumta ○ Rreziku i dëmtimit të zonës pyjore të Pyllit të Levanit ○ Rrezik i rekrutimit të një stafi të specializuar
Faza e projektit	Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I dhe II
Kosto e projektit	50.000.000 Euro
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e Shëndetësisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	FZHR, Donatorë

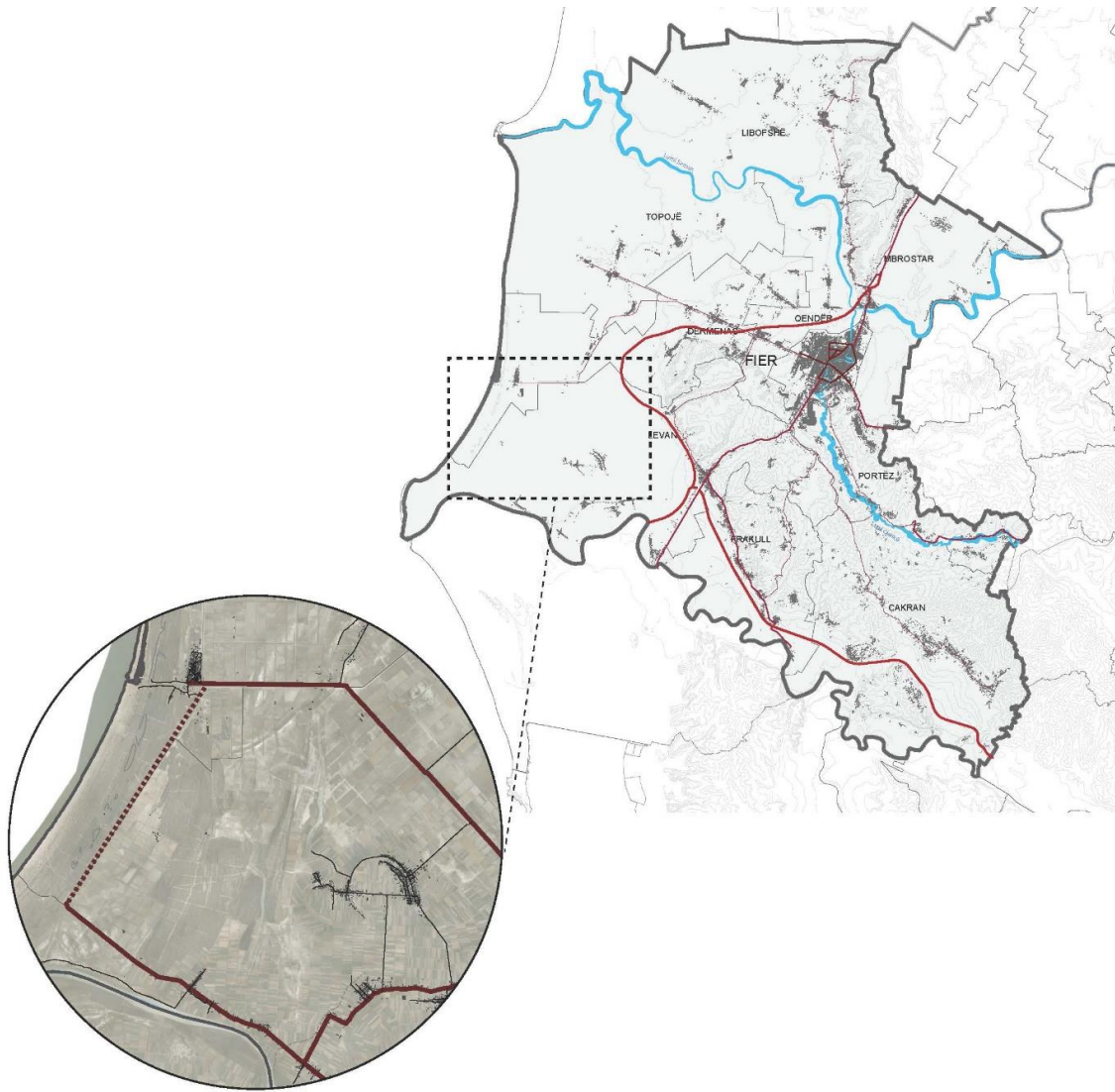
Figura 86. Ndërtimi i Spitalit Rajonal pranë Pyllit të Levanit

Titulli i Projektit	3. Konsolidimi i infrastrukturave rrugore në funksion të zhvillimit të turizmit
Konteksti i Projektit	Bashkia e Fierit ka potenciale të mëdha turistike të cilat duhet të shfrytëzohen me qëllim për të rritur ekonominë lokale. Por jo të gjitha destinacionet turistike të bashkisë janë të arritshme dhe të aksesueshme nga qytetarët vendas dhe turistët. Ndaj, ndjehet e nevojshme që të tregohet një vëmendje e veçantë ndaj sigurimit të këtyre destinacioneve me infrastrukturë rrugore.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë të ndërtojë rrugën e” Pishë-Porosë” si dhe “Kthesa e Qarrit-Kryqëzimi i Darzezës”. Në fillim do të hartohet projekti inxhinierik si dhe më pas zbatimi i tij. Projekti do të bazohet në të gjithë parametrat teknike të domosdoshme, si asfaltimin, kanalizimet e ujërave të zeza, mbjelljen e pemëve, sinjalistikën rrugore, ndriçimin dhe sigurimin e trotuareve për këmbësorët. Projekti do të ndërtohet kryesisht në funksion të akomodimit të turistëve në fshatrat Boçovë dhe Bashkim.
Partnerët	Bashkia Fier, Fondi Shqiptar i Zhvillimit, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të rrisë cilësinë e jetesës së banorëve nëpërmjet përmirësimit të infrastrukturave publike ○ Projekti do t’i shërbejë komunitetit përreth dhe turistëve ○ Do të rrisë aksesin drejt zonës së bregdetit dhe fshatrave turistike
Objektivi	Mbështetja me infrastrukturat e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Fondin Shqiptar të Zhvillimit për asistencë teknike dhe financiare
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Kthimi i fshatrave Boçovë dhe Bashkim në destinacione akomoduese për turistët ○ Përmirësimi i aksesit drejt Pishë-Porosë dhe zonës bregdetare
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ekziston rreziku i gjetjes së investimeve që nevojiten për projektin ○ Projekti kërkon investime dhe zgjat në kohë
Faza e projektit	Koncept - Projekt

Vlerësimi i prioriteteve	Faza II
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Ekonomisë, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, FZHR

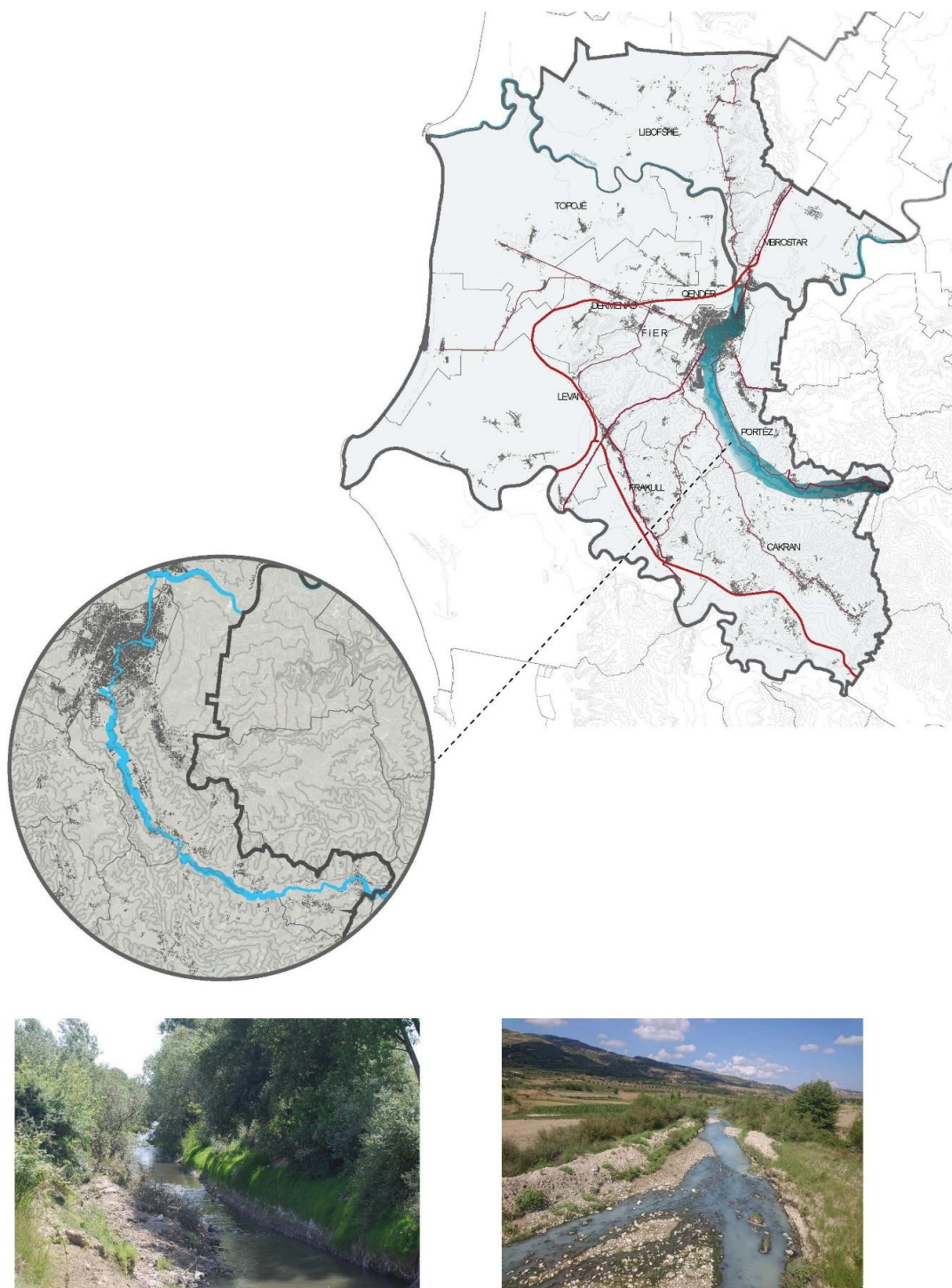
Figura 87. Konsolidimi i infrastrukturës rrugore të zhvillimit të turizmit

Titulli i Projektit	4. Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonave ripariane të tij
Konteksti i Projektit	Lumi i Gjanicës sot vuan nga një ndotje e madhe mjedisore si pasojë aktiviteteteve industriale dhe bujqësore, erozionit ujor, urbanizimit si dhe zhdukjes së zonës ripariane. Projekti konsiston në analizimin e gjendjes mjedisore të Lumit të Gjanicës dhe rehabilitimin e zonës ripariane të tij.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të përfshijë fillimisht një analizë të detajuar të cilësisë së ujërave të lumit dhe evidentim të përshkueshmërisë së ujërave të ndotura në shtresat nëntokësore. Më pas do të rishikohet segmenti i përzgjedhur për ndërhyrje mbi bazën e një studimi parafizibiliteti, për të përcaktuar zonën e ndërhyrjes. Gjithashtu do të evidentohen dhe do të shmangen ndotësit e lumit. Një tjetër ndërhyrje, pjesë e këtij projekti është rikthimi i zonave ripariane përgjatë lumit, zona në të cilat do të jetë e nevojshme të kryhen edhe prishje ndërtimesh si dhe rrypëllëzime. Në përfundim, për të shmangur rrezikun e përmytjeve dhe erozionin e brigjeve, veç rehabilitimit të zonës ripariane, do të ndërhyhet në disa segmente me korracim lumor vegjetativ dhe/ose me gabione.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të ndikojë në përmirësimin e cilësisë së ujërave të lumit ○ Ujërat e lumit do të jenë më të sigurt për përdorim në bujqësi ○ Fasha e lumit do të mundësohet si zonë rekreative për qytetarët ○ Rehabilitimi i kësaj fashe do të ndikojë ndjeshëm në shëndetin e qytetarëve ○ Do të shmanget përmytja e zonave të banimit nga lumi.
Objekti	Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kryerja e studimit të para-fizibilitetit ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Mjedisit mbi hartimin dhe realizimin e projektit ○ Sigurimi i marrëveshjeve me njësitë e tjera vendore si dhe bizneset për ndalimin e derdhjes së mëtejshme të ndotësve në Lumin Gjanica
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Ulje e nivelit të ndotjes ○ Mundësi e përdorimit të ujit të lumit për ujtitje ○ Rritje e vlerës së tokave pas investimit në brigjet lumore
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pamundësia për të siguruar fonde të mjaftueshme për ndërhyrje madhore ○ Nevoja për përfshirjen e disa aktorëve, përfshirë këtu edhe pronarët e ndërtimeve të kryera përgjatë fashës lumore ○ Mungesa e vullnetit për bashkëpunim mes autoriteteve vendore në territoret e të cilave kalon Gjanica ○ Mungesa e një strategjie për shmangien e burimeve industriale të ndotjes në Gjanicë, jashtë territorit të Fierit.
Faza e projektit	Koncept- Projekt

Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Burime të mundshme financimi (kryesore)	Ministria e Mjedisit dhe FZHR
Burime të mundshme financimi (dytësore)	Bashkia dhe bizneset private

Figura 88. Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonës ripariane të tij

Titulli i Projektit	5. Hartimi i projekteve për një lidhje më funksionale dhe efikase të Bajpasit të Fierit dhe qendrës që qytetit
Konteksti i Projektit	Ndërtimi i bajpasit të Fierit është një zgjidhje shumë e mirë për të shmangur trafikun në pjesën e brendshme të qytetit por ai nuk do jetë efikas nëse nuk do të lidhet me rrjetin rrugor të bashkisë. Aktualisht bajpasi nuk është i lidhur me rrugën e Semanit, Rrugën “Teodor II Muzaka”, apo Unazën “Skënderbeu” çka e bën atë jo plotësisht të aksesueshëm.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë të krijojë një lidhje më funksionale dhe efikase të bajpasit të Fierit dhe qendrës së qytetit duke e lidhur atë me Unazën “Skënderbeu” me rrugën e Semanit si dhe lidhjen me Rrugën “Teodor II Muzaka”. Projekti do të fokusohet në rehabilitimin e këtyre rrugëve kryesore si dhe ndërtimin e kryqëzimeve. Projekti do të jetë teknik dhe do të bazohet në të gjithë parametrat teknikë bashkëkohorë duke siguruar në këtë mënyrë zgjerimin dhe asfaltimin e rrugëve, ndriçimin e tyre, kanalizimet nëntokësore dhe pajisjen me sinjalistikë dhe trotuare.
Partnerët	Bashkia Fier, Fondi Shqiptar i Zhvillimit, komuniteti,
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të rrisë cilësinë e jetesës së banorëve nëpërmjet përmirësimit të infrastrukturave publike ○ Projekti do t’i shërbejë komunitetit të Bashkisë Fier por edhe qytetarëve të cilët kalojnë transit në këto zona ○ Bajpasi do të jetë më tepër funksional dhe efikas
Objektivi	Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturat kombëtare
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Fondin Shqiptar të Zhvillimit për asistencë teknike dhe financiare
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Përmirësimi i askesit ndaj bajpasit të Fierit ○ Lehtësim i trafikut në brendësi të qytetit
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ekziston rreziku i gjetjes së investimeve që nevojiten për projektin
Faza e projektit	Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I dhe II
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e Transportit
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	FShZh, Buxheti i Bashkisë, donatorë

Figura 89. Lidhje më efikase e bajpasit të Fierit dhe qendrës së qytetit

Titulli i Projektit	6. Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotur
Konteksti i Projektit	Sot, në bashkinë e Fierit ujërat e zeza nuk trajtohen para derdhjes së tyre në rrjedhat lumore të Vjosës, Gjanicës dhe Semanit. Derdhja e tyre në këto ujëra ka ndikuar në ndotjen e tyre duke i kthyer këta lumenj në “kolektorë” të mëdhenj të ujërave të zeza, për të ndikuar më pas edhe në shëndetin e banorëve dhe cilësinë e ujërave të lumenjve.
Përshkrimi i Projektit	<p>Ky projekt do të përfshijë ndërtimin e një impianti të trajtimit të ujërave të ndotura në pjesën veriore të qytetit të Fierit, pranë pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve. Pavarësisht se në thelb të projektit është ndërtimi i trajtimit të impiantit të trajtimit të ujërave të ndotur, ky projekt kërkon një fazë përgatitore që përfshin shumë aktivitete dhe projekte të tjera. Një ndër to është sigurimi i rrjetit të kanalizimeve për të gjithë territorin e bashkisë si dhe lidhja e tyre me kolektorin kryesor të impiantit. Duke qenë se shumica e njësive administrative të Bashkisë Fier nuk kanë sistem të kanalizimeve të ujërave të zeza, hap i parë pra është ky. Më pas do të jetë e nevojshme të ndërtohet impianti, i cili është edhe elementi më i kushtueshëm. Rekomandohet që ujërat e nxjerra nga industritë të kenë trajtim të veçantë nga ujërat e tjera.</p> <p>Ky projekt do të bëjë një ndarje të ujit nga mbetjet organike për të cilat është e nevojshme të gjendet një vend depozitim.</p>
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Transportit, Ministria e Mjedisit, komuniteti, sektori privat, Banka e Zhvillimit KfW
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> • Minimizimi i ndotjes së ujërave të lumenjve duke trajtuar ujërat e zeza para shkarkimit të tyre • Rritje e cilësisë së jetës së qytetarëve • Mbrojtja e mjedisit
Objektivi	Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> • Studimi teknik i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe mënyra se si mund të lidhet me impiantin e trajtimit të ujërave të zeza • Studim i detajuar i parametrave biologjik dhe kimik të ujërave që derdhen në këto kanale në mënyrë që të bëhet një trajtim në përputhje me problematikat e ujit • Studimi i ujërave industrialë dhe mundësia për përfshirjen në trajtim të këtyre ujërave. • Hartimi i një plani menaxhimi i cili do të ndihmojë në mirëmbajtjen e mëvonshme të sistemit të impiantit • Gjetja e një vend depozitimi për mbetjet e gjeneruara prej impiantit të Pastrimit

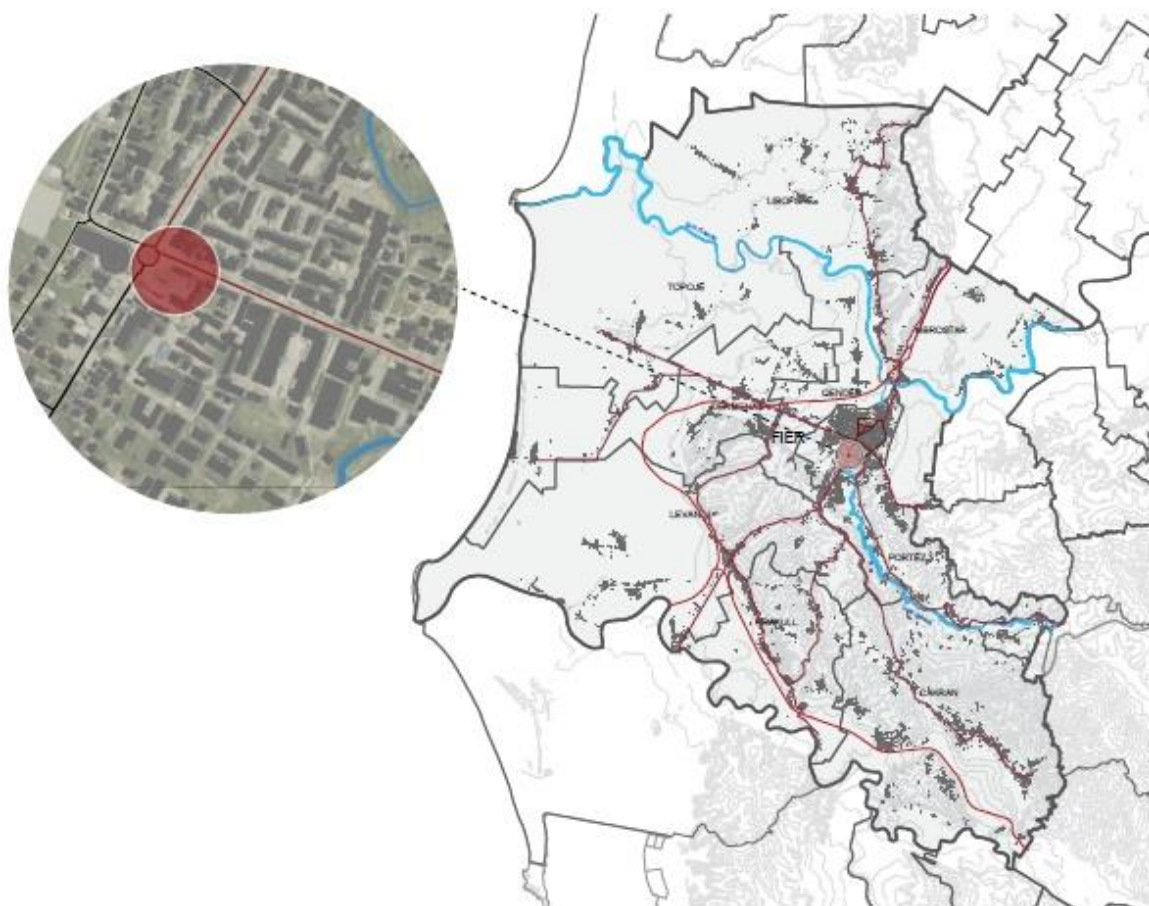
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ndikim pozitiv mbi shëndetin publik përmes uljes së shkallës së sëmundjeve që vijnë nga ndotja e ujërave ○ Mbrojtje e biodiversiteti të ekosistemeve detare dhe bregdetare ○ Përmirësim të habitatit për llojet e rrezikuara ○ Tolerancë e mirë ndaj ndotjeve dhe substancave toksike
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mungesë e bashkërendimit institucional për menaxhimin e impiantit të trajtimit të ujërave të zeza. ○ Projekti ka nevojë për investime të shumta jo vetëm për ndërtimin e impiantit por edhe mirëmbajtjen e tij të mëvonshme ○ Realizimi i projektit mund të kufizohet nga mungesa e sistemit të plotë të kanalizimit të ujërave të zeza kryesisht në territoret e ish -komunave
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Banka e Zhvillimit KfW
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Mjedisit dhe donatorë të tjerë të huaj

Titulli i Projektit	7. Ndërtimi i Impiantit të Djegies të Fierit
Konteksti i Projektit	<p>Sot, Bashkia e re Fier dhe bashkitë e tjera fqinje vuajnë nga mungesa një ndotje mjedisore e madhe e cila vjen si pasojë e mungesës së trajtimit të mbetjeve urbane dhe spitalore.</p> <p>Pas realizimit të projektit të parë të impiantit të djegies (incinerator) në Shqipëri në qytetin e Elbasanit, Bashkia e re e Fierit, si një nga bashkitë më të mëdha në vend dhe si qendër kryesore urbane e rajonit duhet të marrë nismën e ndërtimit të këtij impianti të djegies.</p>
Përshkrimi i Projektit	<p>Projekti do të synojë ndërtimin e një incineratori që do t'i shërbejë jo vetëm bashkisë së Fierit por edhe bashkive fqinje. Ky projekt jo vetëm do t'i japë një zgjidhje përpunimit të mbetjeve urbane por nëpërmjet këtij projekti do të përfitohet energji e gjelbër në sasinë deri në 17250 MWh në vit. Projekti do të ketë në fokus projektimin dhe ndërtimin e incineratorit por praktikisht do të mundësojë ndërtimin e rrugëve të aksesit, sheshine grumbullimit dhe ndarjes së mbetjeve, impiantin e djegies së mbetjeve urbane, landfillin e depozitimit të mbetjeve të papërpunueshme si dhe të hirit pas djegies.</p>
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të rrisë cilësinë e jetesës së banorëve nëpërmjet përmirësimit të shërbimit të mblledhjes dhe përpunimit të mbetjeve ○ Nëpërmjet ndërtimit të këtij projekti fusha ekzistuese e mbetjeve në qytetin e Fierit do të mbyllet
Objektivi	Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Mjedisit mbi hartimin dhe realizimin e projektit ○ Hartimi i marrëveshjeve me njësitë e tjera vendore të cilat do të përdorin incineratorin
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Ulja e nivelit të sëmundjeve tek qytetarët ○ Lehtësim i fluksit të qytetarëve në ambientet spitalore të kryeqytetit
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për investime të shumta dhe mirëmbajtje të vazhdueshme
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I dhe II

Kosto e projektit	22.000.000 Euro
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Mjedisit

Titulli i Projektit	8. Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë
Konteksti i Projektit	Bashkia e re Fier ka një potencial të madh të prodhimit të produkteve bujqësore, por tregtimi i tyre ngelet një problem i vazhdueshëm. Për këtë arsye, sot në Bashkinë e Fierit ndjehet tepër e nevojshme të ndërtohet një treg shumice në të cilin do të tregtohen prodhimet bujqësore të zonës.
Përshkrimi i Projektit	Tregu i shumicës propozohet të ndërtohet pranë bazës së tubave të Albpetrol, pranë pjesën jugore të qytetit, pranë Rrugës Aulona, ndërsa projekti përfshin hartimin e projektit të objektit të tregut si dhe zbatimin e tij. Tregu synon të shërbejë si treg rajonal duke furnizuar në këtë mënyrë edhe bashkitë fqinje. Sipas projektit, tregu do të ketë ambientet e magazinimit, të shitjes si dhe të parkimit të mjeteve të transportit.
Partnerët	Bashkia Fier, komuniteti, sektori privat, Fermerët, Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti do të shërbejë për tregtimin e produkteve bujqësore ○ Projekti do të ndikojë në zhvillimin ekonomik lokal të bashkisë duke rritur fitimet dhe duke rritur numrin e të punësuarve
Objekti	Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krijimi i partneritetit Bashki- Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes - Investitor ○ Promovimi i projektit dhe thithja e investimeve ○ Hartimi i projektit dhe nisja e punimeve.
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritja e nivelit të zhvillimit ekonomik ○ Nxitje e prodhimit bujqësor ○ Përmirësimi i kushteve të tregimit të produkteve bujqësore
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Gjetja e fondeve për financim ○ Vështirësia e krijimit të partneritetit publik-privat
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I, II, III, IV
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e Ekonomisë dhe Turizmit
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Buxheti i Bashkisë

Figura 90. Ndërtimi i tregut të shumicës

Titulli i Projektit	9. Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës së depozitimit të mbetjeve në Fier
Konteksti i Projektit	Pika e depozitimit të mbetjeve në qytetin e Fierit ka shërbyer për 40 vite si e tillë dhe për shkak të përdorimit shumëvjeçar të tij por edhe mungesës së teknikave mjedisore të përshtatshme, kjo pike sot vuan nga ndotje mjedisore e madhe dhe nuk mund të përdoret më. Për pasojë lind nevoja e mbylljes së saj dhe e rehabilitimit për nga ana mjedisore.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të përfshijë një analizë të detajuar të nivelit të ndotjes së tokave në këtë pikë, efektet që shkakton në ndotjen e ajrit, ujërave nëntokësore si dhe shëndetin e banorëve. Më pas do të synohet hartimi i një plani ndërhyrjeje për pastrimin e tokës dhe kthimin e kësaj sipërfaqeje në një hapësirë të gjelbëruar. Mundësitë e planit të ndërhyrjes janë dy lloje: Mund të bëhet në fillim heqja e grumbullit të mbetjeve dhe pas të gërmohet deri në 5 m në thellësi për të hequr dheun ose të hiqet grumbulli i mbetjeve dhe pas kësaj toka të ngjishet me mjete të posaçme dhe të mbillet me bimësi për ta rikthyer hapësirën në një zonë të gjelbër. Natyrisht metoda e parë është më e kushtueshme por nëpërmjet saj arrihen rezultate më të mira.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të ndikojë në pastrimin e cilësisë së tokës dhe nëntokës ○ Hapësira e krijuar pas ndërhyrjeve do të shërbejë si një hapësirë e gjelbër për qytetin ○ Rehabilitimi i kësaj pike do të ndikojë ndjeshëm në shëndetin e qytetarëve
Objekti	Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Mjedisit mbi hartimin dhe realizmin e projektit ○ Përcaktimi i metodës së ndërhyrjes ○ Studimi i hollësishëm mjedisor mbi cilësinë e pikës aktuale të depozitimit ○ Sigurimi i një vend depozitimi tjetër mbetjesh
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Ulja e nivelit të ndotjes ○ Mundësi e përdorimit të hapësirës së gjelbër si hapësirë publike ○ Rritje e vlerës së tokave pas investimit në pikën e depozitimit ○ Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për investime të shumta për shkak të procesit të komplikuar dhe të kushtueshëm të rehabilitimit ○ Rehabilitimi i zonës do të ketë nevojë për përfshirjen e disa aktorëve ○ Nevoja për të gjetur një pikë tjetër depozitimi

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mundësia e krijimit të pikave alternative, informale të vend depozitimit të mbetjeve ○ Procesi i rehabilitimit do të zgjasë në kohë për shkak të nivelit të lartë të ndotjes mjedisore ○ Mungesa e një plani të përgjithshëm të menaxhimit të mbetjeve për bashkinë
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I dhe II
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e Mjedisit

Figura 91. Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të mbetjeve

Titulli i Projektit	10. Promovimi i jetës kulturore në Bashkinë Fier nëpërmjet ndërtimit të qendrave kulturore në njësitë administrative të Bashkisë Fier (veçanërisht: Dërmenas, Libofshë, Cakran)
Konteksti i Projektit	Në bashkinë e Fierit ndodhet vetëm një qendër kulturore dhe ajo ndodhet në qytetin e Fierit duke kufizuar banorët e njësive administrative të tjera për ta përdorur atë. Ky projekt është një kërkesë e banorëve, të cilët kërkojnë më shumë mënyra ndërveprimi social dhe argëtimi, por vjen dhe si pasojë e evidentimeve në terren për shërbime sociale.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë projektimin e disa qendrave kulturore për njësitë administrative, hartimin e programeve për funksionimin e tyre dhe ndërtimin e qendrave në disa zona prioritare, konkretisht në Dërmenas, Libofshë dhe Cakran.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Kulturës, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Përmirësimi i jetës sociale të komunitetit ○ Do të nxitet jeta kulturore në këto zona ○ Projekti është gjithëpërfshirës (trajton të gjitha moshat me veprimtari social-kulturore) ○ Promovimi i vlerave kulturore të zonës
Objektivi	Përmirësim i qendrave të njësive administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projekt-idesë dhe lobimi për sigurimin e fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Kulturës mbi hartimin dhe realizmin e projektit ○ Hartimi i programeve kulturore dhe kalendarit të aktiviteteve për 12 muaj të vitit ○ Hartimi i projekteve arkitektonik e teknike për 3 qendrat prioritare (mundësisht proces i hapur) ○ Aplikimi në institucionet përkatëse për fonde, sipas rastit ○ Përfshirja e të rinjve në hartimin e programeve kulturore ○ Ndërtimi i 3 qendrave kulturore prioritare
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Nxitja e krijimtarisë ○ Mundësi e përdorimit të hapësirave të qendrave kulturore për veprimtari të ndryshme kulturore ○ Promovimi i artit dhe kulturës lokale dhe kombëtare

Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për investime për ndërtimin fizik të objekteve të kulturës si dhe sigurimit të stafit ○ Projekti do të ketë nevojë për përfshirjen e disa aktorëve ○ Projekti zgjat në kohë, nga projektimi tek ndërtimi
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I, II, III, IV
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e zhvillimit
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	FShZh dhe donatorë

Titulli i Projektit	11. Hartimi i projektit për krijimin e brezit pyjor mbrojtjes kundër erozionit të Lumit Vjosa
Konteksti i Projektit	Lumi Vjosa bën pjesë në ekonominë pyjore “Lumi Vjosë” dhe gjendet në pjesën veriore të rrjedhës së tij. Në shkurtin e vitit 2015 si pasojë e veprimtarisë së Lumit Vjosa u përmytën territore të shumta bujqësore dhe urbane. Nga këto përmytje u prekën banorë të njësinë administrative Levan dhe kryesisht banorët e fshatit Pishë dhe Darzezë e Re. Megjithatë përmytje janë shkaktuar edhe në njësinë administrative Topojë. Përmytjet kanë ardhur si rrjedhojë e mungesës dhe dëmtimit të brezit pyjor të Lumit Vjosa. Për këto arsye ndjehet e nevojshme që të hartohet një projekt i cili do të mundësojë rikrijimin e brezit pyjor mbrojtës kundër erozionit të mëtejshëm.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë përmirësimin dhe rehabilitimin e brezit pyjor të Vjosës në bashkinë e Fierit. Konkretisht brezi pyjor i cili do të rikrijohet ka një gjerësi prej 50 m gjerësi dhe gjatësi prej 10000 m. Projekti do të konsistojë në një projekt teknik i cili do të propozojë pyllëzimin e këtij brezi si dhe do të kryhet zbatimi i tij. Brezi pyjor do të plotësohet dhe zgjerohet nëpërmjet pyllëzimit me fidanë nga punonjësit e sektorit të gjelbërimit. Zbatimi i projektit do të kërkojë 4 muaj kohë, ndërsa rezultatet e mbjelljeve të para do të shihen pas një viti (80% e zënieve të para).
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia e Baseneve, komuniteti, Fondi i Zhvillimit të Rajoneve
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt pritet të ndikojë në përmirësimin fizik të tokave bujqësore dhe territoreve të tjera pranë ○ Projekti do t'i shërbejë një numri më të madh banorësh dhe do të ndikojë ndjeshëm në mbrojtjen e pronave të tyre nga përmytjet ○ Projekti gjithashtu do të rezultojë në përmirësime të mëdha mjedisore si pasojë e ndërtimit të zonave ripariane
Objektivi	Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Hartimi i projekt idesë dhe projektit teknik
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Përmirësim i zonave ripariane ○ Përmirësim i gjendjes fizike të shtratit të Lumit Vjosa ○ Rritja e sigurisë së jetës së banorëve
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti ka nevojë për investime të mëdha për ndërtimin e veprave inxhinierike ○ Vështirësi në arritjen e bashkëpunimit me njësitë e tjera vendore ku kalon Lumi i Vjosa
Faza e projektit	Projekt

Faza I	Faza I
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Mjedisit, Donatorë
Kosto totale e projektit	13,468,708.50 ALL

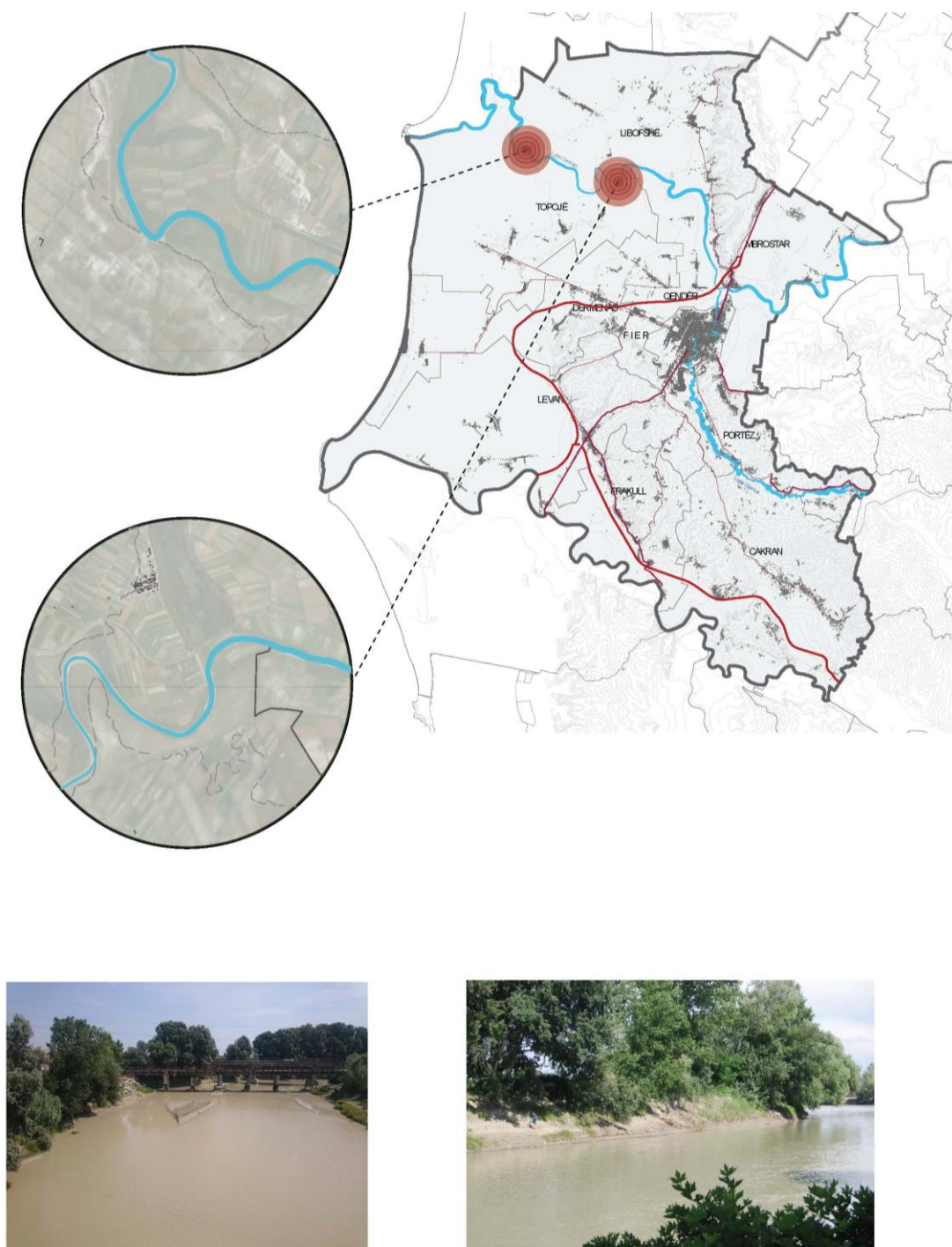
Figura 92. Hartimi i projektit për krijimin e brezit kundër erozionit të Lumit Vjosa

Titulli i Projektit	12. Hartimi i projektit për Pyllëzimin e brezit pyjor mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman
Konteksti i Projektit	Ujërat e Lumit Seman për shkak të prurjeve të mëdha dhe materialeve të ngurta që sjellin me vete, dalin nga shtrati dhe shkaktojnë përmytje dhe erozion të madh në tokat bujqësore. Si rezultat i kësaj, është rrezuar argjinatura në kilometrin e 41 dhe 40 të segmentit të saj. Ekziston një sipërfaqe prej 30 ha që është e papjllëzuar dhe ka nevojë për ndërhyrje.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë të kontribuojë në përmirësimin dhe rehabilitimin e fashës lumore të Semanit përgjatë gjithë shtrirjes së tij në Bashkinë e Fierit, por me fokus të veçantë në territoret e fshatrave Seman dhe Seman i Ri. Konkretisht, projekti do të përqendrohet në rikrijimin e zonës ripariante të lumit, sistemimi i shtratit dhe i digave ku do të jetë e nevojshme.
Partnerët	Bashkia Fier, Bashkia Kuçovë, Bashkia Lushnje, Ministria e Mjedisit, Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia e Baseneve, komuniteti
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt pritet të ndikojë në përmirësimin fizik të tokave bujqësore dhe territoreve të tjera pranë ○ Projekti do të shërbejë një numri më të madh banorësh dhe do të ndikojë ndjeshëm në mbrojtjen e pronave të tyre nga përmytjet ○ Projekti gjithashtu do të rezultojë në përmirësime të mëdha mjedisore si pasojë e rikrijimit të zonave ripariante ○ Nëpërmjet këtij projekti do të përfitojnë rreth 2000 familje në fshatrat Seman, Seman i Ri, Sheq, Marinas, Gjokalli, Grykë, Kavaklli, dhe Topojë
Objektivi	Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i konceptit të projektit dhe lobimi tek institucionet qendrore/rajonale për mundësi financimi ○ Krijimi i bashkëpunimeve/partneritetit midis Agjencisë së Baseneve dhe njësisve të tjera vendore të përfshira ○ Hartimi i studimit të parafizibilitetit, shoqëruar me vlerësim mjedisor për ndërhyrjet ○ Hartimi i projekt idesë dhe Projektit Teknik dhe përgatitja e aplikimit në FZHR apo institucione të tjera, sipas rastit ○ Hartimi i studimeve dhe analizave për të përcaktuar zonat të cilat kanë nevojë për ndërhyrje emergjente ○ Të krijohet një rezervë prodhuese drusore dhe jo drusore për zonat që do të pyllëzohen ○ Nisja e zbatimit të projektit me fonde të bashkisë vetëm në zonat të cilat janë në rrezik të madh/të shpejtë dhe kanë nevojë për ndërhyrje emergjente për shmangie të katastrofave natyrore nga moti. ○ Fushata e informimit dhe zbatimi i projektit pas miratimit të fondeve të plota.

Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetës së qytetarëve ○ Përmirësim i zonave ripariane ○ Përmirësim i gjendjes fizike të shtratit të Lumit Seman ○ Rritja e sigurisë së jetës së banorëve
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti ka nevojë për investime për ndërtimin e veprave inxhinierike ○ Mund të ketë vështirësi në arritjen e bashkëpunimit/partneritetit me njësitë e tjera vendore ku Lumi i Semanit kalon
Faza e projektit	Koncept dhe Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Kosto totale e projektit	2,368,519.38 ALL
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Fondi i zhvillimit të rajoneve
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Bashkia dhe donatorë të tjerë

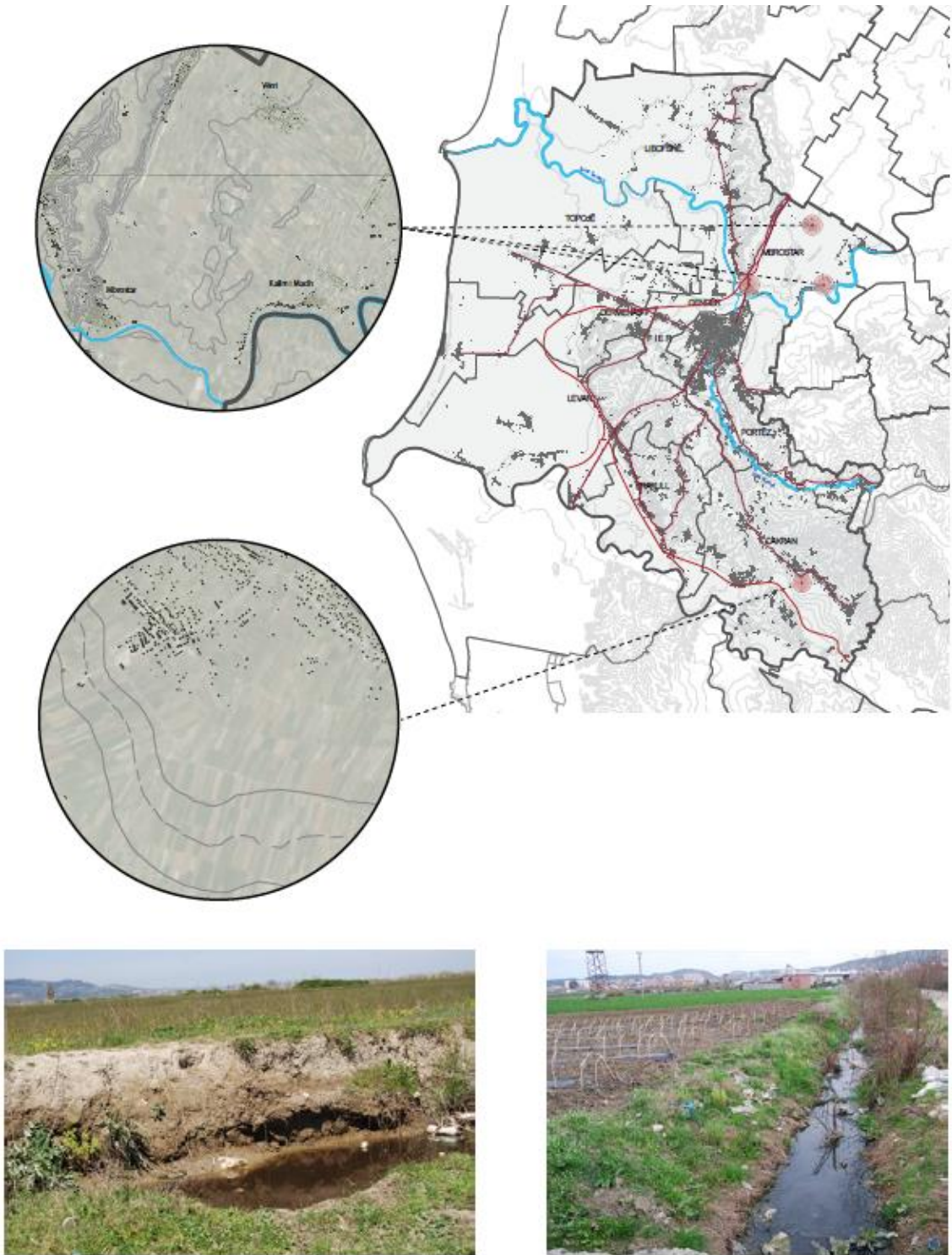
Figura 93. Hartimi i Projektit për pyllëzimin e brezit pyjor mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman

Titulli i Projektit	13. Rehabilitimi i sistemit të ujitjes dhe kullimit në njësitë administrative të Bashkisë Fier (Libofshë, Mbrostar, Qendër, fusha e Cakranit, Kallm – Vërri – Mbrostar)
Konteksti i Projektit	Një menaxhim i mirë i sistemit ujitës dhe kullues është i rëndësishëm pasi ndikon drejtpërsëdrejti në prodhimin bujqësor, cilësinë e tokave bujqësore dhe ndihmon të shmangen përmbytjet. Aktualisht, sistemi ujitës dhe kullues në Bashkinë e Fierit ka probleme të shumta fizike, sepse është mjaft i amortizuar dhe kërkon mirëmbajtje dhe ndërhyrje të vazhdueshme në mënyrë që tokat të furnizohen me ujë në të gjitha stinët sidomos në stinën e verës.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të përfshijë një analizë të detajuar të problematikave të sistemit ujitës dhe kullues në këto njësi si dhe do të evidentohen zonat të cilat kanë nevojë për rehabilitim dhe ndërhyrje fizike. Projekti do të konsistojë në ndërhyrje fizike si p.sh., pastrim i kanaleve, zgjerim i tyre, shtim dhe mirëmbajtje.
Partnerët	Bashkia Fier, Bordi i Kullimit Fier, Ministria e Bujqësisë, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti do të ndikojë në përmirësimin fizik të kanaleve duke i kthyer ato në kanale vaditëse dhe kulluese funksionale ○ Projekti do të rinovojë sistemin ujitës dhe do të përmirësojë qarkullimin e ujit duke shmangur përmbytjet.
Objektivi	Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe vaditës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krijimi i partneritetit Bashki-Drejtoria e Bordit të Kullimit ○ Promovimi i projektit dhe thithja e investimeve ○ Hartimi i projektit dhe nisja e punimeve. ○ Hartimi i programit të monitorimit dhe mirëmbajtjes
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e sasisë së ujit për vaditjen e tokave bujqësore. ○ Monitorim i sistemit dhe mirëmbajtje e tij ○ Ulje e rrezikut të përmbytjes së tokave bujqësore dhe urbane.
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Gjetja e fondeve për financim ○ Sistemi kullues dhe ujitës do të kenë nevojë të vazhdueshme për mirëmbajtje dhe mungesa e saj do të ndikojë në mosfunksionimin e tyre
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I, II,

Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Ministria e Bujqësisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Banka Botërorë, Fondi Shqiptar i Zhvillimit

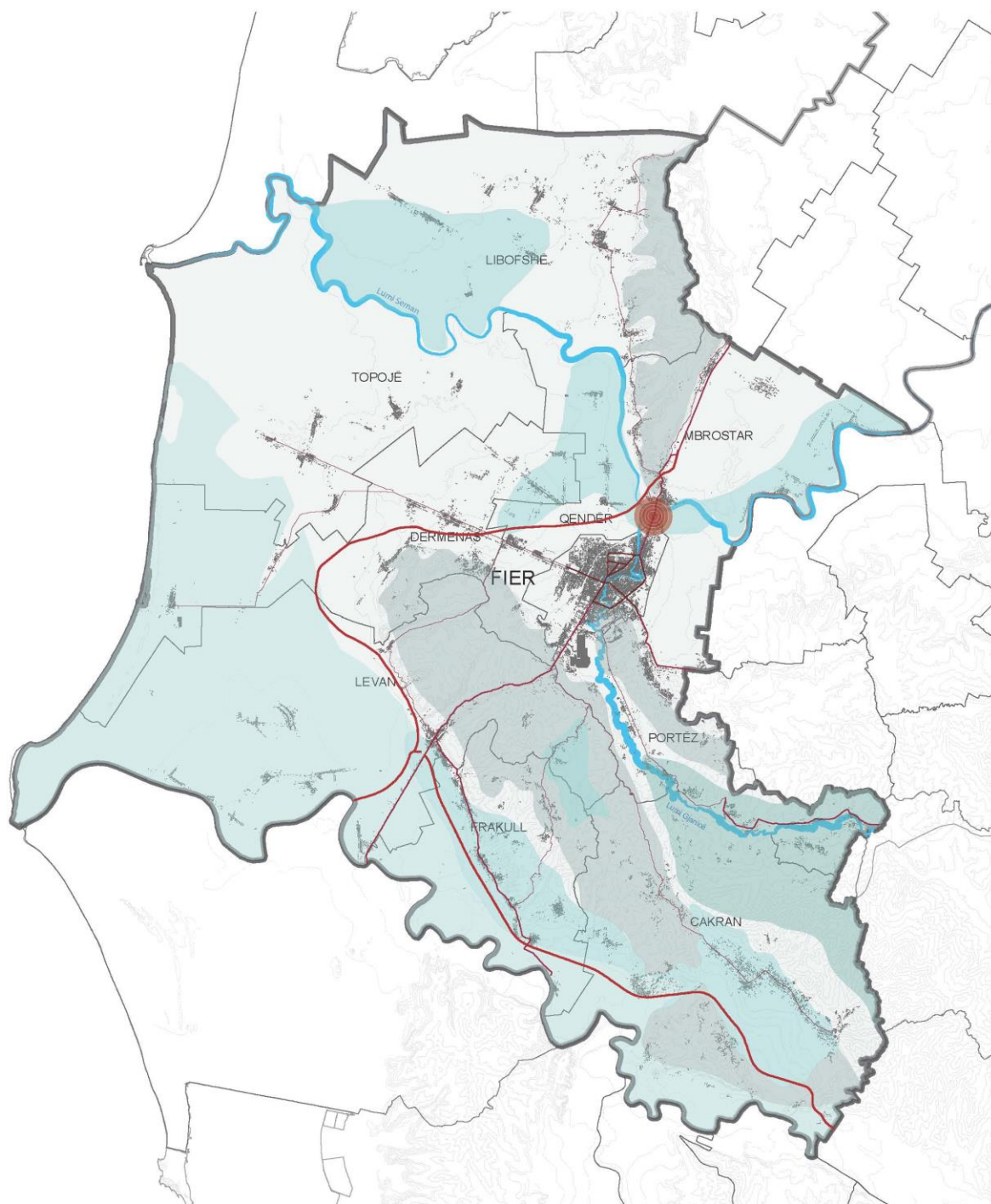
Figura 94. Projekti i rehabilitimit për sistemet e ujitjes dhe kullimit

Titulli i Projektit	14. Mbrojtja e akuifereve nga ndotja
Konteksti i Projektit	Akuiferët (shtresat ujëmbajtëse nëntokësore) në bashkinë e Fierit gjenden kryesisht në nëntokën e njësisive administrative Frakull, Dërmenas, Levan, Cakran (pjesa perëndimore) si dhe në fshatrat Kallm i Madh dhe i Vogël në njësinë administrative Mbrostar. Është e rëndësishme që për akuiferët përkatës të evidentohen, analizohen dhe shmangen ndotësit e mundshëm.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të synojë krijimin e një inventari të pikave burimore me rrezik ndotjeje për akuiferet si dhe faktorët ndotës. Pra, projekti ka të bëjë më tepër me evidentim dhe analizim të çështjeve në fjalë dhe do të përfundojë me një studim analitik që do të shërbejë si bazë shumë e mirë për ndërhyrjet e mëtejshme. Në një moment të dytë projekti mund të çohet drejt propozimit të ndërhyrjeve për të shmangur rreziqet e ndotjes së ujërave nëntokësorë.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të jetë bazë ndihmëse për çdo studim mjedisor dhe ndërhyrje fizike që bashkia do të kryejë lidhur me këtë fushë ○ Projekti/Inventari do të jetë një guidë shumë e mirë për bashkinë për të orientuar llojet e zhvillimeve që do të ndodhin në këto territore ○ Inventari do të jetë një guidë ndihmëse për sektorin e industrisë së naftës në veçanti.
Objektivi	Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Hartimi i projekt idesë dhe metodologjisë së mbledhjes së të dhënave ○ Krijimi i bashkëpunimit me Ministrinë e Mjedisit dhe Shërbimit Gjeologjik Shqiptar
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Shmangia e faktorëve ndotës në zonat ujëmbajtëse ○ Shmangia e ndotjes së ujit të pijshëm që furnizohet nga këto akuiferë ○ Do të ndalohen veprimtaritë e industrisë së nxjerrjes së naftës, derdhjes së ujërave të zeza, si dhe mbetje nga aktivitete të ndryshme në këto territore
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zbatimi i projektit ka nevojë për kohë, punë në terren dhe investim
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza II
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë

Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Mjedisit
---	----------------------

Figura 95. Mbrojtja e akuifereve nga ndotja

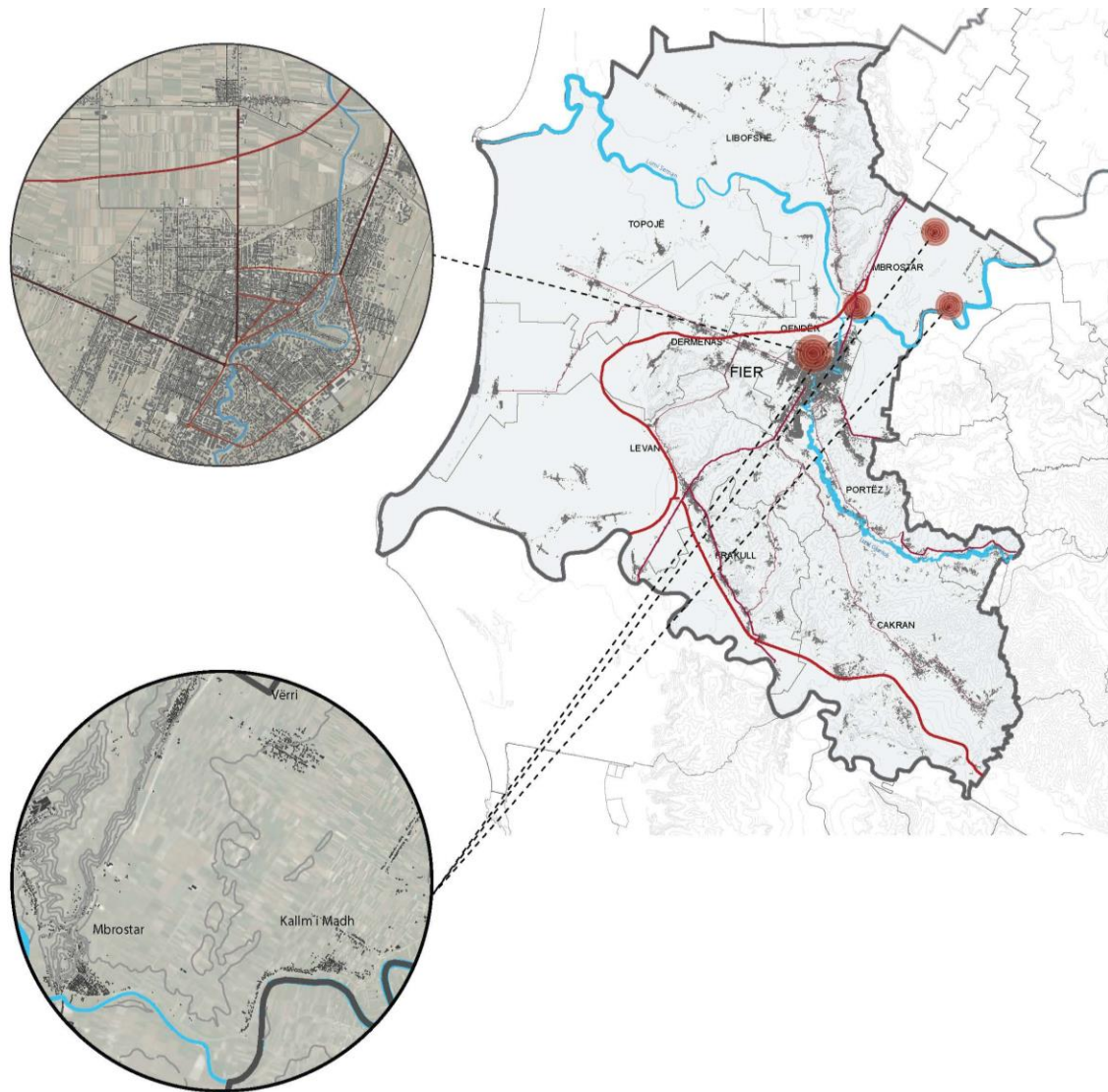
Titulli i Projektit	15. Hartimi i projekteve pilot mbi krijimin e kooperativave bujqësore
Konteksti i Projektit	Vendndodhja e Bashkisë Fier në Fushën e Myzeqesë bën që sektori bujqësor të ketë një rëndësi të veçantë në zhvillimin e ekonomisë lokale por edhe atë kombëtare. Nga ana tjetër sektori bujqësor përballet me probleme të shumta. Një nga këto probleme është qasja individuale që kanë zgjedhur fermerët për të zhvilluar bujqësinë. Por qasja individuale e prodhimit dhe shitjes së produkteve bujqësore ka rezultuar jo-efikase. Në këtë moment, lind nevoja e organizmit të kooperativave bujqësore, të cilat do të rrisin produktivitetin dhe do të ulin koston e prodhimit. Kooperativat do të ndikojnë edhe në procesin e tregtimit.
Përshkrimi i Projektit	Projekti përfshin hartimin e një plani veprimi për organizimin e fermerëve në një kooperativë ose disa të tilla që t'i mundësojë atyre një prodhim me kosto të ulët dhe një treg me te sigurt për tregtimin e produkteve të tyre. Projekti përfshin hartimin e programeve për mundësimin e kryerjes së prodhimit, grumbullimit, përpunimit,, transportimit dhe të shpërndarjes dhe shitjes së produkteve bujqësore. Programet do të jenë të tilla që do të analizojnë dhe do të përcaktojnë aktorët pjesëmarrës në projektet pilot, parcelat ku do të prodhohen produktet, vendet e grumbullimit dhe përpunimit, do të caktojnë mënyrat e financimit të projekteve, shtrirjen në kohë të aktiviteteve që do të kryhen si dhe rezultatet e pritshme, përfshirë këtu edhe ndarjen e roleve dhe llogaritjen paraprake të kosto-përfitimeve.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Bujqësisë, Komuniteti, Shoqata e Fermerëve, fermerët privatë dhe pronarë tokash bujqësore
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti do të ketë efekt në shtimin e prodhimit të fermerëve dhe te shtimit të sasive të produkteve në tregun shqiptar por dhe në tregjet rajonale. ○ Do të ndikojë në përmirësimin e teknologjisë për prodhimin e produkteve bujqësore (rritje e numrit të pajisjeve mekanike bujqësore). ○ Mundësimin e marrjes së inputeve të duhura bujqësore dhe me cilësinë e duhur të inputeve bujqësore. ○ Mundësi më të mirë për marrjen e investimeve/ kredive bujqësore nga donatorët
Objektivi	Nxjtja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë (magazinë, stalla, pika grumbullimi, kooperativa bujqësore) përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP)
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Identifikimi i problematikave të fermerëve në lidhje me organizimin e prodhimeve të tyre. ○ Realizimi i programeve për krijimin e kooperativave ○ Promovim dhe lobim për projektin me aktorët e interesuar ○ Zbatimi i projekteve pilot bazuar në programet e hartuara

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Arrtija e marrëveshjeve me tregjet e ndryshme dhe prodhimet që do të tregtohen.
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rrjete ekonomike e sektorit bujqësor. ○ Ekonomizim i burimeve për prodhimet bujqësore ○ Fitime më të mëdha nga shitja e prodhimeve bujqësore ○ Mundësi e krijimit të projekteve të tjera pilot pas zbatimit të projekteve të para pilot
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mos gjetja e mbështetjes së duhur nga aktoret e ndryshëm për realizimin e projektit. ○ Projekti pilot mund të mos rezultojë i suksesshëm pasi varet nga një numër i madh aktorësh
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	

Titulli i Projektit	16. Rikonstruksioni i rrugëve të brendshme dhe rrugëve kryesore lidhëse në territoret e ish komunave
Konteksti i Projektit	Aktualisht infrastruktura rrugore në Bashkinë e Fierit ka problematika të natyrave të ndryshme dhe në këtë situatë shikohet si i nevojshëm rehabilitimi i disa akseve rrugore ekzistuese si dhe ndërtimi i disa akseve të reja.
Përshkrimi i Projektit	<p>Projektet përgjithësisht konsistojnë në ndërtimin dhe rehabilitimin e rrjeteve rrugore në territoret e ish – komunave, pajisjen me infrastrukturën mbi dhe nëntokësore të tyre. Projektet do të jenë kryesisht teknike dhe do të mbulojnë punime të tilla si: asfaltim, zgjerim rrugësh, ndriçim rrugor, sinjalistikë si dhe kanalizimet e ujërave të bardha dhe të zeza. Në këtë fishë përfshihen projekte të tilla si:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rruga Levan-Shtyllas 2. Rruga Gorishovë-Selishtë 3. Rruga Cakran-Floq (rikonstruksion zgjerim-autostrada) 4. Agim-Havaleas 5. Fier-Daullas 6. Mujalli-Grecalli 7. Autostradë-Kallm i Vogël 8. Kthesa e Qarrit-Darzezë 9. Rikonstruksion i rrugëve të brendshme Grecalli, etj.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Transportit, Komuniteti, Fondi Shqiptar i Zhvillimit, sektori privat,
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> • Rritje e aksesit ndërmjet territoreve të njësisë administrative • Ulje e kohës mesatare të udhëtimit nga njëra zonë në tjetrën • Rritje e sigurisë së udhëtarëve • Përmirësim i sistemit të grumbullimit dhe transportimit të produkteve bujqësore • Përmirësimi i aksesit në zonat turistike
Objektivi	Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive administrative në qytetin e Fierit, dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> • Hartimi i projektit teknik • Sigurimi i fondeve për zbatimin e projektit • Marrëveshjet për shpronësimet e banorëve përgjatë akseve të reahabilituara ose të ndërtuara nga fillimi
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> • Rritje e aksesit dhe e ndërlidhjes së territoreve të njësive administrative të Bashkisë Fier • Përmirësimi i cilësisë së infrastrukturës rrugore • Nxitje e zhvillimit të sektorit bujqësor

Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> • Zbatimi i projektit kërkon fonde të konsiderueshme për ndërhyrjet fizike dhe për shpronësimin e pronarëve. • Procesi i hartimit dhe zbatimit të projektit do të zgjasë në kohë • Me hapjen e rrugëve të reja pranë territoreve natyrore dhe bujqësore mund të rritet risku i urbanizimit të tokave bujqësore dhe natyrore.
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I, II, III
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	FShZh
Kosto përkatëse e projekteve	<ol style="list-style-type: none"> 1. 151,067,526.36 ALL 2. 49,626,378.00 3. 115,111,410.00 4. 47,541,345.00 5. 127,000,000 6. 66,000,000 7. 300,000,000 8. 115,000,000 9. 77,670,404.40

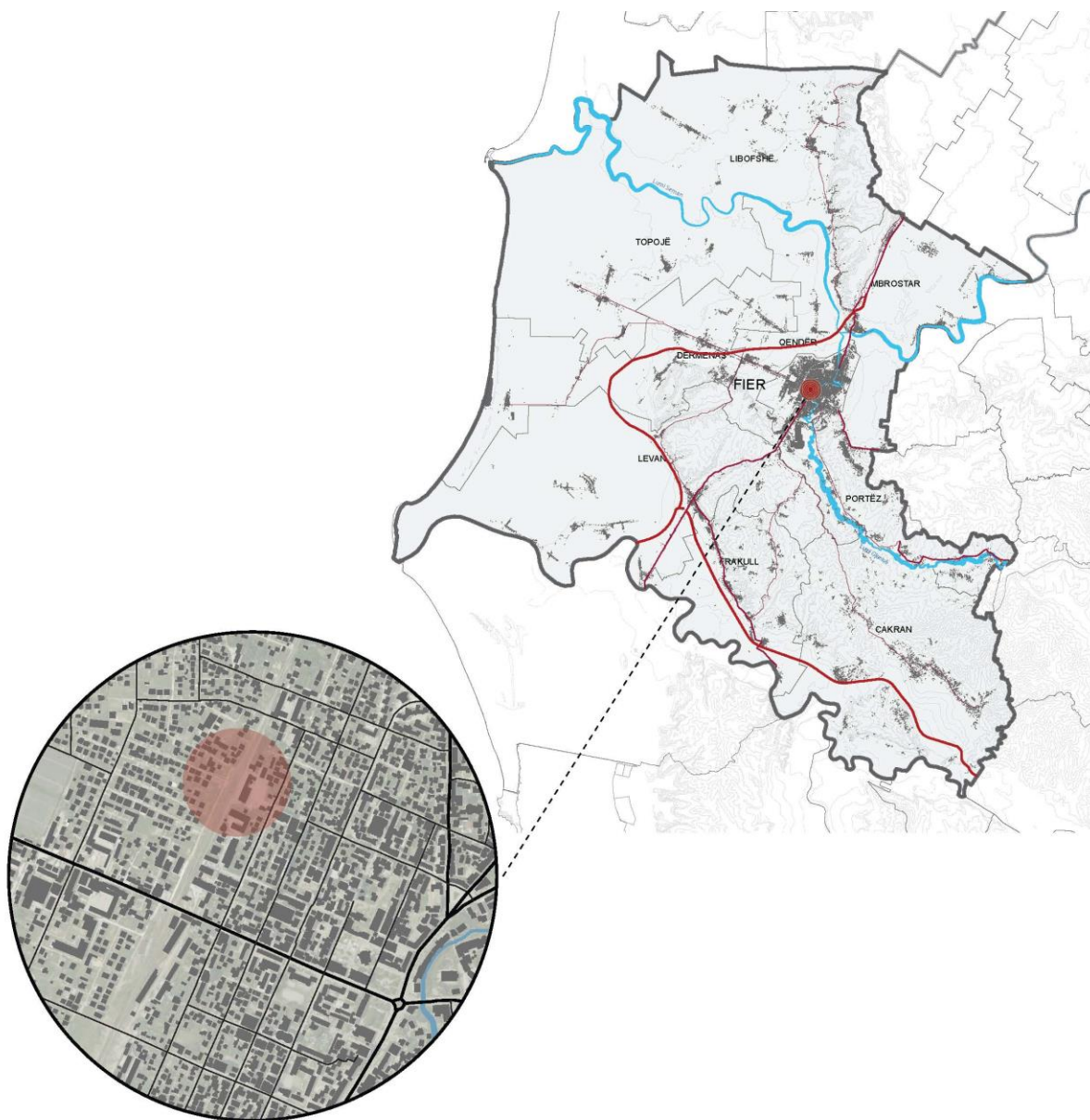
Figura 96. Rikonstrukioni i rrugëve të brendshme dhe kryesore lidhëse

Titulli i Projektit	17. Ndërtimi i terminalit perëndimor pranë stacionit të trenit në funksion të linjave ndërqytetëse
Konteksti i Projektit	Sot bashkia e Fierit ka dy sheshe të qëndrimit të autobusëve për transportin ndërqytetës. Njëra ndodhet pranë stacionit hekurudhor, ndërsa tjetra pranë qendrës së qytetit. Nga ana tjetër, është duke u ndërtuar një terminal ri, i gjendur pranë unazës së qytetit të Fierit. Pavarësisht kësaj, sot ndjehet ende e nevojshme që të ndërtohet një terminal i ri në pjesën perëndimore të qytetit, i cili do të mbulojë më së shumti linjat ndërqytetëse.
Përshkrimi i Projektit	Projekti ka për qëllim ndërtimin e një terminali të ri në sheshin ekzistues pranë stacionit të trenit. Sheshi ka një sipërfaqe prej 3800 m ² dhe është në pronësi të Hekurudhës Shqiptare. Projekti do të përfshijë hartimin e projektit arkitektonik dhe teknik të objektit të terminalit si dhe zbatimin e tij. Brenda objektit të terminalit do të vendosen agjencitë e udhëtimit, ndërsa në pjesën e jashtme do të kryhen nisjet e autobusëve.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të përmirësojë transportin ndërqytetës në bashki ○ Plani do të ndikojë në ekonomizimin e shërbimit të transportit publik ○ Projekti do të synojë të ulë trafikun në brendësi të qytetit
Objektivi	Përmirësimi i aksesit të qendrave të njëjësive administrative në qytetin e Fierit, dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve ○ Marrëveshje me Ministrinë e Transportit dhe Infrastrukturës mbi hartimin dhe realizmin e projektit ○ Hartimi i marrëveshjeve me agjencitë e udhëtimit
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Funksionim më i mirë i transportit publik ○ Organizim më i mirë i transportit ndërqytetës
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hartimi i planit dhe më pas vënia e tij në zbatim ka nevojë për investime dhe kohë
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Faza II

Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Transportit

Figura 97. Ndërtimi i terminalit perëndimor pranë stacionit të trenit

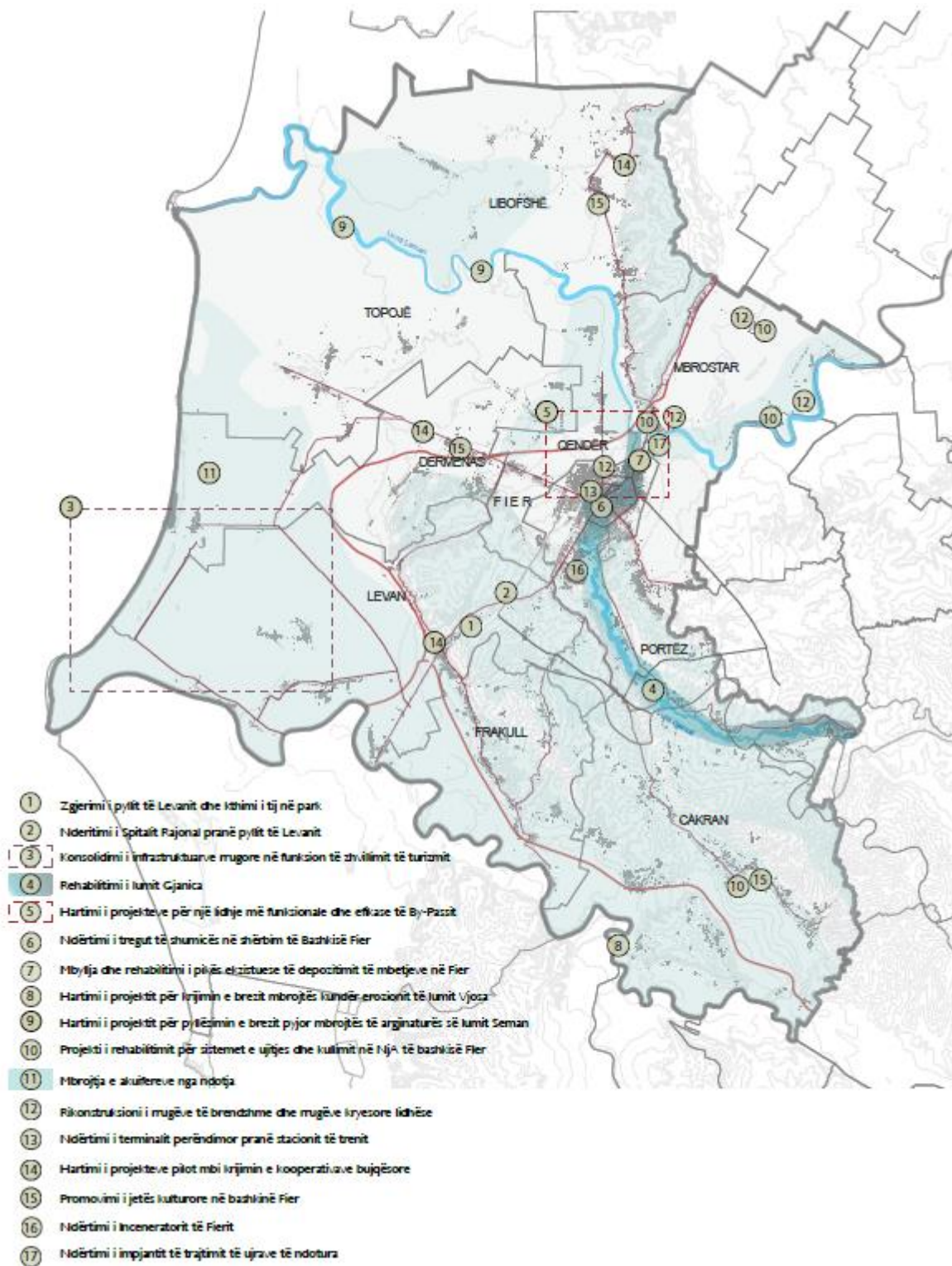
Titulli i Projektit	18. Hartimi i një plani mobiliteti për të gjithë territorin e Bashkisë së Fierit
Konteksti i Projektit	Sot, bashkia e Fierit nuk ka një plan mobiliteti, i cili do të ndihmonte në organizimin dhe funksionimin më eficient të transportit publik në të gjithë qytetin. Për më tepër, transporti publik aktual nuk e mbulon të gjithë territorin administrativ të Fierit. Ai sot mbulon vetëm pjesën qendrore (qytetin e Fierit), ndërsa pjesët e tjera të bashkisë lidhen me njëra tjetrën nëpërmjet transportit privat të licencuar për transport ndërqytetës.
Përshkrimi i Projektit	Projekti do të bazohet në planin e infrastrukturave (për transportin dhe rrugët) që të miratohet si pjesë e Planit të Përgjithshëm Vendor. PPV do të përcaktojë sistemin rrugor (dhe hierarkinë e akseve dhe të lëvizjes) si dhe mënyrat e lëvizjes dhe aksesit në pjesë të ndryshme të territorit (përfshirë infrastruktura të reja/të përmirësuara që nevojiten për të realizuar lëvizjen). Plani i mobilitetit do të përmbajë llojet e projekteve inxhinierike që nevojiten për ndërhyrjet në sistemin rrugor dhe parafizibilitetin e ndërhyrjeve, projektet e parkimeve dhe terminaleve, planin e sinjalistikës vertikale dhe horizontale me të gjitha elementet e sigurisë dhe i bazuar në kulturën e mobilitetit sipas kontekstit lokal, studim të detajuar të flukseve me qëllim rregullimin e sinjalistikës vertikale elektronike, vendimmarrje mbi llojin unik ose mbizotërues të transportit publik që do të përdoret në akset specifike, sipas orientimeve nga PPV, fazat e ndërtimit të rrjetit të biçikletave dhe të lëvizjes këmbësore, koncept-idetë e shesheve publike dhe kryqëzimeve sipas llojeve (në nivel, rreth-rrrotullim, mbi/nënkallimet, etj.), buxhetin e detajuar të ndërhyrjeve, studimin e vlerësimit mjedisor, draftet paraprake të llojeve të marrëveshjeve që do të lidhen me operatorët privatë përfshirë termat e referencës për PPP-të që do të parashikohet të krijohen duke përcaktuar edhe shërbimin për çdo PPP sipas skemës së zbrërthimit) të shërbimit.
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, komuniteti, sektori privat
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ky projekt do të përmirësojë lëvizjen dhe transportin publik në bashki ○ Plani do të ndikojë në ekonomizimin e shërbimit të transportit publik ○ Plani do të ofrojë një udhëzues me orientime për të gjitha llojet e punëve fizike/infrastrukurore dhe të kontratave/PPP-ve që duhet të krijohen për shërbimin e transportit publik sipas tipeve të shërbimit.
Objektivi	Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësisve administrative në qytetin e Fierit dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> ○ Promovimi i idesë, lobimi dhe sigurimi i fondeve ○ Lidhja e kontratës për realizimin e planit ○ Marrëveshje me Ministrinë e Transportit dhe Infrastrukturës mbi hartimin dhe realizimin e projektit ○ Fushatë sensibilizimi e marketimi për planin dhe PPP-të e pritshme ○ Hartimi i marrëveshjeve me sektorin privat për investime mbi transportin publik

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sigurimi i fondeve për zbatimin e 1-3 projekteve të para prioritare infrastrukturore bazë për zbatimin e shërbimit të ri të transportit publik dhe lehtësimin e lëvizjes.
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rritje e cilësisë së jetesës së qytetarëve ○ Funksionim më i mirë i transportit publik ○ Adresim më i mirë i investimeve në fushën e transportit ○ Përmirësim i cilësisë së ajrit dhe hapësirave publike në zonat urbane të Fierit
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hartimi i planit dhe më pas vënia e tij në zbatim ka nevojë për investime dhe kohë ○ Suksesi i PPP-ve të pritshme.
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i bashkisë dhe/ose donatorë të ndryshëm
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës,

Titulli i Projektit	19. Plan menaxhimi për sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm dhe kanalizimet e ujërave të zeza
Konteksti i Projektit	<p>Rrjeti shpërndarës i ujësjellësit si dhe i kanalizimeve të ujërave të bardha dhe të zeza vërehet të ketë probleme, siç janë gjendja jo e mirë e tubacioneve, humbjet e mëdha të ujit në rrjetin shpërndarës, mosofrimi i ujit të pijshëm në disa zona të bashkisë (në disa zona rurale nuk ofrohet shërbimi i ujit të pijshëm nga ujësjellësi)</p> <p>Kjo situatë sjell nevojën për hartimin e një plani menaxhimi për sistemet e ujësjellës-kanalizimeve dhe të ujërave të zeza duke qenë se kemi amortizim në shumë pjesë të këtij rrjeti.</p>
Përshkrimi i Projektit	<p>Ky projekt përfshin hartim e një studimi të detajuar të rrjetit të ujësjellësit, identifikimin e problematikave si dhe shqyrtimin e mundësive për të minimizuar këto problematika.</p> <p>Projekti përfshin edhe vlerësimin e rrjetit të kanalizimeve të ujërave të bardha dhe të zeza që në rastin e Fierit janë të përbashkëta, si dhe evidentimin e problematikave dhe gjendjen e zgjidhjeve të këtyre problematikave.</p>
Partnerët	Bashkia Fier, Ministria e Mjedisit, komuniteti,
Arsyetimi i Projektit	<ul style="list-style-type: none"> • Përmirësimin e furnizimit me ujë të pijshëm (në zonat ku nuk ofrohet ky shërbim si dhe rritjen e volumit të ujit në disa njësi administrative ku ka problematika me sasinë e pamjaftueshme të ujit që i shërbehet komunitetit) • Përmirësimin e rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe të bardha.
Objektivi	Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ
Veprimet Strategjike	<ul style="list-style-type: none"> • Promovimi i projektit dhe sensibilizimi i komunitetit në lidhje me përdorimin e ujit • Evidentimi i zonave të amortizuara (si në rrjetin e ujësjellësit dhe në atë të kanalizimeve) si dhe shqyrtimin i mundësisë për ndërhyrje. • Forcimi me anë të instrumenteve ligjore për subjektet që shkarkojnë mbetje industriale në burimet ujore.
Rezultatet e pritshme	<ul style="list-style-type: none"> • Furnizimi me ujë të pijshëm dhe me sasi të bollshme në të gjithë Bashkinë e Fierit. • Rrjet i përmirësuar dhe pjesërisht i rinovuar i kanalizimeve • Sensibilizim komunitetit për përdorimin e ujit të pijshëm dhe shkarkimeve të subjekteve të ndryshme industriale në rrjetin e kanalizimeve.
Rreziqet	<ul style="list-style-type: none"> • Duhet fonde të konsiderueshme për ndërhyrjen dhe rinovimin e rrjetit të ujësjellësit dhe të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe të bardha.

Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlerësimi i prioriteteve	Faza I
Burimi i mundshëm kryesor i financimit	Buxheti i Bashkisë
Burimi i mundshëm dytësor i financimit	

Figura 98. Projektet e propozuara në bashkinë Fier

Shënime dhe referenca:

- ¹ Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe i një pjese të Komunës Qendër, korrik 2012, faqe 44
- ² Co-PLAN 2015, Harta e Përdorimit të Tokës Fier - Draft
- ³ Sipërfaqja e treguar është gjeneruar nga Plani i Përdorimit të Tokës për Bashkinë Fier në sistemin GIS, Co-PLAN dhe Bashkia Fier 2015
- ⁴ Numri i treguar i banorëve është gjeneruar nga analiza demografike bazuar në të dhënat e INSTAT 2015. Kjo shifër do të përdoret edhe gjatë analizave të tjera pavarësisht faktit se rezulton të jetë më i ulët se shifra e deklaruar nga Zyra e Gjendjes Civile pranë Bashkisë Fier.
- ⁵ Cabanes, P. , et al, Historia e Arkeologjisë Shqiptare
- ⁶ Andoni, B. , 2012, Fieri me kujtesën e gëlltitur historike
- ⁷ Pulaha, S. , Historia e Shqipërisë nën sundimin osman gjatë shekujve XVI-XVIII
- ⁸ Studimet janë kryer referuar hartave topografike të para viteve 1990, 2007 dhe 2013 dhe janë përpunuar dhe përgatitur nga grupi i punës pranë Co-PLAN
- ⁹ Sipas studimit të INSTAT për Tipologjinë e Komunave dhe të Bashkive (2014), mbi bazën e të dhënave të *Censusi* 2011.
- ¹⁰ Për të realizuar llogaritjet, është përdorur popullsia sipas INSTAT (Census 2011), pasi vetëm në këtë mënyrë mund të përfshihen në formulë disa tregues dhe të bëhen krahasimet mbi hartën e ZFU-ve dhe të aglomerateve urbane.
- ¹¹ Bashkimi Evropian
- ¹² *European Spatial Development Perspective* – Perspektiva Evropiane për Zhvillimin Hapësinor
- ¹³ Burimi: ESDP
- ¹⁴ *Work catchment area*
- ¹⁵ Gjatë vitit 2015 Co-PLAN ndërmori një analizë të zhvillimit policentrik në nivel Shqipërie, duke ndjekur me përpikëri metodologjinë e ESPON 1.1.1 (Projekt i European Spatial Planning Observatory Network). Kjo analizë trajton 7 tregues të policentrizmit morfologjik (fizik), të cilët të kombinuar formojnë tre indekse (madhësia, pozicionimi dhe lidhshmëria) dhe në përfundim një indeks të policentrizmit për Shqipërinë, të krahasueshëm me ato të vendeve evropiane që kanë qenë subjekt i ESPON 1.1.1. Po ashtu, kjo analizë kryhet edhe për 7 tregues të policentrizmit funksional. Për shkak të mungesës së të dhënave, policentrizmi funksional është përshkruar por nuk është analizuar i plotë (jot ë gjithë treguesit mund të maten).
- ¹⁶ Prodhimi i brendshëm bruto
- ¹⁷ Bashkia Fier 2012, *Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Planin e Përgjithshëm Vendor të Planifikimit të Territorit*, Bashkia Fier
- ¹⁸ Bashkia Fier 2012, *Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Planin e Përgjithshëm Vendor të Planifikimit të Territorit*, Bashkia Fier
- ¹⁹ Jug-lindje
- ²⁰ Veri-perëndim
- ²¹ Bashkia Fier, *Dokumenti i Analizës së Thelluar Fier*, Bashkia Fier
- ²² Bashkia Fier 2012, *Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Planin e Përgjithshëm Vendor të Planifikimit të Territorit*, Bashkia Fier
- ²³ Përzgjedhja e kësaj zone si rajon është bërë vetë për arsye studimi. Në këtë territor gjenden burime të shumta ujore, janë përqendruar një pjesë e madhe e HEC-eve dhe paraqet një territor nga zona fushore e bregdetare deri tek ajo malore. Pra nga ana e analizës së metabolizmit përmban të gjithë elementët e nevojshëm për analizim
- ²⁴ Burimi i info Harta Shpejtësia Mesatare e erës, AKBN, përpunuar tek harta e energjisë në rajon (Co-PLAN)
- ²⁵ Burimi i info Harta e rrezatimit mesatar vjetor, AKBN, përpunuar tek harta e energjisë në rajon (Co-PLAN)

-
- ²⁶ Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH, Ministria e Mjedisit, www.riverwatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
- ²⁷ Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH, Ministria e Mjedisit, www.riverwatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
- ²⁸ Sipërfaqja e matur nga harta GIS (61 bashki)
- ²⁹ Analiza Demografike 2015 (INSTAT, Co-PLAN)
- ³⁰ Sipas hartës së Fluksit të Energjisë (HEC-et nga River Watch: <http://riverwatch.eu/en/interactive-map>)
- ³¹ Universitet Politeknik i Tiranës, Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave, *Atlasi i Burimeve Gjeotermale në Shqipëri*, Tiranë 2004
- ³² Energji të rinovueshme, energjia diellore
- ³³ Strategjia Kombëtare e Energjisë 2013
- ³⁴ INSTAT, Censusi 2011 (Grid)
- ³⁵ Njësi Ekonomike Familjare
- ³⁶ INSTAT, Censusi (2011)
- ³⁷ Imbotilim është uji i pijshëm i paketuar në shishe
- ³⁸ Harta Hidrologjike, SHGJSH
- ³⁹ Sipërfaqe e matur nga GIS nga harta e përdorimit të tokës
- ⁴⁰ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezizet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014
- ⁴¹ Ndërmarrje ujësjellës që ofron shërimin e furnizimit me ujë në njësitë administrative Fier, Qendër, Dermënas, Topojë dhe Frakull
- ⁴² Të dhënat për ujësjellës-kanalizime janë përpunuar nga Valu Add në kuadër të hartimit të planit të përgjithshëm vendor për Fierin.
- ⁴³ Drejtoria Rajonale Bujqësore, Fier
- ⁴⁴ 2014, *Fier Region Waste Management Plan*, DLDP
- ⁴⁵ INSTAT (2013), i disponueshëm në: <http://www.instat.gov.al/al/themes/mjedisi.aspx?tab=tabs-5>
- ⁴⁶ Vendndodhja e përafërt (gjetur në hartë përafërsisht)
- ⁴⁷ Të dhënat për kompanitë ricikluese nga Ministria e Mjedisit, aksesuar për herë të fundit tetor 2015
- ⁴⁸ E ekstrapoluar sipas Strategjisë Kombëtare të Mbetjeve 2011
- ⁴⁹ Harta e Metabolizmit, Fluksi i Mbetjeve, Fier
- ⁵⁰ Vendim i KM nr. 175, datë 19.1.2011, “Për miratimin e strategjisë kombëtare të menaxhimit të mbetjeve dhe të planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve”
- ⁵¹ Ky monitorim i cilësisë së ujërave sipërfaqësore u krye për lumenjtë Seman (Osum, Devoll, Seman, dhe Gjanicë), Shkumbin, dhe Vjosë. Monitorimi u krye në periudhën qershor-korrik 2015, nga Co-PLAN, në kuadër të zbatimit të Projektit të USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP). Në pellgun e Lumit Seman, marrja e mostrave të ujit për analizë u bë në 11 pika, 6 nga të cilat në Osum. Në të gjitha pikat u analizuan në laborator 13 parametra fiziko dhe bio-kimikë (pH, Light Transparency, Electric Conductivity, Total Suspended Solids (TSS), Total Dissolved Solids (TDS), Dissolved Oxygen (DO), Temperature, Biochemical Oxygen Demand (BOD), N-NH₄, N-NO₃, N-NO₂, sulfidet dhe Total Coliform). Shtatë nga mostrat e mbledhura u analizuan edhe për praninë e metaleve të rënda (Pb, Cd, Mn, Ni, Zn, Cu, Co, Cr, Hg, As, Ba, Br)
- ⁵² Parametrat e përbashkët të monitoruar nga Co-PLAN/PLGP dhe AKM janë pH, Oksigjeni i tretur, BOD₅, N-NH₄, N-NO₂ dhe N-NH₄.
- ⁵³ Pikat e monitorimit për lumenjtë kryesorë të Basenit të Semanit (Gjanicë, Seman, Osum dhe Devoll) janë të njëjta me përjashtim të pikës së Mujallisë në Seman, e cila është monitoruar vetëm nga AKM. Pikat e monitorimit të AKM-së janë Ura Mbrostarit, Ura Mbrostarit, Kuçovë-Kozare para bashkimit me Osumin, Uznovë. Monitorimi Co-PLAN/PLGP është kryer në 12 pika kundrejt 6 pikave të monitoruara nga AKM
- ⁵⁴ Kjo pikë është monitoruar vetëm nga AKM
- ⁵⁵ Nevoja Biologjike për Oksigjen
- ⁵⁶ Normat janë marrë nga *Council Directive CEE/CEEA/CE 78/659* (Direktiva e Komisionit Evropian CEE/CEEA/CE 78/659) për cilësinë e ujërave të ëmbël për rritjen e peshqve.

-
- ⁵⁷ Vlerat e monitorimit të AKM-së paraqesin ujëra në gjendje të moderuar dhe vetëm në një pikë të varfër.
- ⁵⁸ *Total Suspended Solids*
- ⁵⁹ *Total Dissolved Solids*
- ⁶⁰ Normat e N-NH₄ dhe N-NO₂ janë marrë nga Direktiva e BE “*Directive 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*”.
- ⁶¹ Vlera e lejuar e AKM-së për N-NH₄ është 0.6mg N-NH₄/l
- ⁶² Normat e N-NO₃ janë marrë nga Komisioni Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Lumit Danub (International Commission for the Protection of the Danube River)
- ⁶³ AKM përdor normat 0.12 mg.l ndërsa normat mjedisore të përdorura në analizën Co-PLAN/PLGP janë 0.03 mg/l sipas *Council Directive CEE/CEEA/CE 78/659* (Direktiva e Komisionit Evropian CEE/CEEA/CE 78/659) për cilësinë e ujërave të ëmbël për rritjen e peshqve
- ⁶⁴ Standardet për sulfatet janë marrë nga *Directive 75/440/ECC*
- ⁶⁵ Standardi mjedisor për bakterin koliform (Total Coliform) është marrë nga NIVA - Instituti për Studimet e Ujërave të Norvegjisë (*Classification of the Quality of Status for general parameters of fresh waters, Bratli, 2000*)
- ⁶⁶ Metalet e rënda janë monitoruar në Seman 1 dhe 2, Gjanicë 1 dhe 2, Devoll 2, Osum 5 dhe 6, si dhe Vjosë 1 dhe 3
- ⁶⁷ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Beratit, Tiranë 2014.*
- ⁶⁸ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier, Ministria e Energjisë dhe Industrisë*
- ⁶⁹ Ish-Bashkia Fier
- ⁷⁰ Bashkia Fier 2012, *Dokumenti i Politikës së Thelluar*, Bashkia Fier
- ⁷¹ Bashkia Fier 2012, *Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Planin e Përgjithshëm Vendor të Planifikimit të Territorit*, Bashkia Fier
- ⁷² Agjencia Kombëtare e Mjedisit 2014, *Raporti i Gjendjes së Mjedisit*, Ministria e Mjedisit
- ⁷³ Burim, Bashkia Fier
- ⁷⁴ Dragoti, N. *Rrjeti aktual i zonave të mbrojtura*, Bashkia Fier
- ⁷⁵ CENSUS 2011
- ⁷⁶ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012, studimet pedologjike janë kryer nga Instituti i Studimit të Tokave, në vitet 1981-1982.
- ⁷⁷ Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN. Sipërfaqja është nxjerrë nga harta e përdorimit të tokës e punuar në GIS
- ⁷⁸ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012
- ⁷⁹ Komuna Dërmenas
- ⁸⁰ Komuna Dërmenas
- ⁸¹ Komuna Dërmenas, *Plani i Zhvillimit të Komunës Dërmenas, Fondi Shqiptar i Zhvillimit*
- ⁸² United States Department of Agriculture, Natural Resources Conservation Services, *A Basic System of Soil Classification for Making and Interpreting Soil Surveys*, 1999, http://www.nrcs.usda.gov/Internet/FSE_DOCUMENTS/nrcs142p2_051232.pdf shikuar më 6 nëntor 2015
- ⁸³ Plani Ndërvendor i Përgjithshëm, Bashkia Patos, Bashkia Roskovec, Komunitat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz
- ⁸⁴ Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293
- ⁸⁵ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012
- ⁸⁶ AKM, 2014
- ⁸⁷ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ⁸⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014

- ⁸⁹ *Plani Ndërvendor i Përgjithshëm*, Bashkia Patos, Bashkia Roskovec, Komunitat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz
- ⁹⁰ AKM 2014
- ⁹¹ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm* të Komunës Qendër, mars 2012
- ⁹² Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm* të Komunës Qendër, mars 2012
- ⁹³ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012
- ⁹⁴ *Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar*, tetor 2013
- ⁹⁵ *Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar*, tetor 2013
- ⁹⁶ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ⁹⁷ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*
- ⁹⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ⁹⁹ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*
- ¹⁰⁰ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Reviews, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*
- ¹⁰¹ Faqja Zyrtare e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave në Facebook. Publikuar më 11 dhjetor 2014. Marrë nga interneti më 4 janar 2016
- ¹⁰² Burimet e Rinovueshme të Energjisë
- ¹⁰³ Topi, I. 2012, *Aspects of global climate change in Albania based on analysis of several climate indicators*, International Journal of Ecosystem and Ecology Sciences (IJEES)
- ¹⁰⁴ Vjetari Statistikor Rajonal 2015, Instituti i Statistikave
- ¹⁰⁵ Informacionet e përdorura në këta paragrafë janë gjeneruar nga shkresa zyrtare nr. 4031, datë 25.09.2015, që Drejtoria e Bujqësisë Fier i ka dërguar Drejtorisë së Përgjithshme të Planifikimit dhe Zhvillimit të Territorit Fier
- ¹⁰⁶ Informacioni është marrë nga faqja zyrtare e AlbPetrol
- ¹⁰⁷ Informacioni është gjeneruar nga shkresa zyrtare Nr. 4026, datë 25.09.2015, që Inspektorati Shtetëror Teknik dhe Industrial i ka dërguar Bashkisë Fier
- ¹⁰⁸ Burimi: Ministri i Çështjeve Vendore, analizat e kryera në kuadër të Reformës Territoriale
- ¹⁰⁹ Bashki të ngjashme janë konsideruar bashki që kanë popullsi të përafërt me Fierin, përkatësisht Vlora, Elbasani, Shkodra dhe Durrësi. Për krahasim është marrë në studim edhe Tirana.
- ¹¹⁰ Këto të dhëna i referohen Strategjisë Rajonale të Zhvillimit të Qarkut Fier (2003), sipas Regjistrimit të vitit 2001, ndërsa vlera e vitit 2011 i takon Censurit 2011. Nga ana metodologjike e llogaritjes së popullsisë dhe treguesit këto vlera mund të kenë një shkallë të lehtë gabimi.
- ¹¹¹ Në qelizat e shënuara p/i nuk është gjetur informacion mbi praninë e çerdheve
- ¹¹² Të dhënat janë përshtatur sipas të dhënave të njësisë administrative Fier (2014-2015) dhe të dhënave të njësisë administrative Libofshë, 2015.
- ¹¹³ Llogaritja është kryer duke përdorur rrezen maksimale të mbulimit sipas standardit të përcaktuar në Rregulloren e Planifikimit të Territorit (VKM 480): për kopshtet 350 metra në zonë urbane e 600 metra në zonë rurale; për shkolla 9-vjeçare 600 metra në zonë urbane dhe 1,500 metra në zonë rurale; e për shkollat e mesme 1,500 metra në zonë urbane e 4,500 metra në zonë rurale
- ¹¹⁴ Të dhëna të marra nga Buletini i Institutit të Shëndetit Publik, (nr. 4/2014), dhe i referohen vitit 2013.
- ¹¹⁵ Referuar “Strategjisë Rajonale të Zhvillimit”, Qarku Fier, 2003
- ¹¹⁶ INSTAT, 2011

- ¹¹⁷ Sipas të dhënave të INSTAT, Ministrisë së Shëndetësisë dhe Institutit të Sigurimeve Shoqërore, 2014
- ¹¹⁸ Qarqe të ngjashme janë konsideruar Vlora, Durrësi, Shkodra e Elbasani, për shkak të popullsisë së përafërt. Tirana është marrë në konsideratë për qëllime krahasimi.
- ¹¹⁹ Të dhëna nga Ministria e Shëndetësisë, të përshtatura sipas DRSH Fier, 2015 dhe Dokumentit të Politikave të Bashkisë Fier dhe një pjese të Komunës Qendër, 2012.
- ¹²⁰ I propozuar në Dokumentin e Politikave të Bashkisë Fier dhe një pjese të Komunës Qendër, 2012
- ¹²¹ Kjo i referohet gjithnjë llogaritjes për vitin 2015 sipas Censurit 2011. Shifrat e Gjendjes Civile japin vlerë rreth 2 herë më të lartë të popullsisë.
- ¹²² Seksioni 1.4.1
- ¹²³ Koeficienti i varësisë totale shpreh raportin e popullsisë inaktive (jo në moshë pune) ndaj popullsisë në moshë pune, duke treguar se sa individë jo në moshë pune “mbulojnë” nga 100 individë në moshë pune. Koeficienti i vartësisë ndahet edhe në: (a) koeficientin e varësisë së të rinjve dhe (b) koeficientin e varësisë së të moshuarve, të cilët përfaqësojnë përkatësisht raportin e popullsisë së grupmoshave 0-14 vjeç dhe 65 vjeç e lart kundrejt popullsisë në moshën 15-64 vjeç.
- ¹²⁴ Studimi “Infrastruktura e Ujësjellës-Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale” u përgatit nga Bashkia Fier dhe Valu Add me mbështetjen e Projektit të Planifikimit dhe Qeverisjes Vendore , e financuar nga USAID.
- ¹²⁵ https://sq.wikipedia.org/wiki/Lista_e_rrug%C3%ABve_komb%C3%ABtare_dhe_autostradave_n%C3%AB_Shqip%C3%AB_ri
- ¹²⁶ Nga analiza e kryer nga grupi i punës në sistemin G. I. S
- ¹²⁷ Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe një pjese të Komunës Qender, korrik 2012, faqe 44
- ¹²⁸ Ligji Nr. 8378, datë 22.7.1998, “Për Kodin Rrugor të Republikës së Shqipërisë”, faqe 3
- ¹²⁹ Këto të dhëna janë gjeneruar nga sistemi GIS si dhe në bazë të vrojtimit të gjendjes së rrugëve në terren dhe nga ortofotot.
- ¹³⁰ http://www.albaniandf.org/Resources/Lista_e_Rrugeve_te_finacuara nga_FSHZH_2005-2013.pdf, page 3.
- ¹³¹ Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe një pjese të Komunës Qender, korrik 2012, faqe 44
- ¹³² Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe një pjese të Komunës Qender, korrik 2012, faqe 44
- ¹³³ Informacionet janë gjeneruar nga grupi i punës në sajë të vizitave në terren, pyetësorëve dhe intervistave të kryera me specialistët përkatës.
- ¹³⁴ Bashkia Fier 2012, Dokumenti i Politikave për Planin e Përgjithshëm të Planifikimit të Territorit, Bashkia Fier
- ¹³⁵ Të dhënat janë gjeneruar nga analiza e përdorimit të tokës dhe të dhënat që janë mbledhur në administratat e ish komunave përkatëse
- ¹³⁶ UNESCO 2015, Lista *Tentative*, <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5885/>, referuar më 19.11.2015
- ¹³⁷ Instituti i Monumenteve të Kulturës 2015, Lista e Monumenteve Qarku Fier, <http://www.imk.gov.al/wp-content/uploads/monumente/lista%20e%20monumenteëve/ FIER. pdf> referuar më 19.11.2015
- ¹³⁸ AKPT 2015, Harta: Zonat me rëndësi kombëtare, http://planifikimi.gov.al/sites/default/files/Bregdeti_0.pdf referuar më 19.11.2015
- ¹³⁹ “Strategjia ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen vendore 2015-2020” miratuar me Vendim i KM, Nr. 691, data e aktit: 29.07.2015
- ¹⁴⁰ Co-PLAN 2015, Harta e Përdorimit të Tokës Fier - Draft
- ¹⁴¹ Ministria e Energjisë dhe Industrisë 2014, Promovim mundësie investimi në objekte industriale (anglisht), [http://www.energija.gov.al/files/userfiles/Industria/Promovim_mundësie_investimi_\(anglisht\)INFORMATION_ON_FORMER_INDUSTRIAL_BUILDINGS_PRONE_TO_OPPORTUNITIES_FROM_INVESTORS_IN_INDUSTRY_FIELD.pdf](http://www.energija.gov.al/files/userfiles/Industria/Promovim_mundësie_investimi_(anglisht)INFORMATION_ON_FORMER_INDUSTRIAL_BUILDINGS_PRONE_TO_OPPORTUNITIES_FROM_INVESTORS_IN_INDUSTRY_FIELD.pdf) aksesuar 19.11.2015

¹⁴² TAP AG 2015, Udhëzues për Blerjen dhe Qiranë e Tokës në Shqipëri , http://www.tap-ag.al/assets/03.land_access/albanian/GLAC_FINAL_PRINT.pdf referuar më 19.11.2015

¹⁴³ Të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare përfshijnë të ardhurat nga taksat e ndara, transfertën e kushtëzuar dhe transfertën e pakushtëzuar.

¹⁴⁴ Të ardhurat vendore përfshijnë të ardhura nga taksa dhe tatime, tarifa, të ardhura nga asetet vendore, dividendë, fonde ose asete të KSHP-ve, donacione dhe hua.

¹⁴⁵ Të dhënat për transfertën e kushtëzuar përfshijnë dhe të ardhurat nga Fondi i Zhvillimit të Rajoneve për grantet e dhëna në programet e arsimit, kulturës, sportit, shëndetësisë, ujësjellës kanalizime, strehimit.

¹⁴⁶ Shpenzimet e realizuara me fondet e veta rezultojnë më të larta se të ardhurat e veta të gjeneruara në vitet përkatëse dhe kjo vjen si pasojë e faktit që një pjesë e shpenzimeve vjetore përfshijnë edhe ato të financuara me fonde të trashëguara nga vitet e mëparshme, por edhe shpenzimet për infrastrukturën rrugore të financuara nga Fondi për Zhvillimin e Rajoneve. Në vitin 2014, këto të fundit ishin rreth 121 milionë lekë.

¹⁴⁷ Shpenzimet e kryera nga njësitë e qeverisjes vendore klasifikohen sipas natyrës ekonomike dhe sipas qëllimit të përdorimit të tyre (funksionit apo programe) në përputhje me standardet ndërkombëtare të hartuara nga Organizata për Bashkëpunimin Ekonomik dhe Zhvillimin (OECD), të publikuara nga Organizata e Kombeve të Bashkuara.

¹⁴⁸ Strategjia Ndërsektoriale për Decentralizim dhe Qeverisje Vendore, 2015, faqe 12.

¹⁴⁹ Ligji i ri Organik “Për Vetëqeverisjen Vendore”, miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë.

¹⁵⁰ Në përputhje me Ligjin nr. 115/2014 , datë 31.07.2014 “Mbi Ndarjen Territoriale Administrative të Njësisve të Qeverisjes Vendore në Republikën e Shqipërisë”

¹⁵¹ Njësi të qeverisjes vendore (bashkitë dhe qarqet sipas legjisllacionit në fuqi për ndarjen territoriale dhe administrative)

¹⁵² PLGP/USAID: Sistemi i transfertave ndërqeveritare dhe formula e re e ndarjes së transfertës së pakushtëzuar

¹⁵³ Faqja zyrtare e bashkisë Fier, shoqëria civile

¹⁵⁴ Organizata të Shoqërisë Civile

¹⁵⁶ Planet e zhvillimit të njësisve administrative Topojë dhe Dermenas janë dy dokumente të ndryshme, por duke qenë se janë propozuar në kuadër të të njëjtit projekt dhe kanë karakteristika dhe propozime të ngjashme po trajtohen së bashku.

¹⁵⁷ Sipas ndarjes së territorit në Rajone Zhvillimi me propozim të Këshillit të Ministrave.

¹⁵⁸ Sipas leximit të Cabanes, P. *et al*, (2008), *Harta Arkeologjike e Shqipërisë*, Botimet Pegi.

¹⁵⁹ Sipas Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Historia e Popullit Shqiptar (*History of Albanian People*), ISBN 99927-1-623-1

¹⁶⁰ Viezzoli, S. J. , L. (1923), Shqypnija, Njoftime gjeografike shtetistike-administratore, ribotim 2014, Botimet Fishta, Tiranë.

¹⁶¹ Sipas Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura http://akzm.gov.al/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=4&Itemid=370&lang=en, referuar në nëntor 2015.

¹⁶² Sipas Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura http://akzm.gov.al/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=7&Itemid=372&lang=en, referuar në nëntor 2015.

¹⁶³ Sipas Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura http://akzm.gov.al/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=8&Itemid=373&lang=en, referuar në nëntor 2015.

¹⁶⁴ Sipas Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura http://akzm.gov.al/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=9&Itemid=374&lang=en, referuar në nëntor 2015.

¹⁶⁵ EU Commission, *Overview of CAP Reform 2014-2020*, Agricultural Policy Perspectives Brief, N°5* / December 2013

¹⁶⁶ SHGJSH rekomandon studime të tilla për zonën e Kuçovës.

¹⁶⁷ Agjencia Amerikane e Mjedisit, 23 nëntor 2015, <http://www.epa.gov/hydraulicfracturing>

¹⁶⁸ Programet strategjike për industrinë dhe turizmin paraqiten në objektivat përkatëse. Në objektivin strategjik nr. 1 paraqiten vetëm polet e ardhshme përkatëse të zhvillimit në territor.

¹⁶⁹ Në këtë kontekst termi të “ardhurave të veta” i referohet të ardhurave që njësi administrative gjeneron nga taksat dhe tatimet, tarifat, të ardhura nga asetet vendore, dividendë, fonde ose mjete të KSHP-ve, donacione dhe hua. Të dhënat i referohen vitit 2014 dhe kanë si burim Sistemi i Menaxhimit të Informacionit Financiar të Qeverisë (Sistemi i Thesarit) pranë Ministrisë së Financave.

Shtojca 1

Përmbledhje e komenteve dhe sugjerimeve përgjatë dëgjesave publike dhe reflektimet lidhur me to në Dokumentin e Strategjisë së Territorit, Bashkia Fier

Bashkia Fier, në kuadër të hartimit të hartimit të Dokumentit të Strategjisë Territoriale ka kryer tre dëgjesa publike me një pjesëmarrje të gjërë të komunitetit, grupeve të interesit, përfaqësues të njësisive administrative, përfaqësues të bashkive fqinje, përfaqësues të Agjencisë Kombëtare të Territorit, specialistë dhe ekspertë të Bashkisë Fier, përfaqësues të grupit të punës etj. Dëgjesat publike janë kryer përkatësisht në datat, 16 Tetor, 03 Dhjetor dhe 23 Djetor 2015 në ambjentet e bashkisë Fier.

Përkatësisht në dëgjesën e parë publike u prezantua marja e nismës për hartimin e Strategjisë Territoriale, procesi i punës dhe planin e veprimeve. Dëgjesa e dytë publike u fokusua në prezantimin e gjetjeve kryesore të analizave të kryera në kuadër të këtij dokumenti. Dëgjesa e tretë publike u përbënte në prezantimin e vizionit rajonal të propozuar, vizionit të bashkisë Fier si dhe projektet priritare.

Në seksionin e mëposhtëm do të sillen në vëmendje komentet dhe sugjerimet e bëra nga pjesëmarrësit në dëgjesat publike si dhe reflektimet e kryera lidhur me to nga grupi i punës në Dokumentin e Strategjisë Territoriale të bashkisë Fier.

1. Çështjet e diskutuara gjatë dëgjesës së parë publike e kryer në datën 16.10.2015

- Kur do të kryhet miratimi i Dokumentit të Strategjisë?
- Në cilat të dhëna bazoheni për numrin e popullsisë të shprehur në prezantim?

Përgjigje/ Reflektime

Duke qënë se në këtë prezantim, komuniteti u njoh me marrjen e nismës së hartimit të Planit të Përgjithëm Vendor të Bashkisë Fier, pyetjet e drejtuara nuk kanë të bëjnë me përmbajtjen por me procesin e hartimit të dokumenteve. Lidhur me datën e miratimit të Dokumentit të Strategjisë, pjesëmarrësve iu komunikua se drafti final i këtij dokumenti do të jetë gati në fund të muajit Dhjetor ndërsa miratimi, në varësi të institucioneve miratuese do të shtrihet në periudhën Janar – Mars 2016.

Lidhur me burimin e numrit të popullsisë është sqaruar se burimi i informacionit është INSTAT dhe në bazë të këtij burimi do të kryhen të gjitha analizat e mëtejshme lidhur me popullsinë. Kjo bëhet për arsye se të dhënat e INSTAT jepen në seri kohore (e rëndësishme për të krijuar tendenca dhe projeksione) dhe në analizat social-ekonomike të gjithë treguesit (që llogariten për banor) janë nga informacioni i INSTAT.

Të dhënat nga Gjendja Civile do të përdoren kur të vihen në dispozicion dhe në varësi të faktit nëse jepen në seri kohore mund të përdoren për projeksione, duke u krahasuar në këtë mënyrë me rezultatet që dalin nga përdorimi i të dhënave të INSTAT.

2. Çështjet e diskutuara gjatë dëgjësës së dytë publike e kryer në datën 03.12.2015

- A do të ketë një hartë orjentuese për bizneset, ku të zhvillojnë biznesin e tyre?
- Hartë me pronat (pasuritë) publike të qytetit.
- Turizmit duhet t'i jepet më tepër përparësi në strategji.
- Vendosija e ekuilibrave mjedisore.
- Grupimi (bashkimi) i fermerëve.

Përgjigje/ Reflektive

Harta orjentuese për shtrirjen e bizneseve është pjesë e planit të përgjithshëm vendor, më konkretisht e planit të zhvillimit të tokës dhe jo e Strategjisë. Megjithatë, për t'i hapur rrugë kësaj harte, ka propozime orientuese edhe në Strategji. Pra mund të thuhet se në sajë të vizionit të Bashkisë Fier janë propozuar dy fasha kryesore të shtrirjes së zhvillimit ekonomik. Këto fasha gjenden në drejtim të rrugës së Semanit si dhe në drejtim të rrugës së Grecallisë. Në këtë dokument është përcaktuar drejtimi i zhvillimit ndërsa zhvillimi në nivel parcele do të detajohet më tepër gjatë Hartimit të Planit të Zhvillimit të Territorit si dhe Rregullores së Zbatimit të Planit. Lidhur me këtë çështje më tepër informacion mund të gjendet në Kapitullin II, faqe 130 të Dokumentit të Strategjisë.

Një nga çështjet e diskutuara gjatë dëgjësës së dytë publike është edhe hartimi i një inventari dhe harte të pronave publike të bashkisë. Përsëri kjo çështje i përket Planit të zhvillimit të tokës, por kërkesa e informacionit për këtë qëllim ka nisur që me analizën e Strategjisë. Grupi i punës është ende në proces pune lidhur me këtë analizë.

Turizimi është një nga sektorët që është trajtuar gjërësisht në Dokumentin e Strategjisë së Territorit të Bashkisë Fier. Çështjet e turizmit janë trajtuar që në fazën e analizës ku në kapitullin e parë të analizës analizohen çështje të turizmit të cilat mund të gjenden në seksionin 1.4 të zhvillimit ekonomik, në faqen 63 – 64. Çështje lidhur me turizmin trajtohen edhe në seksionin 1.7 faqe 96 ku trajtohen zonat e rëndësishme kombëtare, rezervatet e menaxhuara si dhe potenciale të tjera natyrore. Në seksionin 1.11, një seksion i cili i paraprin vizionit të bashkisë Fier, janë marë në konsideratë gjërësisht potencialet turistike rojonale dhe vendore të bashkisë. Në kapitullin e dytë në të cilin prezantohet vizioni i bashkisë, turizmit i është dhënë një vëmendje e veçantë. Sektorit të turizmit i është dedikuar një objektiv strategjik me programet dhe projektet strategjike përkatëse. Informacioni lidhur me këtë gjendet në faqen 146 të Dokumentin të Strategjisë. Ndër programet e trajtuara mund të përmëndim: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi dhe përmirësimi/ zhvillimi i aseteve historike, Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit, Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim. Në lidhje me zhvillimin e mëtejshëm të sektorit të turizmit janë planifikuar një tërësi projektesh prioritare si për shembull: Zgjerimi i Pyllit të Levanit si dhe kthimi i tij në park, Konsolidimi i infrastrukturave rrugore në funksion të zhvillimit të turizmit, Promovimi i jetës kulturore në Bashkinë Fier nëpërmjet ndërtimit të qendrave kulturore në njësitë administrative të Bashkisë Fier (veçanërisht: Dërmenas, Libofshë, Cakran) etj.

Lidhur me komentin e vendosjes së ekuilibrave mjedisore mund të thuhet se çështjet mjedisore janë trajtuar gjërësisht në të gjithë kapitujt e Dokumentit të Strategjisë. Në kapitullin e parë mund të gjendet një analizë e detajuar e territorit dhe mjedisit. Në seksionin 1.3 në faqen 18 trajtohet vlerësimi i kushteve fizike, metabolizmi i territorit dhe mjedisi dhe ekosistemet. Gjithashtu çështjet mjedisore janë marrë parasysh gjatë hartimit të objektivave strategjike për bashkinë Fier ku objektivi strategjik numër 3 dhe programet përkatëse i dedikohen plotësisht çështjeve mjedisore. Ndër programet që mund të përmendim janë: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar, Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës, Mbrojtja e akuifereve nga ndotja, Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale; Mbrojtja dhe zgjerimi i pyllit të Levanit, Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane, Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial. Lidhur me mbrojtjen e mjedisit dhe territoreve janë propozuar edhe një sërë projektesh strategjike si për shëmbull: Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonave ripariante të tij, Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotur, Ndërtimi i Impiantit të Djegies të Fierit, Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës së depozitimit të mbetjeve në Fier, Hartimi i projektit për krijimin e brezit pyjor mbrojtjes kundër erozionit të Lumit Vjosa, Hartimi i projektit për Pyllëzimin e brezit pyjor mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman, Mbrojtja e akuifereve nga ndotja. Për më tej, gjatë hartimit të Planit, grupi i punës do të përgatitë edhe dokumentin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor.

Bashkimi i fermerëve në kooperativa bujqësore ose konsolidime të formave të tjera, është një tjetër çështje e cila është marrë parasysh gjatë hartimit të programeve strategjike si dhe projekteve në bashkinë Fier. Kështu në fishën e projektit numër 15 faqe 194 të Dokumentit të Strategjisë, propozohet krijimi i kooperativave bujqësore në bashkinë Fier, projekt i cili do të ndikojë në shtimin e prodhimit, eficientimin e kostove të prodhimit si dhe mundësi më të mirë për marrjen e investimeve/ kredive bujqësore nga donatorët.

3. Çështjet e diskutuara gjatë dëgjësës së tretë publike e kryer në datën 23.12.2015

- Cila do të jetë shtrirja kohore e miratimit të dokumenteve të planifikimit?
- Cilën pjesë të financimit të projekteve do të mbulojë bashkia Fier?
- Banorët kërkuar të vlerësohen mundësitë për zhvillimin e ekoturizmit në zonën e Ferras – Pishë Poro.

Përgjigje/ Reflektive

Lidhur me afatet kohore të miratimit të dokumenteve të planifikimit u sqarua për komuntetin edhe njëhër se periudha e miratimit të Dokumentit të Strategjisë është fundi i muajit Shkurt-Mars, 2016 ndërsa dorëzimi i draftit të Planit të Zhvillimit të Territorit për miratim do të vijojë në muajin Shtator-Tetor, 2016. Kohëzgjatja e miratimit është në varësi të kalendarit të institucioneve përgjegjëse për këtë qëllim.

Për sa i përket financimit të projekteve u sqarua për publikun se në kapitullin e tretë të Dokumentit të Strategjisë, në faqen 138 është hartuar plani veprimi për zhvillimin e objektivave, programeve dhe projekteve strategjike për 15 vitet në vazhdim. Për çdo projekt është caktuar burimi kryesor i mundshëm i financimit si dhe burimi dytësor. Bashkia në përgjithësi do të financojë projekte për rehabilitimin e infrastrukturave rrugore, hartimin e PDV-ve për polet ekonomike të Grecallisë dhe Semanit, Mbyllja e procesit të inventarizimit dhe hartëzimit të pronave publike, subjekt transferimi

në Bashki, Hartëzimi i aseteve historike të bashkisë, Vlerësimi dhe zbatimi i nevojave për infrastruktura nëntokësore etj.

Sugjerimi lidhur me zhvillimin e ekoturizmit në zonën e Ferrasit dhe Pishë – Porosë u mor parasysh gjatë hartimit të propozimeve të Strategjisë së Zhvillimit duke propozuar zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim. Lidhur me këtë program janë propozuar disa projekte si: Rikonstruksion i Rrugës Pishë-Poro, Rikonstruksion i Rrugës Kthesa e Qarrit-Kryqëzimi i Darzezës, Vlerësimi dhe zbatimi i nevojave për infrastruktura nëntokësore për fshatrat Bashkim, Boçovë, Pishë Poro për të mbështetur aktivitetet turistike
Parashikimi i zonave për ngritjen e shtëpive të pushimit në këto fshatra nga PPV-ja (faqe 145).

4. Çështjet e diskutuara gjatë takimit për Forumin e Bashkërendimit në datën 04.02.2016

- Janë marrë parasysh strukturat ish-industriale (rasti i Azotikut) në draftin e Strategjisë?
- Stacioni multimodal: çdo qendër qarku duhet të ketë një të tillë, Bashkia Fier e ka parashikuar?
- Kanali i Roskovecit dhe rehabilitimi i tij.
- Varrezat e qytetit të Fierit duhet të ngelen në vëmendje.
- Çështja e burimeve të nëntokës ,çfarë mund të thuhet për Fierin ?
- Studimi i vijës bregdetare për bashkinë Fier.

Përgjigje/ Reflektive

Në rastin e zonës industriale të Azotikut mund të thuhet që në Dokumentin e Strategjisë është trajtuar gjerësisht ndotja mjedisore që shkaktohet prej saj por zgjidhjet lidhur me të nuk janë trajtuar në detaje. Kjo pasi zona e Azotikut, tashmë është në pronësi të disa pronarëve privatë dhe ndërhyrjet në të kërkojnë bashkëpunim dhe dakortësi nga të gjithë aktorët e përfshirë dhe ky është një proces që do të vazhdojë edhe përgjatë hartimit të Planit në vijim. Po ashtu, zona e Azotikut është tejet e ndotur dhe çdo propozim për përdorimin e saj si zonë e ardhshme ekonomike, do të paraprihet nga propozimi për pastrim/rigjenerim/rehabilitim mjedisor. Çështja e zonës industriale të Azotikut dhe ndërhyrjet e mundshme në të do të trajtohen më në detaj në fazën e hartimit të Planit të Zhvillimit pasi të kalohet një proces konsultimi me të gjithë aktorët e përfshirë. Megjithatë në fazën e hartimit të strategjisë është përcaktuar një program zhvillimi (faqe 141) i cili ka për synim rehabilitimin e ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimin e saj në një zonë polifunksionale me fokus zhvillimin e sektorit të industrisë dhe atë të shërbimeve.

Në lidhje me stacionin multimodal, mund të thuhet se në rastin e Bashkisë Fier është parashikuar një terminal i ri pranë stacionit hekurudhor i cili do të përfshijë të gjitha mënyrat e transportit në bashki. Megjithatë, gjatë hartimit të planit do të rishikohet hapësira fizike që ky stacion multimodal do të ketë nevojë për t'u ndërtuar dhe do të caktohet nëse do të jetë e nevojshme që të zgjerohet apo të zhvendoset diku tjetër. Duke qënë se Bashkia Fier shërben edhe si qendër Qarku do të studiohet edhe mundësia e bashkëpunimit me bashkitë e tjera për ngritjen dhe funksionimin e tij.

Kanali i Roskovecit është trajtuar përgjatë analizës mjedisore në kapitullin e parë të Dokumentit të Strategjisë por gjithashtu edhe në seksionin e programeve strategjike (faqe 148) lidhur me Kanalin e Roskovecit është propozuar hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrotjen e tij nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje.

Për sa i përket varrezave të qytetit të Fierit, deri në momentin e hartimit të Dokumentit të Strategjisë së Fierit nuk është evidentuar si problem aktual, por megjithatë rrgatë hartimit të Planit të Zhvillimit do të rimerret në konsideratë duke llogaritur hapësirat e nevojshme për këtë lloj shërbimi në qytetet por edhe njësitë e tjera administrative përbërëse, sipas rregullores së planifikimit (VKM nr. 671/2015).

Strategjia e bashkisë Fier paraqet një profil ekonomik (që del si në vizionin rajonal edhe në vizionet përkatëse të dy bashkive Fier e Lushnje) të përbërë (bujqësor-turistik-industrial-ekonomi urbane) për Fierin. Orientimi industrial për bashkinë e Fierit vjen edhe si pasojë e evidentimit të burimeve naftëmbajtëse gjatë analizave të kryera, dhe ekzistencës së zonave të tjera ekonomike në territorin e bashkisë.

Komenti në lidhje me studimin e vijës bregdetare është marrë në konsideratë dhe është reflektuar në dokumentin e Strategjisë. Një analizim i vijës bregdetare mbi bazën e informacionit ekzistues dhe të vënë në dispozicion nga institucionet publike, është bërë në strategji. Po ashtu ka propozime përkatëse. Megjithatë, kjo do të vijojë përgjatë planit, për shkak jo vetëm të rëndësisë së çështjes, por edhe natyrës shumë teknike të saj. Gjithsesi, një studim shumë i detajuar i vijës bregdetare nënkupton studim: gjeologjik, hidrogeologjik të detajuar, të lëvizjes së ujërave dhe shkëmbimit të tyre midis formacioneve tokësore dhe atyre nëujore (në det), i kripëzimit sipërfaqësor dhe nëntokësor dhe rrisku i përhapjes së tij, etj. Kjo nënkupton projekt të veçantë përtej sferës dhe jetëgjatësisë së PPV-së, por pas vazhdimit të analizës së bregdetit në kombinim me çështjet ekonomike e sociale të territorit të Fierit, do të rijepet rekomandimi për studim në mënyrë më të argumentuar.